

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra práva životního prostředí

Disertační práce

**Delikt ní odpovědnost právnických osob
v ochran ě životního prostředí**

**Delictual Liability of Legal Persons
within Environmental Protection**

JUDr. Ivan Pavelka

Školitel: Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Praha, listopad 2012

Prohlašuji, že jsem tuto diserta ní práci zpracoval samostatn , že jsem vyzna il prameny, ze kterých jsem pro svou práci erpal, zp sobem ve v decké práci obvyklým, a že práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

17. listopadu 2012

Ivan Pavelka

Pod kování

Za odborné vedení, cenné rady a p ípomínky p í zpracování této diserta ní práce d kuji svému školiteli a vedoucímu Katedry práva životního prost edí Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc.

Za cenné rady týkající se úlohy soustavy státního zastupitelství v problematice trestné innosti v oblasti ochrany životního prost edí d kuji státnímu zástupci Nejvyššího státního zastupitelství JUDr. Jakubu Chromému.

Za cenné rady týkající se zahrani ní právní úpravy d kuji Dr Owenu McIntyroví BA, LLB, PhD, Dr Catherine O'Sullivanové BCL, LLM, PhD, Dr Fion Donsonové LLB, LLM, PhD, Johnu McNallymu, LLM a Anthonymu O'Dwyerovi, LLM z University College Cork, Ireland.

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
P EDMLUVA.....	11
CÍL A ROZSAH PRÁCE, JEJÍ METODIKA A ZDROJE INFORMACÍ.....	14
ÚVOD.....	16
ÁST PRVNÍ. ŽIVOTNÍ PROST EDÍ A NÁSTROJE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ	17
Kapitola I. Životní prost edí a jeho ochrana	17
Kapitola II. Nástroje ochrany životního prost edí	25
SHRNUTÍ.....	28
ÁST DRUHÁ. EKOLOGICKOPRÁVNÍ ODPOV DNOST	29
Kapitola I. Ekologická újma	29
Kapitola II. Ekologickoprávní odpov dnost a její složky.....	30
SHRNUTÍ.....	36
ÁST T ETÍ. PRÁVNICKÉ OSOBY A JEJICH PROTIPRÁVNÍ INNOST V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ	37
Kapitola I. Právnické osoby v eském právním ádu	37
Kapitola II. Význam právnických osob a souvislosti s ochranou životního prost edí.....	44
Kapitola III. Odpov dnost právnických osob v ochran životního prost edí	46
SHRNUTÍ.....	58
ÁST TVRTÁ. SPRÁVN PRÁVNÍ ODPOV DNOST PRÁVNICKÝCH OSOB V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ	59
Kapitola I. Úloha správn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí	59
Kapitola II. Vývoj právní úpravy správn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí na území eské republiky	60
Kapitola III. Správní delikty právnických osob proti životnímu prost edí.....	63
Kapitola IV. Orgány oprávn né k projednávání správních delikt právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí.....	90
Kapitola V. Specifika ízení o správních deliktech právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí.....	93
SHRNUTÍ.....	98
ÁST PÁTÁ. TRESTN PRÁVNÍ ODPOV DNOST PRÁVNICKÝCH OSOB V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ	100
Kapitola I. Úloha trestn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí	100
Kapitola II. Nadnárodní právní úprava trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí.....	103
Kapitola III. Vývoj právní úpravy trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí na území eské republiky	113
Kapitola IV. Trestné iny právnických osob proti životnímu prost edí	124
Kapitola V. Orgány oprávn né k projednávání trestných in právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí.....	162
Kapitola VI. Specifika ízení o trestných inech právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí.....	165
SHRNUTÍ.....	167
ÁST ŠESTÁ. DELIKTNÍ ODPOV DNOST PRÁVNICKÝCH OSOB V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ V IRSKU	169

Kapitola I. Úvodem.....	169
Kapitola II. Právní úprava ochrany životního prostředí v Irsku	171
Kapitola III. Delikt ní odpov dnost právnických osob v ochran životního prostředí v irské právní úprav	177
Kapitola IV. Použití správn právních opat ení p i vynucování norem práva životního prostředí v Irsku.....	184
Kapitola V. Trestn právní odpov dnost právnických osob v ochran životního prostředí v irském právu	189
Kapitola VI. Zhodnocení irské právní úpravy	199
SHRNUTÍ.....	201
ZÁV RY A DOPORU ENÍ.....	203
BIBLIOGRAFIE.....	217
PRÁVNÍ P EDPISY A SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY	229
eské právní p edpisy a související dokumenty	229
Irské právní p edpisy a související dokumenty.....	232
Ostatní zahrani ní právní p edpisy a související dokumenty	233
Evropské právní p edpisy a související dokumenty	233
Mezinárodní úmluvy a související dokumenty	235
JUDIKÁTY	237
eské judikáty.....	237
Zahrani ní a evropské judikáty	238
RESUMÉ.....	239
Klí ová slova.....	242
SUMMARY.....	243
Keywords.....	246

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

aj. – a jiné

apod. – a podobn

atd. – a tak dále

atomový zákon – zákon . 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o zm n a dopln ní n kterých zákon , ve zn ní pozd jších p edpis

cit. – cituji

. – íslo

l. – láněk

NR – eská národní rada

R – eská republika

ESD – Evropský soudní dv r

ES – Evropské spole enství

EU – Evropská unie

GMO – geneticky modifikované organismy a genetické produkty

chemický zákon – zákon . 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických sm sí a o zm n n kterých zákon (chemický zákon)

K – korun eských

K s – korun eskoslovenských

Komise – Komise ES/EU

lesní zákon – zákon . 289/1995 Sb., o lesích a o zm n a dopln ní n kterých zákon (lesní zákon), ve zn ní pozd jších p edpis

Listina – usnesení p edsednictva eské národní rady . 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako sou ásti ústavního po ádku eské republiky

mj. – mimo jiné

nap . – nap íklad

násl. – následující

ob anský soudní ád – zákon . 99/1963 Sb., ob anský soudní ád, ve zn ní pozd jších p edpis

ob anský zákoník – zákon . 40/1964 Sb., ob anský zákoník, ve zn ní pozd jších p edpis

obchodní zákoník – zákon . 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve zn ní pozd jších p edpis

odst. – odstavec

OSN – Organizace spojených národ

P R – Parlament eské republiky

Rada – Rada ES/EU

resp. – respektive

. z. – Sbírka íšských zákon

Sb. – Sbírka zákon

správní ád – zákon . 500/2004 Sb., správní ád, ve zn ní pozd jších p edpis

srov. – srovnej

str. – stránka

tj. – to je

trestní ád – zákon . 141/1961 Sb., o trestním ízení soudním (trestní ád), ve zn ní pozd jších p edpis

trestní zákon – zákon . 140/1961 Sb., trestní zákon, ve zn ní pozd jších p edpis

trestní zákoník – zákon . 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve zn ní pozd jších p edpis

Trestný zákon – zákon . 300/2005 Z. z., Trestný zákon, v zneni pozd jších predpisov

tzn. – to znamená

Ústava – ústavní zákon . 1/1993 Sb., Ústava eské republiky

viz – viz

vodní zákon – zákon . 254/2001 Sb., o vodách a o zm n n kterých zákon (vodní zákon), ve zn ní pozd jších p edpis

zákon na ochranu zví at proti týrání – zákon . 246/1992 Sb., na ochranu zví at proti týrání, ve zn ní pozd jších p edpis

zákon o Antarktid – zákon . 276/2003 Sb., o Antarktid a o zm n n kterých zákon , ve zn ní pozd jších p edpis

zákoník práce – zákon . 262/2006 Sb., zákoník práce, ve zn ní pozd jších p edpis

zákon o biocidních p ípravcích – zákon . 120/2002 Sb., o podmínkách uvád ní biocidních p ípravk a ú inných látek na trh a o zm n n kterých souvisejících zákon , ve zn ní pozd jších p edpis

zákon o IŽP – zákon .282/1991 Sb., o eské inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších předpisů

zákon o ekologickém zemědělství – zákon . 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona . 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

zákon o geologických pracích – zákon . 62/1988 Sb., o geologických pracích, ve znění pozdějších předpisů

zákon o hornické činnosti – zákon . 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů

zákon o integrované prevenci – zákon . 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o omezování znečištění, o integrovaném registru znečištění a o změně zákona (zákon o integrované prevenci), ve znění pozdějších předpisů

zákon o krmivech – zákon . 91/1996 Sb., o krmivech, ve znění pozdějších předpisů

zákon o myslivosti – zákon . 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění pozdějších předpisů

zákon o nakládání s GMO – zákon . 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty, ve znění pozdějších předpisů

zákon o obalech – zákon . 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech), ve znění pozdějších předpisů

zákon o obcích – zákon . 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

zákon o obchodování s ohroženými druhy – zákon . 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy), ve znění pozdějších předpisů

zákon o obchodu s repr. mat. les. dřevin – zákon . 149/2003 Sb., o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých

souvisejících zákon (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin), ve znění pozdějších předpis

zákon o odpadech – zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změnách některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpis

zákon o ochraně ovzduší – zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změnách některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpis

zákon o ochraně přírody a krajiny – zákon České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpis

zákon o ochraně veřejného zdraví – zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpis

zákon o posuzování vlivů na životní prostředí – zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změnách některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpis

zákon o právu na informace o životním prostředí – zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpis

zákon o prevenci závažných havárií – zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změnách zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpis, a zákona č. 320/2002 Sb., o změnách a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením innosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpis, (zákon o prevenci závažných havárií)

zákon o předcházení ekologické újmy – zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon o předstupcích – zákon č. 200/1990 Sb., o předstupcích, ve znění pozdějších předpisů

zákon o rostlinolékařské péči – zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

zákon o rybářství – zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochrany mořských rybolovných zdrojů a o změnách některých zákonů (zákon o rybářství)

zákon o sdružování občanů – zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů

zákon o trestní odpovědnosti právnických osob – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

zákon o veterinární péči – zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změnách souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů

zákon o zemědělství – zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů

zákon o zoologických zahradách – zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změnách některých zákonů (zákon o zoologických zahradách), ve znění pozdějších předpisů

zákon o životním prostředí – zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

Z. z. – Zbierka zákonov

P EDMLUVA

Ke zpracování p edkládané práce na téma deliktní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí vedlo autora n kolik základních skute ností, z nichž n které jsou všeobecn známe a obecn p íjímané a n které naopak popírané a zpochyb ované. Mezi skute nosti všeobecn známe a obecn akceptované, adí autor p edkládané práce skute nost, že ochrana životního prost edí p ed jeho ohrožováním a poškozováním lidskou spole ností je celospole enským ve ejným zájmem a nutností. Se zvyšujícím se po tem obyvatel Zem , jejich zvyšujícími se nároky a zvyšujícím se hospodá ském rozvojem dochází postupn ke stále v tší exploataci p írodních zdroj a ke stále v tšímu zasahování i do dosud málo dot ených p írodních stanoviš . V oblastech se zvláš vysokou hustotou zalidn ní, v oblastech soust ed ní pr myslové výroby, v oblastech, kde probíhá intenzívní zem d lská innost, v oblastech dopravních koridor i jinde dochází velmi ásto k zat žování životního prost edí nad jeho únosnou míru. Snaha o napl ování stále rostoucích pot eb lov ka spojených s jeho touhou po blahobytném a pohodlném život má na mnoha místech Zem nepochybn závažné d sledky pro životní prost edí. Velmi významným zdrojem ohrožení životního prost edí, je innost právnických osob, tedy subjekt odlišných od fyzických osob. Podíl právnických osob na celkových negativních dopadech lidské spole nosti na životní prost edí se navíc postupn zvyšuje. To souvisí s jevem ozna ovaným jako globalizace.

Mezi skute nosti, jejichž rozsah a význam, ba i samotná existence, není obecn p íjímana, adí autor p edkládané práce to, zda ú elu ochrany životního prost edí p ed jeho ohrožováním a poškozováním ze strany právnických osob, lze ú inn dosáhnout prost edky deliktní odpov dnosti právnických osob. Velké otazníky se objevují zejména v souvislosti s možností postihu ekologické kriminality právnických osob pomocí prost edk trestní odpov dnosti. Vyskytují se také pochybnosti o ú innosti prost edk správn právní odpov dnosti p í ešení p ípad ohrožování a poškozování životního prost edí v d sledku innosti právnických osob.

P edkládaná práce je rozd lena do šesti ástí, kterým na za átku práce p edchází krátký úvod, a po kterých následují záv re ná shrnutí a doporu ení, bibliografie, seznam souvisejících právních p edpis , mezinárodních úmluv a citovaných judikát . Jednotlivé ásti diserta ní práce jsou pro v tší p ehlednost d leny na kapitoly.

V ásti první p edkládané práce se její autor zam ůje na základní souvislosti právní ochrany životního prost edí. Sou ástí této ásti je rovn ž stru ný rozbor jednotlivých nástroj ochrany životního prost edí. V rozsahu souvisejícím s p edm tem zkoumání se zde autor vyjad ůje také k p ístup m v rámci ekofilozofie.

Ve druhé ásti p edkládané práce se její autor soust e ůje na správné pochopení základních odpov dnostních systém v oblasti ochrany životního prost edí. Pom rn zevrubnému rozboru jsou zde podrobeny základní postuláty jednotlivých složek ekologickoprávní odpov dnosti. Zvláštní pozornost je z pochopitelných d vod v nována deliktní odpov dnosti v ochran životního prost edí.

ást t etí p edkládané práce se v nuje právní úprav právnických osob. Po rozboru samotného pojmu právnické osoby a pojednání o typologii právnických osob následují pojednání vztahující se ůžeji k p edm tu zkoumání p edkládané práce. Pozornost je v nována také na zkoumání jednání právnických osob v souvislosti s jejich právní odpov dností. Zevrubn ji se tato ást v nuje zp sob m páchání deliktní innosti právnických osob na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí. Autor se vyjad ůje též k tomu, které druhy právnických osob se na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí nejvíce dopoušt jí deliktní innosti a v rámci jakých hospodá ských odv tví k tomu nej ást ji dochází.

ást tvrtá p edkládané práce podrobuje hlubšímu rozboru problematiku správn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí. Na rozdíl od n kterých jiných prací zabývajících se touto problematikou, obsahuje p edkládaná práce krom analýzy hmotn právní materie také stru né pojednání o specifikách související procesn právní úpravy.

Pátá ást p edkládané práce je v nována problematice trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí. Domácí právní úprav je zde p ed azena kapitola zabývajících se mezinárodní a evropskou úpravou trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí. Vzhledem k nedávnému p íjetí právní úpravy pravé trestní odpov dnosti právnických osob v eské republice obsahuje tato ást pom rn zevrubnou analýzu hmotn právní i procesn právní materie v této oblasti. D raz je pochopiteln kladen na možnou aplikaci úpravy trestní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí.

ást šestá p edkládané práce má komparativní charakter. V nuje se právní úprav deliktní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí v Irsku. Tato ást byla

do předkládané práce zahrnuta zejména z důvodu nedávného přijetí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob v České republice. A koliv právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob v Irsku má jiná pravidla a z části také eší odlišné problémy, než je tomu u obdobných úprav v rámci kontinentálních právních řádů, umož ůuje v této části obsažené pojednání posoudit a vyhodnotit n které aspekty České právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, v etn možností její aplikace v ochran životního prost edí.

Vlastní text předkládané práce zakon ůuje záv re ná pasáž obsahující díl í i komplexní záv ry a doporu ení, ke kterým autor dosp l prost ednictvím shrnutí, analýzy a zejména vyhodnocení legislativní a další materie vztahující se ke zkoumanému tématu, jakož i prost ednictvím vyhodnocení praktických zkušeností p íslušných orgánů ve ejné moci. Jsou zde zahrnuty jak vlastní post ehy a poznatky autora předkládané práce, tak i kritické post ehy k poznatk m vybraných odborníků zejména z oblasti práva životního prost edí, trestního práva a správního práva.

Pro v tší p ehlednost je seznam použité literatury rozd len do ůty celk ů, a to na *Knihy a monografie, články v časopisech, referáty a studie, Nepublikované dokumenty a vnit ní tisky a Použité internetové zdroje*. Do předkládané práce je za azen také seznam souvisejících právních předpis ů a mezinárodních ůmluv. Sou částí předkládané práce je rovn ůž soupis související judikatury.

Není-li v předkládané práci uvedeno n co jiného, rozumí se každý právní předpis ve zn ní pozd ějších předpis ů. Disertační práce vychází z právního stavu ke dni 17. 11. 2012.

CÍL A ROZSAH PRÁCE, JEJÍ METODIKA A ZDROJE INFORMACÍ

Cílem předkládané práce je získání co nejlepší představy o tom, jak by měla být legislativní materie týkající se deliktů odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí de lege ferenda vhodně upravena. Tohoto cíle se autor práce snaží dosáhnout pomocí zkoumání skutečností a jevů souvisejících s ohrožováním a poškozováním životního prostředí v důsledku protiprávní činnosti právnických osob a jejich porovnávání s platnou právní úpravou v dané oblasti. Použitými nástroji jsou zejména shrnutí, rozbor a vyhodnocení platné právní úpravy vztahující se k předmětu zkoumání.

Rozsah předkládané práce kvantitativně odpovídá zkoumanému tématu, které zahrnuje rozsáhlou a poměrně diverzifikovanou právní úpravu. Autor se v předkládané práci zaměřuje nejen úzce na zkoumané téma, nýbrž vzhledem ke zvolené metodologii, obsahuje předkládaná práce i určité pasáže, a to v důsledku teoretickoprávního charakteru. Obsah práce do určité míry nabobtnal v důsledku zahrnutí právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob do národního právního řádu. K rozšíření předkládané práce došlo i zařazením části popisující základní aspekty deliktů odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí v Irsku.

Autor se v předkládané práci řídí metodikou, jejímž cílem je nejen dosažení pravdivého poznání, ale i bezroznost celého textu a umožnění jeho jednoznačného pochopení. Do určité míry se autor vnuje i v kterém základním právním institutu, aby závěry zkoumání netrpěly nepřesnostmi, neurčitostmi a nejasnostmi, které jsou často výsledkem neúplného pochopení a nejednotného uchopení nejzákladnějších kamenů a pilířů daného oboru, v jehož rámci se zkoumání provádí. Zvolené metodice odpovídá i struktura textu předkládané práce. Je třeba mít na zřeteli skutečnost, že zkoumané téma odpovídá v právním řádu materii, která ve značné míře není kodifikována. Rovněž je třeba vzít v potaz, že při bádání nad zkoumaným tématem bylo nutno se zabývat značně rozsáhlou materií právních odvětví, jejichž objekty zájmu skládají dohromady mozaiku deliktů odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí jako celku. Autor v předkládané práci dává přednost normativnímu přístupu. Vychází tudíž z analýzy a syntézy minulého, současného a budoucího. Autor se však v předkládané práci nevyhýbá ani přístupu deskriptivnímu. Zejména v části vnující se komparaci národní právní úpravy se zahraniční právní úpravou se uplatňuje metoda srovnávací. Vzhledem k neustálému vývoji práva v oboru nelze opominout ani metodu

historickou. Při rozboru právních norem jsou využity základní výkladové metody teorie práva, tedy metoda jazyková a metoda systematická. K dosažení pravdivého poznání používá autor logické metody, které jsou právu do značné míry vlastní. Jedná se o abstrakci, konkretizaci, analýzu, syntézu, indukci a dedukci.

Autor předkládané práce vycházel zejména z české odborné literatury a periodik. V poměrně hojné míře však využíval i zahraniční odbornou literaturu. Mnoho podstatných informací získal autor při písemných i ústních konzultacích s právními teoretiky a osobami aplikujícími právo v praxi. Zahraniční právní úprava byla konzultována se zahraničními odborníky zejména z akademické oblasti. Důležitým zdrojem informací byla také rozhodovací praxe soudů. Pominout nelze ani virtuální zdroje informací, jejichž nespornou výhodou je při zprostředkování informací jejich vysoká aktuálnost.

ÚVOD

Právo na p íznivé životní prost edí¹ a související povinnost každého neohrožovat a nepoškozovat životní prost edí nad míru stanovenou zákonem vyjad ují celospole enský ve ejný zájem na ochran životního prost edí p ed jeho ohrožováním a poškozováním lidskou spole ností. Zájem na ochran životního prost edí by m l být rozumn vyvažován se soukromými a osobními zájmy jednotlivc a skupin. K tomu je nutné mít jasnou p edstavu o tom, co je ve skute nosti p edm tem zájmu na ochran životního prost edí.

Autor p edkládané práce má za to, že fenoménu deliktního jednání právnických osob v ochran životního prost edí musí být v nována odpovídající pozornost, a to jak ve sfé e právn teoretické, tak i ve sfé e legislativní a samoz ejm též v aplika ní praxi. Uvedené p edpokládá ujasnit si v jakých oblastech, jakým zp sobem a v jakém rozsahu k ohrožování a poškozování životního prost edí inností právnických osob dochází. Rovn ž to p edpokládá mít jasnou p edstavu o základní právní charakteristice právnických osob, o jejich typologii, o jejich fungování a o jejich právní odpov dnosti.

Autor p edkládané práce se snaží nalézt odpov na otázku, zda a do jaké míry lze ú elu ochrany životního prost edí p ed jeho ohrožováním a poškozováním ze strany právnických osob dosáhnout pomocí existujících nástroj deliktní odpov dnosti právnických osob. Dochází ke zkoumání toho, jaké konkrétní nástroje deliktní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí je t eba legislativn upravit a jak. V této souvislosti považoval autor p edkládané práce za pot ebné v novat se úloze deliktní odpov dnosti právnických osob v kontextu s dalšími odpov dnostními systémy, které spolu s deliktní odpov dností v oblasti ochrany životního prost edí vytvá í systém ekologickoprávní odpov dnosti.

Autor p edkládané práce se snaží nalézt odpov na otázku, zda zvláš závažnou innost ohrožující nebo poškozující životní prost edí páchanou právnickými osobami, lze v eské republice ú inn postihnout pomocí uplat ování trestní odpov dnosti právnických osob. Vzhledem k nedávnému p íjetí právní úpravy trestní odpov dnosti právnických osob a k možnému uplatn ní trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí, podrobuje autor p edkládané práce tuto právní úpravu pat í nému zkoumání.

¹ Srov. l. 35 odst. 1 Listiny.

ÁST PRVNÍ. ŽIVOTNÍ PROST EDÍ A NÁSTROJE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ

Kapitola I. Životní prost edí a jeho ochrana

Co je p íroda, je možné dovodit zejména ze zákona o ochran p írody a krajiny.² Lze usuzovat, že pojem p íroda má v eském právu v jistém smyslu užší význam než pojem životní prost edí a zároveň se jedná o podmnožinu pojmu životní prost edí. Definice ochrany p írody poskytnutá Právnickým slovníkem³ vychází ze zákona o ochran p írody a krajiny a lze z ní *cum grano salis* dovodit, že p íroda zahrnuje voln žijící živo ichy, plan rostoucí rostliny a jejich spole enstva, nerosty, horniny, paleontologické nálezy, geologické celky, ekosystémy a krajinu jako celek. Pojetí p írody v právu tedy nezahrnuje oproti dále uvedené definici životního prost edí ovzduší a energii. Explicitní uvedení paleontologických nález v uvedené definici vzbuzuje dojem ur itého pesahu pojmu p íroda oproti pojmu životní prost edí, jehož definice paleontologické nálezy v tšinou explicitn neuvád jí. Autor p edkládané práce se nicmén domnívá, že na pom rn obecné definice životního prost edí lze nahlížet tak, že paleontologické nálezy zahrnují.

Pojem biosféra jako první použil z ejm geolog F. E. Suess, avšak b hem posledních n kolika desetiletí se objevilo více rozli ných výklad pojmu biosféra.⁴ Biosféra je pojem užívaný zejména v oblasti p írodních v d. Jeho výstižnou definici podává elektronická Encyklopedie Britannica.⁵ Ve slovníku cizích slov se uvádí, že biosféra je oblast výskytu živých organism na Zemi a v ovzduší ji obklopujícím.⁶ Do obecného pov domí se pojem biosféra dostal z ejm až vyhlášením Programu UNESCO lov k a biosféra roku 1970. Základní vlastností biosféry je to, že poskytuje podmínky vhodné pro život na Zemi. Biosféra

² Srov. § 2 odst. 1 zákona o ochran p írody a krajiny.

³ Srov.: Dušan Hendrych a kol.: Právnický slovník, 3. vydání, 2009, str. 616.

⁴ Z roku 1875 pochází definice geologa F. E. Suesse, podle které je biosféra soubor p írodních ekosystém (biohydrosféra, biogeosféra, estuarisféra), z roku 1926 pochází definice mineraloga a geochemika V. I. Vernadského, podle níž je biosféra ta ást povrchu Zem , v níž p sobí organismy jako geochemické initele v m ítkách planety, z roku 1971 pochází definice H. T. Oduma, podle které je ekologický systém nejvyššího ádu, zahrnující všechny živé organismy, jímž prochází energie slune ního zá ení, z roku 1977 pochází definice Sidorenka, podle které je biosféra globální biologický jev, p sobící na geologickou historii Zem .

⁵ Cit. <http://www.britannica.com>: „Biosphere, relatively thin life-supporting stratum of the Earth's surface, extending from a few kilometres into the atmosphere to the deep-sea vents of the ocean. The biosphere is a global ecosystem composed of living organisms (biota) and the abiotic (nonliving) factors from which they derive energy and nutrients.”.

⁶ Srov. Dr. Ladislav Rejman: Slovník cizích slov, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1966.

je sou ástí fyzickogeografické sféry Zem . Sou ástí biosféry je i ást litosféry, pedosféry, hydrosféry, atmosféry a kryosféry.

A koliv Listina hovo í o právu každého na p íznivé životní prost edí,⁷ o tom, co je životní prost edí, nehovo í. Pojetí životního prost edí jako prost edí, ve kterém existuje i m že existovat život, je velmi obecné a právem pom rn t žko uchopitelné. Podle zákona o životním prost edí je životním prost edím vše, co vytvá í p írozené podmínky existence organism v etn lov ka a je p edpokladem jejich dalšího vývoje, p í emž jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, p da, organizmy, ekosystémy a energie.⁸ V ásti odborné literatury se rozlišují statické definice životního prost edí ztotož ující životní prost edí se souborem prvk a initel nutných k životu a dynamické definice životního prost edí ztotož ující životní prost edí s ástí reálného sv ta, se kterou je konkrétní živý organismus ve stálé vzájemné interakci.⁹ Životní prost edí má charakter ve ejného statku.¹⁰ Podle Ústavního soudu se ve ejným statkem ur itý aspekt lidské existence stává za podmínky, že jej není možné pojmov , v cn ani právn rozložit na ásti a tyto p íadit jednotlivc m jako podíly.¹¹ Charakter životního prost edí jako ve ejného statku však zároveň nevyulu je existenci subjektivního práva na p íznivé životní prost edí.¹² U životního prost edí lze do ur ité míry rozlišovat jeho funkce produk ní a mimoproduk ní. Mezi produk ní funkce životního prost edí se adí nap . úrodnost p d i užite né vlastnosti p írodních zdroj . Souhrn mimoproduk níh funkcí životního prost edí lze definovat jako p sobení životního prost edí jako celku dovnit i navenek. Zatímco hodnotu produk níh funkcí lze zásadn vy íslit v pen zích, u mimoproduk níh funkcí se jejich alespo p íbližné vy íslení v pen zích jeví být tak ka nemožné.

Z definice životního prost edí poskytnuté zákonem o životním prost edí lze usuzovat, že tento právní p edpis považuje za životní prost edí pouze p írodní ást hmotného sv ta, resp. i p írodu modifikovanou n kterými lidskými innostmi (nap . genetický modifikovanými organizmy a zem d lskou inností). Vzhledem k tomu, že toto pojetí je zastáváno a d sledn

⁷ Srov. l. 35 odst. 1 Listiny.

⁸ Srov. § 2 zákona o životním prost edí.

⁹ Srov. Pekárek, M. a kol.: Právo životního prost edí. I. díl, Masarykova univerzita, 2009, str. 12.

¹⁰ Srov. preambuli Ústavy, preambuli Listiny a l. 7 Ústavy.

¹¹ Srov. PL. ÚS 15/96.

¹² Tamtéž.

se z n j vychází na pražské právnické fakult ,¹³ je v této práci ozna ováno též jako pražské pojetí životního prost edí. O užší pojetí práva životního prost edí se v tšinou opírá i p edkládaná práce. N kte í odborníci zastávají názor, že krom p írodní ásti do životního prost edí také lov kem um le vytvo ené prost edí, jako je bytové prost edí, sídlišní prost edí, pracovní prost edí atd.¹⁴ Toto odlišné pojetí je zd vod ováno mj. tím, že existence lov ka je z velké ásti spjata s jím um le vytvo enými strukturami, p i emž tyto struktury podstatn ovliv ují životní prost edí. Nevýhodou uvedeného pojetí životního prost edí je jeho bezb ehost, která ve svých d sledcích m že p sobit proti smyslu ochrany životního prost edí.

Na životní prost edí na planet Zemi m že mít vliv i lidská innost provád ná v kosmickém prostoru¹⁵. Procesy související s použitím raketového paliva vyvolávají zeslabení ozónové vrstvy Zem .¹⁶ V rámci mezinárodní práva životního prost edí, které lze chápat jako subsystém práva životního prost edí a mezinárodní práva ve ejného, se hovo í o ochran prost edí kosmického prostoru a nebeských t les. Ani prost edí kosmického prostoru, ani prost edí nebeských t les však prozatím nelze chápat jako životní prost edí, nebo ze zákonné definice životního prost edí lze usuzovat, že se vztahuje pouze na planetu Zemi. Doposud rovn ž nebylo prokázáno ani to, že by kosmický prostor a nebeská t lesa (s výjimkou planety Zem) tvo ily prost edí, v n mž existuje i m že existovat život. Možné obsahové rozší ení pojmu životní prost edí o prost edí kosmického prostoru a nebeských t les lze z ejm o ekávat v p ípad objevení n jaké formy života v tomto prostoru mimo planetu Zemi. Prost edí kosmického prostoru a nebeských t les je chrán no zejména z dvodu innosti stát v tomto prostoru (v etn p sobení kosmonaut). Mezinárodní úmluvy v této souvislosti hovo í o ochran p ed škodlivým zamo ováním a nežádoucími zm nami.¹⁷ Uvedené pojmy však zatím nebyly pat i n definovány. Vzhledem k tomu, že mezinárodn právní dokumenty

¹³ K tomu cit. Damohorský, M. a kol.: *Právo životního prost edí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 29: „Na pražské Právnické fakult se právo životního prost edí od po átku formovalo na bázi ochrany p írodního prost edí (viz Drobník J. a kol. *Právo životního prost edí*, skriptum. Praha: UK, 1988, a Drobník J.-Damohorský M. *Zákony k ochran životního prost edí a p edpisy související*. Praha: C. H. Beck, 1999).“.

¹⁴ K tomu cit. Damohorský, M. a kol.: *Právo životního prost edí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 29: „Širší pojetí životního prost edí je zachyceno v pracích Z. Madara (*Právo socialistických stát a pé e o životní prost edí*. Praha: Academia, 1983) a zejména pak B. Pospíšila (*Životní prost edí o ima právníka*, Brno: UJEP, 1981) a p etrvává na brn nské Právnické fakult (viz Pekárek M.-Jan á ová I. *Právo životního prost edí*. I. díl, Brno: MU, 2002).“.

¹⁵ Za kosmický prostor se považuje prostor 100 až 120 km nad povrchem Zem .

¹⁶ Srov. Damohorský, M. a kol.: *Mezinárodní právo životního prost edí*, II. ást (zvláštní), 2008.

¹⁷ Srov. I. IX Smlouvy o zásadách innosti stát v kosmickém prostoru, na M síci a na jiných nebeských t lesech z roku 1967.

na tomto úseku¹⁸ se zabývají ochranou inkriminovaného prostředí zejména především jaderným zamořením a kosmickým odpadem, domnívá se autor této práce, že se doposud jedná spíše než o ochranu samotného prostředí o ochranu lidí v tomto prostoru se pohybujících, činností stát v tomto prostoru vyvíjených a pozemských činností v tomto prostoru se nacházejících.

Akoliv má podle Listiny každý právo na příznivé životní prostředí,¹⁹ není v ní na žádném místě specifikováno, co se rozumí pod označením příznivé životní prostředí. Co se rozumí příznivým životním prostředím, lze dovodit ze zákona o životním prostředí. Preambule tohoto zákona hovoří o tom, že zákon o životním prostředí je přijímán krom jiného též s v domnění odpovědnosti za zachování příznivého životního prostředí budoucím generacím a zdrazuje právo na příznivé životní prostředí jakožto jedno ze základních práv člověka. Z uvedených postulátů lze usuzovat, že zákon o životním prostředí obsahuje takovou úpravu, jejímž účelem je takový stav životního prostředí, který lze označit jako příznivý. Jelikož zákon o životním prostředí vychází z principu trvale udržitelného rozvoje²⁰, lze usuzovat, že dosažení a trvání příznivého stavu životního prostředí spojuje tento zákon s principem trvale udržitelného rozvoje. Zákon o životním prostředí stanoví nejen základní zásady ochrany životního prostředí, nýbrž i povinnosti právnických a fyzických osob při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí a při využívání přírodních zdrojů.²¹ Zákon tím připouští možnost, že k dosažení příznivého stavu životního prostředí je zapotřebí životní prostředí nejen chránit před možným ohrožením nebo poškozením, ale i zlepšovat jeho stav. Zákon o životním prostředí upravuje také odpovědnost za porušení povinností při ochraně životního prostředí, avšak ve svých ustanoveních je natolik obecný, že jej lze do značné míry chápat spíše jako pomůcku zákonodárce při přijímání jiných právních předpisů se vztahem k životnímu prostředí a jeho ochraně.

Práva na příznivé životní prostředí se lze podle Listiny domáhat jen v mezích zákonů, které je blíže provádí.²² Toto právo je obecně vymahatelné zejména na základě § 15 zákona

¹⁸ Srov. Smlouvu o zásadách činnosti států v kosmickém prostoru, na Měsíci a na jiných nebeských tělesech z roku 1967, Dohodu o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech naší sluneční soustavy z roku 1979, Úmluvu o odpovědnosti států za škody způsobené kosmickými objekty z roku 1972, Úmluvu o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru z roku 1975, Smlouvu o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou z roku 1963, Úmluvu o zákazu vojenského nebo jakéhokoli jiného nepřátelského použití prostředí v mezinárodních životních prostředí z roku 1977 aj.

¹⁹ Srov. čl. 35 odst. 1 Listiny.

²⁰ Srov. § 1 zákona o životním prostředí.

²¹ Tamtéž.

²² Srov. čl. 141 odst. 1 a čl. 35 odst. 1 Listiny.

o životním prostředí, který stanoví, že každý se může stanoveným způsobem domáhat u příslušného orgánu svých práv vyplývajících ze zákona o životním prostředí a z dalších předpisů upravujících v oblasti životního prostředí. Právo na příznivé životní prostředí dané Listinou a specifikované zákonem o životním prostředí je právem každého na objektivním způsobem definovaný stav životního prostředí. Jedná se tedy o určitý objektivní stav bez ohledu na subjektivní pocity a potřeby jednotlivých fyzických osob jako subjekt tohoto ústavního práva. Za příznivé životní prostředí považuje právní teorie takové životní prostředí, které je znečištěno, resp. zatíženo do stanovených limitů. Právo každého na příznivé životní prostředí na straně jedné znamená souasnou povinnost každého předcházet znečištění a poškozování životního prostředí na straně druhé.²³ Podle § 11 odst. 3 Listiny vlastnictví zavazuje a nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Dále jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. Toto ustanovení akcentuje obecnou povinnost k ochraně životního prostředí podle § 35 odst. 3 Listiny, a to u vlastníků půdy, lesů, zdrojů znečištění atd., jakožto subjektů nejvýznamnějších. Jde o univerzální povinnost, kterou mají dle svého právního postavení všichni (fyzické i právnické osoby) a která pak je podle zvláštních právních předpisů v případě nedodržování sankcionována.²⁴ V souladu s § 41 odst. 1 Listiny se lze práv plynoucích z § 35 Listiny domáhat jen v mezích zákonů, které je blíže provádí. Proto je třeba vždy prokazovat porušení konkrétního složkového předpisu v oblasti ochrany životního prostředí. Z odborné literatury a judikatury Ústavního soudu²⁵ vyplývá, že právo na příznivé životní prostředí lze vztahovat pouze na fyzické osoby. Toto je odvozeno tím, že ze subjektů práva pouze fyzické osoby, na rozdíl od právnických osob, podléhají případným negativním vlivům životního prostředí.²⁶ Autor této práce se nicméně domnívá, že zde lege ferenda dojde k přehodnocení tohoto aspektu práva na příznivé životní prostředí. Je totiž zjevné, že negativní vlivy životního prostředí způsobené jeho poškozováním, mají prokazatelný vliv na fungování a činnost právnických osob. Rovněž zprostředkované

²³ Srov. Pavlíček, V. a kol.: Ústava a Ústavní soud České republiky. Komentář. 2. díl: Práva a svobody. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, LINDE Praha a. s., 2002.

²⁴ Srov. Klíma, K. a kol.: Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, 2005, str. 896.

²⁵ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 6. ledna 1998 (sp. zn. I.ÚS 282/97) ve věci ústavní stížnosti obanského sdružení Dítě Zem, lokální pobočky v L. proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem z 24. 6. 1997 sp. zn. 15 Ca 69/97 o přezkoumání rozhodnutí správních orgánů.

²⁶ Srov. Pavlíček, V. a kol.: Ústava a Ústavní soud České republiky. Komentář. 2. díl: Práva a svobody. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, LINDE Praha a. s., 2002 a Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. ledna 1998. 2/1998 Sb. nález ÚS, svazek 10.

negativní působení znečištěního i jinak poškozeného životního prostředí na fungování právnických osob prostřednictvím konkrétních fyzických osob je evidentní. Vzhledem k tomu, že statutárními a kontrolními orgány na kterých právnických osob mohou být právnické osoby, lze již považovat působení práva na příznivé životní prostředí pouze fyzickým osobám za překonané. Právo na příznivé životní prostředí by zřejmě mělo být vztahováno i na právnické osoby už také proto, že jsou na ně automaticky vztahovány povinnosti nepoškozovat a neznečišťovat životní prostředí. A koliv žádné ustanovení Ústavy pojem životní prostředí i právo na příznivé životní prostředí výslovně nepoužívá, neznamená to, že by se snad Ústava ochranou životního prostředí nezabývala. Mnohé jiné ústavy evropských států nicméně obsahují na toto téma úpravu rozsáhlejší.²⁷ Proces, kterému v mnoha zemích světa dochází, a který spočívá v propojování ústav a ústavního práva se zásadami ochrany životního prostředí se v odborné literatuře označuje jako *zezelenání ústav*.²⁸ Ústavní formulaci, že stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství²⁹ lze v zásadě považovat za ústavní zakotvení principu odpovědnosti státu za příznivý stav životního prostředí. Odpovědnost státu je zde na úrovni politické, právní a morální. Lze souhlasit s tezí, že stát je hlavním garantem příznivého stavu životního prostředí.³⁰ Stát vytváří především svými právními předpisy podmínky k možnostem uplatnění nástrojů ochrany životního prostředí a sám se na jejich uplatnění zásadní měrou podílí. Vzhledem k uvedení zásady trvale udržitelného rozvoje mezi zásadami ochrany životního prostředí v zákon o životním prostředí lze rovněž souhlasit s názorem, že ústavní princip odpovědnosti státu za příznivý stav životního prostředí, v podstatě zavazuje stát, aby zabezpečil trvale udržitelný rozvoj.³¹

Otázka, proč je třeba chránit životní prostředí, je zřejmě nejdůležitější otázkou, kterou si klade a na níž se snaží nalézt odpověď ekofilozofie, jako zvláštní v rámci obor spojující v jeden celek ekologii s filozofií. Tato vědecká disciplína rozlišuje tři hlavní přístupy lidské společnosti k životnímu prostředí. Antropocentrický přístup považuje životní prostředí a jeho jednotlivé složky za prostředek uspokojení lidských potřeb. Tento přístup zahrnuje nejen

²⁷ Srov. např. čl. 45 Ústavy Království Španělska, čl. 9 písm. e) a čl. 66 Ústavy Republiky Portugalsko, čl. 72 a čl. 73 Ústavy Republiky Slovinsko.

²⁸ Srov. Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2012, str. 709 a n.

²⁹ Srov. čl. 7 Ústavy.

³⁰ Srov. Klíma, K. a kol.: *Komentář k Ústavě a Listině*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Benk, 2005, str. 71.

³¹ Srov. Man, V., Schelle, K.: *Ústavní základy ochrany životního prostředí*. In *Právo a životní prostředí* (sborník referátů z vědecké konference). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003, str. 22.

umož ování erpání p írodních zdroj a jejich využívání k maximálnímu uspokojování lidských pot eb, ale i ur ité bariéry, jejichž ú elem je zabezpe ovat, aby nedocházelo k p et žování a nenávratnému vy erpání p írodních zdroj. Biocentrický p ístup se naproti tomu snaží chránit p írodu a její jednotlivé složky p ed negativními vlivy lov ka, a to zejména, pokud se jedná o lidskou inností zcela nebo p evážn nedot ená území. Ekocentrický p ístup lze považovat za st ední cestu mezi antropocentrickým p ístupem a biocentrickým p ístupem. Tento p ístup se snaží nalézt rovnováhu mezi pot ebami lidské spole nosti a pot ebami ostatních sou ástí životního prost edí. Ekocentrický p ístup považuje lov ka za integrální sou ást životního prost edí. Tyto odlišné perspektivy a to, která z nich je ve spole nosti v daném ase p evažující, ovliv uje také to, jaké jednání ohrožující a poškozující životní prost edí je hodnoceno jako ješt p íjatelné a jaké jednání již nikoli. Jedná se nejen o zásadní faktor legislativní tvorby v oblasti ochrany životního prost edí, nýbrž i o obecné m ítko, které subjekty práva bu v dom i nev dom p íjímají a aplikují ve svém vztahu k životnímu prost edí. To se nepochybn týká i každodenní praxe orgán ve ejné moci v oblasti ochrany životního prost edí.³²

Podle zákona o životním prost edí zahrnuje ochrana životního prost edí innosti, jimiž se p edchází zne iš ování nebo poškozování životního prost edí, nebo se toto zne iš ování nebo poškozování omezuje a odstra uje. Tato pom rn obecná definice je dále specifikována tak, že ochrana životního prost edí zahrnuje jak ochranu jednotlivých složek životního prost edí, tak i druh organism nebo konkrétních ekosystém a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prost edí jako celku.³³ Teorie rozlišuje defenzivní složku ochrany životního prost edí a ofenzivní složku ochrany životního prost edí. Defenzivní složce ochrany životního prost edí odpovídá p edcházení a omezování ohrožování a poškozování životního prost edí. P íbližn do konce 80. let 20. stol. se v uvedeném smyslu užíval pojem ochrana životního prost edí. Ofenzivní složce ochrany životního prost edí odpovídá aktivní p sobení sm ující k náprav již vzniklého poškození životního prost edí, a to uvedením životního prost edí do p vodního stavu, resp. kompenzací v p ípad , že uvedení do p vodního stavu není možné. V terminologii používané do konce 80. let 20. stol. se oblasti ofenzivní složky

³² Podrobn ji se danou problematikou zabývá Rob White in *Crimes against nature: environmental criminology and ecological justice*, Willan Publishing, 2008.

³³ Srov. § 9 zákona o životním prost edí.

ochrany životního prostředí významov nejvíce blíží oblast ozna ovaná jako tvorba životního prostředí.

Základními zásadami ochrany životního prostředí zahrnutými v zákon o životním prostředí mezi principy a povinnostmi p i ochran životního prostředí jsou princip p edb žné opatrnosti, princip prevence a princip odpově dnosti p vodce. Povinnosti p i ochran životního prostředí stanovené zákonem o životním prostředí lze vzhledem k obecnosti p íslušných zákonných ustanovení a celkovému charakteru zákona o životním prostředí v zásad považovat za normy kvaziústavního charakteru. Zákon obecn stanoví povinnost každého p edcházet p i své innosti zne iš ování nebo poškozování životního prostředí, jakož i minimalizovat d sledky své innosti na životní prostředí.³⁴ S ur itými odchylkami tato povinnost odpovídá obecnému právnímu principu prevence. Zákon dále stanoví povinnost posuzovat vlivy inností souvisejících s využitím území nebo p írodních zdroj na životní prostředí a zatížení území, p i emž stanoví, že rozsah tohoto posuzování je stanoven zákonem o životním prostředí a zvláštními p edpisy.³⁵ V zákon je rovn ž obsažena povinnost toho, kdo hodlá zavést do výroby, ob hu i spot eby i hodlá dovážet technologie, výrobky i látky, zabezpe it spln ní podmínek ochrany životního prostředí a v zákonech stanovených p ípadech posoudit vliv t chto technologií, výrobk a látek na životní prostředí. Povinností vztahující se k subjektu zne iš ujícímu nebo poškozujícímu životní prostředí, resp. využívajícímu p írodní zdroje, je krom znalosti d sledk takového p sobení také zajiš ování sledování takového p sobení, a to na vlastní náklady. Velmi d ležitou povinností stanovenou v zákon o životním prostředí je informa ní povinnost právnických osob a fyzických osob oprávn ných k podnikání ohledn jejich p sobení na životní prostředí. Zde je však t eba u init up esn ní v tom smyslu, že rozsah a podmínky této informa ní povinnosti mají stanovit zvláštní p edpisy. Nejedná se tedy o obecnou informa ní povinnost, jaká je typická zejména pro orgány ve ejné správy podle zákona o právu na informace o životním prostředí. Zákon o životním prostředí stanoví rovn ž povinnost každého, kdo zjistí, že hrozí poškození životního prostředí, je odvrátit, jakož i povinnost každého, kdo zjistí, že došlo k poškození životního prostředí, zmírnit jeho následky, v etn povinnosti ohlásit tyto skute nosti orgánu státní správy. Povinnosti p i ochran životního prostředí jsou adresovány jak fyzickým osobám, tak i

³⁴ Srov. § 17 odst. 1 zákona o životním prostředí.

³⁵ Srov. § 17 odst. 2 zákona o životním prostředí.

osobám právnickým. S porušením těchto povinností spojuje zákon o životním prostředí ve ejnoprávní odpovědnost, která se označuje jako odpovědnost za ekologickou újmu.³⁶

Kapitola II. Nástroje ochrany životního prostředí

Ochrana životního prostředí rozlišuje dvě základní skupiny nástrojů, a to nástroje právní a nástroje mimoprávní. Nástroje ochrany životního prostředí lze také dělit podle způsobu, jakým na své adresáty působí, na nástroje *zastírající*³⁷ a nástroje *preventivní*³⁸.

Právo je specifickým nástrojem ochrany životního prostředí. Jeho odlišnost oproti mimoprávním nástrojům ochrany životního prostředí spoívá v charakteristikách, které jsou právu vlastní. Jedná se o přesnost, závaznost a vynutitelnost. Práv tyto vlastnosti činí z práva ním nezastupitelný nástroj ochrany životního prostředí. Právo zahrnuje nástroje preventivního působení, které ovlivňují chování subjektů práva preventivně, a to konkrétně nástroje koncepční, nástroje správní právní, nástroje sankční a nástroje dobrovolné. A koliv existuje samostatné právní odvětví práva ve ejného označované jako právo životního prostředí, je životnímu prostředí poskytována ochrana také právními normami, které se do práva životního prostředí neadají. Jedná se jak o normy práva ve ejného, tak i o normy práva ve ejného.

Předmět práva životního prostředí zahrnuje chování subjektů práva k tomuto prostředí a ochranu životního prostředí. Právo životního prostředí je systematicky členeno na část obecnou a na část zvláštní. Obecnou část práva životního prostředí tvoří předmět práva životního prostředí, systém, prameny, nástroje, principy, ústavní základy, organizace ochrany a právní odpovědnost v ochraně životního prostředí.³⁹ Zvláštní část práva životního prostředí tvoří prostředí ochrany, ochrana jednotlivých složek a ekosystémů, ochrana přírodních zdrojů ohrožení a ochrana životního prostředí v některých oborech lidské činnosti.⁴⁰

Kromě práva patří mezi nástroje ochrany životního prostředí také prostředí politické, ekonomické, vědecké, technické, technologické, osvětové, výchovné, vzdělávací atd. Jedná se o nástroje preventivního působení, které ovlivňují chování subjektů práva preventivně. A koliv se nejedná o nástroje právní, právo velmi často vytváří podmínky potřebné k jejich fungování, tj. právo dává těmto nástrojům formu závazného a vynutitelného pravidla chování. Za

³⁶ Srov. § 27 a 28 zákona o životním prostředí.

³⁷ Deterrent.

³⁸ Compliant.

³⁹ Srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 31.

⁴⁰ Tamtéž.

nejvýznamn ější z mimoprávních nástroj ů ochrany životního prost edí lze považovat nástroje ekonomické, které k ochran ě životního prost edí používají ekonomickou stimulaci.⁴¹ Pat í mezi n ě zejména poplatky za zne ěš ování i jiné poškozování životního prost edí, poplatky za využívání p írodních zdroj ů, uživatelské poplatky, dan ě, da ová zvyhodn ění a da ová znevýhodn ění, dotace, dary a jiná zvyhodn ění, zvyhodn ěné p íj ky a garance, úlevy, depozitn ě refunda ění systémy, nástroje k zajišt ění závazk ů i odpov ědnosti a obchodovatelná emisní povolení.⁴² V právních p edpisech na jednotlivých úsecích ochrany životního se stanoví, kdy mohou být osoby, které chrání životní prost edí nebo využívají p írodní zdroje v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, zvyhodn ěny da ovými úpravami, úpravami odvod ů nebo poskytováním úv r ů a dotací.⁴³ Pro svou povahu nejsou ekonomické nástroje aplikovatelné v p ípad ě akutních hrozeb poškození životního prost edí, kdy je zapot ebí rychle a ú ěinn ě zasáhnout a kdy se nelze spoléhat na ekonomickou stimulaci. Aplikace ekonomických nástroj ů zp sobuje, že poškození životního prost edí konkrétním ekonomickým subjektem p í jeho ěinnosti se pro n ěj negativn ě promítne do jeho finan ěních náklad ů. Tento jinak žádoucí jev motivující ekonomické subjekty k ekologi ět ějším p ístup m v jejich ekonomické ěinnosti je relativizován tím, že internalizace externích náklad ů ekonomické ěinnosti v n ě kterých odv tvích národního hospodá ství m ěže mít za následek zvýšení cen nabízených statk ů ve zcela jiných, avšak na nich závislých, odv tvích národního hospodá ství. Za nástroje ochrany životního prost edí se považují také fondy životního prost edí.⁴⁴ Vytvá ěním návrh ů na použití konkrétních ekonomických nástroj ů k ochran ě životního prost edí se zabývá *environmentální ekonomie*.⁴⁵

Zastrašující nástroje ochrany životního prost edí se zam ůjí na stíhání a trestání pachatel ů protiprávního jednání. P esv d ůjící nástroje ochrany životního prost edí se zam ůjí na p esv d ování subjekt ů práva k jednání, které je v souladu s právem. Toto p esv d ování zahrnuje poradenství, doporu ění, dohody a další svým charakterem mén ě formální zp soby vynucování dodržování právních norem. Z uvedeného je z ějmé, že deliktní odpov ědnost pat í mezi zastrašující nástroje ochrany životního prost edí. Žádný právní systém

⁴¹ Srov. § 31 zákona o životním prost edí.

⁴² K tomu srov. Damohorský, M. a kol.: *Právo životního prost edí*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 44 až 45.

⁴³ Srov. § 32 zákona o životním prost edí.

⁴⁴ Srov. § 33 zákona o životním prost edí.

⁴⁵ Ekonomickým nástroj m v ochran ě životního prost edí se podrobn ě v ěnují nap . B. Moldan a kol. in: Moldan, B. a kol.: *Ekonomické aspekty ochrany životního prost edí*, Vydavatelství Karolinum, Praha 1997.

se neobejde bez nástroj zastrašujících i přesvědčujících. Otázkou zůstává, jaký jejich vzájemný poměr je nejefektivnější pro ochranu životního prostředí. Označení *hybridní model* se v některých zemích používá pro takové řešení, kdy je přesvědčujícím nástrojem dávána přednost před zastrašujícími nástroji do okamžiku, kdy je toho ze strany adresáta zneužito na úkor ochrany životního prostředí. V takovém okamžiku následuje aplikace zastrašujícího nástroje.⁴⁶ Tento model lze do určité míry přirovnat k zásadě subsidiarity trestní represe. Nejedná se však o totéž. Hybridní model umožňuje příslušnému orgánu ve stejné moci použití přesvědčujících nástroj namísto zastrašujících nástroj i v případě jasného porušení právní povinnosti, za které je možno uložit sankci v rámci deliktní odpovědnosti. Použití zastrašujících nástroj zde vychází naadu až v případě, kdy ve správním orgánem vymezené lhůtě nedojde k zastavení protiprávního jednání adresáta, resp. k uvedení životního prostředí do požadovaného stavu. Tento model je pro stát jistě finančně méně náročný než model, kdy je obligatorně vedeno složitější řízení o uložení sankce vždy, když dojde k naplnění skutkové podstaty správního deliktu. Tento model je rovněž přátelštější vůči jinak uvdomáhlým prvopachatelům správních deliktů, resp. vůči nerecidivujícím pachatelům. U hybridního modelu je však velmi důležité, aby sankce ukládané v případě nerespektování přesvědčujících nástrojů a pravděpodobnost jejich konečného uložení byly dostatečně vysoké. Hybridní model je typický pro země angloamerické právní kultury. Pro státy patřící do kontinentální právní kultury je typičtější obligatorní ukládání sankcí v případě porušení právních povinností. Obecně lze říci, že skladba nástrojů v ochraně životního prostředí by měla být zvolena tak, aby to odrazovalo potenciální pachatele deliktů od jejich páčání. Jednání po právu se tudíž musí vyplatit, na rozdíl od protiprávního jednání. Jedině taková skladba nástrojů ochrany životního prostředí, která bude uvedenou tezi respektovat, povede k maximální účinnosti ochrany životního prostředí. Při hledání vhodné skladby nástrojů ochrany životního prostředí dochází pochopitelně k hledání rovnováhy mezi omezováním poškozování životního prostředí a hospodářským rozvojem. Zde by měla klíčovou roli hrát zásada trvale udržitelného rozvoje. Důležitým hlediskem pro určení rozsahu aplikace přesvědčujících nástrojů je, nakolik je jejich užití společensky přínosné.⁴⁷

⁴⁶ Srov. např. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: *Enforcement of Environmental Law: The case for reform*, 2008, Dublin.

⁴⁷ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: *Enforcement of Environmental Law: The case for reform*, 2008, Dublin.

SHRNUTÍ

V České republice nalézá životní prostředí nejvyšší ochranu v ústavním právu každého na příznivé životní prostředí, které je specifikováno v zákoně o životním prostředí. Právo na příznivé životní prostředí je v souvislosti vztahováno pouze na fyzické osoby, a koliv negativní vlivy životního prostředí způsobené jeho poškozováním, mají prokazatelný vliv i na fungování a činnost právnických osob.

Právní nástroje ochrany životního prostředí lze podle způsobu, jakým na své adresáty působí, dělit na zbraňující a preventivní. Na stíhání a potrestání pachatelů protiprávního jednání se zaměřují zbraňující nástroje ochrany životního prostředí. V České republice se v současné době jako nejúčinnější ze zbraňujících nástrojů v rámci ochrany životního prostředí jeví deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí, která je imanentní součástí ekologickoprávní odpovědnosti. Preventivní nástroje ochrany životního prostředí jsou méně formální nástroje zaměřené na preventivní subjekt práva k jednání, které je v souladu s právem. Současná právní úprava neumožňuje správním orgánům použití méně formálních nástrojů v případě jasného porušení právní povinnosti na žádném z úseků ochrany životního prostředí, za které je možné uložit sankci v rámci deliktní odpovědnosti, a to ani v případech prvopachatelů méně závažných deliktů proti životnímu prostředí.

ÁST DRUHÁ. EKOLOGICKOPRÁVNÍ ODPOV DNOST

Kapitola I. Ekologická újma

eský právní ád obsahuje dv zákonné definice ekologické újmy. První definice je obsažena v zákon o životním prost edí. Podle tohoto zákona je ekologickou újmou ztráta nebo oslabení p írozených funkcí ekosystém , vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnit ních vazeb a proces v d sledku lidské innosti.⁴⁸ Tuto definici lze ozna it za obecnou, nebo není vztažena pouze na ú ely zákona o životním prost edí, nýbrž má charakter generální definice závazné i pro postup podle právních p edpis jiných právních odv tví. Druhá definice je obsažena v zákon o p edcházení ekologické újm . Tato definice se skládá ze dvou ástí. V první ásti definice se stanoví, že ekologickou újmou je nep íznivá m ítelná zm na p írodního zdroje nebo m ítelné zhoršení jeho funkcí, která se m že projevit p ímo nebo nep ímo. Ve druhé ásti definice se specifikuje na jaké p írodní zdroje se uvedená ást definice (a potažmo celý zákon) vztahuje a jaký ú inek musí na t chto p írodních zdrojích nastat, aby se jednalo o ekologickou újmu.⁴⁹ U této definice zákon explicitn stanoví, že se jedná o definici pro ú ely zákona o p edcházení ekologické újm . Význam definice ekologické újmy spo ívá v možnosti jejího použití pro nápravu ztrát vzniklých na životním prost edí. V odborné literatu e se hovo í o tom, že v p ípad ekologické újmy se primárn jedná o imateriální ztrátu, která však m že mít i ekonomický rozm r, a která m že vznikat jak z jednání protiprávního, tak i z jednání po právu.⁵⁰ Na rozdíl od škody na životním prost edí, která je institutem soukromoprávním, je ekologická újma ve ejnoprávní institut. Ekologická újma je v rámci ekologickoprávní odpov dnosti st žejní jak v režimu odpov dnosti za ekologickou újmu, tak i v režimu delikt ní odpov dnosti. Pojem ekologická újma lze v trestním právu ztotožnit s pojmem *následky poškození životního prost edí*. Hovo í-li se tedy v rámci trestního práva o výši náklad k odstran ní následk poškození životního prost edí, rozumí se tím výše finan ního pln ní nutná k náprav ekologické újmy vzniklé v d sledku trestné innosti. Doposud nedošlo k právní úprav zp sobu stanovení rozsahu ekologické újmy v pen zích. D vodem je velmi obtížná kvantifikovatelnost ekologické újmy v pen zích, a to nejen obecn , ale i v jednotlivých konkrétních p ípadech. Nejrozsáhlejší studie zabývající se v eské republice zkoumáním metod kvantifikace ekologické újmy v pen zích shrnuje, že p i

⁴⁸ Srov. § 10 zákona o životním prost edí.

⁴⁹ Srov. § 2 písm. a) zákona p edcházení ekologické újm .

⁵⁰ Srov. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prost edí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 84 - 85.

odhadu ekologické újmy se ocení ztráty poskytování ekosystémových služeb ur itého území podle procenta snížení poskytování ekosystémových služeb ve srovnání s p vodními biotopy p ed plánovaným zásahem, a k nim se p ipo tou náklady na revitalizaci stanovišt do stavu p ed zásahem podle metody hodnocení biotop , která byla v roce 2003 vyvinuta v eském ekologickém ústavu v Praze.⁵¹ Uvedená metoda vychází ze starší hesenské metody hodnocení biotop , která je založena na druhové diverzit , výskytu druh a dalších p ídavných kriteriích. Hesenská metoda je užívaná v N mecku pro kvantifikaci ekologické újmy.⁵²

Kapitola II. Ekologickoprávní odpov dnost a její složky

Odpov dnost lze zjednodušen obecn popsát jako sekundární povinnost každého subjektu nést nep íznivé následky, které jsou d sledkem porušení primární povinnosti. Jedním z více druh odpov dnosti v tomto užším smyslu je právní odpov dnost, která však má i svou úroveň etickou, filozofickou, sociologickou, pop . i ekonomickou.⁵³ Právní odpov dnost je zvláštním druhem právního vztahu, vznikajícího v d sledku porušení právní povinnosti a spo ívajícího ve vzniku nové (sekundární) povinnosti sank ní povahy.⁵⁴ Právní odpov dnost je právním institutem, vyjad ujícím vztah subjektu, jenž je nositelem ur itých právních povinností, k jinému subjektu, oprávn ěnému pln ní t chto povinností, kontrolovat nebo posuzovat a vyvozovat d sledky i sankce v p ípad jejich nespln ní.⁵⁵

V právu životního prost edí se uplat uje zvláštní druh právní odpov dnosti, kterým je ekologickoprávní odpov dnost. P edm t ochrany u ekologickoprávní odpov dnosti tvo í životní prost edí a jeho složky. Ekologickoprávní odpov dnost má dv základní formy, a to odpov dnost za ztráty na životním prost edí a deliktní odpov dnost v ochran životního prost edí. Odpov dnost za ztráty na životním prost edí se d lí na odpov dnost za škodu na životním prost edí a na odpov dnost za ekologickou újmu. Spole ným jmenovatelem uvedených forem odpov dnosti za ztráty na životním prost edí je skute nost, že se nahrazuje

⁵¹ Srov. Seják, J. a kol.: Hodnocení funkcí a služeb ekosystém eské republiky, Univerzita Jana Evangelisty Purkyn v Ústí nad Labem, 2010.

⁵² Srov. Seják, J. a kol.: Hodnocení funkcí a služeb ekosystém eské republiky, Univerzita Jana Evangelisty Purkyn v Ústí nad Labem, 2010.

⁵³ Srov. Boguszak, J., apek J., Gerloch, A.: Teorie Práva. Praha: EUROLEX Bohemia, 2001, str. 160.

⁵⁴ Cit. Gerloch, A.: Teorie Práva. 2. rozší ěné vydání. Praha: vydavatelství a nakladatelství Aleš ěn k, 2001, str. 135.

⁵⁵ Srov. Dudová, J.: K n kterým ústavn právním aspekt m uplat ování odpov dnosti v právu životního prost edí, In Právo životního prost edí (sborník z konference Rýchory, KRNP, 22. až 25. zá í 2000). Praha: Edi ní st edisko PF UK, 2000.

škoda vzniklá na životním prostředí. Naopak hlavním rozdílníkem mezi uvedenými formami odpovědnosti za ztráty na životním prostředí je skutečnost, že se v případě odpovědnosti za škodu na životním prostředí jedná o soukromoprávní odpovědnost, kdežto v případě odpovědnosti za ekologickou újmu o veřejnoprávní odpovědnost.

Odpovědnost za škodu na životním prostředí je institutem soukromoprávním opírajícím se o ustanovení o škodě obsažená v občanském zákoníku. Konkrétně jsou v souvislosti se škodou na životním prostředí aplikovatelná zejména ustanovení občanského zákoníku upravující obecnou preventivní povinnost,⁵⁶ odpovědnost za škodu způsobenou porušením právní povinnosti,⁵⁷ odpovědnost za škodu způsobenou provozní činností,⁵⁸ odpovědnost za škodu způsobenou těmi, kteří nejsou schopni posoudit následky svého jednání,⁵⁹ odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků⁶⁰ a odpovědnost za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným.⁶¹ Ačkoliv ustanovení o obecné preventivní povinnosti hovoří o tom, že každý je povinen poúnat si tak, aby mimo jiné nedocházelo ke škodám na přírodě a životním prostředí, občanský zákoník v tomto ustanovení ani v jiném svém ustanovení termíny *škoda na přírodě* a *škoda na životním prostředí* nespecifikuje. Možnosti využití odpovědnosti za škodu pro ochranu životního prostředí jsou limitovány zásadou volné dispozice, podle které má právo žádat náhradu škody pouze poškozený vlastník v ci. Promlčecí lhůty, ve kterých má poškozený vlastník v ci právo žádat náhradu škody, jsou navíc pro účely ochrany životního prostředí dosti krátké, neboť činí pouze dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá, nejvýše však tři roky ode dne, kdy došlo k události, z níž škoda vznikla. Pro účely ochrany životního prostředí se jako nevhodné jeví to, že se škoda hradí v penězích, a pouze požádá-li o to poškozený a je-li to zároveň možné a účelné, hradí se škoda uvedením do předcházejícího stavu.⁶² Hradí se škoda ve výši ceny v ci v době jejího poškození a ušlý zisk. Omezením je i skutečnost, že použití získaných prostředků není vázáno na nápravu způsobené škody. Uplatnění tohoto institutu je omezeno i tím, že je v zásadě použitelný pouze na škody na vlastnitelných, resp. vlastních složkách životního prostředí. Zaznamý nedostatek lze dále považovat to, že v občanském právu

⁵⁶ § 415 občanského zákoníku.

⁵⁷ § 420 občanského zákoníku.

⁵⁸ § 420a občanského zákoníku.

⁵⁹ § 422 občanského zákoníku.

⁶⁰ § 427 až 431 občanského zákoníku.

⁶¹ § 432 občanského zákoníku.

⁶² Srov. § 442 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

neexistuje podrobná metoda použitelná na vy íslení celkových škod na životním prost edí v pen zích, když je z ejmé, že velmi ásto pouhá sumarizace díl ích škod neodpovídá celkové škod zp sobené na ekosystému.

Odpov dnost za ekologickou újmu je institutem ve ejnoprávním, který do našeho právního ádu zavedl zákon o životním prost edí.⁶³ Nov je odpov dnost za ekologickou újmu upravena také v zákon o p edcházení ekologické újmy, který je v í zákonu o životním prost edí p edpisem speciálním.⁶⁴ Tento zákon je transpozicí sm rnice o odpov dnosti za životní prost edí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prost edí.⁶⁵ Tento zákon stojí zejména na dvou zásadách, a to na zásad *odpov dnosti p vodce* a na zásad *zne íšovatel platí*. K zákonu o p edcházení ekologické újmy byla vydána vyhláška o zjiš ování a náprav ekologické újmy na p d .⁶⁶ Zákon o p edcházení ekologické újmy se nevztahuje na ekologickou újmu na všech složkách životního prost edí, nýbrž se týká pouze ekologické újmy na chrán ných druzích voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin, ekologické újmy na p írodních stanovištích, ekologické újmy na vod a ekologické újmy na p d . Hlavní p í inou takto pom rn úzce vymezeného rozsahu p sobnosti byla z ejm mezi zákonodárci p evládající v le nerozši ovat okruh p sobnosti zákona nad minimum vyžadované uvedenou sm rnicí. Na rozdíl od zákona o životním prost edí již zákon o p edcházení ekologické újmy neobsahuje chybné ustanovení o tom, že se pro ekologickou újmu použijí obecné p edpisy o odpov dnosti za škodu a o náhrad škody. Na rozdíl od odpov dnosti za škodu na životním prost edí, u které to z pochopitelných d vod není možné, je odpov dnost za ekologickou újmu použitelná i v í vlastníku v ci, jíž se týká. Zna nou p edností uplatn ní tohoto institutu je, že je použitelný i na škody na nevlastnitelných, resp. nevlastn ných složkách životního prost edí. Za další klad je možné považovat to, že oprávn ným k náprav ze zp sobené ekologické újmy je stát. D ležitým pozitivem tohoto institutu ve vztahu k ochran životního prost edí je vymezená posloupnost forem nápravy,

⁶³ Srov. § 10 a § 27 zákona o životním prost edí.

⁶⁴ Zákon . 167/2008 Sb., o p edcházení ekologické újmy a o její náprav a o zm n n kterých zákon , byl p ijat v dubnu 2008 a ú innosti nabyl v ervenci 2008, krom ustanovení o finan ním zajiš ní preventivních opat ení nebo nápravných opat ení, která nabývají ú innosti roku 2013 (s výjimkou § 14 odst. 5, který nabyl ú innosti roku 2011).

⁶⁵ Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpov dnosti za životní prost edí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prost edí.

⁶⁶ Vyhláška . 17/2009 Sb., o zjiš ování a náprav ekologické újmy na p d , stanoví metody a zp sob zpracování analýzy rizik, zp sob hodnocení vhodnosti a proveditelnosti nápravných opat ení, stanovování cíl nápravných opat ení a zp sob prokazování jejich dosažení, v etn zp sobu srovnání alternativních postup omezování nebo eliminace rizik pro lidské zdraví, a dále zp sob posouzení t chto rizik plynoucích z p ímého nebo nep ímého zavedení látek, p ípravk , organism nebo mikroorganism na zemský povrch nebo pod n j.

když primární je naturální restituce, následovaná náhradním plněním, a nakonec finanční plnění. Forma nápravy spočívající ve finančním plnění není v současné době dostatečně aplikovatelná, nebo zde chybí prováděcí právní předpisy stanovící pravidla pro vyřízení ekologické újmy v penězích. Na rozdíl od právní úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu v zákoně o životním prostředí zakládá zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě povinnost státního orgánu zahájit řízení o uložení nápravných opatření, jakmile se dozví o skutečnosti, která nasvědčuje tomu, že mohlo dojít k ekologické újmě. Za omezení uplatnění tohoto institutu lze i po přijetí nové právní úpravy obsažené v zákoně o předcházení ekologické újmy a o její nápravě považovat absenci konkrétnějšího ustanovení o způsobu vyřízení náhrady ekologické újmy v penězích. Zákon o předcházení ekologické újmy a o její nápravě se totiž žádným způsobem nedotkl ustanovení zákona o životním prostředí o způsobu nápravy ekologické újmy.⁶⁷ Za nedostatek úpravy odpovědnosti za ekologickou újmu v zákoně o předcházení ekologické újmy a o její nápravě je dále možné považovat to, že se vztahuje pouze na ekologickou újmu způsobenou provozní činností uvedenou v příloze zákona, resp. za určitých podmínek i provozní činností v této příloze neuvedenou.⁶⁸

Jedním z nejdůležitějších způsobů, jak stát vytváří podmínky k zajištění příznivého stavu životního prostředí, je zakotvení a vynucování deliktů odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí. Deliktů odpovědnost v ochraně životního prostředí sehrává v rámci právních nástrojů rozhodující úlohu v ochraně životního prostředí tím, že zajišťuje plnění povinností stanovených subjektem jinými právními předpisy v oblasti životního prostředí. Deliktů odpovědnost je v právu životního prostředí velmi důležitá zejména proto, že většinou není možné zcela přesně nebo úplně vyčíslit škodu v penězích, která je imanentní odpovědnosti za škodu na životním prostředí. Za další přednost deliktů odpovědnosti lze považovat obligatornost jejího uplatnění státními orgány, pokud se o vzniku důvodu pro její uplatnění dozví.⁶⁹ V ustanoveních zákona upravujících deliktů odpovědnost v ochraně

⁶⁷ Srov. § 27 zákona o životním prostředí.

⁶⁸ Odpovědnost za ekologickou újmu podle zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změnách některých zákonů se vztahuje i na ekologickou újmu způsobenou provozní činností neuvedenou v příloze zákona, a to za těchto podmínek: 1. Ekologická újma vznikla na chráněném druhu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin nebo na přírodním stanovišti, 2. Výkon provozní činnosti neuvedené v příloze zákona je v rozporu s právními předpisy, 3. Existuje přímá souvislost mezi provozní činností provozovatele, která je vykonávána v rozporu s právními předpisy, a vznikem ekologické újmy.

⁶⁹ Výjimkou je postup státního zástupce podle zásady oportunitity, v rámci níž státní zástupce nemusí zahajovat trestní stíhání, a koliv k jeho zahájení jinak existují zákonné podmínky.

životního prostředí jsou sankcionovány n které p ípady porušování ústavních zásad, že každý má právo na p íznivé životní prostředí, a že nikdo nesmí p í výkonu svých práv ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, p írodní zdroje, druhové bohatství p írody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem. Ústavní povinnost spo ívající v tom, že p í výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, p írodní zdroje, druhové bohatství p írody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, je univerzální povinnost, kterou mají dle svého právního postavení fyzické osoby i právnické osoby, a která má být dle zvláštních právních p edpis v p ípad nedodržování sankcionována.⁷⁰ Delikt ní odpov dnost lze stru n popsat jako sekundární povinnost každého subjektu nést nep íznivé d sledky svého protiprávního jednání spo ívajícího v porušení primární povinnosti. Primární povinnost m že být stanovena bu p ímo zákonem nebo na základ správního, resp. soudního rozhodnutí nebo ve ejnoprávní smlouvou. Možné je rovn ž to, že primární povinnost bude stanovena mezinárodním právem i p edpisy Evropské unie. Vzniká zde odpov dnostní vztah delikventa v í subjektu, kterým není poškozený, nýbrž je jím stát. V p ípad delikt ní odpov dnosti v oblasti ochrany životního prostředí se porušená primární povinnost týká životního prostředí a jeho ochrany. Delikt ní odpov dnost v ochran životního prostředí se d ílí podle druhu právního odv tíví, ve kterém se uplat uje na správn právní odpov dnost v oblasti ochrany životního prostředí a na trestn právní odpov dnost v oblasti ochrany životního prostředí. Dále se rozlišuje delikt ní odpov dnost fyzických osob v oblasti ochrany životního prostředí a delikt ní odpov dnost právnických osob (a fyzických osob p í výkonu podnikatelské innosti) v oblasti ochrany životního prostředí. Podle míry rozsahu odpov dnosti se obecn , tedy také v oblasti ochrany životního prostředí, rozeznává delikt ní odpov dnost subjektivní (za zavin ní) a delikt ní odpov dnost objektivní (za následek, bez ohledu na zavin ní). Významným rozdílem mezi delikt ními odpov dnostmi a n kterými jinými kategoriemi právní odpov dnosti je obligatornost jejího uplat ování státními orgány, pokud se o vzniku d vo du pro její uplatn ní dozví. Tento znak je nicmén v rámci ekologickoprávní odpov dnosti podle platné právní úpravy typický i pro odpov dnost za ekologickou újmu. Zvláštní, dosud v eském právu neuplat ovanou, podkategorií delikt ní odpov dnosti je trestn právní odpov dnost editel , vedoucích pracovník a manažer právnické osoby. Úprava a uplat ování této odpov dnosti je typické zejména pro zem angloamerické právní kultury.

⁷⁰ Srov. Klíma, K. a kol.: Komentá k Ústav a Listin . Plze : Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, 2005, str. 896.

Uplatn ní práva na náhradu škody není u téhož jednání dot eno právo na nápravu ekologické újmy ani uplatn ní jedné i více kategorií deliktní odpov dnosti. V zákon o životním prost edí se v souvislosti s obecnými správními delikty proti životnímu prost edí tam upravenými stanoví, že uložením pokuty (za správní delikt) nejsou dot eny obecné p edpisy o náhrad škody. Rovn ž sou asné uplatn ní odpov dnosti za ekologickou újmu a deliktní odpov dnosti je možné. Zákon o životním prost edí upravuje obecný správní delikt proti životnímu prost edí, který spáchá právnická osoba nebo podnikající fyzická osoba, která p i své innosti porušením právních p edpis zp sobí ekologickou újmu. V tomto p ípad se tedy uplatní jak odpov dnost za ekologickou újmu, tak správn právní odpov dnost. Naopak sou asnému uplatn ní trestn právní odpov dnosti a správn právní odpov dnosti za totéž jednání brání existence principu speciality trestných in .

Mimo systém ekologickoprávní odpov dnosti stojí zcela zvláštní a pro právo životního prost edí specifický model odpov dnosti, a to odpov dnost za staré škody.⁷¹ Staré škody na životním prost edí jsou újmy životnímu prost edí, které vznikly v minulosti z innosti subjekt , které v sou asné dob již neexistují nebo nejsou známy. Jedná se v tšinou o velmi závažné následky p edchozích t žebních a jiných pr myslových inností.⁷² Staré zát že na území eské republiky vznikly i jako d sledek pobytu sov tských vojsk. Nebezpe í historických škod pro životní prost edí spo ívá v dlouhém p sobení jejich negativních vliv na životní prost edí. Z dvodu nemožnosti postihnout p vodce historické škody se na náprav ekologické újmy zp sobené historickou kontaminací podílí stát a také vlastník kontaminovaného pozemku. A koliv se jedná o velmi aktuální a významnou otázku ochrany životního prost edí, nebyla dosud p ijata zákonná úprava jejího ešení. ešení starých zát ží je finan n ásto mimo ádn náro né, a tak je v n kterých p ípadech nad síly vlastníka hradit by i menší ást nutné nápravy a asanace. Z tohoto hlediska lze za velmi negativní považovat skute nost, že si stát ani jednotlivé kraje nevytvo ily žádný finan ní fond i jiný trvalý a dostate ný zdroj p íjm , které by následn sloužily ke spolufinancování nápravy historických škod na životním prost edí.

⁷¹ Hovo í se též o historických kontaminacích, starých zát žích, starých ekologických zát žích apod.

⁷² Dopady po t žb uranu, zamo ení dioxiny po výrob ur itých herbicid apod.

SHRNUTÍ

V České republice doposud nedošlo ke shodě mezi odborníky na právo životního prostředí, přírodovědci a dalšími odborníky na způsob stanovení rozsahu ekologické újmy v penězích. Není tedy možné fundovaně rozhodovat o určení výše nákladů k odstranění následků poškození životního prostředí v trestním řízení nebo o výši finančního plnění nutné k nápravě ekologické újmy podle zákona o ekologické újmě.

Neexistence právní úpravy stanovení rozsahu ekologické újmy v penězích znemožňuje také novelizaci ustanovení o vyčíslení celkových škod na životním prostředí v tom smyslu, že by i v těchto případech byla aplikována pravidla pro vyčíslení ekologické újmy na životním prostředí v penězích.

Možnosti využití právní úpravy škody na životním prostředí jsou limitovány zásadou volné dispozice, krátkými promlčecími lhůtami, ve kterých má poškozený vlastník v cíl právo žádat náhradu škody na životním prostředí, posloupností forem nápravy škody na životním prostředí a tím, že získané prostředky nejsou vázány na nápravu způsobené škody.

Akoliv by to z důvodu účinné ochrany životního prostředí bylo žádoucí, nedochází v tčtinou v případech způsobení závažné újmy na životním prostředí k vynucení nápravy stavu životního prostředí podle zákona o předcházení ekologické újmy i k postihu za spáchání správního deliktu na příslušném úseku ochrany životního prostředí nebo obecného správního deliktu podle zákona o životním prostředí.

ÁST T ETÍ. PRÁVNICKÉ OSOBY A JEJICH PROTIPRÁVNÍ INNOST V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ

Kapitola I. Právnické osoby v eském právním ádu

Subjekty práva se obecn ělí na fyzické osoby a na právnické osoby. Zvláštní postavení má v relaci k tomuto ělení stát a do jisté míry i územní samosprávné celky. Samotné ozna ení *právnická osoba* je pon kud nep esné, nebo p ídavné jméno *právnická* není odvozeno od podstatného jména *právo*, nýbrž je odvozeno od podstatného jména *právník*. Pat i n jší by tudíž bylo ozna ení *právní osoba*.⁷³ Na výkladu ozna ení *právnická osoba* se do jisté míry v minulosti podílela a z ejm í nap íšt bude podílet judikatura. N kte í odborníci uvádí, že právnická osoba je pojem majetkoprávní.⁷⁴ Autor této práce k tomu dodává, že právnická osoba musí mít i další znaky než pouze majetkovou autonomii. Právní subjektivita právnických osob je do ur ité míry omezená, a to a už vzhledem k charakteru právnických osob, jakožto um lých právních výtvor , tak i s ohledem na p edm t její innosti.⁷⁵

Rozlišujeme dv základní pojetí právnických osob, která vycházejí v jednom p ípad z teorií fikce a ve druhém p ípad z teorií reality. Teorie fikce považují za jedin reáln existující osoby v právním smyslu osoby fyzické, nebo jen t lesná, fyzická, resp. biopsychologická existence umož ůje uznání osoby v právním smyslu. Naproti tomu teorie reality vycházejí z názoru, že právnické osoby reáln existují a právo nem že jinak než tuto skute nost vzít na v domí.⁷⁶ Autor této práce se p íklání spíše k teoriím fikce, tedy k názoru, že právnická osoba je narozdíl od osoby fyzické vytvo ena právem um le a právní subjektivitu jí dává právo až konkrétní právní ád. Právnické osoby jsou tudíž právem vytvo ená ozna ení pro subjekty právních vztah , které jsou svým p vodem um lým výsledkem zám rného jednání osob fyzických a jako takové jsou od fyzických osob odvozené. S p íklonem k jedné z uvedených skupin teorií lze spojovat postoj k pravé trestní odpov dnosti právnických osob.⁷⁷ Teorie fikce spíše p edpokládají trestní neodpov dnost právnických osob a od vod ují to tak, že fiktivní útvar nem že spáchat trestný in. Naopak teorie reality se p íklán jí k pravé trestní odpov dnosti právnických osob, nebo v zásad nevidí z hlediska možnosti uplatn ní trestní odpov dnosti zásadní rozdíly mezi osobami fyzickými a právníckými. Za pozoruhodnou lze

⁷³ Srov. Ob ánský zákoník I, II, 2. vydání, 2009, str. 227.

⁷⁴ Srov. Knapp, V.: O právnických osobách. Právník, 1995.

⁷⁵ Ústavním soudem bylo kup . v minulosti právníckým osobám odep eno právo na p íznivé životní prost edí.

⁷⁶ Cit.: Dušan Hendrych a kol.: Právnický slovník, 3. vydání, 2009.

⁷⁷ Srov. Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. 2. dopln ěné vydání. C. H. Beck, 2009.

považovat skutečnost, že a koliv ve v tšin národních právních ád sou asné Evropy p evažuje p íklon k teoriím fikce, uplat uje se sou asn ve v tšin t chto zemí pravá trestní odpov dnost právnických osob.

Právní úprava právnických osob existuje proto, že zde je n kolik d vod , pro které dochází k zakládání a z izování právnických osob. Jedním z nejd ležit jších d vod zakládání právnických osob je spln ní zákonných podmínek pro vykonávání ur itých druh podnikatelské innosti. Podnikání fyzických osob je totiž druhov dosti omezené a n které specifické podnikatelské aktivity by samotnými fyzickými osobami nemohly být vykonávány. D vodem takové právní úpravy je zejména snaha zákonodárce zajistit spolehlivost a funk nost složitých, náro ných a finan n rozsáhlých hospodá ských aktivit, a tak zprost edkovan zajistit plynulý chod národního hospodá ství. Další z d vod zakládání právnických osob spo ívá ve snaze omezit ru ení jednotlivých subjekt . S tímto d vodem pom rn úzce souvisí i d vod spo ívající ve snaze jednotlivých subjekt z stat i v rámci podnikatelské innosti pokud možno v anonymit . Jedním z d vod zakládání právnických osob m že být nepochybn také snaha jednotlivých subjekt vyhnout se právní odpov dnosti p i kriminální innosti pácháním nelegálních aktivit prost ednictvím právnické osoby. Existují pochopiteln i mnohé další d vody zakládání právnických osob, avšak jejich hlubší rozbor jde nad rámec p edm tu zkoumání p edkládané práce.

Vý et subjekt , které jsou právnickými osobami, uvádí § 18 odst. 2 ob anského zákoníku. Podle n j jsou právnickými osobami sdružení fyzických nebo právnických osob, ú elová sdružení majetku, jednotky územní samosprávy a jiné subjekty, o nichž to stanoví zákon. Tato svého druhu definice právnických osob je zna n nep esná a v rozporu s obecným ú elem právních definic vnáší jistý zmatek do chápání ozna ení *právnická osoba*. N kte í auto i⁷⁸ se domnívají, že právnické osoby musí spl ovat n které obecné znaky p edpokládané ob anským zákoníkem, aby mohly být z hlediska ob anského práva v bec uznány. S tímto názorem souhlasí i autor této práce. V této souvislosti se hovo í o názvu, sídlu, p edm tu innosti, stabilit právnické osoby v ase, vnit ní organiza ní struktu e a majetkové autonomii právnických osob.⁷⁹ Podle uvedeného ustanovení ob anského zákoníku mohou právnickými osobami být i jiné než v n m explicitn uvedené kategorie subjekt , pokud to o nich stanoví zákon. Z uvedeného se n kdy myln dovozuje, že žádné spole né znaky právnických osob

⁷⁸ Nap . Jan Bárta in: K n kterým otázkám subjektivity a sukcese právnických osob v platném právu.

⁷⁹ Srov. Ob anský zákoník I. Komentá , 2. vydání, C. H. Beck, 2009, str. 229.

neexistují a že tudíž m že být statut právnické osoby zákonem p iznán i subjekt m, které znaky považované za spole né všem právnickým osobám, nemají. Toto se ásto dokládá § 21 ob anského zákoníku, který stanoví, že stát je právnickou osobou, je-li ú astníkem ob anskoprávních vztah . Ustanovení § 21 ob anského zákoníku však není pop ením toho, že právnické osoby musí spl ovat n které obecné zákonem p edpokládané znaky. Nelze pop ít, že u státu absentují n které znaky (nap . sídlo i statutární orgán) jinak považované za imanentní všem ostatním právnickým osobám. P esto zákonodárce jasn vyjád il v li, když stanovil, že stát je v ur itých ob anskoprávních vztazích právnickou osobou. Z toho, že to zákonodárce u inil pouze u státu, který se všemi svými specifiky a svým významem nepochybn vymyká všem ostatním právnickým osobám,⁸⁰ lze usuzovat, že se v p ípad § 21 ob anského zákoníku jedná o výjime né ustanovení, které je t eba vždy vykládat ve všech jeho souvislostech. Stanoví-li nap íšt zákonodárce o n kterých subjektech explicitn neuvedených v § 18 odst. 2 písm. a) až c) ob anského zákoníku, že jsou právnickými osobami, m lo by se jednat o takové subjekty, u kterých neabsentují znaky považované za imanentní všem ostatním právnickým osobám. V pom rn nedávné dob nadto Nejvyšší soud R judikoval, že zákon m že stanovit, že ur itý subjekt je právnickou osobou nejen tím, že jej za právnickou osobu prohlásí, nýbrž i tím, že danému subjektu (p estože jej za právnickou osobu výslovn neozna uje) p izná vlastnosti, kterými se právnické osoby charakterizují. K tomu Nejvyšší soud dále uvádí, že k t mto vlastnostem pat í ur ení názvu a sídla, vlastní organiza ní struktura, vymezení orgánu, který je oprávn n právnickou osobu ídit a jednat jejím jménem a vlastní odpov dnost za majetkovou újmu zp sobenou jinému.⁸¹ Postavení státu není specifické pouze v soukromoprávních vztazích, nýbrž také ve vztazích ve ejnoprávních. Stát je ve ejnoprávní právnickou osobou. Ve ve ejnoprávních vztazích však stát nevystupuje sám, nýbrž prost ednictvím svých orgán . Orgány státu zde tedy vystupují jako subjekty ve ejnoprávních vztah . Podobné postavení mají ve ve ejnoprávních vztazích i orgány územní samosprávy ve vztahu k p íslušnému územn samosprávnému celku.

Právnické osoby lze t ídit podle rozli ných kritérií. Z hlediska p edm tu zkoumání této práce lze za nejd ležit jší kritéria považovat rozlišování právnických osob podle osobního

⁸⁰ K významu § 21 ob anského zákoníku cit. Bárta, J.: K n kterým otázkám subjektivity a sukcese právnických osob v platném právu: „Smysl tohoto ustanovení je ve skute nosti velice prostý: § 18 odst. 2 ob . zák. podává výpo et druh právnických osob, v n mž stát uveden není. To by znemož ovalo existenci majetku státu atd., a muselo by se konstruovat vlastnictví jiných právnických osob na míst státu.“.

⁸¹ Srov. Nejvyšší soud, 29 Cdo 1899/2008.

statusu, rozlišování právnických osob soukromého práva a veřejného práva, rozlišování právnických osob podle odlišností v organiza ní struktu e a rozlišování právnických osob podle odlišností v delikt ní zp sobilosti.⁸²

Osobní status u právnických osob ur uje, jakému právnímu režimu jsou které právnické osoby pod ízeny. To je pochopiteln d ležit e i kv li možné aplikaci pravidel delikt ní odpov dnosti. Na základ osobního statusu se rozlišují právnické osoby založené podle vnitrostátního práva (týká se i mezinárodních organizací založených více státy), mezinárodní organizace mezinárodního práva veřejného, právnické osoby založené podle evropského práva. Mezinárodní organizace založené podle mezinárodního práva veřejného nepodléhají vnitrostátním právním ád m a v tšinou jsou i vy aty z p sobnosti mezinárodních norem upravujících delikt ní i jinou právní odpov dnost. Právnické osoby založené podle vnitrostátního práva zásadn podléhají jak vnitrostátnímu právnímu režimu státu, podle jehož práva byly založeny, resp. na jehož území p sobí, tak jedná-li se o právnické osoby založené i p sobící v Evropské unii, i evropskému právu. To platí i o právnických osobách založených podle evropského práva. Mezi právnické osoby založené podle evropského práva pat í evropská akciová spole nost, evropské hospodá ské zájmové sdružení a evropská družstevní spole nost. Rozlišují se t i základní zp soby ur ení osobního statusu právnických osob. Pokud se uplat uje kritérium sídla, podléhá právnická osoba právnímu režimu státu, podle n hož byla založena. Pokud se uplat uje kritérium inkorporace, podléhá právnická osoba právnímu režimu státu svého sídla. Pokud se uplat uje kritérium kontroly, podléhá právnická osoba právnímu režimu státu, který ji kontroluje.

A koliv se ásto uvádí, že právnická osoba je pojem majetkoprávní, nemusí tomu tak být ve všech p ípadech. Pln se tato teze vztahuje na právnické osoby soukromého práva. Existují však právnické osoby fungující na základ p edpisí veřejného práva. V tšina autor se staví za to, že lze rozlišovat právnické osoby soukromého práva a právnické osoby veřejného práva. N kte í auto i však existenci právnických osob veřejného práva jako zvláštní

⁸² Mezi významná d lení právnických osob, kterým však nebude vzhledem k tématu p edkládané práce v nována bližší pozornost, se ádí rozlišování právnických osob podle substrátu, rozlišování právnických osob podle zp sobu jejich vzniku a rozlišování právnických osob podle ú elu. Pro up esn ní lze pouze dodat, že podle substrátu se rozlišují právnické osoby s personálním substrátem (korporace) a s majetkovým substrátem (nadace), podle zp sobu vzniku se rozlišují právnické osoby vznikající na koncesním principu, právnické osoby vznikající na principu legality, právnické osoby vznikající na principu volnosti a právnické osoby vznikající na principu spontánnosti, a podle ú elu se obecn rozlišují právnické osoby ziskové a právnické osoby neziskové.

skupiny právnických osob popírají.⁸³ Proti t mto popíratel m však hovo í text Ústavy, který ozna uje za ve ejnoprávní korporace územní samosprávné celky.⁸⁴ Za hlavní znak odlišující právnické osoby ve ejného práva od právnických osob soukromého práva lze z ejm považovat pravomoc právnických osob ve ejného práva ur itou m rou rozhodovat o právech a povinnostech jiných osob. Dalším d ležitým rozdílem je zp sob z ízení, resp. založení, který má u právnické osoby soukromého práva formu soukromoprávního úkonu, kdežto u právnické osoby ve ejného práva ke z ízení dochází na základ normativního aktu nebo má toto z ízení formu jiného aktu ve ejné moci. P edm tná problematika týkající se existence a pojetí právnických osob ve ejného práva se v nedávné dob stala p edm tem rozsáhlých studií s mnohdy protich dnými vývody. Hlubší rozbor této problematiky jde již nad rámec p edm tu zkoumání p edkládané práce.

Podle odlišností v organiza ní struktu e⁸⁵ lze obecn rozlišovat právnické osoby tvo ené jedinou osobou, právnické osoby ve form prostého sdružení osob, právnické osoby ve form kapitálové spole nosti a právnické osoby ve form sdružení majetku. Toto d lení se týká zejména právnických osob soukromého práva. U právnických osob ve ejného práva není d sledné provedení tohoto d lení v zásad možné, nebo jejich podoba není s výjimkou n kterých z nich⁸⁶ v legislativ podrobn ji stanovena. Z uvedeného obecného len ní vychází jednotlivé právní ády p i koncipování právní úpravy jednotlivých druh právnických osob. Národní právní úprava umož uje založení jedinou právnickou nebo fyzickou osobou u spole nosti s ru ením omezeným i u obecn prosp šné spole nosti. Jediným zakladatelem akciové spole nosti m že být pouze právnická osoba. Typickým prostým sdružením osob je v eském právním ádu ob anské sdružení. Dále do této skupiny lze ádit politické strany a hnutí i církve a náboženské spole nosti. Národní právní úprava rozlišuje u kapitálových spole ností zejména akciovou spole nost a spole nost s ru ením omezeným. Smíšený charakter s prvky kapitálové spole nosti mají ve ejná obchodní spole nost a komanditní spole nost. Mezi právnické osoby ve form sdružení majetku se ádí nadace a nada ní fondy a z právnických osob ve ejného práva nap . státní fondy.

⁸³ Srov. nap . Knapp, V.: O právnických osobách. Právník, 1995.

⁸⁴ Srov. l. 101 odst. 3 Ústavy.

⁸⁵ Tomuto len ní i n kterým jiným len ním právnických osob se podrobn v nuje Hurdík in: Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. 2. dopln ěné vydání. C. H. Beck, 2009.

⁸⁶ Nap . státní podnik.

V souvislosti s odpovědností právnických osob se někdy hovoří spíše o *institucionalizované neodpovědnosti* právnických osob.⁸⁷ Organizační struktura právnických osob, resp. související právní úprava mnohdy neumožňuje úinně vést k odpovědnosti za protiprávní jednání ani právnickou osobu jako celek ani jednotlivé fyzické osoby v rámci této právnické osoby. Autor předkládané práce souhlasí s názory, které se objevují v odborné literatuře a v souvislosti s odpovědností právnických osob hovoří o tom, že právo zde značně zaostává za vývojem postavení právnických osob v globalizovaném světě.⁸⁸ V této souvislosti je třeba varovat před rozvolňováním právní úpravy organizační struktury právnických osob v tom smyslu, že by statutárními orgány akciových společností a společností s ručením omezeným mohly být právnické osoby. Následné etžení statutárních orgánů v podobě právnických osob by ve svém důsledku mohlo vést k zásadnímu ztížení postihu konkrétních osob za protiprávní jednání nejen v oblasti ochrany životního prostředí. Úpravu umožňující, aby statutárními orgány akciových společností a společností s ručením omezeným mohly být právnické osoby přitom obsahuje provedená, avšak ještě neúplná, rekodifikace soukromého práva hmotného. V současné době jsou právnické osoby v české republice deliktně odpovědné a obecně se na ně vztahuje jak úprava správní právní odpovědnosti, tak i úprava trestní právní odpovědnosti. Úprava deliktní odpovědnosti se nevztahuje na mezinárodní organizace založené podle mezinárodního práva veřejného. Trestně neodpovědné podle národní právní úpravy jsou kromě právnických osob založených podle mezinárodního práva veřejného také česká republika včetně svých organizačních složek a územní samosprávné celky. Z uvedeného je zřejmé, že národní úprava deliktní odpovědnosti se vůbec nevztahuje na mezinárodní organizace založené podle mezinárodního práva veřejného. Národní úprava správní právní odpovědnosti právnických osob se kromě právnických osob založených podle mezinárodního práva veřejného vztahuje na všechny právnické osoby.

Jestliže jsou právnické osoby odvozeny od fyzických osob jako právem vytvořené subjekty, platí také to, že i jednání právnických osob je odvozeno od jednání osob fyzických. Termín, který obvykle vyjadřuje podstatu fungování právnických osob, a zároveň hlavní odlišnost právnických osob od osob fyzických, je *teorie kolektivní vůle*. Teorie kolektivní vůle se uplatňuje na bázi lenského principu, na bázi majetkového principu nebo na bázi kombinace obou principů. Právnické osoby nejsou samy o sobě zpravidla právně významné

⁸⁷ Srov. např. Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. 2. doplněné vydání. C. H. Beck, 2009.

⁸⁸ Srov. např. Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. 2. doplněné vydání. C. H. Beck, 2009.

v le. Takovou v li tvo í a navenek ji p sobí fyzické osoby i jejich skupiny, které jsou k tomu ur ené zákonem i dokumenty majícími zákonný podklad. V r zných právních ádech platí r zná kritéria pro to, jaké jednání jakých fyzických osob je možné považovat za jednání ur ité právnícké osoby. K této problematice p ítom mohou být rozdílné p ístupy podle toho, zda se posuzuje ur ité jednání ve sf é soukromoprávní nebo ve ejnoprávní. V tomto ohledu obsahují specifickou úpravu toho, co se považuje za jednání právníckých osob s d sledky v dané oblasti zejména pravidla trestn právní odpov dnosti právníckých osob. V této oblasti, na rozdíl od úpravy správn právní odpov dnosti, nelze vysta ít s pravidly jednání právníckých osob podle soukromoprávní úpravy. P esto i právní úprava trestní odpov dnosti právníckých osob z velké ásti vychází ze soukromoprávní úpravy. Zp sob jednání právníckých osob se liší podle druhu právnícké osoby. Pro jednání soukromoprávních právníckých osob platí mnohé společné znaky. Zvláštní pravidla jsou imanentní zejména jednání státu a územn samosprávných celk . P ímé jednání právnícké osoby probíhá prost ednictvím fyzických osob uvnit právnícké osoby, které tvo í její orgán ze zákona oprávn ěný za právníckou osobu jednat. Z hlediska p edm tu zkoumání p edkládané práce není t eba se zabývat jednáním právníckých osob v zastoupení. Podle ob anského zákoníku platí, že právní úkony právnícké osoby ve všech v cech íní ti, kte í k tomu jsou oprávn ěni smlouvou o z ízení právnícké osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány).⁸⁹ Pom ěrn podrobn ě je upraveno zejména jednání obchodních společností. Který orgán je statutárním orgánem jednotlivých druh obchodních společností a družstva ur uje obchodní zákoník. U obchodních společností platí, že vedoucí organiza ní složky podniku, který je zapsán do obchodního rejst íku, je zmocn ěn za podnikatele ínit veškeré právní úkony týkající se této složky.⁹⁰ Podle obchodního zákoníku platí, že je-li podnikatelem právnícká osoba, je vázána v í t etím osobám jednáním uskute ěným jejím statutárním orgánem nebo likvidátorem, i když p ekro íl rozsah jejího p edm tu podnikání, ledaže jde o jednání, které p ekra uje p sobnost, kterou tomuto orgánu sv uje nebo dovoluje sv ít zákon.⁹¹ Obchodní zákoník dále stanoví, že omezení jednatelského oprávn ění statutárního orgánu právnícké osoby vyplývající ze stanov, společenské smlouvy í jiného obdobného dokumentu nebo z rozhodnutí orgán právnícké

⁸⁹ Srov. § 20 odst. 1 ob anského zákoníku.

⁹⁰ Srov. § 13 odst. 3 obchodního zákoníku.

⁹¹ Srov. § 13 odst. 4 obchodního zákoníku.

osoby, není možno uplatňovat v ní těm osobám, i když byla zveřejněna.⁹² Obchodní zákoník obsahuje také úpravu prokury, kterou zmocňuje podnikatel prokuristu ke všem právním úkonům, k nimž dochází při provozu podniku, i když se k nim jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Kromě shora uvedených subjektů oprávněných jednat za právnické osoby mohou za právnickou osobu konat právní úkony i jiní její zástupci v širším smyslu tohoto slova nebo členové právnické osoby, pokud je to stanoveno vnitřním předpisem dané právnické osoby nebo je to vzhledem k pracovnímu zařazení daných osob obvyklé. Zvláštním způsobem je v příslušných zákonech upraveno jednání právnických osob ve veřejného práva, zejména státního podniku, obecně prospěšné společnosti a příspěvkové organizace.

Kapitola II. Význam právnických osob a souvislosti s ochranou životního prostředí

Téměř veškeré hospodářské dění na planetě Zemi je v současné době dáváno do souvislosti s fenoménem globalizace. To ostatně platí i o stavu životního prostředí v jednotlivých částech planety. Globalizace je popisována jako spontánní, neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému.⁹³ Za hlavní znaky procesu globalizace jsou považovány jednak velký rozsah objemu mezinárodního obchodovaného zboží a služeb spojený se stálým procesem liberalizace obchodu, dále zvýšení podílu bývalých rozvojových zemí na mezinárodním obchodu, a také výraznější rozsah objemu, rychlosti a propojenosti veškerých finančních toků vedoucích k celkové větší integraci bývalých i souasných rozvojových zemí do celosvětové ekonomiky.⁹⁴ Z uvedeného je patrné, že klíčovou rolí v rámci globalizace hraje mezinárodní obchod. Subjekty mezinárodního obchodu jsou především právnické osoby. Ty se tím stávají hlavními hráči globalizačních procesů. Za nejvýznamnější hráče těchto procesů lze zejména označit právnické osoby nadnárodního charakteru.

Vlivem rostoucí globalizace a „zkracování vzdáleností“ dochází k prudkému rozvoji nadnárodních právnických osob, zejména nadnárodních obchodních společností. Lze se však setkat i s nadnárodními právnickými osobami s neziskovým charakterem, včetně nadací. Tyto

⁹² Srov. § 13 odst. 5 obchodního zákoníku.

⁹³ Srov. Dlouhá, J., Dlouhý, J., Mezický, V.: Globalizace a globální problémy. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu „Globalizace a globální problémy“ 2005-2007. Univerzita Karlova v Praze. Centrum pro otázky životního prostředí. Praha, 2006.

⁹⁴ Srov. Dlouhá, J., Dlouhý, J., Mezický, V.: Globalizace a globální problémy. Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu „Globalizace a globální problémy“ 2005-2007. Univerzita Karlova v Praze. Centrum pro otázky životního prostředí. Praha, 2006.

právnícké osoby jsou zejména díky své ekonomické síle velmi mocnými subjekty ovlivňujícími světovou ekonomiku mnohdy podstatně více než na které mocensky celosvětově méně významné státy. Takové právnícké osoby již nemají povahu vnitrostátních subjektů pevně podřízených jednomu právnímu režimu konkrétního státu. Naopak se zde projevuje určitá zeslabení spojení s konkrétním vnitrostátním právním řádem.

Fenomén globalizace imanentně spojený s aktivitami právníckých osob po celém světě má výrazné konsekvence týkající se životního prostředí. V této souvislosti se hovoří o globálních problémech životního prostředí. Jedná se o problém přelidnění, problém nedostatku zemědělské produkce a z toho plynoucí nedostatek potravin, ohrožení biodiverzity, problém změny klimatu a problém nedostatku pitné vody. Nebezpečným jevem globalizace ve vztahu k životnímu prostředí je již zmíněná rostoucí moc nadnárodních korporací. Ty jsou většinou spojeny s nejvážnějšími exploatacemi přírodních zdrojů a také s nejhoršími haváriemi s mohutným negativním vlivem na životní prostředí.⁹⁵ V současné době již činnost právníckých osob zasahuje nejen téměř do všech oblastí života lidí, nýbrž prakticky do všech oblastí života na Zemi včetně. Z tohoto důvodu dochází v čím dál větší rozsahu k protiprávním jednáním těchto osob. Kriminální činnost právníckých osob prorůstá v celosvětovém měřítku do vlastního dovoleného předmětu činnosti těchto osob. Nebezpečí tohoto jevu tkví zejména ve vysoké míře sofistikovanosti, v trestech spojených s prokazováním konkrétního jednání právnícké osoby i konkrétním fyzickým osobám napojeným na právníckou osobu a v organizovanosti deliktní činnosti spojené s finančním s dalšími důležitým zázemím poskytovaným právníckou osobou. A koliv se deliktní činnost týká většiny druhů právníckých osob, zdaleka nejvíce rozsahu nabývá u obchodních korporací. Právní nástroje, které by mohly sloužit k ochraně před těmi nejzávažnějšími protiprávními jednáními právníckých osob, mnohdy buď vůbec neexistují, nebo sice existují, ale nejsou dostatečně účinné a neplní uspokojivě své poslání. Tato určitá beztrestnost právníckých osob byla a je přitom stále sílících celosvětových tendencí postihovat závažná deliktní jednání právníckých osob dostatečně efektivními sankcemi. Důsledkem těchto tendencí bylo i schválení právní úpravy trestní odpovědnosti právníckých osob v České republice.

⁹⁵ Jednalo se především o havárii chemiky v italském Sevesu roku 1976, havárii v továrně na pesticidy v indickém Bhopálu roku 1984, havárii jaderné elektrárny v ukrajinském Černobyli roku 1986, havárii tankeru Exxon Valdez roku 1989, havárii tankeru Prestige roku 2002, havárii ropné plošiny Deepwater Horizon v Mexickém zálivu roku 2010 aj.

Kapitola III. Odpov dnost právnických osob v ochran životního prost edí

Z hlediska odpov dnosti jsou klí ové dva druhy zp sobilosti, a to zp sobilost k právním úkon m, jakožto zp sobilost brát na sebe práva a povinnosti vlastními právními úkony⁹⁶ a zp sobilost k protiprávním úkon m spo ívající ve zp sobilosti nést následky vlastního protiprávního jednání.⁹⁷ Zde je namíst uvést, že právní p edpisy v n kterých p ípadech umož ůjí právn relevantn jednat i organiza ní m útvar m, které nemají právní subjektivitu a nejsou tedy osobami v právním smyslu. Následky jednání takového organiza ního útvaru jsou p í ítány té právnické osob ě, jejíž organiza ní sou ást tento organiza ní útvar tvo í.

Právnické osoby podléhají všem složkám ekologickoprávní odpov dnosti. Donedávna tomu tak však nebylo. Do p íjetí zákona o trestní odpov dnosti právnických osob podléhaly v rámci delikt ní odpov dnosti právnické osoby v eské republice pouze správn právní odpov dnosti. V rámci správn právní odpov dnosti právnické osoby odpovídají zásadn za jiné správní delikty, než nepodnikající osoby fyzické. Existují zde i další pom rn významné rozdíly hmotn právní povahy. Jedním z nich je i samotná konstrukce odpov dnosti. Zatímco u p estupk fyzických osob jde o konstrukci subjektivní odpov dnosti, u právnických osob se jedná o objektivní odpov dnost. Na rozdíl od právní úpravy p estupk fyzických osob není po procesní stránce správn právní odpov dnost právnických osob jednotn a komplexn upravena. Pokud jde o trestn právní odpov dnost, mohou se právnické osoby dopustit pouze vybraných trestných in , které jsou vyjmenovány v zákon ě o trestní odpov dnosti právnických osob. Mezi t mito trestnými iny jsou i nejd ležit ější trestné iny proti životnímu prost edí, které jsou obsaženy v hlav VIII. trestního zákoníku. V zákon ě o trestní odpov dnosti právnických osob jsou obsažena hmotn právní a procesn právní pravidla, která se týkají výhradn právnických osob. V ostatním se postupuje podle trestního zákoníku a trestního ádu. Tak, jako je tomu ve vztahu trestných in a správních delikt fyzických osob, tak i zahájení trestního stíhání proti právnické osob ě brání tomu, aby o témže skutku proti téže právnické osob ě probíhalo ízení o správním deliktu.⁹⁸ Trestní stíhání proti právnické osob ě však nem ůže být zahájeno, a došlo-li k jeho zahájení, musí být zastaveno, jestliže d ív ější

⁹⁶ Cit. Gerloch, A.: Teorie práva, 5. upravené vydání, 2009, str. 110.

⁹⁷ Srov. Gerloch, A.: Teorie práva, 5. upravené vydání, 2009, str. 110.

⁹⁸ Srov. § 28 odst. 1 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

ízení pro týž skutek proti téže právnické osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o správním deliktu a toto rozhodnutí nebylo zrušeno.⁹⁹

Zejm významem nedležitějších vodpáchání deliktů v oblasti ochrany životního prostředí je snaha ušetřit na nákladech, a už za uložení odpadů na skládky i za speciální zařízení, nebo na ištění spalin, nebo za preventivní opatření k předcházení úniku látek ohrožujících životní prostředí apod. K zanedbání uvedených preventivních opatření však může dojít i zcela neúmyslně a nedobrou. Následky pro životní prostředí pak mohou být katastrofální. Někdy je příčinou toho, že je určité právnické osobě shledána odpovědnou za delikt v oblasti ochrany životního prostředí nedostatečná znalost platných předpisů práva životního prostředí. V některých případech může být dle vodem deliktovní činnosti i malý zájem na ochraně životního prostředí. Takové podceňování významu životního prostředí a jeho ochrany s sebou automaticky nese i zanedbání prevence na tomto úseku. Páchá-li konkrétní právnická osoba deliktovní činnost v ochraně životního prostředí z něhož ze shora uvedených důvodů, je třeba kromě aplikace deliktovní odpovědnosti uvažovat i o dalších možnostech využití ekonomických a právních nástrojů v oblasti ochrany životního prostředí, jakož i výchovy a osvětlení podnikatelů v oblasti ochrany životního prostředí. Do budoucna bude nepochybně v rámci tržní ekonomiky docházet k výraznějšímu rozvoji podnikatelské etiky. Mezi základními principy etického řízení firmy patří též ochrana životního prostředí. Součástí rozvoje podnikatelské etiky je společenská odpovědnost firem. Těmi základními pilíři společenské odpovědnosti firem jsou pilíř ekonomický, pilíř sociální a pilíř environmentální. Environmentální pilíř sestává z vytvoření ekologické politiky firmy, ekologické výroby, produktů a služeb, ochrany přírodních zdrojů a aktivní činnosti směřující ke snižování negativních dopadů na životní prostředí.¹⁰⁰ Ve svých důsledcích životnímu prostředí nejnebezpečnější dle vod páchání deliktovní činnosti v této oblasti jsou vysoké finanční zisky plynoucí přímo z nelegální činnosti proti životnímu prostředí, a to zejména z deliktovní činnosti mající povahu organizovaného zločinu, která má navíc často mezinárodní rozsah. To se týká především mezinárodního obchodu s ohroženými druhy rostlin a živočichů. Nebezpečného rozsahu nabývá rovněž obchodování s odpady a nelegální přeprava odpadů. Na vzestupu je také nelegální těžba lesních porostů. Zabývá-li se konkrétní právnická osoba protiprávní

⁹⁹ Srov. § 28 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

¹⁰⁰ Srov. Putnová, A. a kol.: Etické řízení ve firmě. Nástroje a metody. Etický a sociální audit. Praha, Grada Publishing a. s., 2011.

inností v oblasti ochrany životního prostředí jako svou hlavní inností, jsou jediným přijatelným řešením v dané situaci právních nástrojů deliktů odpovědnosti právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí, a to včetně trestní právní odpovědnosti právnických osob.

Rozsah, charakter a dopad deliktů inností jednotlivých právnických osob na životní prostředí závisí na mnoha faktorech. U některých druhů právnických osob je již z jejich povahy téměř vyloučeno, aby se dopouštěly deliktů jednání na úseku ochrany životního prostředí. Naopak korporace mají na deliktů inností právnických osob proti životnímu prostředí jistě největší podíl. Důležitým faktorem je nepochybně odvětví, ve kterém právnická osoba působí a charakter konkrétní inností právnické osoby. Významným faktorem je zcela jistě i umístění životního prostředí poškozujících provozů právnické osoby. Dalším faktorem ovlivňujícím rozsah a dopad deliktů inností na životní prostředí je nepochybně také velikost právnické osoby a rozsah její inností. V této souvislosti však nelze učinit jednoduchou dedukci, že větší provoz a vyšší produkce znamená automaticky negativnější dopad na životní prostředí. Velké společnosti se zavedenou rozsáhlou produkcí mají obvykle i preventivní opatření a pracovní postupy na takové úrovni, že tím automaticky výrazně snižují nebezpečí závažnějších havárií a obecně negativních dopadů na životní prostředí. Kromě uvedených základních faktorů existují nepochybně i další více či méně významné faktory ovlivňující dopad inností právnických osob na životní prostředí. Mnohdy se může jednat o faktory, jako jsou korupce, lobbying, uplatňování některých státních, regionálních, komunálních i jiných zájmů, personální i materiální vybavenost správních orgánů s pravomocemi k udělování koncesí, povolení i ke kontrole inností právnických osob s dopadem na životní prostředí.

Z různých statistik a praxe příslušných správních orgánů a orgánů inných v trestním řízení je zřejmé, že z právnických osob jsou největšími delikventy v oblasti ochrany životního prostředí obchodní společnosti. Nejčastěji se jedná o akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným, méně často pak o komanditní společnosti nebo ve své obchodní společnosti. Z jiných druhů právnických osob mohou být významným znečišťovatelem a škůdcem životního prostředí také družstva, a to zejména zemědělská družstva. Rovněž státní podniky se podílejí v nezanedbatelné míře na deliktů inností proti životnímu prostředí. Zde se jedná především o správní delikty na úseku ochrany přírody. Také obce jsou poměrně často pachateli deliktů v oblasti ochrany životního prostředí. Většinou se jedná o správní delikty na úseku ochrany přírody, správní delikty na úseku ochrany lesa a správní delikty na úseku

nakládání s odpady. Zcela zanedbatelné nejsou ani případy deliktní innosti páchané v oblasti ochrany životního prostředí správními orgány a státními příspěvkovými organizacemi. Méně často jsou případy, kdy jsou pachatelé deliktů proti životnímu prostředí orgány ve stejné moci s příslušnostmi v oblasti ochrany životního prostředí. Může se to týkat kupříkladu správ národních parků a správ chráněných krajinných oblastí apod. V zanedbatelné míře nebo zcela výjimečně jsou pachatelé deliktní innosti v oblasti ochrany životního prostředí obecně prospěšné společnosti,¹⁰¹ občanská sdružení,¹⁰² církve a náboženské společnosti,¹⁰³ politické strany a politická hnutí,¹⁰⁴ nadace a nadační fondy¹⁰⁵ i právnické osoby ve formě zájmového sdružení právnických osob.¹⁰⁶ V případě provedení navrhovaného vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi lze do budoucna pravděpodobně předpokládat určitý nárůst deliktních jednání církevních právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí.

Mezi innosti s velmi významným dopadem na životní prostředí se řadí v obecné rovině ty, které innosti patří do sektoru zemědělství, většina inností patřících do sektoru průmyslu a nepochybně i ty, které innosti patří do sektoru služeb. V oblasti zemědělství pouze innost právnických osob hospodařících v rámci tzv. ekologického zemědělství má minimální dopad na životní prostředí. Poměrně častými znečišťovateli vod mohou být zemědělská družstva a obchodní společnosti zabývající se zemědělskou inností. V rámci intenzivní zemědělské innosti může docházet k páchání deliktní innosti na úseku ochrany přírody. Pachatelkami správních deliktů na úseku integrované prevence a ochrany životního prostředí mohou být kupříkladu velké velkovýkrmny a produkční stanice. V oblasti průmyslu se mezi innosti s vysokou mírou deliktních jednání proti životnímu prostředí řadí těžební průmysl, těžký průmysl, chemický průmysl, průmysl stavebních hmot, energetika a ty, které odvětví zpracovatelského průmyslu. Právnické osoby provozující povrchovou těžbu stavebních materiálů a energetických surovin se dopouští správních deliktů na úseku ochrany ovzduší týkajícími se především zamoření ovzduší pevnými částicemi. Dalšími právnickými osobami páchajícími deliktní inností na úseku ochrany ovzduší jsou různé chemické závody, slévárny, spalovny,

¹⁰¹ Srov. zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změní a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰² Srov. zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰³ Srov. zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změní některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁴ Srov. zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ Srov. zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změní a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ Srov. § 20 až 20j občanského zákoníku.

teplárny, lakovny, zpracovatelské závody aj. V oblasti ochrany vod dochází k páčání delikt p i innosti zejména chemických závod a k nim p idružených výrob. V oblasti integrované prevence a ochrany životního prost edí se pachateli správních delikt stávají kup . železářny, slévárny, papírny a teplárny. V rámci sektoru služeb je nejv tším zne iš ovatelem bezpochyby innost právnických osob poskytujících služby v oblasti dopravy cestujících a p epravy materiálu a zboží a innost právnických osob p sobících ve stavebnictví. V t chto p ípadech se však ásto jedná o negativní následky inností, které jsou jinak v souladu s právem nebo o takové negativní následky pro životní prost edí, za n ž není možné za sou ásné právní úpravy inít právnickou osobu odpov dnou. P i p eprav materiálu nez ídka dochází v d sledku dopravních nehod a havárií k úniku zne iš ujících látek do životního prost edí. Pom rn ásto jsou postihovány správy silnic a železni ních dopravních cest, a to za delikty na úseku ochrany p írody. V oblasti nakládání s odpady se správních delikt dopoušt jí kup . právnické osoby provozující autovrakovišt . Správních delikt vztahujících se k produkci a nakládání obal se dopoušt jí obchodní spole nosti zabývající se výrobou a prodejem spot ebního a jiného zboží. Správních delikt na úseku ochrany vod se dopoušt jí právnické osoby spravující komunální vodovody a kanaliza ní sít . ístírny odpadních vod, skládky, za ízení ke sb ru a výkupu nebezpe ných a jiných odpad a úpravny odpad mohou být pachateli správních delikt na úseku integrované prevence a ochrany životního prost edí. Správních delikt na úseku ochrany p írody a na úseku ochrany lesa se dopoušt jí právnické osoby, jako velcí vlastníci i správci les .

Významným faktorem dopadu innosti právnické osoby na životní prost edí je umíst ní zne iš ujícího nebo jinak životní prost edí ohrožujícího i poškozujícího provozu právnické osoby v krajin . Samotné umíst ní takového provozu v krajin m že mít významný dopad na životní prost edí v podob narušení krajinného rázu, zahrazení biokoridor , snížení rozlohy zem d lského p dního fondu i lesního p dního fondu, narušení systému podzemních vod atd. V p ípad plánování spušt ní provozu s významným dopadem na životní prost edí se budoucí vliv na životní prost edí v každém konkrétním p ípad zjiš uje v procesu posuzování vliv na životní prost edí.¹⁰⁷

U n kterých delikt právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí lze rozlišovat typické zp soby páčání. Pom rn známe jsou zp soby páčání v n kterých

¹⁰⁷ Srov. zákon o posuzování vliv na životní prost edí.

oblastech ekologické kriminality. Do p íjetí právní úpravy trestní odpov dnosti právnických osob p ítom nebylo v zásad možné stíhat v této souvislosti právnické osoby. Hovo ít lze i o typických zp sobech páčání u n kterých správních delikt právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí.

Na úseku ochrany ovzduší nelze prozatím vzhledem k významné latenci deliktní innosti hovo ít o konkrétních zp sobech páčání. Analýza kriminality páchané na životním prost edí, zpracovaná na Ministerstvu vnitra, hovo í o tom, že nej ast jší p ípady podez ení z deliktní innosti na tomto úseku ochrany životního prost edí souvisí se spalovacími procesy a chemickými výrobami. Uvedená analýza poukazuje na možný zp sob páčání spo ívající ve vypínání odsi ovacích í odlu ovacích za ízení. D vodem k tomuto jednání má být snaha ušet ít náklady na elektrickou energii.¹⁰⁸ Aktualizovaná koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prost edí v p sobnosti resortu vnitra hovo í jako o závažných protiprávních jednáních na úseku ochrany ovzduší o úmyslném nedodržování p edpis stanovujících podmínky ochrany ovzduší. Uvedená koncepce následn specifikuje, že v praxi ze strany provozovatel stacionárních zdroj zne iš ování ovzduší dochází k nedodržování technických podmínek provozu stacionárních zdroj zne iš ování ovzduší, ke zkreslování okolností pro m ení emisí zne iš ujících látek, které má prokázat dodržování stanovených emisních limit , apod. D vodem je op t zejména ekonomický prosp ch.

Na úseku ochrany vod lze uvést, jako z ejm nej ast jší p í inu delikt , havárie v silni ní doprav . P í t chto haváriích dochází k úniku ropných látek a jiných chemických látek do povrchových í podzemních vod. Další významnou p í inou deliktní innosti na úseku ochrany vod jsou havárie v chemických závodech. K deliktní innosti na úseku ochrany vod dochází i v d sledku nezabezpečení n kterých pro životní prost edí nebezpečných látek a produkt užívaných p í nebo pocházejících ze zem d lské innosti, p ed jejich únikem do povrchových vod. Aktualizovaná koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prost edí v p sobnosti resortu vnitra hovo í o úmyslném zastavování ísti ek odpadních vod, s tím, že nevy íšt né odpadní vody jsou vypoušt ny p ímo do vodních tok a dochází ke kontaminaci vodních zdroj . Uvedená innost je motivována snahou ušet ít finan ní prost edky na provoz ísti ky. Koncepce hovo í také o nezákonném zp sobu skladování nevyužitých kal , které pak prosakují do okolní zeminy a zne iš ují spodní vody. Dále

¹⁰⁸ Srov. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Analýza kriminality páchané na životním prost edí, 2002

koncepce zmiňuje kontaminované usazeniny na dně vodních toků a nádrží, které často splňují kritéria nebezpečných odpadů, avšak nejsou tak označeny. Jako nejastji páchanou trestnou činnost v oblasti vodního hospodářství uvedená koncepce uvádí činnost související s úniky ropných produktů do vod a v oblasti zemědělství činnost související s používáním dusíkatých hnojiv, fosfátů a pesticidů. Koncepce rovněž hovoří o protiprávních jednáních v souvislosti s odstraňováním historických škod na životním prostředí. Jako příklad uvádí spekulativní nákupy pozemků se starou ekologickou zátěží, u kterých se nový majitel podle zákona o vodách snaží o získání finančních prostředků státu, dále zatajování přítomnosti staré ekologické zátěže při prodeji, likvidaci nebo konkurzu podniku i nadsazování závažnosti a rizikovosti staré ekologické zátěže ve snaze získat prostředky od státu, popř. využívání takových prostředků pro jiné účely, než ke kterým jsou určeny.¹⁰⁹

Aktualizovaná koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v působnosti resortu vnitra hovoří o tom, že v České republice existuje velmi rozsáhlý nezákonný obchod s živou přírodou. Ačkoliv samotná činnost spočívající v dovážení ohrožených druhů fauny a flóry do České republiky je spojena především s fyzickými osobami, jejich následný prodej i další tranzit bývá spojen i s činností právnických osob. Uvedená koncepce hovoří o tom, že do České republiky se dováží exotická zvířata odchycená z volné přírody rozvojových zemí Afriky, Jižní Ameriky a Asie kvůli poptávce zájmového chovatelství, a to zejména živí ptáci. Koncepce dále uvádí, že Česká republika funguje také jako významná tranzitní země do západní Evropy. Zmiňuje také nezákonný dovoz především ze slonoviny a dalších výrobků z celosvětově chráněných živočichů. Dalším z problémů páchaní deliktů činnosti na úseku ochrany přírody, v jehož pozadí má stát právnická osoba, je nepochybně úmyslné vypouštění rybníků spojené s jejich následným výlovem. Dalším z problémů páchaní deliktů činnosti na úseku ochrany životního prostředí, do níž jsou přímo nebo zprostředkovaně zapojeny právnické osoby, jakožto odběratelé, je nelegální lov zvířat pomocí moderních technologií jako zvláštní forma pytláctví. Shora uvedená koncepce hovoří v souvislosti s pytláctvím přímo o organizovaném nelegálním lovu zvířat a výlovu ryb, které jsou spojeny s jejich následným odprodejem. Tyto případy jsou souasně dávány do souvislosti i s provozováním myslivecké činnosti. Koncepce hovoří o pokračujícím trendu vybírání ptáků z hnízd, včetně zvnějšku ptáků. Vše se děje za účelem poměrně vysokých

¹⁰⁹ Srov. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v působnosti resortu vnitra, 2007.

zisk . Je z ejmé, že v jejich pozadí mnohdy mohou stát konkrétní právnické osoby. Krom samotné nelegálnosti lovu t chto živo ich , resp. jejich lovu bez povolení, mluví koncepce také o nelegálním zp sobu lovu. Zmi uje použití želez, ok, jest ábích koš apod. Koncepce hovo í také o úmyslných otravách živo ich , a to zejména pta ích dravc karbofuranem a op t je dává do spojitosti s mysliveckými sdruženími.¹¹⁰ V odborné literatu e se mezi typickými zp soby páčání trestné innosti na úseku ochrany p írody uvádí odnímání chrán ných druh živo ich a rostlin z lokalit jejich p írozeného výskytu a jejich skrytý transport do eské republiky jako cílové i tranzitní zem , transport chrán ných exemplá s použitím nepravých doklad , zám rná klamná deklarace p evážených exemplá z hlediska jejich druhové p íslušnosti a nelegální dovoz exemplá bez jejich zjevného ukrytí, s argumentací, že se jedná o jedince odchované i vyp stované v um lých podmínkách, a tedy nikoli pocházející (odebrané) z volné p írody, a odnímání voln žijících živo ich nebo rostlin z p írody v množství, které je zp sobilé ohrozit existenci t chto populací v jejich p írozeném prostředí.¹¹¹ V p ípad odnímání chrán ných druh živo ich a rostlin z lokalit jejich p írozeného výskytu a jejich skrytého transportu do eské republiky jako cílové i tranzitní zem je transport od atých živo ich ásto mimo ádn krutý a vede tak mnohdy k úhynu p epravovaných živo ich . K tomuto pašování dochází jednak p es oficiální hrani ní p echody a jednak i mimo oficiální hrani ní p echody. Živo ichové a rostliny mohou být p eváženi v r zných dutinách automobil . Jedinci n kterých odoln jších druh rostlin a živo ich bývají zasílány jako poštovní zásilky s fiktivní adresou odesílatele nebo jsou p epravováni p ímo na t le, pod oble ením. Objevují se také p ípady pašování vzácných druh pták , kte í jsou pachatelem upraveni do podoby mén chrán ných druh (nap . jejich odbarvením). Obvyklá je p eprava v kontejnerech, spolu s jiným nezávadným zbožím. Nasezená vejce bývají v n kterých p ípadech p evážena na t le pachatele. V p ípad transportu chrán ných exemplá s použitím nepravých doklad se jedná o p ípady, kdy p í celní prohlídce jsou exemplá e p iznány, avšak pot ebná vývozní a dovozní povolení jsou pad lána. V p ípad zám rné klamné deklarace p evážených exemplá z hlediska jejich druhové p íslušnosti se jedná o p ípady, kdy jsou jedinci n kterých h e rozlišitelných druh vydáváni za jedince podobných druh , které však požívají nižšího stupn ochrany. Je nepochybné, že v mnoha

¹¹⁰ Srov. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v p ísobnosti resortu vnitra, 2007.

¹¹¹ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího ešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 57.

p ípadech delikt spáchaných n kterými z uvedených zp sob , stojí v pozadí konkrétní právnické osoby, které bu následn umožní p ístup k p ivezeným rostlinám a živo ich m kone ným odb ratel m, nebo je prodají dalším právnickým osobám, a to nez ídka do zahrani í.

Na úseku ochrany lesa existuje více zp sob páchaní delikt ní innosti právnických osob, avšak prakticky všechny sm ují k nelegální t žb d eva, ze které následn plynou pom rn zna né zisky. Analýza kriminality páchané na životním prost edí z pera Ministerstva vnitra hovo í o tom, že závažn jších delikt na tomto úseku se dopouští p edevším zahrani ní firmy, a to pomocí napojení na eské osoby. V uvedeném dokumentu se uvádí, že tyto spole nosti využívají indispozice vlastníků les , jako jsou stá í, nemoc, rodinné spory i neznalost lesního zákona.¹¹² Aktualizovaná koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prost edí v p sobnosti resortu vnitra krom nelegálních t žeb uvádí jako zp sob páchaní delikt ní innosti na úseku ochrany lesa také poškozování stojících strom jejich na ezáním. Jde o p ípady, kdy neznámý pachatel na ezáním poškodí stromy, které nejsou ur eny k mýtní t žb , a p íslušný správní orgán je následn nucen vydat povolení k jejich vykácení. Dále uvedená koncepce zmi uje p ípady, kdy došlo k úmyslnému neprovedení ochranných zásah proti k rovc m, ímž vzniklo rozsáhlé poškození životního prost edí.¹¹³ V odborné literatu e se mezi typickými zp soby páchaní trestné innosti na úseku ochrany lesa uvádí odkoupení lesa od p vodního vlastníka a jeho následné vyt žení, odkoupení lesa od p vodního vlastníka a následné oznámení poškození lesa neznámým pachatelem, zni ení cizího lesního porostu spojené s odcizením d eva a poškození lesního porostu v d sledku provád ní t žby na jiném, v tšinou sousedícím lesním porostu.¹¹⁴ V p ípad odkoupení lesa od p vodního vlastníka a jeho následného vyt žení kontaktuje zájemce o koupi lesa vlastníka lesa, sjedná s ním kupní smlouvu a p edá mu hotovost ve výši kupní ceny. V dob p ed nebo v pr b hu zaregistrování vkladu práva do katastru nemovitostí dochází k t žb provedené v rozporu s právními p edpisy, p í emž ásto dojde k napln ní skutkové podstaty trestného ínu poškození lesa. Taková t žba je provedena velmi rychle a pom rn nenápadn , ásto ve ve erních hodinách apod. Po n kolika dnech jsou pokácené stromy zpracovány a odvezeny

¹¹² Srov. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpe nostní politiky: Analýza kriminality páchané na životním prost edí, 2002.

¹¹³ Srov. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpe nostní politiky: Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prost edí v p sobnosti resortu vnitra, 2007.

¹¹⁴ Srov. Chmelík, J., a kol.: Zlo ín bez hranic. Praha: Linde Praha, 2004.

lesními dřeviny, kteří se již mohou vykázat smlouvou o dílo na zpracování pokácené dřevní hmoty. Může se jednat o stejné nebo jiné dřeviny, než byli ti, kteří stromy pokáceli. Tito dřevníci však vlastní účast na kácení popírají. Vytěžená dřevní hmota se často stává předmětem vývozu do ciziny. V uvedeném jednání je možné v případě již spatřovat prvky organizovaného zločinu. V případě odkoupení lesa od povodního vlastníka a následného oznámení poškození lesa neznámým pachatelem dochází po provedení práva na nabyvatele k podání trestního oznámení nabyvatelem na neznámého pachatele pro trestný čin poškození cizí věci, způsobený poškozením jednotlivých stromů jejich navrtáváním, naezáváním apod. Snahou je vydání povolení k těžbě novému majiteli. V případě odcizení lesního porostu pachatel pokácí cizí lesní porost. Takové jednání může být kvalifikováno jako trestný čin krádeže spáchaný v jednoinném soubohu s trestným činem poškození lesa. V případě poškození lesního porostu v důsledku provádění těžby na jiném, v těsnou sousedícím lesním porostu dojde přitom k těžbě, která je nadto často neoprávněná, k poškození a vývrátům stojících stromů na sousedních pozemcích. Důvodem je v těsnou snaha vytěžené stromy z lesa co nejrychleji vyvézt.

Na úseku nakládání s odpady je zjevně nejnebezpečnějším způsobem páchaní deliktůinnosti právnických osob vyvážení odpadů na nelegální skládky či jejich likvidaci jiným než zákonem předepsaným způsobem, a to často organizovanými skupinami, které za likvidaci odpadů od producentů získávají poměrně vysoké finanční částky. Vlastní producenti odpadů pak buďto nelegálním způsobem nakládání s jejich odpady v dí, nebo nikoliv. Uvedený způsob páchaní má mnohdy již trestněprávní charakter. Aktualizovaná koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v působnosti resortu vnitřního hospodářství o tom, že při přepravě a při dalším nakládání s odpady jsou porušovány právní předpisy kupříkladu tím, že dovážený odpad je deklarován jako odpad jiné kategorie a je předstíráno, že se jedná o odpad určený k využití, a koliv se ve skutečnosti jedná o odpad dovezený za účelem jeho odstranění. Jako další případ uvedená koncepce uvádí situaci, kdy odpad přepravovaný přes hranice, není přepravcem vůbec deklarován jako odpad, a koliv z pouhé vizuální kontroly se lze dovodit domnívat, že se o odpad jedná. Koncepce jako typický způsob páchaní při nakládání s odpady uvádí případ, kdy česká firma přijme zahraniční odpad, který je podvodně deklarován jako odpad k využití.

česká právnická osoba se tak stane držitelem odpadu a následně jej uloží na skládku, jako by se jednalo o odpad pocházející z České republiky. Koncepce uvádí také případy úmyslného

zapalování ze zahrani í p ívezených odpad . Uvedená koncepce zmi ůje i p ípady vzniku nelegálních sklad nebezpe ných chemických látek, z nichž hrozí únik t chto látek do životního prost edí.¹¹⁵ Odborná literatura mezi typickými zp soby páchání trestné innosti na úseku nakládání s odpady uvádí nelegální dovážení odpadu do eské republiky ze zahrani í, nevhodné skládkování odpad vyprodukovaných v eské republice, spalování ropných derivát s p ím semi polychlorovaných bifenyl ve spalovnách k tomu nezp sobilých a likvidaci odpad jejich umís ováním do povrchových a hlubinných dol .¹¹⁶ V p ípad nelegálního dovážení odpadu do eské republiky ze zahrani í, zejména ze západní Evropy asto dochází k tomu, že eské fyzické a právnické osoby pronajímají své pozemky zahrani ním právnickým osobám a dále se již o využití t chto pozemk p íliš nezajímají (zvlášť pokud dostanou za jejich pronájem dob e zaplacen). Zahrani ní právnické osoby pak tyto pozemky využívají k uložení odpad r zného pvodu a nebezpe nosti. Takto založené erné skládky jsou mnohdy obrovským rizikem pro životní prost edí, nebo pochopiteln nebyly založeny a nejsou kontrolovány podle pom rn p ísných unijních i vnitrostátních pravidel nakládání s odpady. Nejv tší nebezpe í v tomto ohledu p edstavuje dovážení odpad s vysokým obsahem t žkých kov , ropných produkt a jiných nebezpe ných odpad do eské republiky a jejich ukládání na odlehlých pronajatých lokalitách. V t chto p ípadech hrozí zejména kontaminace spodních vod, jejíž následky mají dlouhodobý charakter. V p ípad nevhodného skládkování odpad vyprodukovaných v eské republice dochází k tomu, že na vyhrazených i erných skládkách se vyskytují také vysoce nebezpe né odpady. V takových p ípadech posléze dochází k nep edvídatelným chemickým proces m majícím za následek kontaminaci životního prost edí. V p ípad spalování ropných derivát s p ím semi polychlorovaných bifenyl ve spalovnách k tomu nezp sobilých je likvidace t chto odpad zp sobem nezat žujícím životní prost edí a neohrožujícím zdraví lidí velmi nákladná. V tšinou se tedy provádí ve speciálních spalovnách v zahrani í. Likvidace takových odpad v b žných typech spaloven zp sobuje rozptýlení karcinogenních polychlorovaných bifenyl v ovzduší. Dalším zp sobem páchání delikt ní innosti na úseku nakládání s odpady je umís ování odpad do povrchových a hlubinných dol .¹¹⁷ Lze p edpokládat, že v budoucnosti

¹¹⁵ Srov. Ministerstvo vnitra, Odbor bezpe nostní politiky: Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prost edí v p sobnosti resortu vnitra, 2007.

¹¹⁶ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího ešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 84 až 85.

¹¹⁷ Srov. Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího ešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.

dojde vzhledem k vysoké lukrativnosti k rozvoji obchodu a jiného nelegálního nakládání se zdroji ionizujícího záření. Přitom únik takových látek do životního prostředí může mít často nedozírné následky.

O typických způsobech páčání delikt právníky osobami lze hovořit i na úseku ochrany zvířat proti týrání. Odborná literatura v této souvislosti hovoří o týrání zvířat při nelegálním dovozu nebo vývozu, transportu živých jatečných zvířat, týrání v zájmových chovech a chovech hospodářských a kožešinových zvířat, nedovoleném nebo zakázaném způsobu lovu volně žijících zvířat, využívání zvířat při drezúrách a dalších atrakcích, chovu exotických zvířat v podmínkách zoologických zahrad a využívání zvířat k pokusným laboratorním účelům.¹¹⁸ V rámci nelegálního dovozu exotických zvířat dochází zejména v rámci letecké přepravy k porušování podmínek pro transport a tranzit zvířat. Toto porušování se děje zejména nedodržováním požadavků na konstrukci schránek určených pro přepravu zvířat vzhledem k druhu zvířete a jeho anatomickým rozměrům. V případě transportu živých jatečných zvířat, a již vnitrostátního, exportu, importu i tranzitu dochází k porušování podmínek pro tuto dopravu. V případě zájmových chovů a chovů hospodářských a kožešinových zvířat, se jedná zejména o problematické velkochovy drůbeže, v nichž je drůbež chována často ve zcela nevyhovujících podmínkách. Velká pozornost je věnována způsobům porážení jatečných zvířat, která se často jeví být nehumánní z důvodu přílišného stresu a bolesti při porážce. K týrání zvířat dochází s velkou mírou pravděpodobnosti v některých případech v cirkusech, kde jsou zvířata plovoucí divoce žijících a nedomestikovaných druhů často nucena k bizarním výkonům. Pregnantním porušováním práva na úseku ochrany zvířat proti týrání jsou zápasy zvířat. Na území České republiky velmi pravděpodobně dochází ke konání nelegálních psích zápasů, ke kterým jsou využíváni zejména psi bojových plemen. Za pozitivní lze považovat skutečnost, že v současné době nelze ve většině případů posuzovat chování zvířat v zoologických zahradách jako jednání naplňující skutkovou podstatu trestného činu týrání zvířat.

¹¹⁸ Srov. Chmelík J. a kol.: *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení*. Praha, Linde Praha, a. s., 2005, str. 66.

SHRNUTÍ

Organizační struktura právnických osob, resp. související právní úprava, mnohdy neumožňuje účinně vést k odpovědnosti za protiprávní jednání ani právnickou osobu jako celek ani jednotlivé fyzické osoby v rámci této právnické osoby.

Základními příčinami páchaní deliktů v ochraně životního prostředí jsou snaha ušetřit na nákladech, nedostatečná znalost platných předpisů práva životního prostředí, malý zájem na ochraně životního prostředí spojený se zanedbáváním prevence na tomto úseku a provádění protiprávních činností v oblasti ochrany životního prostředí jako hlavní činnosti.

Vysoké finanční zisky plynoucí přímo z nelegálních činností proti životnímu prostředí jsou spojovány zejména s mezinárodním obchodem s ohroženými druhy rostlin a živočichů, s obchodováním s odpady, s nelegální přepravou odpadů, s nelegálním nakládáním s chemickými látkami a zdroji ionizujícího záření a s nelegální těžbou lesních porostů.

ÁST TVRTÁ. SPRÁVN PRÁVNÍ ODPOV DNOST PRÁVNICKÝCH OSOB V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ

Kapitola I. Úloha správn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí

Uplat ování správn právní odpov dnosti p ichází v úvahu v okamžiku, kdy dojde k porušení spole enských vztah chrán ných správním právem. Základem správn právní odpov dnosti je protiprávní jednání, za které lze uložit správn právní sankci. Protiprávní jednání se zde obecn ozna uje jako správní delikt. Zásadu subsidiarity trestní represe, která byla do ur ité míry ot esena zavedením formální koncepce trestného inu, a podle které mohou být prost edky trestního práva užity až tehdy, nedosta ují-li k ešení prost edky jiných právních odv tví, lze zobecnit jako zásadu subsidiarity represe v právu a vztáhnout ji tak i na správn právní odpov dnost. V p ípadech, kdy se právní vztahy upravené normami jiných právních odv tví, než je správní právo, uskute ují ve spojitosti s inností správních orgán , umož uje správn právní odpov dnost ochranu i normám t chto jiných právních odv tví. Tak je tomu i u práva životního prost edí. Dojde-li v oblasti práva životního prost edí porušením konkrétních povinností ke spáchání správního deliktu, je rozhodující nikoliv primární odv tvová p íslušnost v podob normy práva životního prost edí, nýbrž odpov dnostní odv tvová p íslušnost v podob normy správního práva. Úkolem uplat ování správn právní odpov dnosti je odstran ní poruch vzniklých porušením právní povinnosti za sou asného vylou ení škodlivých následk takových protiprávních jednání, aby se zamezilo jejich opakování. Podle zp sobu postihování lze v zásad rozlišit dv skupiny protiprávních jednání postihovaných správními delikty. Jsou to jednak taková jednání, u nichž povaha vyvolané poruchy v podstat znemož uje její faktickou nápravu, jednak taková jednání, u nichž povaha vyvolané poruchy nápravu umož uje. Z tohoto hlediska rozlišujeme rovn ž dv skupiny správn právních sankcí v širším smyslu, a to správní sankce a nápravná opat ení.

N které správní delikty v oblasti ochrany životního prost edí postihují iny svým charakterem jen t žko odlišitelné od jednání upravených jako trestné iny proti životnímu prost edí. P íslušné orgány si v t chto p ípadech musí být v domi existence n kolika právních zásad. Pro vztah mezi správními delikty a trestnými iny platí zásada, podle které správním deliktem nem že být jednání, které spl uje znaky trestného inu. Tato zásada se ozna uje jako zásada subsidiarity správních delikt v i trestným in m, resp. jako zásada speciality trestných in v i správním delikt m. Tuto zásadu nelze zam ovat se zásadou subsidiarity

trestní represe, která je uvedena výše. Dalšími zásadami jsou zásada litispendence a zásada ne bis in idem. Zásada litispendence neumožňuje souběžné vedení trestního řízení a řízení o správním deliktu o téže skutku. Přitom platí, že zahájení trestního stíhání proti právnické osobě brání tomu, aby o téže skutku proti téže právnické osobě probíhalo řízení o správním deliktu.¹¹⁹ Zahájení řízení o správním deliktu však nevylučuje zahájení trestního řízení o téže skutku. Zásada ne bis in idem neumožňuje v rámci deliktní odpovědnosti postihnout tutéž osobu vícekrát za tentýž skutek, ledaže by došlo ke zrušení meritorního rozhodnutí. V tomto případě nezáleží na tom, zda osoba byla postižena v rámci správní právní nebo trestní právní odpovědnosti.¹²⁰

Kapitola II. Vývoj právní úpravy správní právní odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí na území České republiky

V období středověku a raného novověku podléhaly právnické osoby nejen v českých zemích, nýbrž v celé Evropě trestní právní odpovědnosti. Tato odpovědnost však nebyla vztahována ke všem subjektům, které bychom z dnešního pohledu považovali za právnické osoby, nýbrž se týkala pouze měst, klášterů a některých dalších entit. Správní právní odpovědnost právnických osob se v této době v zásadě neuplatňovala.

Po založení českých zemí do rámce rakouské monarchie a zejména později v rámci vzrůstající panovnické absolutizace začala být i právnickým osobám namísto trestní právní odpovědnosti uplatňována svým považujícím charakterem spíše správní právní odpovědnost. To vyvrcholilo v období tzv. policejního státu, tedy ve druhé polovině 18. století. V této době se nicméně správní delikty zaměřené specificky na ochranu životního prostředí v právních předpisech platných na našem území prakticky nevyskytovaly.

V období konstituční monarchie se uplatňovala prakticky výhradně deliktní odpovědnost fyzických osob. Zákony přijímané v tomto období na úseku deliktní odpovědnosti hovořily jako o pachatelích trestných činů a správních deliktů pouze o fyzických osobách.¹²¹ Lze tedy v zásadě říci, že v tomto období nebyly právnické osoby vůbec deliktně odpovědné.

¹¹⁹ Srov. § 28 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

¹²⁰ Srov. § 28 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

¹²¹ Srov. např. zákon č. 117/1852 s. z., o zločinech, přečinech a přestupcích a císařské nařízení č. 96/1854 s. z., o výkonu opatření a nálezu politických a policejních úřadů.

V dob první eskoslovenské republiky právní úprava správn právní odpov dnosti právnických osob neexistovala. Existovaly pouze vládní návrhy kodexu správního práva trestního z let 1928 a 1937 obsahující také právní úpravu ru ení právnických osob za pokuty uložené fyzickým osobám, které však nebyly v legislativním procesu p ijaty. Tehdejší právní nauka zastávala názor, že trestného inu ani správního deliktu se nemohou dopustit právnické osoby, nebo trest m že být ukládán pouze fyzickým osobám, jež kolektiv zastupují.¹²² Ani v období první republiky se tedy správn právní odpov dnost právnických osob neprosadila.

A koliv ještě trestní zákon správní z roku 1950¹²³ hovo il pouze o správn právní odpov dnosti fyzických osob, posléze došlo v období totalitního státu k prolomení zásady uplat ované na našem území p ibližn od dob konstitu ní monarchie, podle které se správního deliktu mohou dopustit pouze fyzické osoby. První skutková podstata správního deliktu právnické osoby byla obsažena v zákon . 54/1953 Sb., o provozu na silnicích. Od padesátých let 20. století a zejména v 60. letech 20. století, byly p íjímány zvláštní zákony v rozli ných sférách života spole nosti, které obsahovaly také správní delikty právnických osob, v etn správních delikt právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí.¹²⁴ V t chto zákonech se správní delikty právnických osob nacházely nej ast ji pod rubrikou *Pokuty organizacím*. Do ervna 1961 se správní delikty procesn projednávaly podle trestního ádu správního z roku 1950,¹²⁵ a koliv tento zákon neobsahoval žádná zvláštní ustanovení vztahující se ke správním delikt m, jejichž subjektem byla právnická osoba. Od roku 1968 do roku konce roku 2005 se správní delikty právnických osob procesn projednávaly podle zákona o správním ízení.¹²⁶

Od roku 1990 byly p íjímány zvláštní zákony obsahující správní delikty právnických osob, v etn správních delikt právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí. Dosavadní zákony, v etn zákon obsahujících úpravu týkající se ochrany životního prost edí, které nebyly nahrazeny novými právními p edpisy, byly dopl ovány o skutkové podstaty správních delikt právnických osob. Nové zákony i novely existujících zákon zavád ly do

¹²² Srov. Musil, J.: Trestní odpov dnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In Musil, J., Vanduchová, M.: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: CODEX Bohemia, 1998.

¹²³ Srov. zákon . 88/1950 Sb., Trestní zákon správní.

¹²⁴ Srov. nap . zákon . 40/1956 Sb., o státní ochran p írody, ve zn ní zákona NR . 65/1986 Sb., zákon . 138/1973 Sb., o vodách nebo zákon . 87/1987 Sb., o veterinární pé i.

¹²⁵ Srov. zákon . 89/1950 Sb., o trestním ízení správním (Trestní ád správní), který byl zrušen zákonem . 60/1961 Sb., o úkolech národních výbor p í zajiš ování socialistického po ádku.

¹²⁶ Srov. zákon . 71/1967 Sb., o správním ízení (správní ád).

našeho právního řádu krom nových skutkových podstat správních delikt také nová podrobnější pravidla související jak se správním trestáním obecně, tak i se specifiky vztahujícími se ke správním deliktům právnických osob. Mezi nejdůležitější zákony z počátku 90. let 20. století v oblasti ochrany životního prostředí, obsahující správní delikty právnických osob, patří zákon o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami,¹²⁷ zákon o IŽP, zákon o životním prostředí, zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon na ochranu zvířat proti týrání, zákon o ochraně zemědělského podnikového fondu, zákon o ochraně ozónové vrstvy Země,¹²⁸ lesní zákon aj. Některé z uvedených zákonů přitom platí v pozmeněné podobě dodnes.

V letech 2000 až 2004 došlo z větší části z důvodu splnění předstupových podmínek týkajících se vstupu do EU k přijetí řady zákonů v oblasti ochrany životního prostředí. Tyto zákony obsahují značné množství správních deliktů právnických osob. Jedná se především o vodní zákon, zákon o myslivosti, zákon o ochraně ovzduší, zákon o Antarktidě, rybářský zákon, zákon o obchodování s ohroženými druhy, zákon o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změnách, kterých zákon¹²⁹ aj. Zákon o správním řízení z roku 1967, podle kterého se postupovalo také v řízeních o správních deliktech právnických osob, byl s účinností od roku 2006 nahrazen v souvislosti s účinným správním řádem. V roce 2004 došlo k zamítnutí vládního návrhu zákona o správním trestání, který měl z větší části nahradit roztržitou úpravu správního trestání. Ministerstvo vnitra vypracovalo na základě vládou schválené koncepce reformy správního trestání obsažené v návrhu věcného záměru zákona o správním trestání¹³⁰ a Plánu legislativních úkolů vlády na rok 2003 návrh zákona o odpovědnosti za přestupky a o řízení o nich (zákon o přestupcích). Souběžně s tímto návrhem byl vypracováván rovněž návrh zákona o změnách, kterých zákon v souvislosti s přijetím zákona o odpovědnosti za přestupky a o řízení o nich. Tímto doprovodným zákonem se v návaznosti na obecné podmínky odpovědnosti za přestupky stanovené v návrhu nového zákona o odpovědnosti za přestupky a o řízení o nich, realizovaly změny těchto zvláštních zákonů, které obsahovaly skutkové podstaty přestupků a jiných správních deliktů a některá obecná odpovědnostní a procesní pravidla potřebná k uplatnění správní právní odpovědnosti. Doprovodným zákonem však neměly být novelizovány všechny

¹²⁷ Zákon č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami (zákon o ovzduší).

¹²⁸ Zákon č. 86/1995 Sb., o ochraně ozónové vrstvy Země.

¹²⁹ Zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změnách, kterých zákon.

¹³⁰ Usnesení vlády České republiky ze dne 20. února 2002 č. 162.

tyto zákony,¹³¹ protože n které z nich již byly novelizovány v p edešlé dob a vládou schválená koncepce správního trestání obsažená v zám ru zákona o správním trestání v nich byla promítnuta. Navrhovaný zákon o p estupcích zahrnoval obecnou hmotn právní a procesn právní úpravu p estupk . Návrh zákona vymezoval základy odpov dnosti fyzických i právnických osob za p estupky, druhy trest a ochranných opat ení jakož i zásady pro jejich ukládání. Návrh zákona upravoval i postup správních orgán p i rozhodování o p estupcích. O tom, o jak významnou reformu správního trestání se m lo jednat, si lze ud lat obrázek i z toho, že dosavadní správní delikty, a to jak p estupky, tak i jiné správní delikty, jejichž skutkové podstaty byly obsaženy v ustanoveních zvláštních zákon , se ode dne ú innosti navrhovaného zákona o p estupcích m ly stát, s výjimkou dosavadních disciplinárních delikt a po ádkových delikt , p estupky podle nové právní úpravy. Dále se subjektem dosavadních p estupk , jejichž skutkové podstaty byly obsaženy ve zvláštních zákonech a které v nich byly jako p estupky výslovn ozna eny, m ly stát fyzické osoby. Subjektem dosavadních jiných správních delikt m ly být právnické osoby, pokud ve zvláštním zákon nebylo uvedeno jinak.

V listopadu 2012 byl do vn jšího p ipomínkového ízení Ministerstvem vnitra p edložen návrh v cného zám ru zákona o odpov dnosti za p estupky a ízení o nich. Z návrhu v cného zám ru je patrné, že do zna né míry vychází z v roce 2004 zamítnutého návrhu zákona o odpov dnosti za p estupky a o ízení o nich. V mnoha otázkách nabízí p edložený v cný zám r více variant ešení. V souvislosti s tématem p edkládané práce stojí za zmínku p edevším dv varianty koncepce správn právní odpov dnosti právnických osob uvád né v cným zám rem, a to koncepce objektivní odpov dnosti a koncepce p i itatelnosti. Dále jsou ve v cném zám ru zvažovány dv r zn široké množiny subjekt odpov dných za p estupek, a to v uším vymezení bez ve ejnoprávních korporací. Navrhovaný materiál jist dozná b hem legislativního procesu ady zm n. Z hlediska p edm tu zkoumání p edkládané práce bude nepochybn klí ové p ípadné paragrafové zn ní návrhu zákona o p estupcích.

Kapitola III. Správní delikty právnických osob proti životnímu prost edí

Nejd ležit jší **klasifikace správních delikt** z hlediska platné právní úpravy rozlišuje tradi n p estupky, jiné správní delikty fyzických osob, správní delikty právnických osob,

¹³¹ Celkem se jednalo p ibližn o 200 zákon .

smíšené správní delikty, disciplinární správní delikty a po ádkové správní delikty.¹³² Smíšené správní delikty jsou takové správní delikty, kterých se m že dopustit jak právnická osoba, tak i fyzická osoba, která však m že danou skutkovou podstatu naplnit zásadn pouze p i výkonu podnikatelské innosti nebo p i výkonu jiné kvalifikované innosti. N kolik posledních let p etrvává trend za azovat správní delikty v jednotlivých zákonech obvykle pod rubriku *Správní delikt fyzické nebo právnické osoby* nebo *Sankce* i jsou p íslušná ustanovení uvozena slovy *Pokuta se ukládá tomu, kdo* apod., p i emž není bez hlubší znalosti konkrétního p edpisu vždy jasné, zda se zejména n kterých delikt mohou dopustit také fyzické nepodnikající osoby, podnikající fyzické osoby, resp. fyzické osoby vykonávajícími kvalifikovanou innost nebo právnické osoby. V n kterých zákonech v oblasti ochrany životního prost edí obsahujících správní delikty jsou rozlišovány p estupky a jiné správní delikty, p i emž za p estupky jsou v nich ozna ována porušení povinností fyzickou osobou, nejde-li o porušení povinností p i výkonu její podnikatelské innosti, a za jiné správní delikty jsou považována porušení povinností právnickou osobou nebo fyzickou osobou p i její podnikatelské innosti.¹³³ P edm tem zkoumání v p edkládané práci jsou správní delikty, kterých se mohou dopustit právnické osoby, bez ohledu na to, zda se v konkrétním p ípad jedná pouze o správní delikty právnických osob, o smíšené správní delikty nebo o správní delikty, u kterých není jasné, zda se jich m že krom právnické osoby dopustit i podnikající fyzická osoba, pop . i nepodnikající fyzická osoba.

Fyzické osoby p i výkonu podnikatelské innosti nebo v souvislosti s podnikáním anebo p i výkonu jiné kvalifikované innosti podléhají odpov dnosti za správní delikty v zásad za stejných podmínek jako právnické osoby. To bývá v jednotlivých zákonech vyjád eno kup . takto: „*Na odpov dnost za jednání, k n muž došlo p i podnikání fyzické osoby nebo v p ímé souvislosti s ním, se vztahují ustanovení zákona o odpov dnosti a postihu právnické osoby.*“.¹³⁴ Z toho vyplývá i to, že podnikajícím fyzickým osobám obdobn jako právnickým osobám, se p ítá protiprávní jednání jejich zam stnanc a jiných osob, které za tyto osoby jednají. Pro rozlišení, zda fyzická osoba naplnila znaky p estupku nebo správního deliktu podnikatele, je rozhodné, zda jednala jako podnikatel, tj. p i podnikání nebo

¹³² Srov. Mates, P. a kol.: *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 17-18.

¹³³ Nap . zákon o zoologických zahradách.

¹³⁴ Srov. § 79i odst. 6 zákona o rostlinolékařské péči, § 19c odst. 4 zákona o krmivech, § 73 odst. 4 veterinárního zákona, § 34e odst. 5 zákon o obchodování s ohroženými druhy, § 38 odst. 6 zákona o integrované prevenci aj.

v souvislosti s ním, i nikoli.¹³⁵ Zvláštní zákony v oblasti ochrany životního prostředí zpravidla nerozlišují, zda odpovědnou je podnikající fyzická osoba nebo právnická osoba, nýbrž upravují správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob společně.

Akoliv to není předmětem zkoumání předkládané práce, považuje její autor za vhodné zmínit se krátce o **odpovědnosti fyzických osob jednajících za právnické osoby při spáchání správního deliktu**. Zde je třeba rozlišovat dvě odlišné situace. Na jedné straně existuje odpovědnost fyzických osob, které svým jednáním způsobily správní delikt právnické osoby, resp. podnikající fyzické osoby, aniž by se zároveň dopustily nějakého přestupku či jiného správního deliktu. V tomto ohledu se uplatňuje pracovní právní odpovědnost fyzických osob jako zaměstnanců právnické osoby, resp. podnikající fyzické osoby. Klíčové je zde ustanovení zákoníku práce o obecné odpovědnosti zaměstnance za škodu, kterou zaměstnavateli způsobil zavinutým porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.¹³⁶ Výše náhrady škody nesmí, bez ohledu na výši pokuty uložené za správní delikt právnické osoby i podnikající fyzické osoby, překročit u jednotlivého zaměstnance čtyřnásobek jeho průměrného měsíčního výdělku, dopustil-li se zaměstnanec daného jednání z nedbalosti. V případě, že zaměstnanec jednal úmyslně nebo pod vlivem návykových látek, uvedené omezení neplatí. Na druhé straně existuje odpovědnost fyzických osob, které se při jednání za právnickou osobu i podnikající fyzickou osobu dopustily porušení právního předpisu, které naplňuje skutkovou podstatu přestupku. V zákoně o přestupcích se hovoří o tom, že za porušení povinností uložených právnické osobě odpovídá podle uvedeného zákona ten, kdo za právnickou osobu jednal nebo měl jednat, a jde-li o jednání na příkaz, ten kdo dal k jednání příkaz.¹³⁷ Podobné ustanovení obsahovaly dříve i některé další zákony, avšak v průběhu posledních let došlo v těsné blízkosti vypuštění těchto ustanovení, nebo k nahrazení těchto zákonů novými zákony, které již taková ustanovení neobsahovaly.¹³⁸

Autor předkládané práce zastává názor, že **správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí, jejichž pachatelé mohou být právnické osoby, lze rozdělit do tří základních**

¹³⁵ Srov. po.č. 558, SJS, 1999, č. 16 - 18.

¹³⁶ Srov. § 250 zákoníku práce.

¹³⁷ Srov. § 6 zákona o přestupcích.

¹³⁸ Srov. např. § 17 odst. 2 dnešního zákona č. 28/1984 Sb., o státním dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení a § 6 odst. 2 zák. č. 174/1968 Sb., o státním odborném dozoru nad bezpečností práce, ve znění do 30. 6. 2005.

skupin. První skupinu tvoří obecné správní delikty proti životnímu prostředí. Druhá skupina zahrnuje zvláštní správní delikty proti životnímu prostředí. Do této skupiny se řadí ostatní správní delikty právnických osob s dopadem na životní prostředí.¹³⁹

Zákon o životním prostředí upravuje dvě **obecné skutkové podstaty správních deliktů proti životnímu prostředí**.¹⁴⁰ Správního deliktu se dopustí právnická osoba, která při své činnosti porušením právních předpisů způsobí ekologickou újmu. Za tento správní delikt uloží správní orgán pokutu až do výše 1 000 000 Kč. Správního deliktu se dopustí právnická osoba, která neuplatní ani opatření k nápravě¹⁴¹ ani neupozorní orgán státní správy,¹⁴² zjistí-li, že hrozí poškození životního prostředí, nebo že k němu již došlo. Za tento správní delikt uloží správní orgán pokutu až do výše 500 000 Kč. Uvedené pokuty lze uložit do jednoho roku od zjištění porušení povinnosti orgánem pro životní prostředí, avšak nejpozději ve lhůtě tří let od porušení povinnosti. Ačkoliv jsou za uvedené správní delikty stanoveny poměrně vysoké pokuty, význam těchto deliktů je v praxi poměrně malý. Popsané obecné skutkové podstaty jsou v praxi zcela minimálně využívány. Důvodem je především jejich přílišná obecnost a z toho plynoucí nevhodnost správních orgánů k jejich aplikaci. Specializované správní orgány působící na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí si navíc uvykly ukládat sankce pouze podle zvláštních zákonů, které se týkají jejich specializace a v jejichž aplikaci jsou tudíž zbytné. Uvedené skutkové podstaty jsou tak, podobně jako celý zákon o životním prostředí, především zákonodárcovým vyjádřením hodnoty a významu životního prostředí, jak by měly být chápány v souhrnné společnosti.

Mezi **zvláštní správní delikty proti životnímu prostředí** patří především správní delikty, jejichž objektem je nesporně životní prostředí, resp. některá jeho složka či ekosystém. U právních předpisů, které upravují vztah člověka k určité složce životního prostředí či ekosystému, se jedná zpravidla o všechny správní delikty tam obsažené. Mezi zákony obsahující tyto správní delikty patří lesní zákon, zákon o ochraně ovzduší, vodní zákon, zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, zákon o obchodování s ohroženými druhy, zákon o IŽP, zákon o integrované prevenci, zákon o

¹³⁹ Rozdílná je typologie skutkových podstat postupů proti životnímu prostředí, která rozlišuje základní, speciální a zbytkové skutkové podstaty.

¹⁴⁰ Srov. § 28 zákona o životním prostředí.

¹⁴¹ Podle odkazu na § 19 zákona o životním prostředí se zde má na mysli uplatnění v mezích svých možností nezbytných opatření k odvrácení hrozby poškození životního prostředí nebo ke zmírnění následků poškození životního prostředí.

¹⁴² Podle odkazu na § 19 zákona o životním prostředí se zde má na mysli neprodlené ohlášení hrozícího nebo již nastalého poškození životního prostředí orgánu státní správy.

zoologických zahradách aj. Mezi zvláštní správní delikty proti životnímu prostředí patří také správní delikty obsažené v zákonech upravujících ochranu před zdroji ohrožení životního prostředí. Mezi zákony obsahující tyto správní delikty patří atomový zákon, chemický zákon, zákon o odpadech, zákon o obalech, zákon o biocidních přípravcích aj. V neposlední řadě se mezi zvláštní správní delikty proti životnímu prostředí řadí také správní delikty obsažené v zákonech upravujících ochranu životního prostředí v souvislosti s těmi, kterými obory lidské činnosti. Mezi zákony obsahující tyto správní delikty patří zákon o nakládání s GMO, zákon o veterinární péči, zákon o rostlinolékařské péči, rybářský zákon, zákon o myslivosti, zákon o zemědělství, zákon o ekologickém zemědělství aj.

Mezi **ostatní správní delikty právnických osob s dopadem na životní prostředí** patří správní delikty, u nichž není životní prostředí, resp. některá jeho složka či ekosystém primárním chráněným objektem, nýbrž až sekundárním či spíše terciárním atd. chráněným objektem. Mezi zákony obsahující tyto správní delikty patří zákon o ochraně veřejného zdraví, zákon na ochranu zvířat proti týrání aj.

V třetína **zákon v oblasti ochrany životního prostředí** obsahujících správní delikty právnických osob obsahuje také postupy v této oblasti. Ustanovení o postupech v jednotlivých zákonech zpravidla chronologicky předchází ustanovením o správních deliktech právnických osob. Některé zákony společně se správními delikty upravují také nápravná opatření. Ustanovení o nápravných opatřeních buď předchází ustanovením obsahujícím skutkové podstaty správních deliktů¹⁴³, nebo následují až po těchto ustanoveních¹⁴⁴. Některé zákony v oblasti ochrany životního prostředí obsahují právní úpravu nápravných opatření oddělenou od ustanovení o správních deliktech.¹⁴⁵ V třetína zákon obsahujících správní delikty obsahuje kromě ustanovení obsahujících skutkové podstaty správních deliktů také ustanovení upravující liberní d vody, hlediska ovlivňující výši ukládaných pokut, výši pokut při nezjednání nápravy, možnosti zvýšení pokut při opakovaném spáchání správního deliktu, výši pokut v závislosti na následku spáchaného správního deliktu, lhůty pro zahájení řízení o správním deliktu, lhůty pro uložení pokuty aj. Tato ustanovení jsou obvykle zařazena pod společnou rubriku označenou jako *Společná ustanovení o pokutách* i

¹⁴³ Srov. např. zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, zákon o ochraně přírody a krajiny a zákon o nakládání s GMO.

¹⁴⁴ Srov. např. zákon na ochranu zvířat proti týrání.

¹⁴⁵ Srov. např. § 42 vodního zákona.

jiným obdobným způsobem. Některé zákony v oblasti ochrany životního prostředí obsahují také právní úpravu jednoho nebo více ochranných opatření.¹⁴⁶

Jednotlivé správní delikty právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí nejsou označeny v nadpisech konkrétními názvy, jako je tomu kupříkladu u trestných činů. Je tomu tak zejména proto, že těchto správních deliktů je poměrně značné množství a jejich pojmenování by tak postrádalo do určité míry svůj význam. Pojmenování by bylo rovněž ztíženo tím, že v jednom ustanovení je často zahrnut větší počet správních deliktů. V mnohých případech by tak mohly existovat pouze jakási skupinová pojmenování, podobná jako tomu je v zákoně o odpovědnosti. Ustanovení obsahující skutkové podstaty správních deliktů jsou konstruována na několika způsobů. V některých zákonech je u každého správního deliktu v samotném textu příslušného ustanovení popsána celá skutková podstata správního deliktu.¹⁴⁷ V těchto případech se znění skutkové podstaty správního deliktu blíží typické podobě skutkové podstaty trestného činu. V případech, chce-li zákonodárce postihnout úpravou jednoho správního deliktu porušení kterékoli z více mnohdy souvisejících povinností upravených v zákoně většinou na jednom místě, obsahuje ustanovení o správním deliktu odkaz na porušení konkrétních ustanovení zákona. V některých případech se však o porušení přímo související povinnosti nejedná a tyto povinnosti pak nejsou ani upraveny v zákoně na jednom místě.¹⁴⁸ Poměrně obvyklé jsou i takové právní úpravy skutkových podstat správních deliktů, kdy sice správní delikt směřuje na porušení pouze jedné konkrétní zákonné povinnosti, avšak ustanovení o správním deliktu obsahuje odkaz na porušení konkrétního ustanovení zákona.¹⁴⁹ Složitost uvedených odkazů nijak nepřispívá k přehlednosti a jistotě této části právního řádu a komplikuje aplikaci příslušných ustanovení v praxi. Mnohdy se vyskytují i takové právní úpravy skutkových podstat správních deliktů, které popisují konkrétní jednání s dovětkem *v rozporu s tímto zákonem*, avšak daná skutková podstata již neobsahuje odkaz na konkrétní ustanovení zákona obsahujícího povinnost, které se porušení týká. Mohou se vyskytovat i takové formulace skutkových podstat správních deliktů, které odkazují na porušení jiné než v ostatních skutkových podstatách správních deliktů vymezené zákonné povinnosti i ustanovení zákona. Hovoří se v této souvislosti o tzv. zbytkových skutkových podstatách.

¹⁴⁶ Srov. např. § 57 lesního zákona.

¹⁴⁷ Srov. např. § 88 odst. 2 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny.

¹⁴⁸ Srov. např. § 64 odst. 1 zákona o myslivosti.

¹⁴⁹ Srov. např. § 27 odst. 1 písm. g) zákona o Antarktidě a § 34d odst. 1 písm. a) zákona o obchodování s ohroženými druhy.

Správním deliktem v oblasti ochrany životního prostředí je správní delikt, jehož objektem je obecný zájem na ochranu životního prostředí a jeho jednotlivých složek. Vzhledem k rozmanitosti právních předpisů obsahujících správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí, jakož i vzhledem k rozdílnosti právní úpravy a značnému množství a diferenciaci správních deliktů i v rámci jednotlivých zákonů se autorovi předkládané práce nejeví jako praktické přesto ji definovat druhový objekt u konkrétních správních deliktů.

V rámci správní právní odpovědnosti právnických osob se v České republice uplatňuje **koncepte objektivní odpovědnosti**¹⁵⁰ s existencí liberálních důvodů. Výjimky se mohou vyskytovat případy správních deliktů právnických osob postavené na koncepci absolutní odpovědnosti. To se týká i správních deliktů v oblasti ochrany životního prostředí. Koncepte objektivní odpovědnosti se řadí do samostatné skupiny mimo koncepte odvozené odpovědnosti právnických osob i mimo koncepte povinné odpovědnosti právnických osob. Koncepte povinné odpovědnosti právnických osob ani koncepte odvozené odpovědnosti právnických osob se tedy v rámci správní právní odpovědnosti právnických osob v České republice neuplatňují. Návrh zákona o odpovědnosti za porušení a o řízení o nich z roku 2003 naproti tomu koncipoval odvozenou odpovědnost právnických osob, když přímo hovořil o fyzických osobách, jejichž jednání je jednáním právnické osoby. Tento legislativní návrh dokonce stanovil, že jednáním právnické není jednání uvedených fyzických osob, nebylo-li jednáno v zájmu právnické osoby odpovídajícímu podmíně její činnosti.

V důsledku přijetí koncepte objektivní odpovědnosti u správních deliktů právnických osob se u těchto deliktů nezkoumá subjektivní stránka správního deliktu. Ve většině případů je zde koncipována objektivní odpovědnost s existencí liberálních důvodů, které právnické osoby umožňují vymanit se z odpovědnosti za daný správní delikt. Většina zákonů v oblasti ochrany životního prostředí obsahuje explicitní úpravu liberálních důvodů. Příslušná ustanovení obsahují text v téžině obdobného znění, totiž, že právnické osoby za správní delikty neodpovídají, jestliže prokáží, že vynaložily veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránily.¹⁵¹ Spíše výjimky existují i v případy,

¹⁵⁰ Strict liability.

¹⁵¹ Srov. např. § 5b zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, § 35 odst. 1 zákona č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon), § 26 odst. 1 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, § 1251 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

kdy žádné libera ní d vody umož ůující vylou it u právnické osoby odpov dnost za daný správní delikt, neexistují.¹⁵² Pokud konstrukce objektivní odpov dnosti neobsahuje libera ní d vody zproš ůující odpov dnosti, jedná se o objektivní odpov dnost absolutní. Objektivní odpov dnost absolutní lze ozna ovat jako odpov dnost za výsledek. Pom rn ásto se v souvislosti se správními delikty právnických osob, v etn správních delikt v oblasti ochrany životního prost edí, hovo í o tom, že koncepce absolutní objektivní odpov dnosti je nevhodná i nesprávná.¹⁵³ Judikatura se v t ch p ípadech, kdy nejsou žádné libera ní d vody v zákon stanoveny, p íklání k tomu, že se o absolutní odpov dnost p esto nejedná.¹⁵⁴ Judikatura argumentuje, že absolutní objektivní odpov dnost vlastn není právní odpov dností, nebo se nejedná o povinnost nést následky p edchozího jednání i opomenutí. Judikatura v této souvislosti p ípomíná možnost zásahu vyšší moci. Judikatura dále hovo í o tom, že t eba deliktní odpov dnost podnikatelských subjekt srovnávat s obecnou odpov dností za škodu, jak je upravena v ob anském zákoníku. V této souvislosti judikatura p ípomíná ustanovení ob anského zákoníku o možnosti liberace z odpov dnosti za škodu, které zní: „*Odpov dnosti za škodu se ten, kdo ji zp sobil, zproští, jen prokáže-li, že škoda byla zp sobena neodvratitelnou událostí nemající p vod v provozu anebo vlastním jednáním poškozeného.*“¹⁵⁵, a které judikatura vztahuje i na správn právní odpov dnost právnických osob. S t mito názory autor p edkládané práce nesouhlasí. Nelze automaticky p ejímat pravidla jednoho odpov dnostního systému do jiného odpov dnostního systému, který je nadto svým charakterem, principy, kterými se ídí a ú elem, od n j zna n vzdálen. Správn právní odpov dnost je, na rozdíl od odpov dnosti za škodu, odpov dností ve ejnoprávní. Zde neplatí zásada, že si každý má st ežit svá práva. Lze se domnívat, že v p ípad n kterých inností, u nichž m že mít porušení zákonných norem zcela zásadní dopad na zákonem chrán é zájmy, je existence absolutní objektivní odpov dnosti u správních delikt namíst . V oblasti ochrany životního prost edí by se mohlo jednat kup . o n které správní delikty podle atomového zákona, podle zákona o prevenci závažných havárií, podle zákona o nakládání s GMO apod. Koncepci absolutní objektivní odpov dnosti lze považovat

¹⁵² Nap . atomový zákon.

¹⁵³ Srov. Langrová, V.: Právní odpov dnost za správní delikty v ochran životního prost edí. eské právo životního prost edí 2/2004, str. 64.

¹⁵⁴ Srov. rozsudek vrchního soudu v Praze ze dne 25. 11. 1994, j.: 6A 12/94-16 a rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 27. ervna 2002, j.: 7A 121/2000-31.

¹⁵⁵ Srov. § 420a odst. 3 ob anského zákoníku.

za významný prvek zvyšující účinnost správn právní odpovědnosti, nebo nutí příslušné subjekty k používání vysoce účinných preventivních opatření. Přísnost této koncepce správn právní odpovědnosti lze modifikovat kupříkladu výší ukládaných sankcí v rámci správního uvážení, kdy je na příslušných správních orgánech, aby sankce ukládaly ve výši zohledňující, nakolik byl delikt způsoben vyšší mocí a nakolik nedostatečnou prevencí či jinými pochybeními.

Znaky správního deliktu musí být vyjádřeny zákonem. **Zásada zákonného vyjádření skutkové podstaty** správního deliktu vyplývá z obecné zásady zákonnosti, která znamená vázanost orgánů veřejné moci při výkonu jejich pravomocí právním řádem. Podle čl. 2 odst. 4 Ústavy nesmí být nikdo nucen činit, co zákon neukládá. Ustanovení čl. 39 Ústavy vyžaduje zásadu, že jednání není trestné, není-li jako trestné označeno zákonem.¹⁵⁶ Porušení nebo nesplnění právní povinnosti je deliktem, který lze postihnout správní sankcí jen za předpokladu, že takovým jednáním byly naplněny znaky deliktu a jeho konkrétní skutkové podstaty stanovené zákonem.¹⁵⁷ Nabízí se zde otázka, zda je v souladu s pravidlem zákonného vyjádření skutkové podstaty situace, kdy v zákoně obsažená skutková podstata označuje za protiprávní jednání pachatele, který poruší rozhodnutí správního úřadu. V takovém případě je totiž objektivní stránka činu definována nikoli zákonem, nýbrž správním rozhodnutím. Zákon nicméně v takovém případě s činným definováním skutkové podstaty správním orgánem počítá. Na rozdíl od trestného činu si lze u správního deliktu dokonce představit i takovou situaci, že by správním orgánem byla definována převážná část skutkové podstaty. Zásada *nullum crimen sine lege* zde tudíž není uplatněna v takové míře jako je tomu u skutkových podstat trestných činů.

Subjektem správního deliktu právnické osoby je odpovědná osoba, kterou se rozumí deliktně způsobila právnická osoba. Subjektem odpovědnosti je přitom právnická osoba jako celek, nikoliv její statutární orgány, zaměstnanci nebo členové. Subjektem správního deliktu může být jak právnická osoba soukromého práva, tak i právnická osoba veřejného práva. Může se jednat jak o osobu založenou podle vnitrostátního práva, tak i o osobu založenou podle evropského práva. Subjektem správního deliktu může být i zahraniční právnická osoba, spáchá-li správní delikt na území české republiky. Národní právní úprava umožňuje činit odpovědnými za správní delikt právnické osoby s jakoukoli organizační strukturou. Správního

¹⁵⁶ *Nullum crimen sine lege*.

¹⁵⁷ Cit. Hendrych, D. a kol.: Správní právo – Obecná část, 6. vydání, C. H. Beck, 2006, str. 420.

deliktu se tedy m že dopustit stejn právnická osoba tvo ená jedinou osobou jako právnická osoba ve form prostého sdružení osob, právnická osoba ve form kapitálové společnosti nebo právnická osoba ve form sdružení majetku. Správn právn odpov dnými jsou jak korporace, tak i nadace. Subjektem správního deliktu m že být nejen právnická osoba zisková, ale pochopiteln i právnická osoba založená za jiným ú elem. N které skutkové podstaty správních delikt v oblasti ochrany životního prostředí sice umož ují, aby se daného správního deliktu dopustila právnická osoba, avšak musí se zároveň jednat o právnickou osobu spl ující další danou skutkovou podstatou specifikované podmínky (zvláštní podmínky odpově dnosti). V této souvislosti se hovo í o správních deliktech se speciálním subjektem. Vzhledem k tomu, že v rámci správn právní odpově dnosti lze právnickým osobám ukládat pouze pokuty, vzhledem k nemožnosti využívat v pr b hu správního ízení o správním deliktu zajiš ovací úkony ofenzivního charakteru typické pro trestní právo, z d vodu neexistence vydávání právnických osob v rámci mezinárodní spolupráce, jakož i z jiných d vod , není ze správn právní odpově dnosti vylou en stát ani jiné právnické osoby ve ejného práva. Lze shrnout, že na rozdíl od právní úpravy trestní odpově dnosti právnických osob, úprava správn právní odpově dnosti právnických osob umož uje ínit odpově dnými prakticky všechny právnické osoby p sobící na území eské republiky, s výjimkou právnických osob založených podle mezinárodního práva ve ejného.

Pokud jde o **objekt** správního deliktu, prakticky ve všech p ípadech jej lze pod adit pod širší množinu, kterou lze ozna it jako po ádek ve ve ejné správ i obdobným zp sobem. Objektem všech správních delikt v oblasti ochrany životního prostředí je ochrana životního prostředí, jeho jednotlivých složek a ekosystém . U konkrétních skutkových podstat správních delikt právnických osob proti životnímu prostředí na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí lze pochopiteln uvedený obecn pojatý objekt do ur íté míry zúžit a definovat tak druhový objekt u konkrétních správních delikt .

Objektivní stránku správního deliktu typicky tvo í jednání, následek takového jednání a p í inná souvislost mezi jednáním a jeho následkem. Jednáním je jak konání, tak i opomenutí takového konání, ke kterému byla odpově dná osoba povinna. V odborné literatu e se uvádí, že mohou existovat i takové správní delikty, u kterých nezáleží na tom, zda odpově dná osoba jednala i nikoliv a hovo í se o odpově dnosti za protiprávní stav, který navíc

m že být vyvolán i vyšší mocí nebo jednáním jiné osoby.¹⁵⁸ Následkem je ohrožení i porušení konkrétního ve ejného zájmu definovaného objektem správního deliktu. Podle toho, zda je u daného správního deliktu následkem protiprávního jednání ohrožení chrán něho zájmu i jeho poškození, rozlišují se správní delikty ohrožovací a správní delikty poškozovací. Poškozovací správní delikty se ozna ují také jako poruchové. N kte í auto i rozlišují v oblasti ochrany životního prost edí ješt správní delikty administrativního charakteru.¹⁵⁹ Skute nost, že mnohé skutkové podstaty správních delikt v oblasti ochrany životního prost edí jsou formulovány jako ohrožovací, do jisté míry napravuje totální absenci právní úpravy postihu p ípravy a pokusu správního deliktu. V n kterých skutkových podstatách správních delikt právnických osob proti životnímu prost edí není následek protiprávního jednání uveden. V n kterých skutkových podstatách správních delikt právnických osob proti životnímu prost edí naopak následek protiprávního jednání uveden je a chybí jednání. Na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí se objevují i takové správní delikty, které spojují uložení podstatn vyšší sankce se závažn jším následkem protiprávního jednání pro životní prost edí. P i zkoumání p í inné souvislosti se uplat uje zásada um lé izolace jev umož ující zjistit, zda konkrétní jednání právnické osoby bylo i nebylo p í inou následku v podob správního deliktu. Dále se uplat uje zásada gradace p í inné souvislosti umož ující odd lit od skute ných p í in mezikroky i lánky celku vrcholícího následkem v podob spáchání správního deliktu.

Protiprávnost, jako jeden z pojmových znak správního deliktu, ozna uje to, že jednání je v rozporu s právem, tzn. že je porušena i není spln na právní povinnost stanovená zákonem i na základ zákona. Protiprávnost tedy obecn nastává porušením zákazu nebo nespln ním p íkazu. Jednání však není v rozporu s právem, i když je porušena i není spln na konkrétní právní povinnost, byla-li zde zárove okolnost vylu ující protiprávnost. Okolnostmi vylu ujícími protiprávnost jsou takové okolnosti, které mají za d sledek, že jednání, které jinak spl uje zákonné znaky správního deliktu, nem že být jako správní delikt posuzováno. Zvláštní zákony obsahující správní delikty právnických osob proti životnímu prost edí neuvád jí konkrétní okolnosti vylu ující protiprávnost. Konkrétní okolnosti vylu ující protiprávnost nicmén neuvád jí ani jiné zákony upravující správní delikty právnických osob.

¹⁵⁸ Srov. Mates, P. a kol.: Základy správního práva trestního. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 13.

¹⁵⁹ Langrová v této souvislosti hovo í o správních deliktech spo ívajících v porušení oznamovací i ohlašovací povinnosti.

V tomto ohledu lze analogicky použít zákon o p estupcích, který jako o okolnostech vylučujících protiprávnost explicitně hovoří o nutné obraně a krajní nouzi.¹⁶⁰ Teorie správního práva nicméně počítá s dalšími okolnostmi vylučujícími protiprávnost, jako jsou kupříkladu plnění zákonné povinnosti, výkon oprávnění, dovolené riziko, povolení orgánu ve veřejné moci a vyšší moc. V souvislosti se správními delikty právnických osob proti životnímu prostředí lze za nejvýznamnější okolnosti vylučující protiprávnost považovat krajní nouzi a vyšší moc. Správním deliktem tedy není jednání, které by jinak bylo trestné jako správní delikt, odvrací-li takovým jednáním daná osoba nebezpečí přímě hrozící zájmu chráněnému zákonem, jestliže tímto jednáním nebyl způsoben zřejmě stejn závažný následek jako ten, který hrozil, a toto nebezpečí nebylo možno v dané situaci odvrátit jinak.¹⁶¹ Při posuzování toho, zda se v konkrétním případě jednalo o existenci okolnosti vylučující protiprávnost v podobě krajní nouze, se správní orgán řídí pravidlem subsidiarity a pravidlem proporcionality. Pokud se jedná o vyšší moc, jakožto okolnost vylučující protiprávnost, bude třeba vždy zjišťovat, nakolik byly jinak protiprávní jednání a následek způsobeny vyšší mocí a nakolik zde hráli roli jiné příčiny.

Zatímco shora uvedené pojmové znaky správního deliktu tvoří formální stránku správního deliktu, **škodlivost** je ztotožňována s materiální stránkou správního deliktu. Škodlivost jednání je dána porušením nebo ohrožením veřejného zájmu. Z hlediska toho, zda je znakem deliktu i jeho materiální stránka, lze rozlišovat formální koncepci a materiální koncepci. Stoupenci formální koncepce v zásadě tvrdí, že pro škodlivost jednání stačí již to, že je protiprávní. Při takovém pojetí deliktu by nejen nebylo třeba škodlivost jako samostatný znak správních deliktů zvlášť zdrazňovat, nýbrž by nebylo třeba ji ani jako samostatný znak u každého deliktního jednání zkoumat. Na rozdíl od právní úpravy trestního práva hmotného, kde se formální koncepce trestného činu prosadila, se v rámci správního trestání uplatňuje materiální koncepce správního deliktu. Je však třeba říci, že pokud jde o jiné správní delikty než p estupky, tak se škodlivost jako pojmový znak správního deliktu uplatňuje na základě analogie se zákonem o p estupcích.¹⁶² Zásadní význam škodlivosti jako pojmového znaku správních deliktů spočívá v tom, že lépe než formální koncepce trestného činu umožní

¹⁶⁰ Srov. § 2 odst. 2 zákona o p estupcích.

¹⁶¹ Srov. § 2 odst. 2 písm. b) zákona o p estupcích.

¹⁶² Srov. § 1 zákona o p estupcích.

aplikovat zásadu subsidiarity trestní represe v rámci správního trestání. K trvání na škodlivosti jako materiální stránce správního deliktu se přiklání také judikatura.¹⁶³

Trestnost deliktu znamená, že druh sankce, jaký je možné za konkrétní správní delikt uložit, jakož i rozptí sankce, v jakém je možné ji za správní delikt uložit, jsou upraveny zákonem. Normy správního trestání si nelze představit bez konkrétních sankcí, tedy jako normy imperfektní. To je u správního trestání pojmově vyloučeno. Na rozdíl od zákona o přestupcích, který je normou vytvořenou pouze pro účely správního trestání, obsahují zvláštní zákony na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí, jejichž součástí je i úprava správních deliktů právnických osob proti životnímu prostředí, hmotná právní materií upravující kromě jiného také povinnosti adresátů právních norem v dané oblasti právní úpravy. Správní delikty v těchto předpisech upravené tak v těsnou přímou odkazují na porušení konkrétních povinností v zákoně uvedených.

Zákonné zmocnění k uplatnění odpovědnosti v rámci veřejné správy se chápe jako pojmový znak správních deliktů tak, že příslušné správní orgány musí být k projednávání správních deliktů, popř. k ukládání sankcí za ně výslovně zmocněny. Jedná se vlastně o promítnutí ústavní právní zásady, že státní moc lze uplatňovat jen v případech, v mezích a způsobu, které stanoví zákon.¹⁶⁴ U správních deliktů právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí, na rozdíl od tzv. návrhových přestupků, lze zároveň se zákonným zmocněním k jejich projednávání hovořit i o zákonné povinnosti je projednávat z moci úřední. Uplatňuje se zde totiž zásada legality a nezáleží tedy na úvaze správního orgánu, jestli považuje projednávání těchto správních deliktů za účelné či nikoliv.

Podobně jako v trestním právu lze i v rámci správního trestání hovořit o **souinnosti**. V rámci právních předpisů upravujících delikátní odpovědnost je však souinnost upravena pouze v trestním zákoníku. Zatímco trestní právo rozlišuje obecné formy souinnosti a zvláštní formy souinnosti, v rámci správního trestání se pod pojmem souinnost chápou jen tyto formy souinnosti, které se v trestním právu řadí mezi obecné, tedy spolupachatelství a ústastenství. Ústastenství zahrnuje pomoc, návod a organizátorství. Skutečnost, že souinnost není v předpisech správního práva prakticky vůbec upravena, neznámá, že se ve skutečnosti v rámci správního trestání neuplatňuje. V rámci správní právní odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí se vyskytují zejména případy spolupachatelství a

¹⁶³ Srov. j.: 5 As 104/2008-45.

¹⁶⁴ Srov. čl. 2 odst. 3 Ústavy.

organizátorství. V p ípad spolupachatelství se postupuje tak, že každý ze spolupachatel správního deliktu odpovídá jako by daný správní delikt spáchal sám. Nejedná se však o analogii s trestním právem, nebo ta by v neprospěch osoby obviněné ze správního deliktu nebyla možná. K tomuto řešení se za pomoci logického a teleologického výkladu dospělo s ohledem na právní úpravu pachatelství správního deliktu. V p ípad postihu organizátorství je situace o poznání složitější. Organizátor je často tou osobou, která má z protiprávního jednání nejvyšší prospěch. Autor předkládané práce se domnívá, že beztrestnost organizátora správního deliktu vycházející obecně z toho, že explicitní úprava této formy součinnosti zákony v oblasti správního trestání neobsahují, je do značné míry absurdní. Použít analogii v neprospěch adresáta však rovněž nelze. V některých případech lze přijmout tezi, že odpovědnými jsou jak osoba organizátora, tak osoba páchající správní delikt. To se týká zejména situace objednatel – zhotovitel, který je typický u správních deliktů vztahujících se ke kácení a ořezu dřevin v lese nebo mimo les. V těchto případech lze zčásti souhlasit s názorem, který vyslovila judikatura,¹⁶⁵ že totiž zhotovitel jedná do značné míry jako nástroj objednatele. Nelze s ním však souhlasit zcela, nebo opatř argumentací ad absurdum by bylo možné při uvedeném výkladu dojít k závěru, že zhotovitel jednající jako nástroj objednatele dle jeho zadání a instrukcí, není za správní delikt odpovědný. V každém konkrétním případě proto bude třeba důkladně zvažovat, zda způsob provedení deliktu a jednání osob na něm zúčastněných umožní postihnout pouze zhotovitele nebo i objednatele. V situacích, které není možné charakterizovat vztahem objednatel – zhotovitel, není zjevné v oblasti ochrany životního prostředí za současného právního stavu dost dobře možné úplně postihnout organizátora správního deliktu.

Souběhem správních deliktů se rozumí případy, kdy pachatel spáchal dva nebo více správních deliktů dříve, než bylo o n kterém z nich rozhodnuto. Při jednočinném souběhu pachatel jedním skutkem spáchá dva nebo více správních deliktů. Při vícečinném souběhu pachatel spáchá více skutků dva nebo více správních deliktů. O souběh správních deliktů se nejedná tehdy, kdy n který z prvků uvedené definice souběhu chybí. O souběh správních deliktů nejde ani tehdy, kdy ke spáchání dvou nebo více správních deliktů došlo pouze zdánlivě. Souběhem není situace, kdy je správní delikt méně závažný fakticky konzumován správním deliktem závažnějším. Jako faktická konzumpce se označuje situace, kdy naplnění

¹⁶⁵ Srov. rozsudek Městského soudu v Praze, j.: 8 Ca 317/2005-37 ze dne 1. 4. 2008.

skutkové podstaty ur itého správního deliktu konkrétním jednáním je podružné ve vztahu k napln ní jiné skutkové podstaty závažn jšího charakteru tímtéž jednáním. V takovém p ípad se hovo í o tom, že závažn jší skutková podstata správního deliktu konzumuje skutkovou podstatu správního deliktu, která je oproti ní mén závažná. Jako faktická konzumpce jsou praxi posuzovány kup . p ípady, kdy osoba provozuje ur ité za ízení, aniž pro to má zákonem požadované povolení, a zároveň p í provozu takového za ízení porušuje zákonné povinnosti k takovému provozu. V takovém p ípad správní delikt spo ívající v provozování daného za ízení bez povolení fakticky konzumuje správní delikt spo ívající v porušování povinností spojených s provozem daného za ízení. Soub hem správních delikt není dále situace, kdy jde o jeden trvající správní delikt, o jeden hromadný správní delikt nebo o pokračování ve správním deliktu. V p ípad hromadného správního deliktu se nejedná o napln ní více skutkových podstat správních delikt , nebo hromadným správním deliktem je takový správní delikt, u kterého je více útok znakem skutkové podstaty. Trvajícím správním deliktem je pak takový správní delikt, u kterého se nejedná o jednorázové protiprávní jednání, nýbrž o déletrvající protiprávní stav. Pokračováním ve správním deliktu je souhrn díl ích útok , které napl ují tutéž skutkovou podstatu, mají společný zám r, podobný způsob provedení a související asov a pokud jde o p edm t útoku. Soub hem správních delikt není také situace, kdy sice došlo ke spáchání dvou nebo více správních delikt d íve, než bylo o n kterém z nich rozhodnuto, nicmén p edm tné správní delikty jsou navzájem ve vztahu subsidiarity, resp. speciality. Soub hem správních delikt není ani situace, kdy jsou dané správní delikty ve vztahu základní a kvalifikované skutkové podstaty. Dojde-li k soub hu správních delikt , musí správní orgány rozhodnout o uložení sankce bu podle zásady absorpce nebo podle zásady asperace. Zatímco zákon o p estupcích obsahuje pravidla pro vedení ízení p í soub hu p estupk a ukládání sankcí p í soub hu p estupk , ostatní zákony obsahující jiné správní delikty podobná pravidla až na ojedin lé výjimky neobsahují a ani se v tomto na zákon o p estupcích neodkazují. Na základ stabilní dlouholeté judikatury správních soud ¹⁶⁶ se p í sankcionování správních delikt spáchaných v jedno inném i více inném soub hu má analogicky podle zákona o p estupcích ve prosp ch pachatele uplatnit zásada absorpce.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Srov. j. 6A 216/93-34, Po . . 182, SJS, 1998, . 1, rozsudek Nejvyššího správního soudu j. 5 A 98/2001-36, j. 6 As 57/2004-54 a j. 6 As 17/2005-51.

¹⁶⁷ K tomu cit. § 12 odst. 2 v ta první zákona o p estupcích: „*Za více p estupk téhož pachatele projednaných ve společném ízení se uloží sankce podle ustanovení vztahujícího se na p estupek nejpr ísn ji postižitelný.*“.

Tuto judikaturu p i svém rozhodování správní orgány vesm s respektují a p i ukládání sankcí p i soub hu jiných správních delikt uplat ují zásadu absorpce. Podle zákona o p estupcích platí, že pokud se pachatel dopustí více p estupk , jež je p íslušný z hlediska v cného, funk ního a místního projednávat týž orgán, koná se společné ízení¹⁶⁸ a uloží se sankce podle ustanovení, které se vztahuje na p estupek nejp ísn ější postížitelný, p i emž platí, že zákaz innosti je možné uložit za p edpokladu, že jej lze uložit za n který ze sbíhajících se p estupk . Pokud není možné za více p estupk téhož pachatele konat společné ízení, rozhoduje se o každém p estupku samostatn ě. Zárove však uvedená judikatura zastává p ístup, že správní soudy mají k porušení povinnosti správních orgán postupovat p i ukládání sankcí p i soub hu jiných správních delikt analogicky podle zásady absorpce, p íhlízet pouze k námitce žalobce, nikoliv z moci ú ední. Autor p edkládané práce zastává názor, že spáchání více správních delikt , pokud nedochází k faktické konzumpci, je jevem závašn ějším, než spáchání pouze jednoho správního deliktu. To odporuje použití zásady absorpce, podle n hož má být v obou p ípadech osoba postižena stejn ě. Autor práce nepochyb uje užívání zásady absorpce v trestním právu, nebo tam je uvedená zásada v zákon explicitn ě upravena a užívání zásady absorpce p i postihu právnických osob bránit nadužívání trestní represe. Jestliže se zákonodárce rozhodl zakotvit zásadu absorpce také do obecné právní úpravy ízení o p estupcích, nelze z pozitivn ěho právního hlediska uplat ování této zásady v ízení o p estupcích zpochyb ovat. Rovn ěž v p ípad správních delikt fyzických osob postihovaných na základ ě zavin ění, kdy jde fakticky o ekvivalent p estupk , se jeví být analogické užití zásady absorpce podle zákona o p estupcích spravedlivé a žádoucí. V p ípadech správních delikt podnikajících fyzických osob a zejména v p ípadech správních delikt právnických osob nelze s judikaturou podaným výkladem souhlasit. P i ukládání sankcí v p ípad soub hu správních delikt právnických osob soudy postupující podle nazna eného postupu analogickým použitím zásady absorpce ve prosp ch pachatele neod vodn ěn ě snižují ú innost právní úpravy správn ě právní odpov dnosti. P ítom podle judikaturou podaného výkladu má být zásada absorpce uplat ována p i soub hu správních delikt vždy, a koliv ze zvláštních zákon upravujících jiné správní delikty zpravidla nevyplývá povinnost správních orgán vést společné ízení, tak jako tomu je v obecné právní úprav ě ízení o p estupcích. Autor p edkládané práce si v této souvislosti pokládá otázku, zda je zde uplat ování analogie iuris

¹⁶⁸ Srov. § 57 odst. 1 zákona o p estupcích.

namíst . K analogii práva má, na rozdíl od analogie zákona docházet pouze výjimě n , a to tam, kde je poci ována mezera v právu. Dosud bylo p ijato pom rn velké množství zákon obsahujících krom p estupk také jiné správní delikty. V t chto právních p edpisech se mnohdy explicitn uvádí, že pro ízení o p estupku se použije obecná právní úprava ízení o p estupcích, a koliv by tomu tak bylo i bez tohoto v zásad redundatního odkazu. Z toho je z ejmé, že kdyby zákonodárce cht l, mohl by pravidla týkající se bu celé úpravy ízení o p estupcích, nebo pouze pravidla týkající se soub hu p estupk , jak jsou upravena v zákon o p estupcích, vztáhnout ve zvláštních zákonech i na úpravu správních delikt právnických osob a podnikajících fyzických osob. Výjimkou ze zvláštních zákon upravujících správní delikty na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí je ešení otázky postihu soub hu správních delikt zákon o ochran ovzduší. Podle tohoto zákona platí, že došlo-li u jednoho provozovatele k soub hu porušení více povinností podle zákona o ochran ovzduší, uloží mu p íslušný orgán ochrany ovzduší pokutu podle ustanovení, v nichž jsou jednotlivá porušení zákona uvedena s tím, že pokuty za tato porušení zákona uvedené v jednotlivých ustanoveních se s ítají.¹⁶⁹ Pokud se ustálená judikatura p íklán jící se p i postihu soub hu správních delikt k aplikaci zásady absorpce nezm ní, bylo by de lege ferenda žádoucí doplnit do jednotlivých zákon obsahujících správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob ustanovení stanovící správnímu orgánu povinnost postupovat podle zásady asperace obdobné tomu, které je obsaženo v zákon o ochran ovzduší.

Obecn platí, že správní orgán ztrácí oprávn ní postihnout konkrétní in jako správní delikt, zanikla-li trestnost správního deliktu. D vody **zániku trestnosti** nastávají, na rozdíl od okolností vylu ujících protiprávnost, až po spáchání inu ex post. ízení p ed správním orgánem tedy nebude moci být zahájeno, a pokud již ízení b ží, musí být zastaveno. Trestnost správních delikt právnických osob zaniká ze dvou d vod , a to uplynutím asu a zánikem právnické osoby. Uplynutím asu jako d vod zániku trestnosti je bývá stanoven r zným zp sobem. Bu je stanovena lh ta pro uložení pokuty,¹⁷⁰ nebo je stanovena lh ta pro zahájení ízení o deliktu.¹⁷¹ V n kterých nov jších zákonech je uplatn na kombinace obou p edešlých variant.¹⁷² Tyto lh ty mohou být stanoveny jako subjektivní nebo jako objektivní, pop . m že

¹⁶⁹ Srov. § 40 odst. 15 zákona o ochran ovzduší.

¹⁷⁰ Srov. nap . § 88 odst. 4 zákona o ochran p írody a krajiny.

¹⁷¹ Srov. nap . § 41 odst. 1 zákona o ochran ovzduší.

¹⁷² Srov. nap . § 20 odst. 3 zákona o geologických pracích.

být stanovena lhůta subjektivní i objektivní. Pokud jde o zánik právnické osoby jako důvod zániku trestnosti, je situace komplikovanější. Obecně lze rozlišit dva základní způsoby zániku právnické osoby, totiž s právním nástupcem a bez právního nástupce. S důvodem zániku trestnosti správního deliktu právnické osoby spojeným v zániku právnické osoby je spojena otázka přechodu deliktní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby. Pokud o správním deliktu bylo pravomocně rozhodnuto do zániku právnické osoby bez právního nástupce, ale uložená pokuta nebyla zaplacená, povinnost uloženou pokutu zaplatit na jiný subjekt nepřechází. Zaniká-li právnická osoba bez právního nástupce, trestnost správního deliktu jí spáchaného, o němž do zániku právnické osoby nebylo rozhodnuto, zaniká. Pokud o správním deliktu bylo pravomocně rozhodnuto do zániku právnické osoby s právním nástupcem, ale uložená pokuta nebyla zaplacená, povinnost uloženou pokutu zaplatit přechází na právního nástupce zaniklé právnické osoby. Zaniká-li právnická osoba s právním nástupcem, je otázka přechodu deliktní odpovědnosti za správní delikt právnické osoby, o němž do jejího zániku nebylo pravomocně rozhodnuto, na jejího právního nástupce, ještě složitější. Podle současného právního stavu obecně platí, že v rámci deliktní odpovědnosti nemůže být sankce uložena subjektu, který se nedopustil odpovídajícího deliktního jednání. Právní nástupce zásadně nenes odpovědnost za jednání svého právního předchůdce. Existuje však výjimka z této zásady. Jedná se o situace, kdy právnická osoba zanikla s právním nástupcem z důvodu, aby se vyhnula povinnosti platit případnou sankci za své protiprávní jednání. Judikatura zde hovoří o porušení zákazu zneužití práva.¹⁷³ Nejednalo-li se však o tento případ, pak platí shora uvedená teze, že právní nástupce právnické osoby, která zanikla, nemůže být sankcionován za správní delikty, které daná právnická osoba po dobu své existence spáchala. Zánikem právnické osoby tedy ve většině případů zaniká i trestnost správního deliktu, který tato osoba spáchala a o kterém nebylo rozhodnuto do jejího zániku. De lege ferenda by bylo možné situaci řešit podobně, jako to bylo upraveno v návrhu zákona o odpovědnosti za přestupky a o řízení o nich z roku 2004. Tento legislativní návrh obsahoval v tomto smyslu ustanovení tohoto znění: „Odpovědnost právnické osoby za přestupek přechází na právního nástupce této osoby jen tehdy, pokud právní nástupce nejpozději v okamžiku vzniku právního nástupnictví v důvodu nebo vzhledem k okolnostem a k svým poměrům mohl vědět, že se právnická osoba před vznikem právního nástupnictví dopustila jednání, které

¹⁷³ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu č.j.: 8 Afs 56/2007 – 479 ze dne 30. 12. 2009.

*naplnilo znaky p estupku.*¹⁷⁴ Do ur ité míry p ísn jší, avšak také neur it jší bylo zn ní odpovídajícího ustanovení uvedeného dokumentu z roku 2003, podle kterého: „*Zanikla-li právnická osoba, která p estupek spáchala, ješt p ed tím, než rozhodnutí o p estupku nabylo právní moci, p echází odpov dnost za tento p estupek na jejího právního nástupce. Je-li právních nástupc více, použije se ustanovení tohoto zákona o spolupachateli.*“¹⁷⁵

Pokud jde o **druhy sankcí** ukládaných právnickým osobám za správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí, umož ují v sou asné době ú inné zákony obsahující tyto správní delikty uložit právnické osob jako sankci pouze pokutu. N která opat ení, která se svým charakterem blíží zákazu innosti i propadnutí v ci podle zákona o p estupcích, jsou v t chto zákonech upravena jako nápravná opat ení. V této souvislosti lze p íkladmo uvést odebrání nedovolen držení zvlášt chrán ných druh rostlin a živo ich podle zákona o ochran p írody a krajiny¹⁷⁶ i omezení, resp. zastavení provozu zdroje podle zákona o ochran ovzduší.¹⁷⁷ Existenci pokuty jako jediného druhu sankce ukládané právnickým osobám za spáchání správního deliktu lze v oblasti ochrany životního prostředí dokumentovat zn ním zákona o životním prostředí. V tomto základním zákon ochrany životního prostředí v eské republice se stanoví, že za porušení povinností stanovených zvláštními p edpisy o ochran životního prostředí se ukládají pokuty nebo jiná opat ení podle t chto p edpis .¹⁷⁸ Zákon tedy nehovo í o jiných sankcích i o jiných trestech, nýbrž o jiných opat eních. P ítom pod nadpisem *Sankce za poškozování životního prostředí* se v tomto zákon skrývá pouze ustanovení o pokutách.¹⁷⁹ V dalším ustanovení pak zákon o životním prostředí hovo í o *p edb žných opat eních a opat eních k náprav*.¹⁸⁰ Jedním ze základních postulát p i uplat ování správn právní odpově dnosti právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí je obligatorní ukládání sankcí. Z této zásady však existují výjimky. Jedná se o ustanovení explicitn umož ující upušt ní od uložení pokuty. Podmínky k uplatn ní institutu upušt ní od uložení pokuty, pokud jeho aplikaci konkrétní zákon umož uje, lze zobecnit jako zajišt ní odstran ní následk porušení povinnosti a p íjetí opat ení zabra ujících dalšímu

¹⁷⁴ § 24 odst. 1 návrhu zákona o odpově dnosti za p estupky a o ízení o nich z roku 2004.

¹⁷⁵ § 19 odst. 1 návrhu zákona o odpově dnosti za p estupky a o ízení o nich z roku 2003.

¹⁷⁶ Srov. § 89 zákona o ochran p írody a krajiny.

¹⁷⁷ Srov. § 38 odst. 2 zákona o ochran ovzduší.

¹⁷⁸ Srov. § 29 zákona o životním prostředí.

¹⁷⁹ Srov. § 28 zákona o životním prostředí.

¹⁸⁰ Srov. § 30 zákona o životním prostředí.

trvání nebo obnovení protiprávního stavu.¹⁸¹ Uvedené p ípady fakultativního ukládání sankcí je nutné striktn ě odlišit od t ch ustanovení, která samotná íní dojem umožn ění fakultativního ukládání pokut, avšak ve spojení s jinými ustanoveními dávají zcela jiný smysl. Jedná se o p ípady, kdy zákon umož ňuje p í napln ění obligatorn ě sankcionované skutkové podstaty správního deliktu uložit i podstatn ě vyšší pokutu, pokud daným jednáním došlo k v ustanovení specifikovaným závažným d sledk m.¹⁸² Pokuty za správní delikty právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí jsou stanoveny buď ástkou od nuly do pevn ě stanovené horní hranice, od nuly do pohybliv ě stanovené horní hranice i rozp tím mezi pevn ě stanovenou dolní a horní hranicí. Ve vodním zákon ě je pokuta za nedovolen ě odebrání povrchových i podzemních vod stanovena násobkem sazby za 1 m³ nedovolen ě odebraných povrchových i podzemních vod a celkovým množstvím t chto povrchových vod a zárove ě je zde i stanovena minimální výše pokuty. Pon kud zvláštní jsou dosti vysoké spodní hranice pokut v n kterých zákonech v oblasti ochrany životního prost edí. Zp sob stanovení pokut za správní delikty proti životnímu prost edí se významn ě liší zákon od zákona. U správních delikt ě proti životnímu prost edí také existují pom ěrn ě zásadní rozdíly ve výši sazeb pokut, a to nejen mezi jednotlivými zákony, ale mnohdy i v témže zákon ě. Rovn ě rozdíly ve výších jednotlivých sazeb pokut mezi správními delikty právnických osob a podnikajícími fyzickými osobami na jedné stran ě a nepodnikajícími fyzickými osobami na stran ě druhé, jsou mnohdy zna ěné. Posledn ě uvedený jev považuje autor p edkládan ě práce za zcela pochopitelný a na míst ě. Nehen kařdoro ní statistiky a dlouholet ě zkušenosti správních orgán ě p sobících na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí, ale i prost ě vnímání okolního sv ěta zvlášť v sou asném, médií neustále pozorovan ěm a komentovan ěm sv ět ě jasn ě ukazuje, že vyšší postih právnických osob za správní delikty v oblasti ochrany životního prost edí je opodstatn ěný a správný. Právnick ě osoby jsou hlavním zdrojem ohrořování a poškozování životního prost edí na cel ěm sv ět ě, ěeskou republiku nevyjímaje. Protiprávní jednání

¹⁸¹ Cit. nap ě. § 38 odst. 3 zákona o integrované prevenci: „Je-li projednán správní delikt spáchaný provozovatelem za ízení, lze od uložení pokuty upustit, jestliže provozovatel za ízení zajistil odstran ění následk ě porušení povinnosti a p íjal opat ění zamezující dalšímu trvání nebo obnov ě protiprávního stavu.“ i § 79i odst. 8 zákona o rostlinoléka řské pé ěi: „Kontrolní orgán m ěže upustit od uložení pokuty v p ípad ě, kdy došlo k náprav ě protiprávního jednání v souladu s opat ěními uloženými podle § 75 nebo bezprost edn ě poté, kdy bylo zjišt ěno porušení povinnosti, a zjišt ěným protiprávním jednáním nemohlo dojít k poškozování zdraví fyzických osob, zví at nebo životního prost edí.“

¹⁸² Cit. nap ě. § 64 odst. 4 zákona o myslivosti: „*P í nespln ění lovu celkov ěho po tu kus ě jednotliv ěho druhu spárkat ě zv ě podle plánu mysliveck ěho hospoda ění, pokud tím dochází k p ěkro ění normovan ěho stavu tohoto druhu zv ě, lze uložit uživateli honitby pokutu až do výše 200 000 K ě; stejnou pokutu lze uložit i p í ne ínnosti v pln ění povinností podle § 11 odst. 5 a § 36 odst. 2 a 3.*“

právnických osob proti životnímu prostředí dosahuje podstatně v těchto rozměrech a závažnosti než je tomu u osob fyzických. Zvláště u velkých obchodních společností s významnou finanční silou by se nižší pokuty míjely do značné míry účinkem, nebo by mnohdy znamenaly pro danou společnost menší finanční ztrátu než zastavení i neopakování protiprávní činnosti. Některé zákony nicméně obsahují tak formulovaná sankční ustanovení, že se jedná zároveň o skutkové podstaty jak správních deliktů právnických osob a podnikajících fyzických osob, tak i přestupků.¹⁸³ V těchto případech jsou i pokuty stanoveny pouze pro dané skutkové podstaty, tedy nikoli podle právní povahy osoby pachatele. U takto stanovených správních deliktů je pak pouze na aplikujícím správním orgánu, zda bude právnické osoby postihovat přičinlivost s ohledem na zásadu personality trestu a s ohledem na účel správního trestání a konkrétní právní úpravy ochrany životního prostředí. Některé zákony obsahující správní delikty právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí stanoví, že sazba pokuty za správní delikt se zvyšuje, a to v třtinou na dvojnásobek,¹⁸⁴ je-li tentýž správní delikt spáchán opakovaně.¹⁸⁵ Zároveň se v daných ustanoveních stanoví, kdy je správní delikt spáchán opakovaně. Nejastěji se za opakované spáchání správního deliktu považuje spáchání téhož správního deliktu do jednoho roku ode dne, kdy rozhodnutí o uložení pokuty za týž správní delikt nabylo právní moci. Do značné míry odlišným případem je spíše výjimka se vyskytující ustanovení umožňující opakované uložení mnohdy i podstatně vyšší pokuty v případě nezjednání nápravy protiprávního stavu vzniklého spácháním správního deliktu do určité doby.¹⁸⁶ V právní úpravě ochrany životního prostředí se lze setkat i s určitou kombinací uvedených institutů. Tato kombinace spočívá v podstatném zvýšení sazby pokuty, je-li tentýž správní delikt spáchán opakovaně, a zároveň provozovatel nezjednal nápravu uloženou správním orgánem při ukládání pokuty za předchozí správní delikt.¹⁸⁷ Zákonná možnost daná správnímu orgánu v podobě možnosti snížit ukládanou pokutu pod její zákonnou výši je v oblasti ochrany životního prostředí spíše výjimkou. Uplatňuje se v případech, kdy delikt podle vodního zákona a je podmíněno poměrně obecnou existencí důvodů hodných

¹⁸³ Srov. § 16 a 17 zákona o zoologických zahradách.

¹⁸⁴ V některých případech je výše takto uložené pokuty ještě shora omezena konkrétní částkou.

¹⁸⁵ Srov. např. zákon o nakládání s GMO, zákon o zoologických zahradách i zákon o obchodu s repr. mat. les. dřevin.

¹⁸⁶ K tomu cit. § 20 odst. 2 zákona o geologických pracích: „*Nezjedná-li organizace, které byla uložena pokuta, ve stanovené lhůtě nápravu, může jí být uložena další pokuta až do výše dvojnásobku uložené pokuty.*“.

¹⁸⁷ K tomu cit. § 41 odst. 2 zákona o ochraně ovzduší: „*Dojde-li v době do 1 roku ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty k opětovnému porušení povinnosti, za které již byla uložena pokuta, a provozovatel nezjednal nápravu uloženou orgánem ochrany ovzduší, uloží mu tento orgán pokutu až do výše dvojnásobku horní hranice sazby.*“.

zvláštního z etele.¹⁸⁸ Ze zásady personalit y trestu, zásady oprávn ěného o ekávání, zásady nediskriminace, zásady p im ěnosti aj. vyplývá, že p i ukládání sankcí správní orgán musí posuzovat veškeré okolnosti spáchaného deliktu. V n kterých zvláštních zákonech upravujících správní delikty mohou být podrobn ji upravena kritéria pro ukládání sankce. Nej ast ji se v této souvislosti objevují formulace obdobné této: „*P i ur ění vým ry pokuty právnické osob se p ihlédne k závažnosti správního deliktu, zejména ke zp sobu jeho spáchání, dob trvání, k jeho následk m a okolnostem, za nichž byl správní delikt spáchán.*“.¹⁸⁹ Atomový zákon obsahuje formulaci relativn širší, když má podle n j správní orgán krom uvedených kritérií p i ukládání pokut za správní delikty p ihlížet též k v asnosti a ú inné sou innosti p i odstra ování závad.¹⁹⁰ Velmi podrobn a široce upravuje kritéria pro ukládání sankce za správní delikty, týkající se porušení povinností p i zacházení se závadnými látkami, vodní zákon: „*P i stanovení výše pokuty za správní delikt podle odstavce 1 p ihlédne orgán ukládající pokutu zejména k okolnostem, za nichž k nedovolenému nakládání došlo, k tomu, jak se právnická nebo podnikající fyzická osoba p i inila o odstran ění nebo zmírn ění škodlivých následk , k množství a charakteru uniklé látky, k místu, kde k vlastnímu ohrožení došlo, k množství a charakteru závadné látky, která pronikla do povrchových nebo podzemních vod, ke škodlivým následk m a možností jejich odstran ění a k vlivu závadné látky na jakost t chto vod a ke stupni ochrany dot ěného území.*“.¹⁹¹ Podobn širokou a podrobnou formulaci kritérií pro ukládání pokut obsahuje také zákon o obchodování s ohroženými druhy: „*P i ur ění vým ry pokuty právnické osob se p ihlédne a) ke zp sobu a okolnostem spáchání správního deliktu, k významu a rozsahu jeho následk , k dob trvání protiprávního jednání nebo protiprávního stavu vyvolaného správním deliktem, b) k tomu, zda a jak se pachatel p i inil o odstran ění nebo zmírn ění škodlivých následk správního deliktu, c) k tomu, jak pachatel napomáhá p íslušným orgán m p i objas ování správního deliktu, který spáchal, d) k tomu, zda pachatel splnil ádn a v as povinnost uloženou mu k odstran ění zjišt ěných nedostatk nebo k provedení opat ění k náprav .*“.¹⁹² Zákon o zoologických zahradách obsahuje naopak formulaci pon kud užší, když stanoví

¹⁸⁸ Srov. § 125a odst. 6 vodního zákona.

¹⁸⁹ Srov. nap . zákon o zem d lství, zákon o ekologickém zem d lství, zákon o nakládání s GMO, chemický zákon, zákon o prevenci závažných havárií, zákon o obchodu s repr. mat. les. d evin, zákon o biocidních p ípravcích, zákon o ochran ovzduší i zákon o myslivosti.

¹⁹⁰ Srov. § 42 odst. 2 atomového zákona.

¹⁹¹ Srov. § 125g odst. 7 vodního zákona.

¹⁹² Srov. § 34e odst. 2 zákona o obchodování s ohroženými druhy.

pouze to, že se p i vým e pokuty p íhlíží k závažnosti protiprávního jednání.¹⁹³ Je t eba si uv domít, že stanovení výše pokuty je výsledkem správního uvážení, což dle judikatury nevylučuje ani možnost použití jako metodické pom cky pro stanovení výše pokuty interního sazebníku, uvád jícího koeficienty zvyšující sankci podle charakteru deliktního jednání.¹⁹⁴ V této souvislosti je t eba zmínit Metodický pokyn pro stanovování výše pokut ukládaných eskou inspekcí životního prost edí za delikty v oblasti ochrany životního prost edí, který byl roku 2003 vypracován editelstvím eské inspekce životního prost edí. A koliv tato metodika m la sloužit pouze pro orgány eské inspekce životního prost edí a a koliv byla pro odpor inspektor po roce zrušena, hodnotí autor p edkládané práce snahu o vytvo ení obecn jší metodiky pro ukládání sankcí za správní delikty v oblasti ochrany životního prost edí zna n kladn . Zmín né metodice byla ze strany inspektor eské inspekce životního prost edí vytýkána skute nost, že svou komplikovaností v praxi fakticky zt žuje postup inspektor p i rozhodování o správních deliktech. Z toho lze dovozovat, že nap íšt bude p i tvorb podobné metodiky jakýmkoliv správním orgánem t eba brát ohled více než na komplexnost a bezchybnost kritérií pro ukládání sankcí, na její praktickou aplikaci správními orgány. V tšina zákon v oblasti ochrany životního prost edí obsahujících skutkové podstaty správních delikt právnických osob obsahuje ustanovení týkající se splatnosti pokut uložených za spáchání správního deliktu. Zpravidla se v t chto ustanoveních stanoví pro zaplacení pokuty lh ta 30 dn od nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty.¹⁹⁵ N které z uvedených zákon stanoví pro splatnost pokuty uložené za správní delikt lh tu v délce 15 dn od nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty.¹⁹⁶ Kdo je p íjemcem pokuty za správní delikt právnické osoby proti životnímu prost edí, záleží na konkrétní zákonné úprav . Uložená pokuta m že být p íjmem orgánu, který ji uložil. To se týká zejména pokut ukládaných obcemi a kraji, resp. obecními ú ady a krajskými ú ady. Pom rn ásto se pokuta stává p íjmem státního rozpo tu. Ukládá-li však pokutu eská inspekce životního prost edí, je zásadn polovina pokuty p íjmem Státního fondu životního prost edí eské republiky, kde je ú elov vázána, a druhá polovina pokuty plyne do rozpo tu obce, v jejímž katastru došlo k porušení p edpisu, p í emž daná obec je rovn ž povinna zajistit ú elové využití získaných prost edk ve prosp ch

¹⁹³ Srov. § 17 odst. 2 zákona o zoologických zahradách.

¹⁹⁴ Srov. po . . 468 SJS, 1999, . 10-12 a po . . 875 (III. právní v ta), SJS, 2001, . 5.

¹⁹⁵ Srov. nap . zákon o myslivosti, veterinární zákon, zákon o zem d lství, zákon o ekologickém zem d lství, zákon o obchodování s ohroženými druhy í lesní zákon.

¹⁹⁶ Srov. nap . zákon o ochran ovzduší í zákon o zoologických zahradách.

životního prostředí. V nichž případech plyne druhá polovina uložené pokuty do rozpočtu příslušného kraje. V případě, že je pokuta ukládána českou inspekcí životního prostředí obci, je celá příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. Celá pokuta může být příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky i v jiných případech, stanoví-li tak zákon. Podle zákona o ochraně ovzduší náleží příspěvek z pokuty uložené obecním úřadem obce s rozšířenou působností do rozpočtu obce, jejíž úřad pokutu uložil. V případě, že pokutu podle zákona o ochraně ovzduší uložila česká inspekce životního prostředí, náleží polovina příspěvku z pokuty do rozpočtu obce, na jejímž území je provozována činnost pokutou postiženého provozovatele a polovina je příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. Příspěvky z pokut uložených podle zákona o ochraně ovzduší českou inspekcí životního prostředí obci jsou celé příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. Příspěvky Státního fondu životního prostředí České republiky jsou i příspěvky z pokut uložených podle tohoto zákona celním úřadem nebo českou obchodní inspekcí. Podle vodního zákona jsou pokuty uložené českou inspekcí životního prostředí obcím a pokuty uložené Státní plavební správou příspěvkem Státního fondu životního prostředí. Ostatní pokuty podle tohoto zákona uložené českou inspekcí životního prostředí jsou z poloviny příspěvkem rozpočtu obce, v jejímž územním obvodu byl správní delikt spáchán, a z poloviny jsou příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. Pokuty podle vodního zákona ukládané obecními úřady obcí s rozšířenou působností jsou příspěvkem obce s rozšířenou působností. O veškerých pokutách ukládaných podle lesního zákona platí, že jsou příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. U pokut uložených podle zákona o ochraně přírody a krajiny platí, že výnosy pokut uložených obecním úřadem obce s rozšířenou působností náleží do rozpočtu obce a výnosy pokut uložených krajským úřadem náleží do rozpočtu kraje. Výnosy pokut uložených správou národního parku i správou chráněné krajinné oblasti jsou příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. Pokuty ukládané na území vojenských újezdů jsou příspěvkem státního rozpočtu. Pokuty ukládané podle zákona o Antarktidě jsou příspěvkem státního rozpočtu. Podle zákona na ochranu zvířat proti týrání je příspěvek z pokut příspěvkem rozpočtu, ze kterého je hrazena činnost orgánu, který pokutu uložil, tedy příspěvkem obce. Podle zákona o odpadech jsou pokuty uložené českou inspekcí životního prostředí z poloviny příspěvkem obce, na jejímž katastrálním území došlo k porušení právních předpisů, a z poloviny příspěvkem Státního fondu životního prostředí České republiky. Pokuta uložená podle

tohoto zákona českou inspekci životního prostředí obcí je celá p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky. Pokuty uložené podle zákona o odpadech obecním úřadem obce s rozšířenou působností jsou z poloviny p íjmem obce, na jejímž katastrálním území došlo k porušení povinnosti, a z poloviny p íjmem obce s rozšířenou působností, která pokutu uložila. Pokuta uložená podle tohoto zákona obecním úřadem obce s rozšířenou působností obci je z poloviny p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky a z poloviny je p íjmem obce s rozšířenou působností. Pokuty uložené podle zákona o hnojivech a zákona o krmivech jsou celé p íjmem státního rozpočtu. To samé platí i o pokutách ukládaných podle veterinárního zákona. Podle zákona o biocidních přípravcích náleží p íjem z pokut uložených krajskými hygienickými stanicemi nebo celními orgány do státního rozpočtu, avšak p íjem z pokut uložených českou inspekci životního prostředí je p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky. Podle zákona o rybářství jsou pokuty uložené rybářskou stráží a krajem v přenesené působnosti p íjmem příslušného kraje. Výnosy z pokut uložených podle tohoto zákona Ministerstvem zemědělství, Ministerstvem životního prostředí nebo Ministerstvem obrany jsou p íjmem státního rozpočtu. Pokuty ukládané podle zákona o myslivosti jsou celé p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky. Výnosy z pokut ukládaných podle zákona o obchodování s ohroženými druhy jsou celé p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky. Podle zákona o integrované prevenci je p íjem z pokut uložených českou inspekci životního prostředí nebo krajskou hygienickou stanicí z poloviny p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky a z poloviny p íjmem rozpočtu kraje. Pokuty uložené podle tohoto zákona krajským úřadem jsou p íjmem kraje. Pokuty uložené podle zákona o IŽP jsou pokud paradoxně celé p íjmem státního rozpočtu. Pokuty ukládané podle zákona o ochraně zemědělského přírodního fondu jsou z poloviny p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky a z poloviny p íjmem orgánu, který pokutu uložil. Pokuty ukládané podle zákona o nakládání s GMO náleží Státnímu fondu životního prostředí České republiky. Pokuty uložené podle zákona o prevenci závažných havárií českou inspekci životního prostředí náleží Státnímu fondu životního prostředí České republiky. Pokuty uložené podle tohoto zákona krajským úřadem náleží jako p íjem kraji, který pokutu uložil. Pokuty uložené podle atomového zákona jsou p íjmem státního rozpočtu. Výnosy z pokut ukládaných podle zákona o zoologických zahradách jsou p íjmem Státního fondu životního prostředí České republiky. Pokuty uložené podle zákona o

obchodu s repr. mat. les. d evin Ministerstvem zem d lství nebo eskou inspekcí životního prost edí jsou p íjmem Státního fondu životního prost edí eské republiky. Pokuty uložené podle tohoto zákona obecními ú ady obcí s rozší enou p sobností nebo kraji v p enesené p sobnosti jsou p íjmem t chto obcí, resp. kraj .

Problematika **nápravných opat ení** a **ochranných opat ení** í spíše to, jak jsou upraveny na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí, pln ukazuje negativa rozdílnosti a nejednotnosti právní úpravy správn právní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prost edí. Z teorie správního trestání je pom rn jasné, co se pod pojmy nápravné opat ení a ochranné opat ení rozumí. Nápravná opat ení slouží k náprav zjištěných závadových stav . Ochranná opat ení jsou v odborné literatu e charakterizována jako nástroj, jehož hlavní funkcí je odstran ní nebo alespo snížení í omezení nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájm chrán ěných zákonem.¹⁹⁷ Na rozdíl od nápravných opat ení se tedy jedná o nástroj preven ního charakteru, který má mnohdy p edb ěnou povahu. Uvedenému teoretickému vymezení by m lo odpovídat jasné rozlišení t chto nástroj v zákonech upravujících jednotlivé úseky ochrany životního prost edí. Tuto funkci však uvedené zákony neplní, nebo nejenže jasn nerozlišují mezi nápravnými opat eními a ochrannými opat eními, ale v n kterých p ípadech není ani z ejmé, zda se u konkrétního nástroje nejedná spíše o sankci nepen žitého charakteru. V této souvislosti lze zmínit kup . propadnutí kontrolovaného zboží¹⁹⁸ í omezení, resp. zastavení provozu zdroje.¹⁹⁹ Autor p edkládané práce zastává názor, že sou asná právní úprava správního trestání právnických osob umož ůuje ukládat jako sankce pouze pokuty. Ostatní opat ení, která jsou nepen žitého charakteru, jsou bu to nápravnými opat eními nebo ochrannými opat eními. V jednotlivých zákonech zcela p evažují nápravná opat ení. Za ochranné opat ení lze považovat pouze takové opat ení, které je ryze preven ního charakteru, pop . má p edb ěnou povahu. A koliv je pravda, že v tšina nápravných opat ení vyžadují aktivní íinnost jejich adresáta, zatímco mnohá ochranná opat ení v zásad vyžadují pouze aktivní íinnost správního orgánu v í adresátovi, nelze se na uvedené rozlišovací kritérium spoléhat. Rozdíl mezi nápravnými opat eními a ochrannými opat eními lze velmi dob e dokumentovat na § 30 zákona o životním prost edí. Toto ustanovení uvádí, že p íslušné orgány státní správy pro životní prost edí jsou oprávn ěny v p ípadech, kdy hrozí závažné

¹⁹⁷ Srov. Mates, P. a kol.: Základy správního práva trestního. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

¹⁹⁸ Srov. nap . § 89 zákona o ochran ě p írody a krajiny.

¹⁹⁹ Srov. nap . § 38 odst. 2 zákona o ochran ě ovzduší.

poškození životního prostředí nebo kdy k poškození již došlo, rozhodnout o dočasném zastavení nebo omezení činnosti, která má, že toto poškození způsobit nebo je již způsobila, na dobu nejdéle 30 dn (případně opatření) a současně navrhnout opatření k nápravě v rámci příslušným orgánem státní správy. Uvedené ustanovení tedy jasně rozlišuje mezi preventivními opatřeními (ochrannými opatřeními) a opatřeními k nápravě (nápravnými opatřeními). Bohužel většina ostatních zákonů v oblasti ochrany životního prostředí takto jasně nehovoří a uvedená opatření podobným způsobem nerozlišuje. Situaci komplikují i ty, které zákony v oblasti ochrany životního prostředí, které jsou staršího data a které odebrání v cíli považují za druh sankce i u správních deliktů právnických osob, a v tomto duchu ještě rozlišují mezi odebráním v cíli a zabráním v cíli, kterýžto nástroj v duchu zákona o postupcích považují za ochranné opatření.²⁰⁰ Jelikož nápravná opatření slouží k nápravě zjištěných závadových stavů ohrožujících nebo poškozujících životní prostředí, jedná se pochopitelně o významný nástroj ochrany životního prostředí. Mnohdy je uložení nápravného opatření z hlediska ochrany životního prostředí mnohem důležitější než samotné uložení pokuty. Rovněž pro pachatele má mít uložení opatření k nápravě citelnější dopad, než uložení pokuty. Nápravná opatření nemusí být realizována pouze na základě rozhodnutí správního orgánu, nýbrž mohou být uložena přímo zákonem. Mohou být uložena samostatně i vedle vlastní sankce. Ustanovení o nápravných opatřeních mohou být poměrně lakonická nebo naopak dosti podrobná.²⁰¹ Pokud adresát nápravného opatření, dané opatření neprovede, hrozí mu často velmi závažné následky. Nejenže se má jednat o správní delikt postižitelný pokutou, ale zákony na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí mnohdy správnímu orgánu umožňují rozhodnout kupříkladu o zastavení provozu konkrétního zařízení. Dále jsou uvedena vybraná nápravná opatření na těch, kterých úsecích ochrany životního prostředí. Podle zákona o ochraně přírody a krajiny lze uložit kupříkladu nápravné opatření spočívající v navrácení poškozené, zničené nebo nedovoleným způsobem části přírody a krajiny chráněné do původního stavu, resp. provedení příslušných náhradních opatření k nápravě, není-li uvedení do původního stavu

²⁰⁰ Srov. § 44b a 44c zákona o hornické činnosti.

²⁰¹ K tomu cit. § 40 odst. 1 písm. a) a b) atomového zákona: „Zjistí-li inspektor nedostatky v činnosti u kontrolované osoby, je oprávněn podle povahy zjištěného nedostatku a) vyžadovat, aby kontrolovaná osoba ve stanovené lhůtě zjednala nápravu, b) uložit kontrolované osobě provedení technických kontrol, revizí nebo zkoušek provozní způsobilosti zařízení, jejich částí, systému nebo jejich soubor, pokud je to nezbytné pro ověření jaderné bezpečnosti radiální ochrany, a dále monitorování a provedení zásahů k omezení nebo likvidaci přetrvávajícího ozařování“.

možné a účelné.²⁰² Podle chemického zákona lze uložit kup . nápravné opatření spoívající v povinnosti stáhnout z trhu chemickou látku, která byla na trh uvedena přes existenci zákazu ji na trh uvádět nebo přes existenci omezení spojeného s jejím uváděním na trh.²⁰³ Podle zákona na ochranu zvíat proti týrání lze uložit kup . nápravné opatření spoívající v povinnosti zajistit umístění týraného zvířete do náhradní péče.²⁰⁴ Pokud jde o ochranná opatření, lze uvést kup . ochranné opatření podle lesního zákona ukládané správním orgánem v případě, že vlastník lesa neplní podstatné povinnosti stanovené lesním zákonem a ohrožuje tím existenci lesa a lesy sousední, a zároveň sankce uložené za správní delikt jsou neúčinné. V těchto případech příslušný správní orgán rozhodne o nezbytných opatřeních k odvrácení hrozícího nebezpečí.²⁰⁵

Kapitola IV. Orgány oprávněné k projednávání správních deliktů právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí

Vzhledem k velmi různorodým právním úpravám ochrany jednotlivých složek životního prostředí a ekosystémů je vcelku pochopitelné, že i paleta správních orgánů oprávněných k projednávání správních deliktů proti životnímu prostředí je poměrně pestrá. Správním orgánem se zejména jedná o různé druhy i kvantitativně nejvýznamnější agendou správního trestání v oblasti ochrany životního prostředí je česká inspekce životního prostředí. Působnost české inspekce životního prostředí postihovat pachatele správních deliktů je dána zejména na úseku ochrany ovzduší, na úseku ochrany vod, na úseku nakládání s odpady, na úseku ochrany přírody a krajiny, na úseku nakládání s geneticky modifikovanými organismy, na úseku ochrany lesa, na úseku mezinárodního obchodu s ohroženými druhy, na úseku integrované prevence a omezování znečištění a na úseku nakládání s chemickými látkami. Ministerstvo životního prostředí projednává na prvním stupni v řízení správních deliktů právnických osob na úseku ochrany Antarktidy. Na které správní delikty právnických osob na úseku ochrany Antarktidy však projednává Ministerstvo dopravy jako Námořní úřad. Dále působí Ministerstvo životního prostředí zejména jako odvolací orgán při odvoláních proti rozhodnutím české inspekce životního prostředí. Velmi širokou agendu v jednotlivých

²⁰² Srov. § 86 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny.

²⁰³ Srov. § 33 odst. 1 písm. c) chemického zákona.

²⁰⁴ Srov. § 28a odst. 1 zákona na ochranu zvíat proti týrání.

²⁰⁵ Srov. § 57 lesního zákona.

oblastech ochrany životního prostředí poskytl správně právní odpovědi mají obecní úřady. Podle složitosti, celkové náročnosti a jiných specifíků konkrétní problematiky rozhodují o správních deliktech bu obecní úřady obcí prvního typu,²⁰⁶ nebo obecní úřady obcí s rozšířenou působností.²⁰⁷ O správních deliktech na úsecích ochrany životního prostředí rozhodují na prvním stupni i krajské úřady. To se týká kupříkladu správních deliktů na úseku prevence závažných havárií. Krajské úřady pochopitelně rovněž rozhodují jako odvolací orgány proti prvostupňovým rozhodnutím obecních úřadů o správních deliktech v oblasti ochrany životního prostředí. Vybrané delikty na úseku ochrany vod projednává Státní plavební správa. O správních deliktech na úseku ochrany životního prostředí působí i zemědělské inspekce. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský. K projednání některých jiných správních deliktů na úseku ochrany životního prostředí působí i zemědělské inspekce je příslušné Ministerstvo zemědělství. Ministerstvo zemědělství je příslušné rozhodovat i ve věcech správních deliktů na úseku ekologického zemědělství. U správních deliktů na úseku nakládání s chemickými látkami je dána příslušnost postihovat správní delikty nejen české inspekci životního prostředí, nýbrž také krajským hygienickým stanicím, celním úřadům, Státnímu úřadu inspekce práce a orgánům Státní rostlinolékařské správy. K projednávání správních deliktů na úseku ochrany lesa jsou příslušné obecní úřady obcí s rozšířenou působností, kraje a Ministerstvo zemědělství. Na území vojenských újezdů projednávají správní delikty spáchané na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí újezdní úřady a Ministerstvo obrany. Na území národních parků a chráněných krajinných oblastí projednávají správní delikty spáchané na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí. Na úseku veterinární péče rozhodují o správních deliktech orgány Státní veterinární správy. Na úseku rostlinolékařské péče rozhodují o správních deliktech orgány Státní rostlinolékařské správy nebo obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Na úseku integrované prevence a omezování znečištění jsou kromě české inspekce životního prostředí oprávněny rozhodovat o správních deliktech také krajské úřady a krajské hygienické stanice. Na úseku ochrany životního prostředí působí i nakládání s biocidními přípravky jsou příslušné o správních deliktech na prvním stupni rozhodovat česká inspekce životního prostředí, celní orgány a krajské hygienické stanice.

²⁰⁶ Například správní delikty na úseku ochrany zvířat proti týrání.

²⁰⁷ Například některé správní delikty na úseku ochrany životního prostředí působí i zemědělské inspekce, některé správní delikty na úseku ochrany vod i některé správní delikty na úseku ochrany ovzduší.

Ze shora uvedeného je zřejmé, že jsou mnohdy na téže úseku ochrany životního prostředí příslušné o správních deliktech rozhodovat různé správní orgány. Ve většině případů uvádí příslušný zákon, které konkrétní správní delikty jsou oprávněny projednávat tyto které správní orgány, přičemž nestanoví příslušnost více správních orgánů rozhodovat o téže správním deliktu. V některých případech však zákon výslovně umožňuje o těchto správních deliktech rozhodovat více správním orgánům. V těchto případech mohou nastávat kompetenční spory o rozhodování o správních deliktech. U některých zákonů je patrná snaha o řešení kompetenčních sporů při ukládání pokut. Většinou se v těchto případech uplatňuje pravidlo, že správní delikty ze správních orgánů příslušných k projednávání správních deliktů v prvním stupni, projednává ten správní orgán, který spáchání správního deliktu zjistil jako první.²⁰⁸ V některých případech je uvedené pravidlo ještě doplněno o to, který orgán bude v projednávání správního deliktu pokračovat, došlo-li k zahájení řízení ve stejný den více správními orgány,²⁰⁹ popřímo o to, že příslušné správní orgány se mají vzájemně informovat o zahájení řízení o správním deliktu.²¹⁰ Nejsou-li kompetenční spory řešeny ve zvláštním zákoně na daném úseku ochrany životního prostředí, je třeba v případě, že se několik správních orgánů považuje za příslušné k řízení v této věci, postupovat podle příslušného ustanovení správního řádu o sporech o věcnou příslušnost.²¹¹ Správní řád v těchto případech stanoví správním orgánům oznámit tvrzenou příslušnost nejbližší společně nadřízenému správnímu orgánu, který jejich spor rozhodne. Neexistuje-li pro tyto orgány společně nadřízený správní orgán, projednají daný spor o příslušnost ústřední správní úřady, které jsou nadřízeny těmto správním orgánům. Pokud vznikne kompetenční spor mezi samotnými ústředními správními úřady, rozhodne tento spor Nejvyšší správní soud.

Je zřejmé, že úprava pravomocí a kompetencí v rámci správně právní odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí je značně komplikovaná až roztříštěná. De lege ferenda by bylo žádoucí sjednotit právní úpravu pravomocí a kompetencí správních orgánů při ukládání pokut na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí, přičemž rozlišení kompetentních orgánů by mělo vyplývat z požadavků na ochranu té které složky, vycházet z praktických zkušeností a možností jednotlivých orgánů. Autor předkládané práce

²⁰⁸ Srov. např. § 35 odst. 4 chemického zákona a § 38 odst. 5 zákona o integrované prevenci.

²⁰⁹ Srov. např. § 68 odst. 1 první až třetí věty zákona o odpadech a § 125l odst. 7 vodního zákona.

²¹⁰ Srov. např. § 68 odst. 1 první až třetí věty zákona o odpadech a § 35 odst. 1 zákona o obchodu s repr. mat. les. dřevin.

²¹¹ Srov. § 133 správního řádu.

by up ednost oval, kdyby se rozhodování o v tšin správních delikt právnických i fyzických osob proti životnímu prost edí sjednotilo v rámci eské inspekce životního prost edí jako speciálního inspek ního orgánu v oblasti ochrany životního prost edí.

Kapitola V. Specifika ízení o správních deliktech právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí

Zahájení ízení o správním deliktu právnické osoby v oblasti ochrany životního prost edí se ve všech p ípadech ídí zásadou oficiality. Tato zásada se nicmén týká v tšiny správních delikt právnických osob. Jedná se tedy o správní ízení zahajovaná z moci ú ední. Zvláštní zákony v jednotlivých oblastech ochrany životního prost edí mnohdy stanoví lh ty pro zahájení ízení o správním deliktu. V tšinou je stanovena jak lh ta objektivní, která za íná b žet ode dne, kdy byl správní delikt spáchán, tak i lh ta subjektivní, která za íná b žet ode dne, kdy se správní orgán o správním deliktu dozv d l. Objektivní lh ta je v p edm tných zákonech nej ast ji stanovena v délce ty let a subjektivní lh ta má pak v t chto zákonech nej ast ji stanovenou délku dva roky.²¹² N které zákony stanoví pro zahájení ízení dvouletou subjektivní lh tu a p tiletou objektivní lh tu.²¹³ N které zákony stanoví pro zahájení ízení dvouletou subjektivní lh tu a t íletou objektivní lh tu.²¹⁴ N které zákony naproti tomu stanoví ty letou objektivní lh tu a jednoletou subjektivní lh tu.²¹⁵ Vyskytují se však i zákony, u nichž jsou ob lh ty kratší, kup . objektivní lh ta v délce t í let a subjektivní lh ta v délce jednoho roku.²¹⁶ V n kterých zákonech v oblasti ochrany životního prost edí je pro zahájení ízení o správním deliktu právnické osoby stanovena pouze lh ta objektivní nebo pouze lh ta subjektivní, a zárove také lh ta pro uložení pokuty za správní delikt.²¹⁷ Specifickou právní úpravou je modifikace ustanovení o lh tách pro zahájení ízení o správním deliktu spo ívající v tom, že uvedené lh ty platí pouze v p ípad , netrvá-li již stav porušení povinnosti.²¹⁸ Z toho lze dovodit, že v p ípad , že porušení povinnosti stále trvá, lze ízení o správním deliktu

²¹² Srov. nap . zákon o ochran p írody a krajiny i zákon na ochranu zví at proti týrání.

²¹³ Srov. nap . zákon o prevenci závažných havárií.

²¹⁴ Srov. nap . zákon o krmivech.

²¹⁵ Srov. nap . zákon o ekologickém zem d lství.

²¹⁶ Srov. nap . chemický zákon, zákon o biocidních p ípravcích, zákon o ochran ovzduší, zákon o ochran vod, zákon o obchodování s ohroženými druhy, zákon o myslivosti, zákon o ÍŽP, zákon o hnojivech, zákon o rostlinoléka ké pé í, zákon o krmivech i zákon o integrované prevenci.

²¹⁷ Srov. nap . zákon o nakládání s GMO i zákon o odpadech.

²¹⁸ Srov. § 56 odst. 1 lesního zákona.

zahájit i tehdy, uplynula-li již kterákoliv ze stanovených lh t i ob z nich. V n kterých zákonech je stanovena nejen objektivní lh ta a subjektivní lh ta pro zahájení ízení o správním deliktu, nýbrž i lh ta pro projednání správního deliktu.²¹⁹ Uplyne-li v konkrétním p ípad subjektivní i objektivní lh ta pro zahájení ízení, pop . i ob tyto lh ty, zaniká trestnost daného správního deliktu. Z d vodu, aby nedocházelo k zániku odpov dnosti právnických osob za správní delikty v p ípadech, kdy bude o konkrétním ínu vedeno trestní ízení a posléze bude zjišt no, že se jedná o správní delikt, obsahuje zvláštní úpravu zákon o trestní odpov dnosti právnických osob. Podle tohoto zákona platí, že stanoví-li jiný právní p edpis ve v cech správních delikt právnických osob lh tu pro zánik odpov dnosti, nezapo ítává se do jejího b hu doba, po kterou se pro tentýž skutek vedlo trestní ízení.²²⁰

Po ádková pokuta je bezpochyby nejuniverzáln jším zajiš ovacím prost edkem k zajišt ní ádného pr b hu a ú elu ízení o správním deliktu. N které právní p edpisy v oblasti ochrany životního prost edí obsahují zvláštní úpravu po ádkové pokuty odchýlnou od správního ádu. Kup . zákon o krmivech umož ůje Úst ednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zem d lskému uložit právnické osob po ádkovou pokutu až do výše 200 000 K , pokud tato osoba zam stnanc m Úst edního kontrolního a zkušebního ústavu zem d lského neumožní po ohlášení vstup do provoz nebo neposkytne pot ebné doklady, informace anebo nezbytnou sou innost k nerušenému a rychlému výkonu dozoru, v etn poskytnutí technických pom cek pro bezpe ný odb r p íslušných vzork . Takovou pokutu lze navíc uložit opakovan .²²¹ Dalším p íkladem je zákon o integrované prevenci, který umož ůje správnímu ú adu, který je místn p íslušný k vydání integrovaného povolení nebo eské inspekci životního prost edí uložit provozovateli za ízení po ádkovou pokutu do 100 000 K , jestliže nesplní svou zákonnou povinnost podle umožnit inspektor m inspekce, pov eným zam stnanc m krajského ú adu nebo Ministerstva životního prost edí vstup na dot ené nemovitosti, odebrání vzork anebo jiným obdobným zp sobem neposkytne sou innost p i p ezkumu. I v tomto p ípad sice m že být po ádková pokuta uložena opakovan , avšak úhrn takto uložených po ádkových pokut nesmí p esáhnout ástku 1 000 000 K .²²²

²¹⁹ Srov. § 20 odst. 3 zákona o provád ní geologických prací.

²²⁰ Srov. § 28 odst. 3 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

²²¹ Srov. § 19b zákona o krmivech.

²²² Srov. § 36 zákona o integrované prevenci.

Zvláštní ustanovení týkající se p erušení ízení a zastavení ízení o správním deliktu obsahuje vodní zákon. Podle tohoto zákona eská inspekce životního prost edí nebo obecní ú ad obce s rozší enou p sobností m že na návrh pachatele správního deliktu zastavit správní ízení, jestliže pachatel správního deliktu p ijme faktická opat ení k odstran ní následk porušení povinnosti, jakož i opat ení zamezující dalšímu ohrožování nebo zne iš ování podzemních nebo povrchových vod, a uložení pokuty by vzhledem k náklad m na u in ná opat ení vedlo k nep im ené tvrdosti. Vodní zákon dále umož ũje z d vodu provád ní opat ení zamezujícím u vzniku dalších nep íznivých následk ízení o správním deliktu p erušit.²²³

Pokud jde o lh ty pro vydání rozhodnutí správního orgánu o správním deliktu právnické osoby v oblasti ochrany životního prost edí, obsahují mnohé zákony na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí odchýlnou úpravu oproti správnímu ádu. Obsahují-li zvláštní zákony v jednotlivých oblastech ochrany životního prost edí úpravu objektivní a subjektivní lh ty pro zahájení ízení, neobsahují-li již v tšinou lh tu pro vydání rozhodnutí. N které zákony však upravují jak lh ty pro zahájení ízení o správním deliktu, tak i objektivní lh tu pro vydání rozhodnutí.²²⁴ Lh ta pro vydání rozhodnutí bývá v uvedených zvláštních zákonech stanovena v tšinou jako objektivní²²⁵ nebo jsou stanoveny jak lh ta subjektivní, tak i lh ta objektivní.²²⁶ N které právní p edpisy stanoví objektivní lh tu pro vydání rozhodnutí pom rn dlouhou. V p ípad atomového zákona m že být pokuta uložena do deseti let od porušení povinnosti, b ží-li zárove stále t íletá subjektivní lh ta.²²⁷ Uvedené lh ty mají prekluzivní charakter. To znamená, že uplyne-li v konkrétním p ípad subjektivní i objektivní lh ta pro vydání rozhodnutí, resp. pro uložení pokuty, pop . i ob tyto lh ty, zaniká trestnost daného správního deliktu. Probíhající ízení o správním deliktu musí být v takovém p ípad zastaveno. Ministerstvo vnitra, jakožto gestor správního ádu zastává stanovisko, že pokud po vydání rozhodnutí v ízení o správním deliktu uplynula prekluzivní lh ta, avšak toto rozhodnutí dosud nenabylo právní moci, musí být takové rozhodnutí zrušeno a ízení zastaveno.²²⁸

²²³ Srov. § 125l odst. 3 vodního zákona.

²²⁴ Srov. nap . § 20 odst. 3 zákona o geologických pracích.

²²⁵ Srov. nap . § 88 odst. 4 zákona o ochran ě írody a krajiny i § 31 odst. 9 zákona o rybá ství.

²²⁶ Srov. nap . § 17 odst. 1 zákona o zoologických zahradách, § 42 odst. 1 atomového zákona i § 20 odst. 3 zákona o ochran ě zem d lského p dního fondu.

²²⁷ Srov. § 42 odst. 1 atomového zákona.

²²⁸ Srov. Záv r . 58 ze zasedání poradního sboru ministra vnitra ke správnímu ádu ze dne 11. 6. 2007.

Podané odvolání proti rozhodnutí správního orgánu ve v ci správního deliktu má zásadn odkladný ú inek. N které zákony v oblasti ochrany životního prost edí však stanoví, že rozhodnutí o uložení ochranného i nápravného opat ení nemá odkladný ú inek. To je zejména u ochranných opat ení od vodn né jejich preven ním a p edb žným charakterem. P íkladem uvedeného je ustanovení zákona na ochranu zví at proti týrání, které stanoví, že odvolání podané proti rozhodnutí obecního ú adu obce s rozší enou p sobností na izující a zajiš ující umíst ní týraného zví ete do náhradní pé e, vyžaduje-li to jeho zdravotní stav, nebo pokud je opakovan týráno, nemá odkladný ú inek.²²⁹ Jiným p íkladem je ustanovení zákona o Antarktid , které stanoví, že odvolání proti písemnému rozhodnutí o odebrání v ci nemá odkladný ú inek.²³⁰ Podobnou úpravu obsahuje také chemický zákon nebo zákon o ochran ovzduší.

Který správní orgán je v ízení odvolacím orgánem, v tšinou zvláštní zákony ne íkají. Avšak kup . zákon o ÍŽP stanoví, že o odvolání proti rozhodnutí inspekce o uložení pokuty rozhoduje Ministerstvo životního prost edí.²³¹ Také zákon o nakládání s GMO stanoví, že Ministerstvo životního prost edí rozhoduje o odvolání proti rozhodnutím vydaným eskou inspekcí životního prost edí.²³² Není-li ve zvláštním zákon stanoveno, který správní orgán je odvolacím orgánem, je t eba hledat ešení ve správním ádu. Ten stanoví, že odvolacím správním orgánem je nejbliže nad ízený správní orgán.²³³

V sou asné dob neexistuje univerzální evidence osob uznaných odpov dnými ze spáchání správních delikt . Neexistují ani univerzální evidence pokut uložených v rámci správního trestání. Zavedení obdobného rejst íku neobsahoval ani návrh zákona o odpov dnosti za p estupky a o ízení o nich z roku 2003. Tehdy byla d vodem obava z p ílišné p ísnosti právního p edpisu. N které ze zvláštních zákon na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí však p íslušným správním orgán m umož ují podobné evidence vést alespo ohledn správních delikt v t chto zákonech upravených. Vedení evidence osob uznaných odpov dnými ze spáchání správních delikt umož uje zákon o zoologických zahradách. P íslušné ustanovení obsahuje následující formulaci: „*Inspekce vede evidenci osob, které byly pravomocným rozhodnutím uznány odpov dnými z p estupk nebo správních delikt*

²²⁹ Srov. § 28a odst. 2 zákona na ochranu zví at proti týrání.

²³⁰ Srov. § 28 odst. zákona o Antarktid .

²³¹ Srov. § 6 odst. 2 zákona o ÍŽP.

²³² Srov. § 28 odst. 1 písm. e) zákona o nakládání s GMO.

²³³ Srov. § 89 odst. 1 správního ádu.

podle § 16, a archivuje podle zvláštního právního předpisu spisový materiál týkající se řízení o porušování nebo správních deliktech uložených podle § 16 po dobu nejmén 3 let.“²³⁴ Vedení podobné evidence umožňuje i zákon o nakládání s GMO, který obsahuje ustanovení v tomto znění: „Inspekce vede evidenci osob, kterým byla podle odstavců 1 až 5 uložena pokuta. Záznam o uložení pokuty se z evidence vymaže po uplynutí 1 roku ode dne, kdy rozhodnutí o uložení pokuty nabylo právní moci, byla-li pokuta zaplacená.“²³⁵ Další ustanovení zákona o nakládání s GMO hovoří o tom, že uvedenou evidenci osob nelze využít k jiným účelům, než je posouzení odpovědnosti při ukládání pokuty za správní delikt nebo k vymáhání uložených pokut. Z uvedených ustanovení je patrné, že v obou případech je orgánem vedoucím předemtnou evidenci česká inspekce životního prostředí. Autor předkládané práce se domnívá, že nejvhodnějším řešením by bylo zavedení jednoho centrálního rejstříku správních deliktů právnických osob, který by měl v gestii kupříkladu Ministerstva vnitra a do kterého by se zaznamenávaly jednotlivým právnickým osobám všechny správní delikty, kterých se dopustily. V samostatné zákonné úpravě tohoto sankčního rejstříku právnických osob by byla zároveň uvedena pravidla týkající se vymazání jednotlivých záznamů o správních deliktech. Podobná evidence by u právnických osob dopouštějících se opakovaně správních deliktů umožňovala jejich adekvátní postih. V oblasti ochrany životního prostředí by taková evidence umožňovala příslušným orgánům zaměřit svou pozornost na konkrétní právnické osoby a jejich okolí.

Vzhledem k charakteru deliktůinnosti proti životnímu prostředí, která vpravdu „nezná hranic“ považuje autor předkládané práce za potencionálně vyjádřit se k možnostem nadnárodní spolupráce v této oblasti. V současné době neexistují závazné mezinárodní či evropské právní dokumenty týkající se spolupráce mezi státy v řízení o správních deliktech. Existují pouze obecnější mezinárodní úmluvy Rady Evropy umožňující mezinárodní spolupráci pro účely správního řízení. Jedná se o Evropskou úmluvu o doručování dokumentů týkajících se správních věcí do zahraničí z roku 1977 a o Evropskou úmluvu o získávání informací a dokazování ve správních věcech ze zahraničí z roku 1978. Česká republika však není smluvní stranou těchto mezinárodních úmluv. Celková užitečnost těchto úmluv je do značné míry sporná, nebo mají poměrně malý počet smluvních stran. Česká republika v současné době nepodpisuje ani tyto úmluvy. Vzhledem k uvedenému lze shrnout, že dosud

²³⁴ Srov. § 17 odst. 7 zákona o zoologických zahradách.

²³⁵ Srov. § 35 odst. 11 zákona o nakládání s GMO.

neexistuje funk ní systém mezinárodní právní pomoci týkající se správního trestání, a to ani na úrovni Evropské unie. Oblast procesní úpravy správn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí tak z stává vícemén vnitrostátní záležitostí. Je nicmén pravdou, že závažná deliktní jednání s dopadem na životní prost edí, jakož i delikty proti životnímu prost edí zjevn p eshrani ního charakteru, jsou v tšinou již trestn právní povahy. Proto se v souvislosti s nimi uplatní spíše mezinárodní a unijní spolupráce ve v cech trestních.

SHRNUTÍ

V eském právním ádu absentuje obecný zákon o správním trestání, který by obsahoval hmotn právní i procesn právní úpravu správního trestání, a který by sjednocoval a z velké ásti i nahrazoval rozt íšt nou úpravu správního trestání. S tím souvisí další negativum platné právní úpravy správn právní odpov dnosti právnických osob v podob neexistence explicitní úpravy všech okolností vylu ující protiprávnost. Naopak pozitivním znakem sou asné právní úpravy správního trestání právnických osob je nepochybn uplat ování koncepce objektivní odpov dnosti právnických osob. Za další pozitivum lze považovat existenci materiálního znaku správního deliktu v podob škodlivosti. Sou asná právní úpravá správn právní odpov dnosti právnických osob neupravuje jednotlivé formy sou innosti p icházející v rámci správn právní odpov dnosti v úvahu. Z hlediska ochrany životního prost edí chybí zejména úprava sou innosti ve form organizátorství, která by umož ovala postihovat v rámci správního trestání jak osobu organizátora, tak osobu páchající správní delikt. Výrazným nedostatkem sou asné právní úpravy správn právní odpov dnosti právnických osob je ne ešení otázky p echodu správn právní odpov dnosti na právního nástupce právnické osoby. Za nedostatek sou asné právní úpravy správního trestání právnických osob lze nepochybn považovat také existenci pouze jediného druhu správní sankce v užším smyslu.

Nedostatkem platné právní úpravy správn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí je složitost odkaz na porušení konkrétního ustanovení zákona v ustanoveních jednotlivých skutkových podstat správních delikt . Za negativní jev týkající se zvláštních zákon na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí lze považovat také existenci nezanedbatelného množství zbytkových skutkových podstat správních delikt právnických osob proti životnímu prost edí. Za negativní pro ochranu životního prost edí lze považovat skute nost, že se v právním ádu v rámci úpravy správního trestání prakticky

nevyskytuje explicitní úprava absolutní objektivní odpovědnosti právnických osob při výkonu činností, u nichž může mít porušení zákonných norem zcela zásadní dopad na životní prostředí. V zákonech obsahujících správní delikty právnických osob proti životnímu prostředí se v nedostatečné míře vyskytují ustanovení umožňující i stanovící povinnost zvýšit sazbu pokuty za správní delikt (kupříkladu na dvojnásobek), je-li tentýž správní delikt spáchán opakovaně (kupříkladu do jednoho roku). Neodvodeně komplikovaná a roztržitá je právní úprava toho, které správní orgány jsou příjemci pokut ukládaných právnickým osobám za správní delikty na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí. Významným negativem v této oblasti zákon obsahujících správní delikty právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí je buď úplná absence nebo pouze nedostatečná úprava vhodných nápravných opatření. Výrazným znakem současných právních úprav správní odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí je roztržitost právní úpravy pravomocí a kompetencí správních orgánů při ukládání pokut na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí.

Akoliv je Česká inspekce životního prostředí nepochybně nejdelší orgánem správního trestání v oblasti ochrany životního prostředí, nevytvořila dosud fungující obecnou metodiku pro ukládání sankcí za správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí, kterou by se následně mohly do značné míry řídit i ostatní orgány rozhodující o správních deliktech v oblasti ochrany životního prostředí.

Trvajícím negativním jevem pro ochranu životního prostředí je praxe rozhodování soudů ve správním soudnictví spočívající v aplikaci zásady absorpce při sankcionování správních deliktů právnických osob spáchaných v jednom i více jiných souběhu.

Dosud neexistuje centrální rejstřík správních deliktů, do kterého by se zaznamenávaly jednotlivým právnickým osobám všechny správní delikty, kterých se dopustily. Neexistuje ani žádný centrální rejstřík správních deliktů právnických osob spáchaných v oblasti ochrany životního prostředí.

ÁST PÁTÁ. TRESTN PRÁVNÍ ODPOV DNOST PRÁVNICKÝCH OSOB V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ

Kapitola I. Úloha trestn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí

Životní prost edí je v České republice trestním právem chrán no pom rn krátkou dobu. První trestné iny proti životnímu prost edí se objevují po roce 1989. D vodem k zavedení trestn právní odpov dnosti v oblasti ochrany životního prost edí byly celosv tové problémy životního prost edí a jejich ešení na mezinárodní a evropské úrovni od 70. let 20. století.²³⁶ Bezprost edním d vodem pro za azení t chto trestných in do trestního zákona z roku 1961 byl neut šený stav n kterých složek životního prost edí, k n muž došlo v období 1948 až 1989, a k n muž v n kterých oblastech docházelo i v následujících letech. V sou asné dob vyplývá pot ebnost skutkových podstat trestných in v oblasti ochrany životního prost edí p edevším ze zvyšující se intenzity využívání p írodních zdroj lidskou spole ností, která je následována nar stající produkcí odpad a odpadních látek zat ůžujících životní prost edí.

Ochrana životního prost edí v trestním zákoníku je zajiš ována p edevším právní úpravou režimu jednotlivých jeho složek (ovzduší, vody, p dy, atd.), v etn ochrany ekosystém (lesa, p írody a krajiny). Krom toho je tato ochrana zabezpe ována právní úpravou režimu inností, které mohou mít na jednotlivé složky životního prost edí a na jejich uspo ádání negativní vliv, tedy právní regulací využívání p írodních zdroj , stavební inností, nakládání s odpady atd. Z toho vyplývá, že odpov dnost v oblasti ochrany životního prost edí není a nem že být ešena výhradn í primárn prost edky trestního práva, nýbrž je zde p edevším správn právní odpov dnost, odpov dnost za ekologickou újmu a ob anskoprávní odpov dnost. Subsidiární a akcesorická povaha trestního práva jej p edur uje k tomu, aby bylo aplikováno jen v t ch nejzávažn jších p ípadech, kdy již nedosta ují prost edky jiných právních odv tví. Trestní právo sehrává nezastupitelnou úlohu p i postihování nejzávažn jších jednání poškozujících životní prost edí, p i postihování pachatel trestných in v oblasti ochrany životního prost edí páchaných ze zvláš zavrženíhodné pohnutky a rovn ž p i

²³⁶ Je t eba íci, že paradoxn nejhorší havárie s mohutným vlivem na životní prost edí a zdraví a život lidí m ly celosv tové nejv tší vliv na rozvoj odpov dnosti v ochran životního prost edí, a už p íjetím prost edk mezinárodní odpov dnosti jednotlivých stát í nadnárodních korporací, tak i p íjetím prost edk správn právní í trestn právní odpov dnosti na národní úrovni. Jednalo se p edevším o havárii chemí ky v italském Sevesu roku 1976, havárii v továrn na pesticidy v índickém Bhopálu roku 1984, havárii jaderné elektrárny v ukrajinském ernobyli roku 1986, havárii tankeru Exxon Valdez roku 1989 aj.

postihování recidivist páchajících opakovan trestné iny v oblasti ochrany životního prostředí.

Trestní zákoník neeší otázku ekologické újmy, nýbrž hovo í pouze o nákladech k odstran ní následk poškození životního prostředí. V tomto ohledu obsahuje pouze nedostate nou úpravu výkladové ustanovení trestního zákoníku, které zároveň upravuje také hranice výše škody, prosp chu a hodnoty v ci a jiné majetkové hodnoty.²³⁷ Konkrétn se jedná o následující formulace: „(1) Škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda dosahující ástky nejmén 5 000 K , škodou nikoli malou se rozumí škoda dosahující ástky nejmén 25 000 K , v tší škodou se rozumí škoda dosahující ástky nejmén 50 000 K , zna nou škodou se rozumí škoda dosahující ástky nejmén 500 000 K a škodou velkého rozsahu se rozumí škoda dosahující nejmén ástky 5 000 000 K . (2) ástek uvedených v odstavci 1 se užije obdobn pro ur ení výše prosp chu, náklad k odstran ní následk poškození životního prostředí, hodnoty v ci a jiné majetkové hodnoty.“. Pon kud zda ilejším se naproti tomu jeví být slovenský Trestný zákon, jenž obsahuje zajímavé ešení aplika ních problém spojených se zp sobem ur ení a vy íslení újmy na životním prostředí, jakož i s definicí škody u trestných in proti životnímu prostředí. Podle Trestného zákona se u trestných in proti životnímu prostředí škodou rozumí souhrn ekologické újmy a majetkové škody, p i emž majetková škoda v sob zahrnuje i náklady na uvedení životního prostředí do p edchozího stavu.²³⁸ Škoda na životním prostředí se tedy podle slovenské právní úpravy skládá z materiální složky v podob škody²³⁹ a z ekologické újmy.²⁴⁰ Výše obou t chto složek se pak stanoví na základ odborného vyjád ení p íslušných orgán ochrany p írody a ve zvláš složitéch p ípadech na základ znaleckého dokazování.²⁴¹

²³⁷ Srov. § 138 trestního zákoníku.

²³⁸ Cit. § 124 odst. 3 Trestného zákona: „Pri trestných inoch proti životnému prostrediu sa škodou rozumie súhrn ekologickej ujmy a majetkovej škody, pri om majetková škoda v sebe zahrnuje aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu. Pri trestnom ine neoprávneného nakladania s odpadmi pod a § 302 rozsahom inu sa rozumie cena, za ktorú sa odpad v ase a v mieste zistenia inu obvykle zbiera, prepravuje, vyváža, dováža, zhodnocuje, zneškod uje alebo ukladá, a cena za odstránenie odpadu z miesta, ktoré na jeho uloženie nie je ur ené.“.

²³⁹ Cit. § 125 odst. 1 Trestného zákona: „Škodou malou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 8 000 Sk. Škodou vä šou sa rozumie suma dosahujúca najmenej desa násobok takej sumy. Zna nou škodou sa rozumie suma dosahujúca najmenej stonásobok takej sumy. Škodou ve kého rozsahu sa rozumie suma dosahujúca najmenej pä stonásobok takej sumy. Tieto h adiská sa použijú rovnako na ur enie výšky prospechu, hodnoty veci a rozsahu inu.“.

²⁴⁰ K tomu cit. § 10 zákon . 17/1992 Zb., o životnom prostredí, v znení pozd jších predpisov: „Ekologická ujma je strata alebo oslabenie prirodzených funkcií ekosystémov vznikajúca poškodením ich zložiek alebo narušením vnútorných väzieb a procesov v dôsledku udskej innosti.“.

²⁴¹ Cit. § 126 odst. 2 a 3 Trestného zákona: „Ak ide o ujmu na životnom prostredí, ujmu spôsobenú na chránených druhoch živo íchov a rastlín, exemplároch alebo drevinách alebo škodu na pamiatkovo chránených veciach alebo veciach

A koliv je p edkládaná práce v nována delikt ní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí, jsou v této ásti využívány znalosti a zkušenosti vycházející z dnes již mnohaleté existence a aplikace právní úpravy trestn právní odpov dnosti fyzických osob v ochran životního prost edí. Zprávy o innosti státního zastupitelství vydávané Nejvyšším státním zastupitelstvím již deset let hovo í každoro n stejn v tom smyslu, že ekologická kriminalita tvo í v eské republice zanedbatelnou ást kriminality. Vzhledem k velké latenci trestné innosti v oblasti životního prost edí jsou nicmén poznatky týkající se tohoto druhu trestné innosti, páchané v minulých letech fyzickými osobami, zna n zkreslené. V uvedených zprávách z let 2005 až 2007 se hovo ilo o p evažujícím výskytu trestného inu poškozování lesa t žbou. V letech 2009 a 2010 zprávy hovo í o p esouvání ekologické kriminality spíše do oblasti nelegálního nakládání s odpady, jakož i do oblasti neoprávn ěného nakládání s chrán ěnými voln žijícími živo ichy a plan rostoucími rostlinami. V roce 2011 pak docházelo k ast jšímu páchání trestného inu poškození a ohrožení životního prost edí z nedbalosti. Pokud jde o celkovou ekologickou kriminalitu páchanou na našem území, tato pokud jde o po et trestných in , resp. stíhaných osob, v jednotlivých letech nikdy nep esáhla nanejvýš n kolik desítek. Podle Koncepce boje proti organizovanému zlo inu na období let 2011 až 2014²⁴² je kriminalita páchaná na životním prost edí jednou z t ch, kterým není v nována v rámci boje proti organizovanému zlo inu dostate ná pozornost. Uvedená koncepce hovo í o tom, že by se ast ji jedná o p e iny než zlo iny, tedy o trestné iny mén závažné, je pozorován stabilní výskyt rozsáhlých p ípad neoprávn ěného nakládání s chrán ěnými voln žijícími živo ichy a plan rostoucími rostlinami, v nichž se vyskytují mezinárodn propojené skupiny prodejc , chovatel , p ekupník a mezi nimi putujících kurýr . Koncepce v této souvislosti hovo í o rozsáhlé dlouhodobé innosti. P edm tná koncepce p ipomíná, že a koliv se jedná o málo viditelnou formu organizované trestné innosti, odhadované výnosy z ní iní ádov miliony korun. Jako málo pozorovanou, avšak

majúcich historickú, umeleckú alebo vedeckú hodnotu, pri ur ení ujmy alebo výšky škody sa vychádza aj z hodnoty veci ur enej zákonom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom vydaným na základe zákona. Ak nemožno ur i výšku škody alebo ujmy ani jedným zo spôsobov pod a odsekov 1 a 2 alebo ak sú vážne pochybnosti o správnosti výšky škody alebo takto ur enej ujmy, ur í sa jej výška na podklade odborného vyjadrenia alebo potvrdenia právnickej osoby, ktorej pôsobnosť alebo predmet innosti poskytuje záruku objektívnosti ur enia škody alebo ujmy; inak sa výška škody ur í na podklade znaleckého posudku.“.

²⁴² Srov. Usnesení vlády eské republiky ze dne 10. srpna 2011 . 598 o Koncepci boje proti organizovanému zlo inu na období let 2011 až 2014.

nar stající a potenciálně vysoce rizikovou innost zmi uje koncepce nelegální nakládání s nebezpečnými odpady.

Kapitola II. Nadnárodní právní úprava trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí

Pro tvorbu národní právní úpravy trestn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí a její budoucí podobu má pro své dopady do národního právního ádu zásadní význam úprava trestn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí v rámci mezinárodního práva a úprava trestn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí v rámci evropského unijního práva. Zatímco na mezinárodní úrovni doposud ochrana životního prost edí p ed ekologickou kriminalitou spíše pokulhává, na evropské úrovni je v souladu se zam ením politik Evropské unie na vysokou úroveň ochrany životního prost edí²⁴³ situace o poznání lepší. Má-li být zaru ena vysoká úroveň ochrany životního prost edí, je nepochybn ěba vy ešit nar stající problém ozna ovaný jako environmentální kriminalita.

Mezinárodním právem není ekologická kriminalita prozatím efektivně postihována. D vodem je p edevším neexistence závazné univerzální mezinárodní úmluvy o trestn právní odpov dnosti v oblasti ochrany životního prost edí. Na regionální úrovni je takovým dokumentem Úmluva o trestn právní ochran životního prost edí,²⁴⁴ podepsaná v rámci Rady Evropy v roce 1998 (Štrasburská úmluva), která však doposud nenabyla účinnosti. I když v názvu této úmluvy se v anglickém i eském zn ní objevuje sousloví *trestn právní ochrana*, mohou si její smluvní strany u n kterých protiprávních jednání samy rozhodnout, zda budou konkrétní protiprávní jednání proti životnímu prost edí postihovat jako trestné iny i pouze jako správní delikty. Zvláštním p ípadem jsou úmluvy, jejichž smluvní strany se zavazují ke kriminalizaci ur itých protiprávních jednání v jednotlivých oblastech ochrany životního prost edí. Do této skupiny pat í zejména Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin.²⁴⁵ Tato úmluva obsahuje následující formulaci: „*Strany u ní p ím ená opat ení k tomu, aby ustanovení této úmluvy uvedly v život a znemožnily takové obchodování s exemplá i, které by ji porušovalo. Budou v nich obsažena opat ení: a) k pokutování obchodu s takovými exemplá i nebo jejich držby, p ípadn obojího;*

²⁴³ Srov. čl. 191 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie.

²⁴⁴ Convention on the protection of the environment through criminal law (European Treaty Series No. 172).

²⁴⁵ Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES).

a b) k provedení konfiskace takových exemplářů nebo jejich navrácení do státu, který je vyvezl.“.²⁴⁶ Dalším případem úmluvy zavazující ke kriminalizaci určitých protiprávních jednání v konkrétní oblasti ochrany životního prostředí je Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti²⁴⁷ k Úmluvě o biologické rozmanitosti.²⁴⁸ Tento protokol obsahuje následující formulaci: „Každá smluvní strana přijme odpovídající vnitřní opatření zaměřená na prevenci a tam, kde to bude žádoucí na postih protiprávních pohybů živých modifikovaných organismů uskutečňovaných v rozporu s vnitrostátními opatřeními k provádění tohoto protokolu. Takové pohyby se budou považovat za nelegální protiprávní pohyby.“.²⁴⁹ Významnějšími dokumenty soft law vztahujícími se k trestní právní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí jsou Rezoluce XV. Mezinárodního kongresu trestního práva z roku 1994, která se zabývá trestní odpovědností proti životnímu prostředí v níže ve své části první, a Rezoluce Valného shromáždění OSN na ochranu životního prostředí trestním právem z roku 1990.

Roku 1998 byla Radou Evropy vystavena k podpisu Úmluva o trestní právní ochraně životního prostředí. Jednalo se o významný pokrok, neboť zmíněná úmluva byla první úmluvou na mezinárodním poli, která postihovala případy trestných činů, jež pivovaly nebo mohly pivovalit závažné poškození životního prostředí. Návrh konvence o trestní právní ochraně životního prostředí byl příslušnými orgány Rady Evropy předložen již v květnu 1995. Úmluva byla přijata v listopadu 1998 ve Štrasburku (proto také Štrasburská úmluva) a od listopadu 1998 byla otevřená k podpisu členskými státy Rady Evropy i nečlenskými státy, které se na přípravě konvence aktivně podílely. Úmluvu doposud podepsalo 11 států. Štrasburská úmluva potřebuje ke své účinnosti, aby ji ratifikovaly minimálně 3 státy, což se doposud nestalo. Úmluvu zatím neratifikovala ani česká republika.

Primární zásadou Úmluvy o trestní právní ochraně životního prostředí je požadavek sledného postihování každého protiprávního jednání proti jednotlivým složkám životního prostředí uvedeným v úmluvě, které zároveň dosáhne určitého stupně společenské nebezpečnosti. Jedním z požadavků Štrasburské úmluvy je zavedení trestní právní odpovědnosti právnických osob v širším smyslu v oblasti ochrany životního prostředí. V

²⁴⁶ Srov. čl. VIII odst. 1 Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

²⁴⁷ Cartagena Protokol on Biosafety.

²⁴⁸ Convention on the Biological Diversity.

²⁴⁹ Srov. čl. 25 Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti.

Úmluv o trestn právní ochran životního prost edí, stejn jako v jiných mezinárodních dokumentech požadujících také uplat ování deliktní odpov dnosti právnických osob za ur itá jednání, však není obsažen kategorický imperativ na zavedení výlu n trestn právních sankcí v užším smyslu, tedy sankcí stanovených trestním zákonem a ukládaných trestními soudy v trestním ízení. Smluvní strany Štrasburské úmluvy se zavazují v lenit do svých právních úprav nezbytná opat ení pot ebná pro stanovení konkrétních úmyslných trestných in . Smluvní strany se rovn ž zavazují v lenit do svých právních úprav nedbalostní varianty t chto jednání, avšak v n kterých p ípadech si smluvní strany mohou vymínit, že p iznají trestní charakter pouze jednáním úmyslným nebo zp sobeným hrubou nedbalostí. Jednání proti životnímu prost edí, ze kterých nevznikly škodlivé následky, mohou p íslušné orgány smluvních stran úmluvy postihovat bu jako trestné iny, nebo jako správní delikty. Smluvní strany se dále zavazují v lenit do svých právních ád ustanovení postihující formy ú astenství na trestných ínech proti životnímu prost edí. Úmluva o trestn právní ochran životního prost edí krom toho, že upravuje sankce, p edpokládá uplatn ní institutu uložení povinnosti uvést životní prost edí do p vodního stavu, je-li to možné. Otázku mezinárodní spolupráce v oblasti, která je p edm tem úmluvy, Štrasburská úmluva podrobn neupravuje.

P íjetí Úmluvy o trestn právní ochran životního prost edí p ineslo do mezinárodního práva evropský rozm r chápání environmentální kriminality. Štrasburská úmluva je zásadním inspira ním zdrojem pro následné právní úpravy v oblasti trestn právní odpov dnosti v ochran životního prost edí v rámci mezinárodního, unijního i vnitrostátního práva. Roku 2003 p ijala EU práv na základ této úmluvy rámcové rozhodnutí o ochran životního prost edí prost ednictvím trestního práva. Toto rámcové rozhodnutí však roku 2005 zrušil svým rozsudkem Evropský soudní dv r na popud žaloby Komise z dvodu kompeten ních spor p i p íjímání tohoto rozhodnutí.²⁵⁰ Roku 2008 pak došlo k p íjetí sm rnice o trestn právní ochran životního prost edí.²⁵¹ P íjetí Úmluvy o trestn právní ochran životního prost edí roku 1998 bylo d ležitým po ínem pro ochranu životního prost edí na mezinárodní úrovni. Práv v této úmluv totiž dochází historicky poprvé k formulování euroatlantického postoje k jednáním, která ohrožují a poškozují životní prost edí a p ítom dosahují kriminálních rozm r . Štrasburská úmluva je d ležitou inspirací pro budoucí mezinárodní úpravy v oblasti deliktní odpov dnosti v ochran životního prost edí. I když nyní již lze pravd podobn

²⁵⁰ Rozhodnutí C – 176/03.

²⁵¹ Sm rnice Evropského parlamentu a Rady . 2008/99/ES, o trestn právní ochran životního prost edí.

považovat Úmluvu o trestn právní ochran životního prost edí vzhledem k paralelnímu vývoji v této oblasti v rámci EU za tzv. spící úmluvu,²⁵² její význam to nikterak nesnižuje. Štrasburská úmluva navždy z stane prvním mezinárodním, resp. evropským dokumentem svého druhu, na jehož základ byly, jsou a budou p íjímány právní úpravy v oblasti delikt ní, potažmo trestn právní odpov dnosti v oblasti ochrany životního prost edí, a to p ínejmenším v evropském kontextu.

Vyšet ováním kriminality v oblasti ochrany životního prost edí se na mezinárodní úrovni zabývá Environmental Crime Committee, který má dv složky, a to Wildlife Crime Working Group zabývající se vyšet ováním kriminality v oblasti obchodování s ohroženými druhy a Pollution Crime Working Group zabývající se vyšet ováním kriminality v oblasti nakládání s nebezpe nými odpady a jinými zdroji zne išt ní životního prost edí. Uvedené pracovní skupiny jsou sou ástí Interpolu a spolupracují krom jiného i se sekretariáty uvedených úmluv a s n kterými jinými mezinárodními organizacemi, jako je nap . Sv tová celní organizace.²⁵³ Zástupcem Wildlife Crime Working Group za eskou republiku je pracovník eské inspekce životního prost edí. Pollution Crime Working Group není ze strany eské republiky zastoupena. Uvedené pracovní skupiny také vypracovávají dokumenty sloužící v praktickém postupu p í postihu ekologické kriminality v inkriminovaných oblastech. Z poslední doby lze uvést kup . Výukový materiál Smuggling Technique Guide i materiál zabývající se správným postupem a otázkami p í výsledku podez elých z nelegálního obchodu s ohroženými druhy rostlin a živo ich Questioning Wildlife Smugglers. Roku 2010 byla podepsána Dohoda o spolupráci na úseku boje proti kriminalit v oblasti obchodování s ohroženými druhy a o založení International Consortium on Combating Wildlife Crime mezi Sekretariátem Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin, Generálním Sekretariátem Interpolu, Sv tovou Celní organizací, Sv tovou bankou a Sekcí pro kriminalitu Organizace spojených národ . V oblasti ochrany životního prost edí hraje velmi d ležitou roli rovn ž mezinárodní policejní spolupráce spojená s vým nou policejních informací z oblasti ekologické kriminality. Tato spolupráce probíhá prost ednictvím Interpolu a Europolu. Pro úplnost lze uvést, že národní korespondent pro trestné iny proti životnímu prost edí, kterým je konkrétní státní zástupce Nejvyššího státního

²⁵² Srov. Stejskal, V.: Nová komunitární trestn právní ochrana životního prost edí na obzoru. eské právo životního prost edí 1/2007, str. 7.

²⁵³ World Customs Organization.

zastupitelství, se v rámci mezinárodní justiční spolupráce setkává se svými protějšky ze zahraničí a účastní se též společných fór v oblasti ekologické kriminality.

Roku 2003 předložila Komise na základě čl. 80 odst. 2 Smlouvy o založení evropského společenství návrh Smernice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. Smernice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání²⁵⁴ byla přijata v září 2005. Ve smernici se stanoví, že znečištění z lodí by mělo být považováno za trestný čin, za který se ukládají trestní sankce. Cílem této smernice je přenést mezinárodní pravidla, která se týkají znečištění z lodí, do práva členských států EU. Smernice je snahou o zlepšení námořní bezpečnosti a zvýšení ochrany mořského prostředí před znečištěním z lodí, a to prostřednictvím zajištění toho, že osoby odpovědné za vypouštění znečišťujících látek budou postižitelné odpovídajícími sankcemi. Smernice nebrání členským státům EU, pokud chtějí v souladu s mezinárodním právem přijmout přísnější opatření proti znečištění z lodí. Především smernice obsahuje přesné definice protiprávních jednání. Smernice obsahuje rovněž pravidlo, že v ní uvedená protiprávní jednání budou podléhat účinným, přísným a odrazujícím sankcím, přičemž takové sankce mohou být trestněprávní i správněprávní povahy. Souběžně s touto smernicí bylo přijímáno Rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí.²⁵⁵ Do tohoto rámcového rozhodnutí pak byla zařazena ustanovení o charakteru, typu a úrovni trestních sankcí. Na základě žaloby Komise rozhodl²⁵⁶ dne 23. 10. 2007 Evropský soudní dvůr o zrušení rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí s odvodněním, že jeho články o definici trestného činu a charakteru sankcí mohly být přijaty na základě čl. 80 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství a že rámcové rozhodnutí proto porušovalo článek 47 Smlouvy o Evropské unii, nebo zasahovalo do pravomocí Evropského společenství. Po zrušení tohoto rámcového rozhodnutí byla odpovídající ustanovení zařazena do návrhu Smernice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. Především smernice vychází z Mezinárodní úmluvy o zabránění znečištění z lodí²⁵⁷ a z Úmluvy o mořském právu.²⁵⁸ Členské státy byly povinny transponovat tuto smernice do 1. 3. 2007.

²⁵⁴ Smernice Evropského parlamentu a Rady 2005/35/ES ze dne 7. září 2005 o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

²⁵⁵ Rámcové rozhodnutí Rady č. 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí.

²⁵⁶ Rozhodnutí C – 440/05.

²⁵⁷ Mezinárodní úmluva o zabránění znečištění z lodí z roku 1973 (MARPOL).

²⁵⁸ Úmluva OSN o mořském právu z roku 1982.

Zrušením rámcového rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí rozsudkem Evropského soudního dvora v říjnu 2005 vzniklo právní vakuum, pokud jde o harmonizovaný přístup k případným sankcím v boji proti znečištění z lodí. Toto právní vakuum bylo třeba co nejrychleji vyplnit ustanoveními, která budou přijata na správném právním základě, tj. podle čl. 80 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství. K zaplnění vzniklého vakuu došlo v říjnu 2009 přijetím směrnice, kterou se mění směrnice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání. Uvedená novela směrnice přebírá z velké části obsah rámcového rozhodnutí zrušeného rozsudkem Evropského soudního dvora. Protiprávní jednání uvedená ve směrnici o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání jsou v návrhu směrnice, kterou se uvedená směrnice mění definována jako trestné činy, přičemž za trestný čin je považováno i napomáhání k takové činnosti i pokus o ni. Podobně jako tomu bylo dle zrušeného rámcového rozhodnutí, mají členské státy dle návrhu směrnice zajistit, aby právnické osoby mohly být odpovědnými za trestné činy spáchané v jejich prospěch určitými osobami jednajícími jejich jménem nebo pokud nedostatečný dohled a kontrola takovým osobám umožnila spáchat trestný čin. Dle návrhu směrnice by se trestný čin měl trestat účinými, přísnými a odrazujícími sankcemi. S ohledem na skutečnost, že návrh směrnice měnící směrnici o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání má z velké části stejný obsah jako zrušené rámcové rozhodnutí k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí, mělo období provádění novely směrnice členskými státy trvat pouze šest měsíců. To bylo vcelku pochopitelné, neboť členské státy již značnou část činností potřebných k provádění navrhované směrnice provedly při provádění zrušeného rámcového rozhodnutí.

Jelikož Česká republika je vnitrozemským státem a jelikož v nynější době pod státní vlajkou České republiky nejsou provozovány žádné námořní obchodní lodě, není pravděpodobné, že by se předmětná problematika mohla týkat nějakých českých právnických osob. Pokud však by k tomu došlo, byly by tyto osoby stíhány za znečištění způsobené na volném moři, popřípadě ve vylučných ekonomických zónách. Postihování těchto deliktů by bylo prováděno podle právních předpisů státu vlajky, resp. pobřežních států, v jejichž vodách by ke znečištění došlo.

V květnu 2008 přijal Evropský parlament v prvním čtení upravenou verzi návrhu směrnice o trestně právní ochraně životního prostředí. V říjnu 2008 schválila tento návrh také

Rada. Dne 6. 12. 2008 byla v Úředním věstníku EU publikována směrnice o trestní právní ochraně životního prostředí.²⁵⁹ Směrnice vstoupila v platnost 26. 12. 2008 a ke dni 26. 12. 2010 uplynula lhůta pro transponování směrnice do národních právních předpisů jednotlivých členských států EU. Každé tři roky jsou státy EU povinny sledovat změny národní právní úpravy přijaté transponováním uvedené směrnice. Obsah směrnice se vztahuje k ochraně životního prostředí, proto byl jejím právním základem čl. 175 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství²⁶⁰ vztahující se k cílům stanoveným v čl. 174 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství.²⁶¹ Členské státy mohou zavádět opatření přísnější, než obsahuje směrnice.²⁶² To se může prakticky projevit zejména v zavádění dalších trestných činů, přidávání doplňkových druhů trestů, zvyšování trestních sazeb apod.

Směrnice o trestní právní ochraně životního prostředí zakotvuje odpovědnost fyzických i právnických osob za vypouštění, emise nebo uvolnění množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují smrt nebo vážná poškození zdraví osob, protiprávní vypouštění, emise nebo uvolnění množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin, protiprávní nakládání s odpady, jejich odstraňování, ukládání, přeprava, vývoz nebo dovoz, včetně nebezpečných odpadů, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin, protiprávní provozování zařízení, ve kterém je prováděna nebezpečná činnost nebo v němž se skladují nebo používají nebezpečné látky a přípravky a které způsobuje nebo může mimo zařízeních způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, půdy a vody a zdraví živočichů anebo rostlin, protiprávní přepravu odpadu, jak je definována v čl. 2 odst. 35 nařízení o přepravě odpadů,²⁶³ za účelem

²⁵⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestní právní ochraně životního prostředí.

²⁶⁰ Cit. čl. 175 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství: „Rada postupem podle článku 251 po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů rozhodne, jakou činností bude Společenství vyvíjet, aby bylo dosaženo cílů uvedených v článku 174.“

²⁶¹ Cit. čl. 174 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství: „Politika Společenství v oblasti životního prostředí je inspirována následujícími cíli: - udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí, - ochrana lidského zdraví, - omezování a racionální využívání přírodních zdrojů, - podpora opatření na mezinárodní úrovni, včetně regionálního a celosvětového problému životního prostředí.“

²⁶² Srov. čl. 176 Smlouvy o založení Evropského společenství: „Ochranná opatření přijatá podle článku 175 nejsou překážkou tomu, aby každý členský stát zachovával nebo zaváděl přísnější ochranná opatření. Tato opatření musí být slučitelná s touto smlouvou. Oznamují se Komisi.“

²⁶³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1013/2006/ES, o přepravě odpadů.

dosažení zisku a v množství jiném než zanedbatelném, a již je taková přeprava provedena v rámci jediné operace nebo několika operací, které spolu souvisejí, protiprávní výrobu, zpracování, ukládání, použití, doprava, vývoz nebo dovoz jaderných materiálů nebo jiných nebezpečných radioaktivních látek, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo vážné poškození zdraví osob anebo podstatné zhoršení kvality ovzduší, vody a zdraví živočichů anebo rostlin, protiprávní držení, odchyt, poškozování a usmrcování chráněných volně žijících druhů živočichů a planě rostoucích rostlin nebo obchodování s nimi i s jejich částmi nebo odvozeninami, protiprávní významné poškozování chráněného stanoviště a protiprávní obchod s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu i jejich používání.

Směrnice zavádí odpovědnost právnických osob za trestné činy spáchané v jejich prospěch, přičemž tato odpovědnost se nevztahuje na státy a jiné veřejné subjekty při výkonu jejich činnosti a na mezinárodní organizace. Podle směrnice není nezbytné, aby odpovědnost právnických osob byla jednotlivými členskými státy upravena jako trestní, pokud jejich právní řády nepřipouští již trestní odpovědnost právnických osob.

Akoliv původní návrh směrnice z roku 2007 obsahoval ještě tzv. doprovodná sankční opatření, včetně sankčního opatření povinnosti uvést poškozené prostředí do původního stavu, došlo v důsledku připravení návrhu směrnice rozhodnutí Evropského soudního dvora²⁶⁴ o žalobě Komise²⁶⁵ na neplatnost rámcového rozhodnutí Rady k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí²⁶⁶ ke změně návrhu směrnice o trestně právní ochraně životního prostředí tak, že druh a výše sankce byl ponechán na jednotlivých členských státech, přičemž sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.²⁶⁷ Směrnice kriminalizuje i podněcování a spoluúčast.

Přijetí směrnice o trestně právní ochraně životního prostředí znamenalo završení mnohaletého komplikovaného legislativního procesu, který byl navíc doprovázen politickými střety. Přijatá směrnice znamená harmonizaci ustanovení trestního práva prostřednictvím kriminalizace, v kterých zvlášť závažných případech poškozování životního prostředí.

²⁶⁴ Rozhodnutí C – 440/05.

²⁶⁵ Jednalo se o žalobu na neplatnost dle čl. 35 Smlouvy o Evropské unii.

²⁶⁶ Rámcové rozhodnutí Rady EU č. 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti znečištění z lodí (Council Framework Decision 2005/667/JHA to strengthen the criminal-law framework for the enforcement of the law against ship-source pollution).

²⁶⁷ Cit. Stejskal, V.: Trestně právní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu – to snad není cílem? České právo životního prostředí 2/2008, str. 66.

I když roku 2008 došlo k přijetí směrnice o trestní právní ochraně životního prostředí, na které členské státy, včetně České republiky, nezapomněly do svých právních řádů trestní postihy proti nejzávažnějším jednáním proti životnímu prostředí, jež tato směrnice upravuje, ve stanovené lhůtě, tedy do 26. 12. 2010. Proces přijímání předpisu na evropské úrovni, jež by postihoval ta nejzávažnější a pro životní prostředí nejnebezpečnější jednání, započal přitom v podstatě již roku 1995, kdy byl příslušnými orgány Rady Evropy předložen návrh úmluvy o trestní právní ochraně životního prostředí. Následovalo období svdomité práce příslušných orgánů Evropských společenství, které bylo provázeno nemalými politickými střety, spory o kompetence mezi jednotlivými orgány Společenství a nutností reagovat na některá rozhodnutí Evropského soudního dvora přijatá k návrhu jednotlivých předpisů v oblasti ochrany životního prostředí prostřednictvím deliktivní odpovědnosti. Jednotná úroveň ochrany životního prostředí prostřednictvím trestního práva v rámci EU je nanejvýš potřebná. Rozdílné vnitrostátní předpisy v této oblasti brání účinné soudní spolupráci a umožňují pachatelům vyhýbat se trestnímu stíhání. I když některé státy na průběhu legislativního procesu již dříve reagovaly a do svých právních řádů zaadily příslušné skutkové podstaty trestných činů i správních deliktů, nestalo se jimi zavedené sankce k dosažení plného souladu s legislativou EU. Pořád se vyskytuje velké množství případů závažného porušování evropských předpisů v oblasti ochrany životního prostředí, přičemž tyto případy nejsou postihovány dostatečně efektivními, odrazujícími a přiměřenými sankcemi. Navíc v oblasti ochrany životního prostředí dochází k aplikaci existujících předpisů v jednotlivých členských státech ve srovnání s ostatními oblastmi monitorovanými na úrovni EU k nejvíce případům jejich nedodržování. V evropských právních předpisech se v posledních letech vyskytuje demonstrativní výčet sankcí doporučených pro sankcionování právnických osob. Tyto velmi různé a přísné sankce se svou závažností v podstatě vyrovnávají trestním sankcím ukládaným v trestním řízení fyzickým osobám. Závazkem a doporučením vyplývajícím z evropského unijního práva v případě postihu právnických osob však mohou vyhovovat i sankce v rámci správního práva, budou-li odpovídat sankcím, které doporučují uvedené právní předpisy EU.

Pokud jde o odpovědnost nejen právnických osob, ale i fyzických osob, v České republice požadavky přijaté směrnice o trestní právní ochraně životního prostředí účinná právní úprava obsažená v trestním zákoníku a v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob v zásadě již splňuje. Výjimkou je absence v české právní úpravě směrnici požadované

kriminalizace protiprávních emisí ionizujícího záření. Výhrady by mohly být i proti národní právní úpravě neoprávněného nakládání s odpady a obaly, neoprávněného nakládání s ohroženými druhy živočichů a rostlin a poškozování na kterých chráněných přírodních stanovištích. Dále není v České republice až na to které výjimky dostatečně upravena závažnost následku na složkách životního prostředí, na lidský život a zdraví jako kritérium závažnosti protiprávního jednání a tedy i plynosti ukládané sankce.²⁶⁸

Povinnosti, jejichž nedodržení by mělo být sankcionováno efektivním, dostatečně odrazujícím a přiměřeným způsobem obsahují dále zejména směrnice o znečištění na kterými nebezpečnými látkami vypouštěnými do vodního prostředí Společenství,²⁶⁹ směrnice, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky,²⁷⁰ směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin,²⁷¹ směrnice o odpadech,²⁷² nařízení o přepravě odpadů,²⁷³ nařízení o dozoru nad přepravou odpadů v rámci Evropského společenství, do nějž a z něj a o její kontrole²⁷⁴ aj.

Pokud jde o spolupráci v oblasti ekologické kriminality na evropské úrovni, zabývá se v širším měřítku vynucováním práva v oblasti ochrany životního prostředí síť IMPEL,²⁷⁵ která je tvořena orgány ochrany životního prostředí jednotlivých států EU. Zástupcem v síti IMPEL za Českou republiku je Česká inspekce životního prostředí. Pravidelných jednání síti IMPEL se nicméně za Českou republiku účastní i jiné správní orgány, a to konkrétně Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo financí aj. Účelem existence sítě IMPEL je zejména vytvoření funkční komunikační sítě v oblasti ochrany životního prostředí, a to nejen mezi jednotlivými státy EU, ale i mezi orgány nižší úrovně jednotlivých států.²⁷⁶ V rámci sítě IMPEL jsou realizována školení pro osoby zabývající se v rámci orgánů vynucujících ochranu životního prostředí jednotlivých členských států. V rámci sítě IMPEL

²⁶⁸ Srov. Stejskal, V.: Trestní právní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu trestním – proč cílem? Česká práva životního prostředí 2/2008, str. 66 až 67.

²⁶⁹ Srov. čl. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/11/ES ze dne 15. února 2006 o znečištění na kterými nebezpečnými látkami vypouštěnými do vodního prostředí Společenství.

²⁷⁰ Srov. čl. 11 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky.

²⁷¹ Srov. čl. 6, 12 a 13 směrnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

²⁷² Srov. čl. 4 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/12/ES ze dne 5. dubna 2006 o odpadech.

²⁷³ Srov. čl. 50 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1013/2006, o přepravě odpadů.

²⁷⁴ Srov. nařízení Rady (EHS) č. 259/93 ze dne 1. února 1993 o dozoru nad přepravou odpadů v rámci Evropského společenství, do nějž a z něj a o její kontrole.

²⁷⁵ Implementation and Enforcement of Environmental Law.

²⁷⁶ Zejména mezi orgány regionální a místní správy.

jsou rovn ě vypracovávány dokumenty sloužící v praktickém postupu p í postihu ekologické kriminality v inkriminovaných oblastech. Jedná se kup . o Praktickou p íru ku pro zvládání nelegální p epravy odpadu í o Metodiku inspek ní innosti na územích NATURA 2000.

Kapitola III. Vývoj právní úpravy trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran ě životního prost edí na území ěské republiky

Podobn ě jako v jiných zemích tehdejší st edov ké a ran ě novov ké Evropy se í v ěských zemích uplat ovala nejen trestn právní odpov dnost fyzických osob, nýbr ě í trestn právní odpov dnost právnických osob, by se týkala zejména m st, klášter apod. Postihována byla zejména jednání jako ná ek cti, nehon ní loupežník , lesní pych, moc í nátisk.²⁷⁷ Vývoj ochrany životního prost edí prost edky trestního práva úzce souvisí s vývojem práva životního prost edí jako právního odv tví. Proto se životní prost edí jako takové trestn právní ochrany do kalo až po roce 1989. Je sice pravdou, že v podstat ě již od st edov ku byla trestána n která jednání, která jsou í dnes postihována jako trestné iny v oblasti ochrany životního prost edí, avšak trestn právní regulace zde byla primárn ě motivována nikoli ochranou životního prost edí, nýbr ě ochranou vlastnického práva í práva myslivosti. Jednalo se p edevším o postihování pytláctví a lesního pychu. Za výjimku je možné považovat Zákoník Karla IV. obsahující obšírná ustanovení upravující ochranu královských les ě.²⁷⁸ Tato ochrana totiž nebyla motivována pouze ochranou vlastnictví, nýbr ě velkou m rou í pozitivním vztahem samotného Karla IV. k této p írodní složce, který se siln ě projevuje ve formulaci n kterých ustanovení zákoníku. V období st edov ku a ran ěho novov ku bylo velmi tvrd ě postihováno p edevším pytláctví. Sedláci si museli nechat líbit škodu, kterou jim p sobila zv ě, ale í škodu vzniklou o honech. To byl krom ě nedostatku potravy hlavní d vod toho, pro se rozmohlo pytláctví. Vrchnost však pytláky krut ě trestala. Pytlák, který byl chycen, byl ihned pov šen. Pytláci byli trestáni také vypíchnutím o í. Pytláci p ístížení p í ínu byli v n kterých p ípadech zašíváni do jeleních k ží a trhání psy, nebo byli p ívázáni na divoké zví e, s ním ě byli hnáni.²⁷⁹ V zim ě byli pytláci zahán ěni do vody, až zmrzli. Na pytláky bylo rovn ě dovoleno st ílet jako na zv ě. Ve Vladislavském z ízení zemském, první zákonné kodifikaci zemského práva, bylo trestáno jednání poddaných

²⁷⁷ K tomu srov. Solna , V.: Z d ějin ěského zemského práva trestního. Jan Kapras, Praha 1921, str. 5 až 6.

²⁷⁸ Srov. l. 49 až 57 a 63. *Maiestas Carolina*.

²⁷⁹ Srov. Dort, J.: Z historie pytláctví. *Myslivost* 6/2004.

spo ívající v nadhán ní zv é do tenat a pastí, jakož i výkon myslivosti poddanými ru nicemi a kušemi.²⁸⁰

Po za len ní eských zemí do rámce rakouské monarchie, byla p í postihu protiprávních jednání m st a n kterých dalších subjekt ů uplat ována spíše správn právní odpov dnost. Pokud jde o trestní odpov dnost fyzických osob, v období absolutistického státu neexistovaly žádné skutkové podstaty trestných in zam ených primárn ě na ochranu životního prost edí.

V dob ě konstitu ní monarchie deliktní odpov dnost právnických osob prakticky vymizela. V této dob ě je uplat ována pouze deliktní odpov dnost fyzických osob. Pokud jde o ochranu životního prost edí prost edky trestn právní odpov dnosti fyzických osob, je t eba zmínit jedno ustanovení rakouského trestního zákoníku z roku 1852,²⁸¹ které považovalo za p estupek, resp. p e in jednání, jež by v dnešní dob ě bylo možné pod adit pod trestný in obecné ohrožení, a které zárove s tím, že vyvolávalo obecné nebezpe í, zasahovalo negativním zp ůsobem do životního prost edí. Jednalo se o p estupek, resp. p e in zne íšt ní studnic, cisteren atd, jehož skutková podstata m ěla následující formulaci: „*Kdo do studnice, do cisterny, do eky nebo do potoka, z n hož se voda v n kterém míst ě k pití nebo k va ení bere, hodí mrtvé dobyt e nebo n co jiného, ím se voda zne íšt nou a nezdravou státi m že, dopustí se p estupku a má býti potrestán v zením ode t í dn až do jednoho m síce, ale, jeví-li se veliká svévole nebo zlomyslnost, i zost eným v zením.*“.²⁸² Krom ě tohoto p e inu však zákoník neobsahoval žádnou skutkovou podstatu v oblasti ochrany životního prost edí.

V dob ě první eskoslovenské republiky neexistovala ani právní úprava trestn právní odpov dnosti právnických osob ani právní úprava správn právní odpov dnosti právnických osob. Existovaly pouze návrhy zákon ů zavád ějících správn právní odpov dnost právnických osob, avšak ani ty nebyly nakonec p ijaty. Uvedené návrhy zákon ů m ěly zakotvit také ru ení právnických osob za pokuty uložené fyzickým osobám. Tehdejší právní nauka však zastávala názor, že správního (natožpak trestního) deliktu se nemohou dopustit právnické osoby, nýbrž že trest m ě být ukládán pouze fyzickým osobám, jež kolektiv zastupují.²⁸³ V tomto období rovn ěž nedošlo k p íjetí žádných skutkových podstat trestných in , které by bylo možno ozna it za trestné iny proti životnímu prost edí.

²⁸⁰ Srov. l. 534 Vladislavského z ízení zemského.

²⁸¹ Zákon . 117/1852 . z., o zlo ínech, p e ínech a p estupcích.

²⁸² Cit. § 398 zákona . 117/1852 . z., o zlo ínech, p e ínech a p estupcích.

²⁸³ Srov. Musil, J.: Trestní odpov dnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In Musil, J., Vanduchová, M.: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: CODEX Bohemia, 1998.

Od padesátých let 20. století byly přijímány právní předpisy zakotvující správní právní odpovědnost právnických osob.²⁸⁴ Trestní právní odpovědnost právnických osob se však v komunistickém státě neprosadila. Ke změnám došlo na poli trestní odpovědnosti fyzických osob v oblasti ochrany životního prostředí. Rakouský trestní zákoník byl nahrazen trestním zákonem z roku 1950.²⁸⁵ Tento zákon sice kromě trestného činu pytláctví²⁸⁶ rovněž neobsahoval ve svých desíti hlavách žádný trestný čin orientovaný primárně na ochranu životního prostředí, nicméně pro ochranu životního prostředí a jeho složek byly využívány ty, které skutkové podstaty, které primárně chránily jiné zájmy než životní prostředí. Jednalo se zejména o trestný čin zneužití vlastnického práva,²⁸⁷ trestný čin obecného ohrožení,²⁸⁸ trestný čin šíření nakažlivé choroby živočichů a rostlin²⁸⁹ a trestný čin poškození cizí věci.²⁹⁰

Trestním zákonem z roku 1961 byla do českého právního řádu zavedena nepravá trestní odpovědnost právnických osob. Jednalo se však o poměrně omezenou podobu tohoto druhu odpovědnosti. Podle trestního zákona bylo možné právnické osobě uložit pouze jedinou trestní právní sankci, a to zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Příslušné ustanovení má následující formulaci: „*Nebyl-li uložen trest propadnutí v věci nebo jiné majetkové hodnoty uvedené v § 55 odst. 1, může soud uložit, že se taková věc nebo jiná majetková hodnota zabírá, a) náleží-li pachateli, kterého nelze stíhat nebo odsoudit,*“.²⁹¹ Od nabytí účinnosti trestního zákona z roku 1961 do roku 1989 byly v trestním právu pro ochranu životního prostředí a jeho složek využívány skutkové podstaty, které rovněž nelze označit jako trestné činy proti životnímu prostředí. Ty, které z těchto skutkových podstat existovaly ještě donedávna nebo v pozmeněné podobě existují i dnes.²⁹² I když tyto skutkové podstaty souvisely ve své podstatě s ochranou životního prostředí, nebyly v trestní praxi pro ochranu životního prostředí příliš využívány, jelikož ochrana životního prostředí v této době nebyla příliš aktuální téma. Jednalo se především o trestný čin porušování povinností v provozu socialistické

²⁸⁴ Prvním právním předpisem zavádějícím správní delikt právnické osoby bylo vládní nařízení č. 54/1954 Sb., o provozu na silnicích.

²⁸⁵ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

²⁸⁶ Ani trestný čin pytláctví upravený v § 256 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, nebyl primárně určen k ochraně životního prostředí, nýbrž mu tuto ochranu zajišťoval spíše druhotně jako vedlejší produkt.

²⁸⁷ Srov. § 133 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

²⁸⁸ Srov. § 190 až 192 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

²⁸⁹ Srov. § 201 a 202 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

²⁹⁰ Srov. § 255 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

²⁹¹ Srov. § 73 odst. 1 písm. a) trestního zákona.

²⁹² Např. trestný čin zneužívání pravomoci veřejného činitele, trestný čin obecného ohrožení, trestný čin poškození cizí věci a trestný čin zneužívání vlastnictví.

organizace,²⁹³ trestný in rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví,²⁹⁴ trestný in poškozování majetku v socialistickém vlastnictví,²⁹⁵ trestné iny zneužívání pravomoci ve ejného initele a ma ení úkolu ve ejného initele z nedbalosti,²⁹⁶ trestný in obecného ohrožení,²⁹⁷ trestný in poškozování a ohrožování provozu obecního prospěšného zařízení,²⁹⁸ trestný in nedovolené výroby a držení omamných látek a jed ,²⁹⁹ trestný in ší ení nakažlivé choroby,³⁰⁰ trestný in poškozování cizí v ci³⁰¹ a trestný in zneužívání vlastnictví.³⁰² V letech 1969 až 1990 rovněž existoval zákon o p e inech³⁰³ upravující soudní trestné delikty, jejichž nebezpečnost nedosahovala společenské nebezpečnosti trestného inu. V oblasti ochrany životního prostředí to byl zejména p e in proti majetku v socialistickém vlastnictví a v osobním vlastnictví³⁰⁴ a p e in pytláctví.³⁰⁵ K těmto p e in m existovaly v trestním zákoně odpovídající trestné iny,³⁰⁶ které se však lišily výší způsobené škody.³⁰⁷ Teprve roku 1989 zavedla novela trestního zákona³⁰⁸ trestný in *ohrožení životního prostředí*, který obsahoval výčet jednotlivých složek životního prostředí. Jednalo se o dvě samostatné skutkové podstaty upravené v § 181a a 181b trestního zákona. Cílem provedené novelizace bylo zavést do našeho právního řádu úpravu trestného inu, která umožní trestní postih takových zaviněných protiprávních jednání, která mají v následku společného jmenovatele ohrožení i poškození životního prostředí. Byla to právní chybějící trestní právní legislativa, která by odpovídala potřebám ochrany životního prostředí (zejména se jednalo o konkrétní vymezení skutkových podstat a kvalifikace a kvantifikace ekologické újmy), která častokrát (spolu s nedostatečnými zkušenostmi orgánů v trestním řízení) přivodila neuspokojivý průběh stíhání odpovědné osoby, resp. odpovědná osoba nebyla postižena vůbec. Převodně se trestného inu

²⁹³ Srov. tehdejší znění § 129 a 130 trestního zákona.

²⁹⁴ Srov. tehdejší znění § 132 trestního zákona.

²⁹⁵ Srov. tehdejší znění § 136 a 137 trestního zákona.

²⁹⁶ Srov. tehdejší znění § 158 a 159 trestního zákona.

²⁹⁷ Srov. tehdejší znění § 179 a 180 trestního zákona.

²⁹⁸ Srov. tehdejší znění § 182 a 184 trestního zákona.

²⁹⁹ Srov. tehdejší znění § 187 a 188 trestního zákona.

³⁰⁰ Srov. tehdejší znění § 189 až 192 trestního zákona.

³⁰¹ Srov. tehdejší znění § 257 trestního zákona.

³⁰² Srov. tehdejší znění § 258 trestního zákona.

³⁰³ Zákon č. 150/1960 Sb., o p e inech (účinný od 1. 1. 1970 do 1. 7. 1990).

³⁰⁴ Srov. § 3 zákona č. 150/1960 Sb., o p e inech.

³⁰⁵ Srov. § 4 zákona č. 150/1960 Sb., o p e inech.

³⁰⁶ Srov. trestný in poškozování majetku v socialistickém vlastnictví a trestný in rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví.

³⁰⁷ Výše škody nesměla up e in přesáhnout částku 1500 Kč, resp. 5000 Kč (u nedbalostní formy jednání podle § 3 zákona o p e inech), jinak by se jednalo o trestný in.

³⁰⁸ Zákon č. 159/1989 Sb. (účinnosti nabyl 1. 2. 1990).

ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1 trestního zákona dopustil ten, kdo úmyslně ohrozil životní prostředí tím, že porušil zvláštní předpisy o tvorbě a ochraně životního prostředí týkající se ovzduší, vod, půdy, ochrany živočichů nebo rostlin nebo nakládání s jadernými nebo radioaktivními, toxickými nebo nebezpečnými biologickými materiály. Pro naplnění skutkové podstaty trestného činu podle § 181b odst. 1 trestního zákona postačí pouze nedbalost. Je třeba říci, že předmětné skutkové podstaty se vyznačovaly značnou neurčitostí, což ztěžovalo postup orgánů činných v trestním řízení při prokazování předmětných trestných činů.

Dnem 1. 1. 1998 nabyla účinnosti novela trestního zákona,³⁰⁹ která do českého právního řádu zavedla trestně právní odpovědnost fyzických osob jednajících za právnické osoby, jež spáchaly jednání, které by u fyzických osob zakládalo jejich trestně právní odpovědnost, a to instalováním institutu *jednání za jiného* do textu trestního kodexu. Příslušné ustanovení mělo následující znění: „*Jestliže zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, zpravidla sobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní vlastnost, zpravidla sobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná.*“.³¹⁰ Tento institut rozšířil trestní odpovědnost fyzických osob za trestné činy ve zvláštní části trestního zákona i na osoby, které požadovanou vlastnost neměly, a které by jinak nemohly naplnit skutkovou podstatu daného trestného činu, a koliv jednaly za právnickou osobu, která na jedné straně požadovanou vlastnost měla a na druhé straně nebyla trestně odpovědná. Pokud jde o trestné činy v oblasti ochrany životního prostředí, je období let 1990 až 1999 zcela převratné. Novelizace trestního kodexu z roku 1990³¹¹ již vycházela z komplexního přístupu v ochraně životního prostředí. Tato novela změnila u skutkových podstat trestného činu ohrožení životního prostředí dikci a vyjádřila je v nové podobě. Po této novelizaci se trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1 trestního zákona dopustil ten, kdo úmyslně vydal životní prostředí v nebezpečí závažného poškození tím, že porušil předpisy o ochraně životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji. Ustanovení o porušení předpisů na ochranu životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji bylo jasné blanketní povahy. V praxi docházelo často ke sporům, které druhy norem do této skupiny spadají. V době provedené novelizace nebyl právně definován pojem *poškození*. Od účinnosti zákona o

³⁰⁹ Srov. zákon č. 253/1997 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 1998).

³¹⁰ Srov. § 90 odst. 2 trestního zákona.

³¹¹ Srov. zákon č. 175/1990 Sb. (účinnosti nabyl 1. 7. 1990).

životním prostředí bylo však možné použít definici pojmu *poškození* z tohoto zákona.³¹² K poškození mohlo docházet následkem znečištění, ale i jiné lidské činnosti (nad míru stanovenou zvláštními předpisy), jako je například sobení eroze, hubení rostlinných a živočišných druhů atd. Nikoliv každé poškození bylo schopno naplnit znak skutkové podstaty. Muselo se jednat o *závažné poškození*, tedy urité poškození kvalifikované. I po této novelizaci zůstávaly předem určené skutkové podstaty známy neurčité, což ztěžovalo postup orgánů činných v trestním řízení při jejich prokazování. Novelizací trestního zákona z roku 1991³¹³ byla do trestního kodexu zavedena skutková podstata trestného činu týrání zvířat. Novelizací trestního zákona z roku 1993³¹⁴ byla do trestního kodexu zavedena skutková podstata trestného činu pytláctví, aby na rozdíl od příslušných předstupků na úseku zemědělství, myslivosti a rybářství postihovala závažnější zásahy do práva myslivosti nebo do výkonu rybářského práva. Touto novelou byly rovněž upraveny skutkové podstaty trestného činu šíření nakažlivé choroby tak, aby postihovaly případy, kdy pachatel spáchá takový čin z nedbalosti. Předem daná novela zavedla do trestního zákona také trestný čin nedovolené výroby a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky, jelikož do té doby bylo jednání odpovídající dané skutkové podstatě v případech prakticky nepostižitelné, aby se mohlo jednat o jednání mimořádně závažné, a to nejen z hlediska ochrany životního prostředí. Tato novela dále doplnila do skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožování provozu obecně prospěšného zařízení demonstrativní výčet obecně prospěšných zařízení o ochranné zařízení proti úniku znečišťujících látek. Ochranu poskytovanou takovému zařízení trestním právem odvodil zákonodárce závažností hrozících následků v případě ohrožení provozu tohoto zařízení. Novelizací trestního zákona z roku 1998³¹⁵ byla změněna skutková podstata trestného činu pytláctví, přičemž tato novelizace byla reakcí na nové a mnohem závažnější formy páchání této trestné činnosti, spočívající mj. v tom, že pytláctví je často pácháno organizovaně a se značnou intenzitou. Novelizací trestního zákona z roku 1999³¹⁶ bylo upraveno postavení veřejných strážů.³¹⁷ Ve veřejnou stráž se touto novelizací stala veřejným

³¹² Srov. § 8 odst. 2 zákona o životním prostředí.

³¹³ Srov. zákon č. 557/1991 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 1992).

³¹⁴ Srov. zákon č. 290/1993 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 1994).

³¹⁵ Srov. zákon č. 92/1998 Sb. (účinnosti nabyl 1. 10. 1998).

³¹⁶ Zákon č. 238/1999 Sb. (účinnosti nabyl 1. 1. 2000).

³¹⁷ Cit. novelizovaný § 89 odst. 9 trestního zákona: „Při výkonu oprávnění a pravomocí podle zvláštních předpisů je ve veřejnou stráž také fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráž, vodní stráž, stráž přírody, mysliveckou stráž nebo rybářskou stráž.“

initelem, což sebou přineslo nejen její zvýšenou trestní právní ochranu, ale rovněž její zvýšenou odpovědnost. Trestnými činy v oblasti ochrany životního prostředí se touto novelizací staly i trestné činy zneužívání pravomoci veřejného činitele³¹⁸ a mávání úkolu veřejného činitele z nedbalosti.³¹⁹

V roce 2000 byla tehdejším ministrem spravedlnosti ustanovena specializovaná komise, jež se měla vyslovit k otázce případného zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu. Uvedená komise pak roku 2001 vydala závěrečnou zprávu k otázce případného zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v české republice.³²⁰ Ze závěrečné zprávy je zřejmé, že ani po provedené podrobné analýze komise nedošla k jednoznačnému závěru. Dva důležitější závěry závěrečné zprávy byly, že model trestní odpovědnosti právnických osob lze při reformě trestního práva i nadále sledovat jako jednu z možných variant řešení, a dále že rovnocenného kriminálně politického cíle může být dosaženo správním trestáním právnických osob, neboť předpokladem je však zdokonalení dosavadní úpravy správního trestání. Na počátku druhého milénia došlo na vládní úrovni k přiklonu k zavedení právě trestní odpovědnosti právnických osob, a zároveň započaly práce na dvou variantních řešeních odpovědnosti právnických osob za jednání, která jsou u fyzických osob stíhána jako trestné činy, aby roku 2001 bylo rozhodnuto pro trestní právní koncepci odpovědnosti právnických osob. Několičleté úsilí vyústilo v předložení vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim,³²¹ který byl do Poslanecké sněmovny PČR předložen spolu s návrhem nového trestního zákoníku.³²² Oba návrhy zákonů však byly Poslaneckou sněmovnou PČR v průběhu legislativního procesu zamítnuty, přičemž zákon zavádějící trestní právní odpovědnost právnických osob byl zamítnut již v prvním čtení.³²³

Pokud jde o návrh trestního zákoníku z roku 2004, obsahoval kromě důležitých změn v obecné části, které by měly vliv na aplikaci zákona jako celku, zejména změny ve zvláštní části, a to včetně skutkových podstat v oblasti ochrany životního prostředí. Návrh v novel

³¹⁸ Srov. § 158 trestního zákona.

³¹⁹ Srov. § 159 trestního zákona.

³²⁰ Srov. Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo, 2001.

³²¹ Srov. sněmovní tisk č. 745 z roku 2004 (Vládní návrh na vydání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim).

³²² Srov. sněmovní tisk č. 744 z roku 2004 (Vládní návrh zákona trestní zákoník).

³²³ K důvodům zamítnutí vládní osnovy srov. Janda, P.: Trestní odpovědnost právnických osob, Právní fórum 2006, č. 5, str. 177.

trestným in m v oblasti ochrany životního prost edí samostatnou hlavu osmou, která m la nést název *Trestné iny proti životnímu prost edí*. Odmítnutí tohoto legislativního návrhu v b eznu 2006 bylo spojeno zejména s politickými d vody.

Zásadní zm nu v oblasti trestných in proti životnímu prost edí znamenala novela trestního zákona z roku 2002.³²⁴ Obecn lze íci, že touto novelou došlo k p esn jšímu vymezení skutkových podstat trestných in proti životnímu prost ed, nebo došlo k jejich konkretizaci, zjednodušení a skutkovému zúžení. Došlo k up esn ní a konkretizaci n kterých zákonných znak trestných in proti životnímu prost edí, a to v obecných skutkových podstatách úmyslné formy ohrožení a poškození životního prost edí³²⁵ a nedbalostní formy ohrožení a poškození životního prost edí.³²⁶ Dále byla zavedena možnost trestního postihu za poškozování nebo ohrožování životního prost edí nejen jako celku, ale též n kterých jeho složek, konkrétn lesa,³²⁷ zvlášt chrán ných nebo ohrožených živo ich a rostlin, resp. voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin.³²⁸ Novela rovn ž umožnila postih za zvlášt škodlivé specifické zásahy do životního prost edí, zejména v podob t žby d eva v lese,³²⁹ nakládání s odpady³³⁰ a odnímání nebo ni ení živo ich a rostlin.³³¹ Tak byly odstran ny mnohé výkladové a aplika ní obtíže plynoucí z ásto obecných a neur itých formulací v právní úprav ú inné do 30. 6. 2002, které ve svých d sledcích omezovaly možnosti využívání trestního práva k postihu n kterých rozší ených zásah do životního prost edí. Uvedená novelizace m la zajistit efektivn jší ochranu životního prost edí prost edky trestního práva, a to jednak ochranu životního prost edí jako celku, jednak ochranu jednotlivých složek životního prost edí. D sledkem provedené novelizace zárove eská republika za ala spl ovat n které mezinárodní závazky vyplývající zejména z Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpe ných odpad p es hranice stát a jejich zneškod ování,³³² jakož i Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy voln žijících živo ich a plan rostoucích

³²⁴ Zákon . 134/2002 Sb. (ú innosti nabyl 1. 7. 2002).

³²⁵ Srov. § 181a trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³²⁶ Srov. § 181b trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³²⁷ Srov. § 181c trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³²⁸ Srov. § 181f a 181g trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³²⁹ Srov. § 181c trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³³⁰ Srov. § 181e trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³³¹ Srov. § 181h trestního zákona, v tehdejším zn ní.

³³² Srov. sd lení . 100/1994 Sb., Sd lení Ministerstva zahrani ních v cí o sjednání Basilejské úmluvy o kontrole pohybu nebezpe ných odpad p es hranice stát a jejich zneškod ování.

roślin.³³³ Podle poznatk orgán inných v trestním ízení však nedostala aplika ní praxe i p es zmín nou konkretizaci a zúžení skutkových podstat p íjetím zákona . 134/2002 Sb. odpovídající nástroj k postihu protiprávních jednání. V tšina p ípad , která byla prov ována, kon ila odložením v ci,³³⁴ pop . odevzdáním v ci orgánu p íslušnému k projednání p estupku nebo jiného správního deliktu.³³⁵ T žkosti vznikaly v praxi zejména u trestného ínu ohrožení a poškození životního prost edí, kde musela být prokazována dvojí p í inná souvislost záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prost edí, jednak mezi poškozením složek životního prost edí a ohrožením spole enstev i populací voln žijících živo ich nebo plan rostoucích rostlin. Poslední novelizace trestního zákona p ínášející zm ny v oblasti trestných ín proti životnímu prost edí byla provedena roku 2006.³³⁶ Touto novelou byla zm n na úprava trestného ínu nakládání s odpady, a to tak, že z nadpisu a z druhého odstavce bylo vypušt no slovo *nebezpe né*, ímž došlo k rozší ení trestnosti na ty pachatele, kte í p epravovali odpad p es hranice státu bez oznámení nebo souhlasu p íslušného správního ú adu, resp. v takovém oznámení nebo žádosti o souhlas nebo v p ípojených podkladech uvedli nepravdivé nebo hrub zkreslené údaje nebo podstatné údaje zaml eli, a tím porušili právní p edpisy upravující nakládání s odpady, aniž by se však toto jednání muselo týkat odpad klasifikovaných zvláštním právním p edpisem jako nebezpe né.

V lednu 2008 byl Ministerstvu vnitra usnesením vlády uložen úkol p edložit vlád k projednání v cný zám r zákona o správní odpov dnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.³³⁷ V cný zám r zákona o odpov dnosti za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný ín a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní p edpis Evropských spole enství, byl do meziresortního p ípomínkového ízení p edložen v prosinci 2008. V únoru 2009 byl však p edseda vlády požádán, aby u uvedeného materiálu povolil výjimku z požadavku konání meziresortního p ípomínkového ízení. Zárove byl uvedený materiál p edložen vlád za ú elem jejího rozhodnutí o dalším postupu pln ní úkolu p ípravit v cný zám r zákona o správní odpov dnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu

³³³ Srov. sd lení federálního ministerstva zahrani ních v cí . 572/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy voln žijících živo ich a rostlin.

³³⁴ Srov. § 159a trestního ádu.

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ Srov. zákon . 314/2006 Sb. (ú innosti nabyt 23. 5. 2006).

³³⁷ Srov. Usnesení vlády eské republiky ze dne 23. ledna 2008 . 64 ke Koncepti boje proti organizovanému zlo ínu.

zavazují mezinárodní smlouvy. Podle následného zadání vlády byla vypracována Osnova pro zpracování analýzy a mezinárodního srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy a právní předpisy EU. Předmětná analýza byla následně vypracována odborem legislativy a koordinace předpisů Ministerstva vnitra. Analýza³³⁸ byla předložena vládě, aby rozhodla, kterou cestou se Česká republika vydá při řešení odpovědnosti právnických osob za jednání, jež je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a k jehož postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství, tj. zda Česká republika zvolí cestu trestní právní, správní právní či nějaké hybridní úpravy odpovědnosti právnických osob za uvedená jednání.

V roce 2009 došlo k rekodifikaci trestního práva hmotného, a to přijetím nového trestního zákoníku. Trestní zákoník nabyl účinnosti 1. 1. 2010. Tento právní předpis vychází z předchozího poslanci zamítnutého rekodifikačního návrhu, avšak není totožný. Do zvláštní části nového trestního kodexu byla zařazena samostatná hlava VIII nadepsaná *Trestné činy proti životnímu prostředí*. Ke změně došlo oproti zamítnutému návrhu i v uvedené hlavě VIII. Nová úprava trestního práva hmotného v trestním zákoníku byla v oblasti ochrany životního prostředí prostědky trestní právní odpovědnosti významnou a pozitivní změnou. Úvodní ustanovení skutkových podstat trestných činů namířených proti životnímu prostředí³³⁹ byla v podstatě převzata z jedné z posledních novelizací trestního zákona z roku 1961 provedené zákonem č. 134/2002 Sb. Avšak nové formulace skutkových podstat uvedených trestných činů již umožňovaly efektivnější trestní právní ochranu životního prostředí jako celku i jeho jednotlivých složek. Trestní zákoník zavedl i nové trestné činy v oblasti ochrany životního prostředí. Jednalo se o trestný čin neoprávněného vypuštění znečišťujících látek,³⁴⁰ zanedbání péče o zvíře z nedbalosti³⁴¹ a neoprávněné výroby, držení a jiného nakládání s léčitelnými a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat.³⁴² Došlo rovněž k vydání se a přesunu některých skutkových podstat v oblasti ochrany životního prostředí oproti trestnímu zákonu z roku 1961, kde byly zařazeny mezi trestné činy obecní

³³⁸ Celý název dokumentu zní Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.

³³⁹ Trestné činy poškození a ohrožení životního prostředí, poškození lesa, neoprávněné nakládání s odpady, neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami odnímání nebo ničení živočichů a rostlin.

³⁴⁰ Srov. § 297 trestního zákoníku.

³⁴¹ Srov. § 303 trestního zákoníku.

³⁴² Srov. § 305 trestního zákoníku.

nebezpečné, a to do hlavy VIII zvláštní části trestního zákoníku v nující se specificky trestným činem proti životnímu prostředí. Jednalo se o trestný čin týrání zvířat³⁴³ a trestný čin pytláctví.³⁴⁴ Samostatné nadpisy dostaly skutkové podstaty trestných činů neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti,³⁴⁵ odnímání nebo ničení živočichů a rostlin,³⁴⁶ šíření nakažlivé nemoci zvířat³⁴⁷ a šíření nakažlivé nemoci a škody užitkových rostlin.³⁴⁸

Roku 2011 došlo k významné novelizaci hlavy VIII zvláštní části trestního zákoníku.³⁴⁹ Především novela, kterou nikdo neoznačil jako „zelenou novelu trestního zákoníku“,³⁵⁰ měla především transpoziční charakter. Důvodem novelizace činů, kterých ustanovení trestných činů proti životnímu prostředí byla nutnost uspokojení požadavků směrnice o trestní právní ochraně životního prostředí³⁵¹ a směrnice, kterou se mění směrnice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání³⁵² do právního řádu České republiky. Přijetím především nové bylo odvráceno riziko řízení o porušení Smlouvy o fungování EU Českou republikou, včetně případných sankcí proti České republice. Především novelou došlo ke změně ve skutkových podstatách trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí, poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, neoprávněného vypuštění znečišťujících látek, neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami pytláctví, neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti a pytláctví, k rozšíření společného ustanovení k trestným činům poškození a ohrožení životního prostředí, poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti a poškození lesa, k nahrazení trestného činu *odnímání nebo ničení živočichů a rostlin* trestným činem *poškození chráněných částí přírody* a k zařazení dvou nových trestných činů proti životnímu prostředí do trestního zákoníku, a to trestného činu *poškození vodního zdroje* a trestného činu *neoprávněné výroby a jiného nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu*.

³⁴³ Srov. § 302 trestního zákoníku.

³⁴⁴ Srov. § 304 trestního zákoníku.

³⁴⁵ Srov. § 300 trestního zákoníku.

³⁴⁶ Srov. § 301 trestního zákoníku.

³⁴⁷ Srov. § 306 trestního zákoníku.

³⁴⁸ Srov. § 307 trestního zákoníku.

³⁴⁹ Zákon č. 330/2011 Sb. (účinnosti nabyl 1. 12. 2011).

³⁵⁰ Srov. Damohorský, M.: Delikt ní odpovědnost v ochraně životního prostředí. Praha: AUC – Iuridica, 3/2011, 2012.

³⁵¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestní právní ochraně životního prostředí.

³⁵² Směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2005/35/ES, o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

V roce 2010 se vláda rozhodla pro vypracování zákona zavádějícího do českého právního řádu pravou trestní odpovědnost právnických osob. Vypracováním návrhu zákona, který by do českého právního řádu zakotvil trestní právní odpovědnost právnických osob, pověřila vláda Ministerstvo spravedlnosti. Zákon byl vbrzku vypracován a v poměrně krátké době, inicií jen o něco více než p l roku, byl i schválen oběma komorami národního parlamentu a předložen k podpisu prezidentu republiky. A koliv vzhledem ke zkušenostem z minulosti, panovaly obavy o přichodnost zákona zavádějícího pravou trestní odpovědnost právnických osob legislativním procesem, podpora předem tného návrhu panovala napří politickým spektrem. Není zcela jasné, zda si politické strany uvědomily potřebu řešit závažnou deliktní činnost právnických osob, včetně hrozících sankcí ze strany EU v případě jejího neřešení. Zvláště u některých politických stran je možné, že v tomto bodě prostě jen upřednostnily naplnění poptávky ve ejnosti před jinými kritérii. Tomu do jisté míry odpovídá i povaha přijatého zákona. Přes veto prezidenta republiky byl návrh zákona schválen a zákon byl 22. 12. 2011 vyhlášen ve Sbírce zákonů. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim nabyl účinnosti k 1. 1. 2012,³⁵³ tedy pouhých 10 dní po jeho uveřejnění ve Sbírce zákonů. Vzhledem k zásadnímu významu této právní úpravy a jejím potenciálním dalekosáhlým důsledkům a dopadům na společnost lze souhlasit s názory, že takový přístup je do značné míry dokladem absence úcty k právu, jakož i absence snahy o umožnění ve ejnosti obeznamit se s předem tnou právní úpravou.³⁵⁴

Kapitola IV. Trestné činy právnických osob proti životnímu prostředí

Definice trestného činu, podle které je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v trestním zákoníku,³⁵⁵ je v podstatě formulací tzv. formální koncepce trestného činu. Trestní zákoník však do této formální koncepce zavádí materiální korektiv v následujícím znění: „*Trestní odpovědnost pachatele a trestní právní důsledky s ním spojené lze uplatňovat jen v případech společenské škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“.³⁵⁶ Nový trestní kodex tedy vyžaduje, aby byl za trestný čin považován pouze čin

³⁵³ Srov. § 48 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

³⁵⁴ Srov. Jelínek J., Herczeg, J.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2012, str. 204.

³⁵⁵ Srov. § 13 odst. 1 trestního zákoníku.

³⁵⁶ Cit. § 12 odst. 2 trestního zákoníku.

spole ensky škodlivý, jestliže neposta uje uplatn ní odpov dnosti podle jiného právního p edpisu. Trestn právní ešení je tedy považováno za ultima ratio. Uvedený materiální korektiv má zabránit tomu, aby p i existenci formální koncepce trestného inu byly jako trestné iny posuzovány bagatelní jednání i taková jednání, která nejsou pro spole nost škodlivá. Je t eba íci, že výrazná zm na v pojetí trestného inu je nejen ur ujícím faktorem trestního zákoníku, nýbrž má i výraznou odezvu v trestním ízení. Formální koncepce trestného inu musí být nutn promítnuta také do definic jednotlivých skutkových podstat trestných in . Toto promítnutí znamená p esn jší vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných in , ímž zárove neumož uje ponechat ešení mén ur itých nebo širších legálních pojm judikatu e soud . Pouze delší asové období ukáže, zda novým trestním kodexem zvolené ešení bude znamenat zlepšení možností postihu trestné innosti p i zachování zásady subsidiarity trestní represe i nikoliv. Ú elem nov konstruované kategorizace trestných in je zv tšit prostor k uplatn ní alternativ a odklon v trestním ízení a rovn ž rozší it prostor k uplatn ní v tší diferenciaci ukládaných trest . Trestným inem se rozumí i p íprava k zvláš závažnému zlo inu,³⁵⁷ pokus trestného inu a ú astenství na trestném inu ve form organizátorství, návodu a pomoci.³⁵⁸ Soud m že snížit trest odn tí svobody pod dolní hranici trestní sazby, odsuzuje-li osobu pachatele za p ípravu k trestnému inu nebo za pokus trestného inu nebo za pomoc k trestnému inu a má vzhledem k povaze a závažnosti p ípravy, pokusu nebo pomoci za to, že by použití trestní sazby odn tí svobody stanovené zákonem bylo pro osobu pachatele nep im en p ísné a že lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání.³⁵⁹

Trestné iny lze **klasifikovat** podle více díl ích kritérií. Z hlediska povahy subjektu trestného inu se rozlišují trestné iny fyzických osob a trestné iny právnických osob. P íjetím zákona o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim došlo v eské republice k narušení staletí trvající zásady individuální trestní odpov dnosti. V eském právu se s p íjetím p edm tného zákona hovo í o zavedení kolektivní trestn právní odpov dnosti. Zákon o trestní odpov dnosti právnických osob se nevztahuje na trestní odpov dnost podnikajících fyzických osob, nebo se již v pr b hu legislativních prací dosp lo k tomu, že ohledn takových osob posta í uplat ování trestní odpov dnosti podle trestního zákoníku.

³⁵⁷ Srov. § 20 a § 111 trestního zákoníku.

³⁵⁸ Srov. § 111 trestního zákoníku.

³⁵⁹ Srov. § 58 odst. 5 trestního zákoníku.

Pokud jde o t íd ní trestných in podle jejich závažnosti, opustil trestní zákoník d ív jší pojetí jednotného trestného inu a nov zavedl bipartici trestných in na zlo iny a p e iny.³⁶⁰ P e iny jsou všechny nedbalostní trestné iny a ty úmyslné trestné iny, na n ž trestní zákoník stanoví trest odn tí svobody s horní hranicí trestní sazby do p ti let.³⁶¹ Zlo iny jsou všechny trestné iny, které nejsou podle trestního zákoníku p e iny.³⁶² Jako podmnožinu zlo in zavádí trestní zákoník zvláš závažné zlo iny, kterými jsou ty úmyslné trestné iny, na n ž trestní zákoník stanoví trest odn tí svobody s horní hranicí trestní sazby nejmén deset let.³⁶³ Podle druh ú inku se rozlišují trestné iny ohrožovací a trestné iny poškozovací neboli poruchové.³⁶⁴ Zatímco znakem skutkové podstaty trestných in ohrožovacích je ú inek v podob nebezpe í,³⁶⁵ znakem skutkové podstaty trestných in poškozovacích je ú inek v podob poruchy.³⁶⁶ Ú inek ve form ohrožení, resp. poškození m že být rovn ž stanoven alternativn . Z hlediska formy jednání se rozlišují trestné iny komisivní, trestné iny pravé omisivní a trestné iny nepravé omisivní. Trestné iny komisivní je možné spáchat konáním, tj. aktivním jednáním. Trestné iny pravé omisivní je možné spáchat jen opomenutím konání, ke kterému je každý povinen. Trestné iny nepravé omisivní je možné spáchat jen porušením zvláštní povinnosti konat.

Zákon o trestní odpov dnosti právnických osob obsahuje taxativní **v ý et zlo in a p e in , kterých se týká trestní odpov dnost právnických osob.**³⁶⁷ P edm tné ustanovení vychází z mezinárodních úmluv, kterými je eská republika vázána a z rozhodnutí orgán EU na základ takových úmluv. P i za azování jednotlivých trestných in do tohoto ustanovení byla brána v úvahu rovn ž doporu ení Rady Evropy.³⁶⁸ P vodn zvažovaná varianta, podle které m ly právnické osoby odpovídat za všechny trestné iny vymezené v trestním kodexu,

³⁶⁰ Srov. § 14 odst. 1 trestního zákoníku.

³⁶¹ Srov. § 14 odst. 2 trestního zákoníku.

³⁶² Srov. § 14 odst. 3 ást v ty p ed st edníkem trestního zákoníku.

³⁶³ Srov. § 14 odst. 3 ást v ty za st edníkem trestního zákoníku.

³⁶⁴ Srov. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná ást. Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 133.

³⁶⁵ Nap . trestný in odnímání nebo ni ení živo ich a rostlin (§ 301 trestního zákoníku).

³⁶⁶ Srov. nap . trestný in poškození lesa (§ 295 trestního zákoníku).

³⁶⁷ Srov. § 7 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

³⁶⁸ Vý et mezinárodních dokument , obsahujících trestná jednání zapracovaná v zákon o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim je sou ástí úvodní ásti d vodové zprávy k tomuto zákonu. Jde zejména o dokumenty ešící postih legalizace výnos z trestné innosti, korupci zahrani ních ve ejných initel , poškozování životního prost edí, organizovaný zlo in, obchod s lidmi, sexuální vyko is ování d tí, ú ast na zlo inném spol ení, korupci v soukromém sektoru, jakož i ochranu finan ních zájm Evropské unie.

pokud by taková odpovědnost nebyla vyloučena povahou konkrétního trestného činu, nebyla z důvodu otevíraných značných aplikačních problémů přijata.³⁶⁹

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob upravuje podmínky trestní odpovědnosti právnických osob, tresty a ochranná opatření, které mají být ukládány za spáchání trestných činů v něm stanovených, jakož i zvláštní ustanovení vztahující se k trestnímu řízení vedenému proti právnickým osobám. Tento zákon má speciální postavení k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu, jejichž ustanovení se použijí pouze, pokud zákon o trestní odpovědnosti právnických osob neobsahuje zvláštní úpravu a není-li použití trestního zákoníku a trestního řádu vyloučeno z povahy věci, tedy s přihlédnutím k charakteru právnických osob. Pro účely jiných právních předpisů, které nějakým způsobem odkazují na trestní řízení, se trestním řízením rozumí i řízení vedené proti právnické osobě podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.³⁷⁰

A koliv to není předmětem zkoumání předkládané práce, považuje její autor za vhodné zmínit se krátce o **odpovědnosti fyzických osob jednajících za právnické osoby při spáchání trestného činu**. Národní trestní právní úprava umožňuje stíhat jak právnickou osobu, tak i fyzickou osobu, jejíž protiprávní jednání je právnické osobě přičítáno jako její vlastní. Trestní zákoník umožňuje fyzickou osobu stíhat i tehdy, jestliže nemá zvláštní vlastnost, způsoblost nebo postavení, které zákon v případě daného trestného činu stanoví, pokud je taková vlastnost, způsoblost nebo postavení dána u právnické osoby, jejímž jménem daná fyzická osoba jedná.³⁷¹ Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob dokonce předpokládá, že se proti obviněné právnické osobě a obviněné fyzické osobě, jejichž trestné činy spolu souvisejí, koná společné trestní řízení, nebrání-li tomu zároveň důležitý důvod.³⁷²

Trestné činy v oblasti ochrany životního prostředí, které mohou být spáchány právnickými osobami, lze podle míry komplexnosti právní úpravy ve vztahu k ochraně životního prostředí³⁷³ rozdělit do tří základních skupin. První skupinu tvoří obecné trestné činy proti životnímu prostředí. Druhá skupina zahrnuje zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí. Do této skupiny se řadí ostatní trestné činy související také s ochranou životního

³⁶⁹ Orgány činné v trestním řízení by musely v každém jednotlivém případě zvažovat, zda vzhledem k povaze konkrétního trestného činu přichází v úvahu uplatnění trestní odpovědnosti právnické osoby, což by jistě přineslo nemalé problémy.

³⁷⁰ Srov. § 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

³⁷¹ Srov. § 114 odst. 2 trestního zákoníku.

³⁷² Srov. § 31 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

³⁷³ Srov. Stejskal, V.: Trestní právní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: PF UK, 2002, str. 40.

prost edí. Obecné skutkové podstaty jsou aplikovatelné na jednání proti životnímu prost edí jako takovému. Naproti tomu zvláštní skutkové podstaty jsou použitelné na jednání ohrožující i poškozující jednotlivé složky životního prost edí, resp. na jednání poškozující i ohrožující životní prost edí nakládáním se zdroji ohrožení tohoto prost edí. Pokud jde o ostatní skutkové podstaty uvedené v základním t íd ní trestných in proti životnímu prost edí, pak tyto primárn chrání jiné společenské hodnoty a zájmy, než jsou životní prost edí a jeho složky, avšak v jejich rámci je chrán ěno i životní prost edí v etn ě jeho jednotlivých složek.

Mezi zvláštní, tedy **složkové trestné iny proti životnímu prost edí**, pat í poškození vodního zdroje,³⁷⁴ poškození lesa,³⁷⁵ neoprávn ěné vypušt ění zne iš ujících látek,³⁷⁶ neoprávn ěné nakládání s odpady,³⁷⁷ neoprávn ěná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu³⁷⁸ neoprávn ěné nakládání s chrán ěnými voln ě žijícími živo ichy a plan ě rostoucími rostlinami,³⁷⁹ neoprávn ěné nakládání s chrán ěnými voln ě žijícími živo ichy a plan ě rostoucími rostlinami z nedbalosti,³⁸⁰ poškození chrán ěných ástí p írody,³⁸¹ týrání zví at,³⁸² zanedbání pé ě e o zví e z nedbalosti,³⁸³ pytláctví,³⁸⁴ neoprávn ěná výroba, držení a jiné nakládání s lé ivy a jinými látkami ovliv ujícími užitkovost hospodá ských zví at,³⁸⁵ ší ění nakažlivé nemoci zví at,³⁸⁶ ší ění nakažlivé nemoci a šk dce užitkových rostlin.³⁸⁷ Zvláštní skutkové podstaty trestných in proti životnímu prost edí se nacházejí v hlav ě VIII zvláštní ásti trestního zákoníku, která nese název *Trestné iny proti životnímu prost edí*. Z uvedených zvláštních trestných in proti životnímu prost edí se právnické osoby de lege nemohou dopustit trestných in týrání zví at,³⁸⁸ zanedbání pé ě e o zví e z nedbalosti,³⁸⁹ pytláctví,³⁹⁰ neoprávn ěné výroby, držení a jiného nakládání s lé ivy a jinými

³⁷⁴ Srov. § 294a trestního zákoníku.

³⁷⁵ Srov. § 295 trestního zákoníku.

³⁷⁶ Srov. § 297 trestního zákoníku.

³⁷⁷ Srov. § 298 trestního zákoníku.

³⁷⁸ Srov. § 298a trestního zákoníku.

³⁷⁹ Srov. § 299 trestního zákoníku.

³⁸⁰ Srov. § 300 trestního zákoníku.

³⁸¹ Srov. § 301 trestního zákoníku.

³⁸² Srov. § 302 trestního zákoníku.

³⁸³ Srov. § 303 trestního zákoníku.

³⁸⁴ Srov. § 304 trestního zákoníku.

³⁸⁵ Srov. § 305 trestního zákoníku.

³⁸⁶ Srov. § 306 trestního zákoníku.

³⁸⁷ Srov. § 307 trestního zákoníku.

³⁸⁸ Srov. § 302 trestního zákoníku.

³⁸⁹ Srov. § 303 trestního zákoníku.

³⁹⁰ Srov. § 304 trestního zákoníku.

látkami ovliv ujícími užítkovost hospodá ských zví at,³⁹¹ ší ení nakažlivé nemoci zví at³⁹² a ší ení nakažlivé nemoci a šk dce užítkových rostlin.

A koliv trestní zákoník na rozdíl od trestního zákona z roku 1961 již obsahuje samostatnou hlavu upravující trestné iny proti životnímu prostředí, nacházejí se n které skutkové podstaty trestných in souvisejících s ochranou životního prostředí i v jiných hlavách trestního zákoníku. D vodem, pro nejsou všechny trestné iny související s ochranou životního prostředí zahrnuty v jediné hlav trestního zákoníku, je zejména skute nost, že u n kterých z nich není jediným ani primárním objektem ochrana životního prostředí. Mezi ostatní skutkové podstaty trestných in , které mohou v konkrétních p ípadech souviset také s ochranou životního prostředí, se adí usmrcení z nedbalosti,³⁹³ t žké ublížení na zdraví z nedbalosti,³⁹⁴ ublížení na zdraví z nedbalosti,³⁹⁵ porušení povinnosti p í správ cizího majetku,³⁹⁶ porušení povinnosti p í správ cizího majetku z nedbalosti,³⁹⁷ poškození cizí v ci,³⁹⁸ zneužívání vlastnictví,³⁹⁹ poškozování spot ebitelů,⁴⁰⁰ obecné ohrožení,⁴⁰¹ obecné ohrožení z nedbalosti,⁴⁰² poškození a ohrožení provozu obecn prosp šného za ízení,⁴⁰³ poškození a ohrožení provozu obecn prosp šného za ízení z nedbalosti,⁴⁰⁴ nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky,⁴⁰⁵ nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního št pného materiálu,⁴⁰⁶ zneužívání pravomoci ú ední osoby,⁴⁰⁷ ma ení úkolu ú ední osoby z nedbalosti,⁴⁰⁸ nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy,⁴⁰⁹ p echovávání omamné a psychotropní látky a jedy.⁴¹⁰

³⁹¹ Srov. § 305 trestního zákoníku.

³⁹² Srov. § 306 trestního zákoníku.

³⁹³ Srov. § 143 trestního zákoníku.

³⁹⁴ Srov. § 147 trestního zákoníku.

³⁹⁵ Srov. § 148 trestního zákoníku.

³⁹⁶ Srov. § 220 trestního zákoníku.

³⁹⁷ Srov. § 221 trestního zákoníku.

³⁹⁸ Srov. § 228 trestního zákoníku.

³⁹⁹ Srov. § 229 trestního zákoníku.

⁴⁰⁰ Srov. § 253 trestního zákoníku.

⁴⁰¹ Srov. § 272 trestního zákoníku.

⁴⁰² Srov. § 273 trestního zákoníku.

⁴⁰³ Srov. § 276 trestního zákoníku.

⁴⁰⁴ Srov. § 277 trestního zákoníku.

⁴⁰⁵ Srov. § 281 trestního zákoníku.

⁴⁰⁶ Srov. § 282 trestního zákoníku.

⁴⁰⁷ Srov. § 329 trestního zákoníku.

⁴⁰⁸ Srov. § 330 trestního zákoníku.

⁴⁰⁹ Srov. § 283 trestního zákoníku.

⁴¹⁰ Srov. § 284 trestního zákoníku.

Trestný in právnické osoby proti životnímu prostředí je trestný in spáchaný právnickou osobou, jehož objektem je zájem na ochranu životního prostředí a jeho jednotlivých složek, zájem na zachování ekologické rovnováhy v přírodě, zájem na zachování co nejvyšší druhové rozmanitosti v přírodě, ochrana zvířat proti týrání, ochrana lovků před nepříznivými vlivy léků a před nepříznivými vlivy pocházejícími od potravin a jiných produktů živočišného původu, ochrana zdravých životních podmínek hospodářských zvířat a ochrana života a zdraví zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat, volně žijících zvířat a užitkových rostlin. Mezi trestnými iny, kterých se může dopustit právnická osoba, jsou uvedeny pouze ty, které trestné iny proti životnímu prostředí zařazené do hlavy VIII zvláštní části trestního zákoníku. Zjednodušen lze říci, že jsou to pouze trestné iny proti životnímu prostředí v užším smyslu. Konkrétně se jedná o trestné iny poškození a ohrožení životního prostředí,⁴¹¹ poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti,⁴¹² poškození vodního zdroje,⁴¹³ poškození lesa,⁴¹⁴ neoprávněného vypuštění znečišťujících látek,⁴¹⁵ neoprávněného nakládání s odpady,⁴¹⁶ neoprávněné výroby a jiného nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu,⁴¹⁷ neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami,⁴¹⁸ neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti,⁴¹⁹ poškození chráněných částí přírody,⁴²⁰ Naopak trestných in týrání zvířat,⁴²¹ zanedbání péče o zvířata z nedbalosti,⁴²² pytláctví,⁴²³ neoprávněné výroby, držení a jiného nakládání s léky a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat,⁴²⁴ šíření nakažlivé nemoci zvířat⁴²⁵ a šíření nakažlivé nemoci a škody užitkových rostlin se trestně právní odpovědnost právnických osob i nadále netýká. Nezahrnutí těchto trestných in mezi trestné iny, kterých se může dopustit

⁴¹¹ Srov. § 293 trestního zákoníku.

⁴¹² Srov. § 294 trestního zákoníku.

⁴¹³ Srov. § 294a trestního zákoníku.

⁴¹⁴ Srov. § 295 trestního zákoníku.

⁴¹⁵ Srov. § 297 trestního zákoníku.

⁴¹⁶ Srov. § 298 trestního zákoníku.

⁴¹⁷ Srov. § 298a trestního zákoníku.

⁴¹⁸ Srov. § 299 trestního zákoníku.

⁴¹⁹ Srov. § 300 trestního zákoníku.

⁴²⁰ Srov. § 301 trestního zákoníku.

⁴²¹ Srov. § 302 trestního zákoníku.

⁴²² Srov. § 303 trestního zákoníku.

⁴²³ Srov. § 304 trestního zákoníku.

⁴²⁴ Srov. § 305 trestního zákoníku.

⁴²⁵ Srov. § 306 trestního zákoníku.

právnícká osoba je ned vodné, nebo jednání pod aditelných pod tyto trestné iny se nepochybn m že dopustit i právnícká osoba. U právníckých osob lze do budoucna p edpokládat vyšší aktivitu, zejména pokud jde o trestné iny zanedbání pé e o zví e z nedbalosti a neoprávn né výroby, držení a jiného nakládání s lé ivy a jinými látkami ovliv ujícími užítkovost hospodá ských zví at. Potenciálními pachateli by v p ípad vztahení trestn právní odpov dnosti právníckých osob i na uvedené trestné iny byly z ejm zem d lská družstva a spole nosti vyráb jící krmné sm si, pop . p ímo lé ivy a jiné látky ovliv ujícími užítkovost hospodá ských zví at i s nimi obchodující.

Trestní zákoník upravuje dva obecné, tj. základní trestné iny proti životnímu prost edí, a to **poškození a ohrožení životního prost edí**⁴²⁶ a **poškození a ohrožení životního prost edí z nedbalosti**.⁴²⁷ Obecné skutkové podstaty trestných in proti životnímu prost edí se nacházejí v hlav VIII zvláštní ásti trestního zákoníku, která nese název *Trestné iny proti životnímu prost edí*. Oba tyto trestné iny jsou trestnými iny s blanketovou dispozicí. V odsuzujícím výroku pro n který z t chto trestných in musí být proto uvedeno p íslušné ustanovení právního p edpisu, který se týká životního prost edí, pop ípad jiného právního p edpisu, který obvin ná osoba svým jednáním porušila.⁴²⁸ S ú inností od 1. 12. 2011 došlo novelou trestního zákoníku z roku 2011⁴²⁹ k pom rn zásadním zm nám ve skutkových podstatách p edm tných trestných in . D vodová zpráva k uvedené novele hovo í o tom, že skutkové podstaty trestného inu poškození a ohrožení životního prost edí a trestného inu poškození a ohrožení životního prost edí z nedbalosti se ukázaly pro v praxi jako problematické z dvodu obtížného prokazování t chto trestných in . Uvedenou skute nost dále d vodová zpráva podporuje tvrzením, že zmín né nedostatky byly suplovány tím zp sobem, že k postihu protiprávních jednání v oblasti ochrany životního prost edí byly áste n využívány skutkové podstaty trestných in nezam ených specificky na ochranu životního prost edí, kup . trestného inu obecného ohrožení. S tím souhlasí i autor p edkládané práce. Novelou trestního zákona z roku 2011 došlo k p íjetí transpozi ního ustanovení, podle kterého se bude nap íšt poškozením nebo ohrožením p dy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prost edí rozum t také protiprávní provozování za ízení, ve kterém

⁴²⁶ Srov. § 293 trestního zákoníku.

⁴²⁷ Srov. § 294 trestního zákoníku.

⁴²⁸ Srov. Usnesení ze dne 14. kv tna 2003, sp. zn. 5 Tdo 503/2003.

⁴²⁹ Zákon . 330/2011 Sb.

jsou skladovány nebezpečné látky nebo, ve kterém je bez povolení podle jiného právního předpisu prováděna nebezpečná činnost. Za pozitivum shora uvedených skutkových podstat trestných činů lze s účinností od 1. 12. 2011 považovat určitě zpevnění jejich znaků. Nejdležitějším pozitivem je odstranění praxí velmi odsuzované nutnosti prokazovat dvojí příčinou souvislost záležející jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením složek životního prostředí a ohrožením společenstev a populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin. Za pozitivní lze považovat také změnu spočívající v tom, že k trestnosti poškození složky životního prostředí již není třeba porušit zákon o ochraně životního prostředí, zákon o ochraně a využívání přírodních zdrojů a zákon o chemických látkách a přípravcích, nýbrž v zásadě jakýkoliv zákon, pokud by jeho porušení mělo za následek ve skutkových podstatách popsané poškození životního prostředí. Tím také došlo k nápravě situace spočívající v nevhodném vydání předpisů o chemických látkách a chemických přípravcích z množiny předpisů o ochraně životního prostředí. Je otázkou, jak bude posuzována souhrnná právní úprava těchto trestných činů. Zda bude kupříkladu možné spáchat trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí i způsobením dopravní nehody porušením zákona o silničním provozu,⁴³⁰ bude-li důsledkem nehody poškození životního prostředí (například únikem ropných látek). Autor předkládané práce se domnívá, že by to tak být mělo. Nicméně vždy bude pochopitelná záležitost na konkrétních okolnostech daného případu. Další pozitivní změnou provedenou novelou z roku 2011 je určitě rozšíření základní skutkové podstaty obou trestných činů v tom smyslu, že se nyní jedná o vsutku obecný trestný čin proti životnímu prostředí, který je možné vztáhnout na životní prostředí jako celek. Rovněž lze souhlasit se slovy zákonodárce obsaženými v důvodové zprávě k novele trestního zákoníku z roku 2011 mluví významně předemné skutkové podstaty, která hovoří o tom, že trestný čin poškození a ohrožení životního prostředí by měl respektovat systém ochrany životního prostředí vyplývající z právních předpisů této oblasti a vycházet z principů práva životního prostředí, zejména z principu prevence. Dalším pozitivem, které přinesla novela trestního zákoníku z roku 2011, je doplnění nové okolnosti podmíněující použití vyšší trestní sazby a spočívající v přísnějším postihu toho, kdo spáchá trestný čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, resp. prospěch velkého rozsahu. Orgány činné v trestním řízení potvrzují, že právní trestné činy poškození a ohrožení

⁴³⁰ Zákon č. 361/2000 Sb., o silničním provozu.

životního prostředí páchané za účelem značného i velkého prospěchu mají v praxi nejzávažnější dopad na životní prostředí. Novela trestního zákoníku z roku 2011 však přináší kromě pozitivních změn i několik nezanedbatelných negativních změn ukládajících a oslabujících předmětné skutkové podstaty. Pokud jde o nedbalostní skutkové podstaty, za jednoznačně negativní pro ochranu životního prostředí lze považovat jejich zmíňování tím, že se trestní postih z prosté nedbalosti zužuje na hrubou nedbalost. Novelou trestního zákoníku z roku 2011 ze skutkových podstat předmětných trestných činů vypadla specifická ochrana zvláště chráněného území, evropsky významné lokality a přírodní oblasti, jimž je nově zajištěna trestní právní ochrana přijetím samostatného trestného činu *poškození chráněných částí přírody*. Další negativní změna spočívá u obou trestných činů ve zmíňování kvalifikované skutkové podstaty vázané na rozsah nákladů, které je třeba vynaložit k odstranění poškození životního prostředí. Podle nyní platné úpravy musí být pro naplnění kvalifikované skutkové podstaty následky poškození životního prostředí tak velké, aby bylo třeba k jejich odstranění vynaložit náklady velkého rozsahu, zatímco ve znění před novelou z roku 2011, postačovala k vyšší trestnosti potřeba vynaložit náklady (pouze) ve značném rozsahu. Je otázkou, zda provedené změny ve skutkových podstatách trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti budou ve svém souhrnu způsobit soběle pozitivní změnu situaci, kdy většina provázaných případů skončí odložením v cíli, popřípadě odevzdáním v cíli příslušnému orgánu k projednání správního deliktu. Slovenský trestní kodex obsahuje podobně formulované skutkové podstaty trestného činu ohrozenie a poškodenie životného prostredia.⁴³¹ V souvislosti s tímto trestným činem se na Slovensku v minulosti uvažovalo o jeho rozšíření za lením znak protiprávního jednání, jež by spočívalo v neoprávněné jízdě řidičských motorových vozidel a dopravních prostředků v chráněném území. A i když autor předkládané práce není příznivcem kazuistických ustanovení, domnívá se, že podobné doplnění trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti by mohlo být provedeno i u nás, jakkoli připíná se tomu, že nyní jeví. Hlasy ozývající se proti tomuto řešení hovoří v této souvislosti o přepínání trestní represe, neboť za trestné by bylo považováno jednání, které je u některých osob zcela legální (například orgán ochrany přírody).

⁴³¹ Srov. § 300 a § 301 Trestného zákona.

Novým trestným ínem proti životnímu prost edí je z ú inností od 1. 12. 2011 trestný ín **poškození vodního zdroje**. Novelou trestního zákoníku z roku 2011 došlo k vy len ní ochrany vodního zdroje z úpravy trestných ín poškození a ohrožení životního prost edí, resp. poškození a ohrožení životního prost edí z nedbalosti. Provedená zm na byla zd vod ována tím, že vodní zdroj není složka životního prost edí, a proto není vhodné a systematické, aby ochrana vodního zdroje byla obsažena v obecné skutkové podstat chránící životní prost edí a jeho složky. Zárove se však v d vodové zpráv k uvedené novele trestního zákoníku hovo í o tom, že s ohledem na význam vodních zdroj ím bylo žádoucí trestn právní ochranu zachovat. Samotné vyd lení úpravy protiprávního jednání spo ívajícího v poškození vodního zdroje, u n hož je stanoveno ochranné pásmo, z úpravy trestných ín poškození a ohrožení životního prost edí, resp. poškození a ohrožení životního prost edí z nedbalosti, je t eba považovat za krok správným sm rem. S ím však v žádném p ípad nelze souhlasit, je skute nost, že aby došlo k napln ní skutkové podstaty tohoto trestného ínu, musí jednáním pachatele dojít k takovému poškození vodního zdroje, že tím zanikne nebo je zna n oslaben d vod pro zvláštní ochranu takového vodního zdroje. D ív jší právní úprava umož ovala postihnout i samotné poškození vodního zdroje, u n hož je stanoveno ochranné pásmo.⁴³² Dalším výrazným negativem této nové skutkové podstaty je výrazné snížení trestní sazby odn tí svobody, kterou je možné za její spáchání uložit. Podle nové právní úpravy bude pachatel potrestán odn tím svobody až na dv léta. Podle d ív jší právní úpravy bylo jednání odpovídající nové skutkové podstat postihováno v p ípad úmyslného ínu odn tím svobody na dv léta až osm let a v p ípad nedbalostní skutkové podstaty odn tím svobody na šest m síc až p t let. V obou p ípadech se d íve jednalo o kvalifikované skutkové podstaty. D ív jší právní úprava postihu samotného poškození vodního zdroje, odpovídající sou asnému zn ní nové skutkové podstaty, stanovila v p ípad úmyslného spáchání trest odn tí svobody až na t í léta, a v p ípad nedbalostní skutkové podstaty trest odn tí svobody až na šest m síc . Za nedostatek právní úpravy trestného ínu poškození vodního zdroje lze považovat i to, že jej již nelze spáchat z prosté nedbalosti, nýbrž se musí jednat o hrubou nedbalost. Vhledem k uvedenému nelze souhlasit s tvrzením p íslušné ásti d vodové zprávy k novele trestního zákoníku z roku 2011, že totiž výše trestní sazby byla zvolena s ohledem na zna ný význam vodních zdroj í pro život a zdraví obyvatelstva a pro jejich hospodá ský význam. V takovém

⁴³² Srov. § 293 a 294 trestního zákoníku ve zn ní do 30. 11. 2011.

p ípad by totiž nedošlo k faktickému zm k ení postihu jednání pod aditelného pod p edm tnou skutkovou podstatu oproti d ív jší právní úprav .

Pokud jde o trestný in **poškození lesa**, lze za negativní pro ochranu životního prost edí považovat judikaturou držený výklad spo ívající v tom, p í posuzování zda jsou spln ny uvedené znaky trestného inu poškození lesa, nelze s ítat plochy jednotlivých holých se í í pro ed ní porostu, jestliže tyto jednotlivé plochy spolu nesousedí, jsou odd leny nedot eným porostem í dokonce jsou vzdáleny natolik, že leží v r zných katastrálních územích. I když pot eba umožn ní takového s ítání vyplynula z požadavk praxe, dosavadní judikatura⁴³³ se k možnosti s ítání jednotlivých zasažených ploch lesa, pokud spolu bezprost edn nesousedí, staví odmítav . Naproti tomu lze s ítat plochu pro ed ní porostu pod stanovenou hranici a plochu holé se e, pokud spolu tvo í souvislou plochu, nebo škodlivé ú inky nastávají jak v p ípad holé se e, tak i v p ípad pro ed ní porostu pod stanovenou hranici.⁴³⁴ Naopak za pozitivní pro ochranu životního prost edí je t eba považovat judikaturou zastávaný výklad, že pachatel trestného inu poškození lesa naplní znak spo ívající ve zp sobení vzniku holé se e na celkové v tší ploše lesa⁴³⁵ i v p ípad , kdy o holou se vytvo enou vlastní t žbou, by o ploše menší než stanovené zákonem, rozší í již existující holou se a teprve tak vytvo í souvislou holou se o rozloze p esahující stanovenou hranici. Skutkové podstaty trestného inu poškození lesa jsou podle názoru autora p edkládané práce neod vodn n trestány mírn ji než skutkové podstaty trestného inu poškození a ohrožení životního prost edí, a koliv postihují jednu z nejvíce rozší ených a pro pachatele komer n nejzajímav jších forem trestné innosti proti životnímu prost edí. Za velký problém ve vztahu k trestnému inu poškození lesa je obecn považováno prokazování spáchání tohoto trestného inu. Prokazování neoprávn ných t žeb d eva, p í nichž dochází ke spáchání trestného inu poškození lesa, je zejména asov velmi náro né, a to p edevším v d sledku pom rn vysokého stupn organizovanosti jednání pachatel . Mnohé úkony nezbytné pro doložení spáchání trestného inu je nutné u init ihned po zjišt ní události, protože postupem asu se výrazn snižuje pravd podobnost prokázání trestného inu. Základní snahou orgán inných v trestním ízení by m lo být zahájení šet ení na míst inu ješt v dob , kdy probíhá t žba stojících strom . V

⁴³³ Srov. Usnesení Krajského soudu v eských Bud jovicích ze dne 27. 11. 2002, sp. zn. 3 To 498/2002.

⁴³⁴ Srov. Usnesení ze dne 25. ervna 2003, sp. zn. 7 Tdo 639/2003.

⁴³⁵ Srov. § 296 odst. 2 trestního zákoníku.

takovém případě je totiž mnohem snazší prokázat konkrétním osobám provádění nelegální těžby.

Pokud jde o trestný čin **neoprávněného vypuštění znečišťujících látek**, lze za pozitivum pro ochranu životního prostředí považovat zejména skutkových podstat tohoto trestného činu tím, že se trestní postih z hrubé nedbalosti rozšiřuje i na prostou nedbalost. K tomuto zejména došlo transpozicí směrnice, kterou se mění směrnice o znečištění z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání provedenou novelou trestního zákoníku z roku 2011. V případě České republiky má zatím existence předmětné právní úpravy spíše formální význam, neboť vzhledem k vazbě spáchání tohoto trestného činu na námořní plavidlo a vzhledem k tomu, že pod vlajkou České republiky v současné době prakticky žádná námořní plavidla neplují, nelze v podstatě tento trestný čin spáchat na území České republiky.

Pokud jde o trestný čin **neoprávněného nakládání s odpady**, lze za pozitivní pro ochranu životního prostředí považovat skutečnost, že k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu postačuje pouhé nakládání s odpady v rozporu s právními předpisy a zejména, který ohroží životní prostředí, přičemž k poškození životního prostředí nemusí vůbec dojít. Za základní současně právní úpravy lze považovat i to, že na rozdíl od právní úpravy odpovídajícího trestného činu v trestním zákoně z roku 1961 je trestný čin neoprávněného nakládání s odpady těsně vázán k nakládání s odpady. Proto bylo také vypuštěno slovo *nebezpečné* z textu základní skutkové podstaty. Důležitá není kladená na to, jestli jde o odpady nebezpečné či jiné, nýbrž je kladen v základních skutkových podstatách na ohrožení životního prostředí. Příklad, že jde o nakládání s odpady nebezpečnými, je řešen v rámci kvalifikované skutkové podstaty jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Oproti právní úpravě obsažené v trestním zákoně z roku 1961 tak došlo k logičtějšímu uspořádání z hlediska vzájemné návaznosti a závažnosti. Vzhledem k tomu, že výše trestních sazeb trestu odnětí svobody bude u konkrétního trestného činu sice nepřímá, ale do značné míry, určující pro výše sankcí ukládaných za daný trestný čin právnické osobě, bylo by žádoucí určit zvýšení jednotlivých trestních sazeb trestu odnětí svobody u předmětného trestného činu, nebo protiprávním nakládáním s odpady pachatel sleduje získání majetkového prospěchu za současného ohrožení životního prostředí, což významně zvyšuje společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu. Uvedené lze doložit i tím, že ve srovnání s obdobnou slovenskou úpravou trestného činu

neoprávneného nakladania s odpadmi⁴³⁶ jsou trestní sazby trestu odnětí svobody u jednotlivých skutkových podstat trestného činu neoprávneného nakládání s odpady nižší.

Novelou trestního zákoníku z roku 2011 byl mezi trestné činy proti životnímu prostředí zařazen zcela nový trestný čin **neoprávnené výroby a jiného nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu**. Zařazení tohoto trestného činu do trestního zákoníku bylo nezbytné s ohledem na nutnost transpozice příslušného ustanovení směrnice o trestně právní ochraně životního prostředí. Přijaté znění skutkových podstat tohoto trestného činu poměrně přesně odpovídá požadavkům uvedené směrnice. Již samotné rozšíření trestního zákoníku o skutkové podstaty trestného činu postihujícího pachatele nakládající zakázaným způsobem s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu Země lze jistě považovat za velké pozitivum. Určitým negativem, které bude zřejmě spojeno s postihem uvedených skutkových podstat, ale které zároveň nemá přímou spojitost s jejich zněním, je ve společnosti panující nízké povědomí o nebezpečí spojeném s jednáním popsáním v přírodních skutkových podstatách. Zde je namístě apelovat na výchovu a osvětu široké veřejnosti, bez níž nemůže přijatá právní úprava sama o sobě splňovat svůj účel. Teprve nedávně přijetí tohoto trestného činu znamená, že dosud neexistuje metodika vyšetřování tohoto trestného činu a orgány činné v trestním řízení teprve budou muset určit, jak jeho spáchání vyšetřovat a prokazovat.

U trestného činu **neoprávneného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami** a trestného činu **neoprávneného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti**, které jsou fakticky úmyslnými a nedbalostními variantami téhož jednání, a v případě nedbalostní varianty v poměrně zúžené podobě, došlo novelou trestního zákoníku z roku 2011 ke zjednotění jejich skutkových podstat tak, aby odpovídaly směrnici o trestně právní ochraně životního prostředí. Současné došlo k de facto změně nedbalostní skutkové podstaty tím, že se trestní postih z prosté nedbalosti zužuje na hrubou nedbalost. Významným pozitivem současné právní úpravy těchto trestných činů je, že zahrnují všechna jednání požadovaná směrnicí o trestně právní ochraně životního prostředí. Od účinnosti novely trestního zákoníku z roku 2011 tak přírodně skutkové podstaty postihují ve vztahu k chráněným volně žijícím živočichům a chráněným planě rostoucím rostlinám i jejich odnímání z přírody, poškozování i jiný zásah do jejich přirozeného vývoje. Za pozitivní je třeba nepochybně považovat i ochranu, kterou

⁴³⁶ Srov. § 302 zákona č. 300/2005 Z. z., trestný zákon.

poskytují kvalifikované skutkové podstaty populacím chrán ěných voln ě žijících živo ěch a chrán ěných plan ě rostoucích rostlin a jejich biotop ě. Novela trestního zákoníku z roku 2011 však z hlediska ochrany životního prost ědí neznamenalala u t chto trestných ěin pouze pozitiva. Za negativní pro ochranu životního prost ědí lze považovat zm ěn ění nedbalostní skutkové podstaty tím, že se trestní postih z prost ě nedbalosti zužuje na hrubou nedbalost.

Novelou trestního zákoníku z roku 2011 byl do hlavy VIII jeho zvláštní ěsti za azen zcela nový trestný ěin nazvaný **poškození chrán ěných ěstí p ěrody**, který zároveň nahradil skutkové podstaty trestného ěinu odn ěmání nebo ni ěn ěí živo ěch nebo rostlin. Nový trestný ěin nese ozna ěn ěí *poškození chrán ěných ěstí p ěrody* a je transpozici ěm trestným ěinem podle sm ěrnice o trestn ě právní ochran ě životního prost ědí. P ěslušná ěst ě vodové zprávy k novele trestního zákoníku z roku 2011 hovo ěí jako o dalším ě vodu pro p ějetí tohoto trestného ěinu o zajišt ěn ěí trestn ě právní ochrany také ěstem p ěrody stejn ě významným, jako jsou chrán ěné druhy živo ěch a rostlin. Konkr ětn ě se jedná o památn ě stromy, významné krajinn ě prvky, jeskyn ě, zvlášť chrán ěná území, evropsky významné lokality a p ětá ě oblasti. Pozitivní je bezesporu kriminalizace jednání závažn ě poškozujících n které chrán ěné sou ěstí p ěrody, aniž by daným jednáním musely být napln ěny znaky trestného ěinu poškození a ohrožen ěí životního prost ědí. K samotnému zn ěn ěí nov ěho trestného ěinu lze však mít p ěinejmenším dv ě zásadní v ětky. P ěedn ě se tohoto trestného ěinu lze dopustit pouze úmysln ě nebo z hrub ě nedbalosti, a koliv by jist ě bylo záhodno kriminalizovat ve skutkové podstat ě popsan ě jednání i tehdy, bylo-li spácháno z prost ě nedbalosti. Dále se jako pom ěrn ě p ěísny jeví nutný následek tohoto trestného ěinu, kterým je zánik nebo zna ěné oslaben ěí ě vodu pro ochranu t ě chrán ěné ěstí p ěrody, k jejímuž poškození došlo. P ějetím trestného ěinu poškození chrán ěných ěstí p ěrody došlo zároveň ke zrušen ěí ustanoven ěí trestného ěinu *odn ěmání nebo ni ěn ěí živo ěch a rostlin*. Trestný ěin odn ěmání nebo ni ěn ěí živo ěch a rostlin p ěitom chrán ěl životní prost ědí p ěed ohrožováním místních populací voln ě žijících živo ěch a plan ě rostoucích rostlin, aniž by se zároveň muselo jednat o živo ěchy a rostliny zvlášť chrán ěné, kriticky ohrožen ěé i dokonce druhy p ěímo ohrožen ěé vyhuben ěím nebo vyhynut ěím. A koliv se trestný ěin odn ěmání nebo ni ěn ěí živo ěch a rostlin v minulosti podle statistik orgán ě ěinných v trestním ěízení prakticky v ěbec nevyskytoval, nan ěí tato skute nost automaticky ě vodem pro odstran ěn ěí daných skutkových podstat z trestního zákona. Autor p ěedkládan ě práce p ěedm ětn ě skutkové podstaty v trestním zákoníku postrádá, nebo

poskytovaly životnímu prostředí ochranu před jednáním, které lze považovat nejen za před úrod a životnímu prostředí nepříátelské, ale také za jednání místně narušující daný ekosystém.

Pokud jde o trestný čin **týrání zvířat**, je pozitivem současných právních úprav bezesporu výše trestních sazeb, které, při zachování relace k výši trestu za trestné činy proti životu a zdraví lidí, odpovídají závažnosti daného jednání. A koliv lze současnou právní úpravu trestného činu týrání zvířat považovat za poměrně přísnou, lze si de lege ferenda představit i některé její modifikace. Autor předkládané práce se domnívá, že vhodným vylepšením úpravy tohoto trestného činu, a to nejen z hlediska ochrany zdraví zvířat jako konkrétních jedinců, ale i z hlediska ochrany životního prostředí v užším smyslu by bylo přijetí okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby v podobě jednání pachatele s rozmyslem nebo po předchozím uvážení.⁴³⁷ Pod takto formulovanou skutkovou podstatu by bylo možné podadit například jednání pachatele spoívající v nastražování levisových pastí. V oblasti ochrany zvířat proti týrání je především třeba apelovat na výchovu a osvět u široké veřejnosti, bez níž nemůže úprava deliktů odpovědnosti v této oblasti splňovat svůj účel.

Jako velmi pozitivní pro ochranu zdraví zvířat žijících zejména v zájmových chovech a hospodářských zvířat, je třeba považovat existenci trestného činu **zanedbání péče o zvíře z nedbalosti**. Zkušenosti z praxe ukazují, že případy, kdy jednáním z nedbalosti byla zanedbána nezbytná péče, a v důsledku toho došlo k úmrtí nebo trvalému poškození zdraví zvířete, bývají natolik závažné, že se jejich postih v rámci trestního práva jeví jako zcela adekvátní. Tento trestný čin dopadá pouze na situace, kdy o zanedbávaného zvířete dojde k úmrtí i k trvalým následkům na zdraví. Zákon na ochranu zvířat proti týrání bude v režimu správních právních odpovědností nadále postihovat jednání, kdy sice dojde k zanedbání potřebné péče o zvíře, ale důsledkem nebude smrt zvířete ani u něj nenastanou trvalé následky na zdraví.

U trestného činu **pytláctví** považuje autor předkládané práce za zjevnou, pozitivní ve vztahu k ochraně životního prostředí, nahrazení slova *uloví* slovem *loví* v základní skutkové podstatě tohoto trestného činu. K této změně došlo novelou trestního zákoníku z roku 2011. Podle dovodové zprávy k uvedené novele ukazuje praxe, že úprava trestného činu pytláctví byla nedostatečná, nebo nepředstavovala dostatečnou hrozbu pro pachatele takové činnosti a neodrážela skutečnou společenskou škodlivost neoprávněného lovu zvířat i ryb stanovené

⁴³⁷ Takový návrh obsahovalo znění trestného činu týrání zvířat v návrhu trestního zákoníku z roku 2004.

hodnoty. Uvedenou zm nou je umožn no trestn postihnout i osobu, která neoprávn n zv nebo ryby loví, ale dosud nic neulovila. A koliv je provedenou zm nu možné považovat za prosp šnou pro ochranu zv e a ryb jako sou ástí životního prost edí, je otázkou, zda tato zm na nebude v budoucnu vyhodnocena jako p epínání trestní represe, nebo v zásad umož ůje postihnout pouhý úmysl ulovit zv nebo ryby.

Pokud jde o trestný in **neoprávn né výroby, držení a jiného nakládání s lé ivy a jinými látkami ovliv ůjícími užítkovost hospodá ských zví at**, považuje autor p edkládané práce za zna né negativum skute nost, že p edm tná skutková podstata v bec nedopadá na obor v elaství, a koliv si lze s vývojem moderních technologií v budoucnu p edstavit, že budou zejména v p ípad v elastkých velkochov ůžívány látky zvyšující kup . vitalitu i aktivitu v el, které budou sice v d sledku znamenat vyšší produkci medu a jiných v elích produkt , ale které se zárove mohou negativn podepsat na zdraví v elstev i na kvalit vyprodukovaného medu, pop . i jiných v elích produkt . Souvislost zdravotního stavu v el a ochrany životního prost edí je p itom vzhledem k úloze v el v p írod o ividná. Na opylovací funkci v el je do zna né míry závislé jak lidstvo ve své produkci potravin, tak i p ežití etných rostlinných druh a na n navázaných živo išných druh . V p ípad výskytu neoprávn ného používání lé iv a jiných látek ovliv ůjících užítkovost v el by nejspíš p ípadala v úvahu pouze aplikace trestného inu poškozování spot ebitele.

Sou asná právní úprava trestného inu **ší ení nakažlivé nemoci zví at** chrání nejen hospodá sky d ležitá zví ata a zví ata v zájmových chovech, ale i voln žijící zví ata. Práv to, že tato skutková podstata poskytuje ochranu nejen zví at m žijícím v zájmových chovech a hospodá ským zví at m, nýbrž i voln žijícím zví at m, vytvá í užší vztah tohoto trestného inu k ochran životního prost edí, a to na rozdíl od právní úpravy trestného inu ší ení nakažlivé choroby podle § 191 a 192 trestního zákona z roku 1961.

Trestný in **ší ení nakažlivé nemoci a šk dce užítkových rostlin** se, na rozdíl od trestného inu ší ení nakažlivé nemoci zví at, který se vztahuje i na voln žijící zví ata, na plan rostoucí rostliny nevztahuje. P edm tný trestný in se vztahuje na *užitkové rostliny*, tedy na rostliny, které mají rozli né hospodá ské využití.⁴³⁸ V p ípad , kdy osoba rozší í nakažlivou nemoc nebo šk dce rostlin na plan rostoucí rostliny a zp sobí tak jejich úhyn ve zna ném rozsahu, m že se zpravidla jednat o trestný in poškozování cizí v ci, pop .

⁴³⁸ Srov. § 2 odst. 1 písm. a) zákona o rostlinoléka ské pé i.

zneužívání vlastnictví, nebudou-li pochopiteln zárove spln ny podmínky trestného inu poškození a ohrožení životního prost edí. Pro ochranu životního prost edí by bylo prosp šn jší, kdyby se p edm tem ochrany skutkových podstat trestného inu ší ení nakažlivé nemoci a šk dce užitkových rostlin staly i plan rostoucí rostliny. Z hlediska ochrany životního prost edí nepochybn nejsou užitkové rostliny významn jší než mnohé plan rostoucí rostliny.

Trestnými iny proti životu a zdraví, za azenými v hlav první zvláštní ásti trestního zákoníku, jejichž spáchání m že mít dopad na životní prost edí, jsou trestné iny usmrcení z nedbalosti, t žké ublížení na zdraví z nedbalosti a ublížení na zdraví z nedbalosti. Pro ochranu životního prost edí mají význam kvalifikované skutkové podstaty t chto trestných in , nebo d vodem vyšší trestnosti u t chto trestných in je krom jiného hrubé porušení zákon o ochran životního prost edí.

Trestnými iny proti majetku, za azenými v hlav páté zvláštní ásti trestního zákoníku, jejichž spáchání m že mít dopad na životní prost edí, jsou trestné iny porušení povinnosti p i správ cizího majetku, porušení povinnosti p i správ cizího majetku z nedbalosti, poškození cizí v ci a zneužívání vlastnictví. Trestné iny porušení povinnosti p i správ cizího majetku, resp. porušení povinnosti p i správ cizího majetku z nedbalosti mohou být ohrožením pro životní prost edí nap . v p ípad nespln ní povinnosti insolven ního správce v souvislosti se správou pozemk , na nichž se vyskytuje nebezpe ný odpad, který zp sobí ekologickou havárii. Ve prosp ch ochrany životního prost edí je v n kterých p ípadech aplikovatelná kvalifikovaná skutková podstata trestného inu poškození cizí v ci, která stanoví, že p ísn ji než v p ípad spáchání základní skutkové podstaty bude potrestán ten, kdo spáchá takový in na v ci, která požívá ochrany podle jiného právního p edpisu.⁴³⁹ V souvislosti s ochranou životního prost edí tak m že p edm tem ochrany být nap . památný strom, který je ve vlastnictví osoby odlišné od pachatele.⁴⁴⁰ Spácháním trestného inu poškození cizí v ci m že dojít k ohrožení životního prost edí také p i vypušt ní rybníku, usmrcením zví ete, jež je majetkem osoby od pachatele odlišné apod. Z oblasti ochrany životního prost edí jsou skutkovými podstatami tohoto trestného inu tedy chrán ny p edevším chrán né ásti p írody a sou ásti životního prost edí. Trestný in poškození cizí v ci je v oblasti ochrany životního prost edí ve vztahu subsidiarity k trestným in m

⁴³⁹ Srov. § 228 odst. 3 písm. c) trestního zákoníku.

⁴⁴⁰ Srov. § 46 zákona o ochran p írody a krajiny.

poškození a ohrožení životního prostředí, poškození lesa, neoprávněného nakládání s odpady a neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Jednoinný souběh trestnéhočinu poškození cizí věci s trestnýmčinem obecné ohroženíčí s trestnýmčinem poškození a ohrožení provozu obecně prospěšnéhozařízení sice není vyloučen, avšak pokud je v konkrétním případě poškození cizí věci pouze prostředkem či vedlejším produktem podstatně závažnějšího trestnéhočinu,⁴⁴¹ je jednoinný souběh vyloučen a pachatel bude postižen pouze za závažnější trestnýčin. Jednoinný souběh trestnéhočinu poškození cizí věci s trestnýmčinem týrání zvířat⁴⁴² je možný, pokud je čin spáchán na cizím zvířeti. Není rovněž vyloučen jednoinný souběh trestnéhočinu poškození cizí věci s trestnýmčinem pytláctví.⁴⁴³ Ve prospěch ochrany životního prostředí je aplikovatelný rovněž trestnýčin zneužívání vlastnictví. Tento trestnýčin je trestně právním vyústěním ústavní právní normy stanovící, že vlastnictví nesmí být zneužito na újmupráv druhých nebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Pokud jde specificky o ochranu životního prostředí, jde také o vyústěním ústavní právní normy stanovící, že výkon vlastnického práva nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.⁴⁴⁴ V souvislosti s ochranou životního prostředí může být u trestnéhočinu zneužívání vlastnictví předmětem ochrany například památný strom.⁴⁴⁵ Trestnýčin zneužívání vlastnictví je v poměru subsidiarity k trestnýmčinům poškození a ohrožení životního prostředí a poškození lesa. Jednoinný souběh trestnéhočinu zneužívání vlastnictví s trestnýmčinem obecné ohroženíčí s trestnýmčinem poškozování a ohrožování provozu obecně prospěšnéhozařízení sice není vyloučen, avšak platí, že pokud je v konkrétním případě zneužívání vlastnictví pouze prostředkem či vedlejším produktem podstatně závažnějšího trestnéhočinu,⁴⁴⁶ je jednoinný souběh vyloučen a pachatel bude postižen pouze za závažnější trestnýčin. Vzhledem k existenci zvláštních trestnýchčin proti životnímu prostředí, které jsou k tomuto trestnémučinu speciální, není existence tohoto trestnéhočinu pro ochranu životního prostředí zásadní. Právní úprava trestnéhočinu zneužívání vlastnictví sankcionuje pouze ty případy, kdy hodnota zničené, poškozené aj.

⁴⁴¹ Např. trestnýčin obecného ohrožení podle § 272 trestního zákoníku, pokud je spáchán útokem na cizí věci.

⁴⁴² Srov. § 302 trestního zákoníku.

⁴⁴³ Srov. § 304 trestního zákoníku.

⁴⁴⁴ Srov. čl. 11 odst. 3 Listiny.

⁴⁴⁵ Srov. § 46 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁴⁴⁶ Např. trestnýčin obecného ohrožení podle § 272 trestního zákoníku, pokud je spáchán zneužitím vlastnictví věci, která jejímu zničením nebo poškozením škodí.

vlastní v cí požívající ochrany podle jiného právního předpisu, dosáhne hranice v tší hodnoty, tj. nejmén ástky 50 000 Kč. Toto je zd vod ováno principem subsidiarity trestní represe.⁴⁴⁷

Trestným inem hospodá ským, za azeným do hlavy šesté zvláštní ásti trestního zákoníku, jehož spáchání m že mít dopad na životní prost edí, je trestný in poškozování spot ebitele. Trestný in poškozování spot ebitele m že být ohrožením pro životní prost edí zejména v p ípad porušování technických norem u konstrukcí výrobk , kdy tyto výrobky budou ve v tším rozsahu uvád ny na trh, a to v p ípad , kdy má dodržování technických norem za cíl také minimalizaci negativních d sledk na životní prost edí.

Trestnými iny obecn nebezpe nými, za azenými do hlavy sedmé zvláštní ásti trestního zákoníku, jejichž spáchání m že mít dopad na životní prost edí, jsou trestné iny obecného ohrožení, obecného ohrožení z nedbalosti, poškození a ohrožení provozu obecn prosp šného za ízení, poškození a ohrožení provozu obecn prosp šného za ízení z nedbalosti, nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpe né látky, nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního št pného materiálu, nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy a p echovávání omamné a psychotropní látky a jedu. Pokud jde o trestné iny obecného ohrožení a obecného ohrožení z nedbalosti, je v souvislosti s ochranou životního prost edí možné uvést p ibližn toto. V souvislosti se zm nami klimatu je stále více aktuální nebezpe í povodní a požár lesa. I když orgány ve ejné správě na tato nebezpe í s p edstihem reagují a nap . vyhlašují pat í né stupn povod ové aktivity, zve ej ují varování p ed povodn mi apod., dochází mnohdy k podcen ní uvedených varování. V takových p ípadech dochází k vyplavování nezabezpe ených ropných produktu, kal , nebezpe ných odpad apod. povodní do životního prost edí. V období zvýšeného nebezpe í vzniku požár jsou na ízeními kraje upravovány podmínky k zabezpe ení požární ochrany a obce s rozší enou p sobností mohou až na t í m síce zakázat vstup do lesa. P esto dochází v této dob k rozd lávání ohní k ve vyschlých lesích i k vypalování porostu, p í emž toto m že za extrémního sucha ve svém d sledku vést až k obecnému ohrožení. Zde je uplatn ní skutkové podstaty trestného inu obecné ohrožení nasnad . K obecnému ohrožení mnohdy bezpochyby dochází v d sledku úmyslného zapalování skládek odpadu, které poškozují životní prost edí toxickými zplodinami. Dále m že v p ípad spáchání trestného inu obecného ohrožení, resp. obecného ohrožení

⁴⁴⁷ Srov. § 12 odst. 2 trestního zákoníku.

z nedbalosti dojít k ohrožení životního prostředí a úniku nebezpečných látek (např. rtuti) a případně i působení radiace apod. Obecně lze říci, že možnost aplikace skutkových podstat těchto trestných činů ve prospěch ochrany životního prostředí je podstatně omezena, nebo je postihována pouze škoda na majetku (nikoli ekologická újma), je postihováno pouze ohrožení a způsobení škody na cizím majetku a je postihováno pouze bezprostřední ohrožení lidí a cizího majetku, a koliv i poškození životního prostředí nemusí docházet k přímému ohrožení zdraví a života lidí nebo cizího majetku. Pokud jde o trestné činy poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení a poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti, mohou být tyto trestné činy ve prospěch ochrany životního prostředí aplikovány v případě ohrožení a poškození zařízení sloužících proti živelním pohromám. Takovými zařízeními jsou rozličná protipožární zařízení, protipovodňová zařízení, přehradní nádrže apod., jakož i energetická zařízení. Z hlediska ochrany životního prostředí poskytují ustanovení těchto trestných činů ochranu také ve veřejně prospěšných zařízeních, jako jsou například veřejné kanalizace, jejichž poškození by mohlo znamenat následné poškození životního prostředí, a to například únikem látek poškozujících životní prostředí. Pokud se jedná o trestné činy nedovolené výroby a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky a nedovolené výroby a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu, je v souvislosti s ochranou životního prostředí třeba zdůraznit, že životní prostředí může být ohroženo již samotným nelegálním držením uvedených látek. O ohrožení životního prostředí nelegální výrobou těchto látek tedy nelze pochybovat. Co jsou vysoce nebezpečné látky, stanoví zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní. Samotný seznam vysoce nebezpečných látek stanoví prováděcí předpis k tomuto zákonu. Pokud se jedná o trestné činy nedovolené výroby a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, přechovávání omamné a psychotropní látky a jejich výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedy, je v souvislosti s ochranou životního prostředí třeba akcentovat, že předmětné látky obecně představují nebezpečí nejen pro život a zdraví člověka, ale i zvířat a obecně pro jednotlivé složky životního prostředí. Ve prospěch ochrany životního prostředí jsou skutkové podstaty trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy aplikovatelné především k zabránění potenciálnímu nebezpečí poškození životního prostředí, které existuje v případě nekontrolovaného nakládání s jedy.

Trestnými iny proti po ádku ve v cech ve ejných, za azenými do hlavy desáté zvláštní ásti trestního zákoníku, jejichž spáchání m že mít negativní dopad na životní prostředí, jsou trestné iny zneužití pravomoci ú ední osoby a ma ení úkolu ú ední osoby z nedbalosti. Podle trestního zákoníku je ve ejná stráž ú ední osobou.⁴⁴⁸ Podle platné právní úpravy p sobí v eské republice stráž lesní, stráž rybá ská, stráž myslivecká a stráž p írody.⁴⁴⁹ O n který z t chto trestných in se m že jednat rovn ž v n kterých p ípadech ud lování povolení ke kácení d evin, p i dovozu a vývozu ohrožených druh živo ich a rostlin, p i povolování p epravy nebezpe ných odpad apod. Vzhledem k tomu, že ú ední osoby jsou vždy pouze osoby fyzické, je možné trestné iny vztáhnout na právnické osoby z ejm pouze v p ípad trestné sou innosti ve form organizátorství, pomoci apod.

Z možných variant koncipování trestní odpov dnosti právnických osob byla p i p íprav návrhu zákona o trestní odpov dnosti právnických osob zvolena **forma p i itatelnosti jednání fyzických osob jednajících za danou právnickou osobu**. V konstrukci odpov dnosti právnických osob vychází zákon o trestní odpov dnosti právnických osob v zásad z toho, že právnická osoba m že init právní úkony jen svými orgány nebo mohou za právnickou osobu init právní úkony její zástupci.⁴⁵⁰ Aby mohlo být n jaké jednání ozna eno za trestný in právnické osoby, musí se v první ád jednat o in protiprávní. Takový in musí být dále spáchán bu to jménem právnické osoby, nebo v zájmu právnické osoby anebo v rámci innosti právnické osoby. Takto musí být protiprávní in spáchán n kterou z osob uvedených v zákon . Jedná se v první ád o statutární orgán nebo lena statutárního orgánu, anebo jinou osobu oprávn nou jednat jménem právnické osoby nebo za právnickou osobu. Krom takové osoby se m že jednat i o jinou osobu, která u právnické osoby vykonává ídící nebo kontrolní innost. M že se dále jednat o toho, kdo vykonává rozhodující vliv na ízení právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespo jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpov dnost právnické osoby. V neposlední ád se m že jednat také o zam stnance nebo osobu v obdobném postavení p i pln ní pracovních úkol , která zároveň není žádnou z výše uvedených osob. Poslední podmínkou nutnou k založení trestní

⁴⁴⁸ Cit. § 127 odst. 1 písm. i) trestního zákoníku: „Ú ední osobou je i) fyzická osoba, která byla ustanovena lesní stráží, stráží p írody, mysliveckou stráží nebo rybá skou stráží, pokud plní úkoly státu nebo spole nosti a používá p i tom sv éné pravomoci pro pln ní t chto úkol .“

⁴⁴⁹ Srov. podmínky ustanovení a zrušení ve ejné stráže a povinnosti a práva ve ejné stráž v § 38 až § 39a lesního zákona, § 14 až § 18 rybá ského zákona, § 12 až § 16 zákona o myslivosti a § 81 až § 81b zákona o ochran p írody a krajiny.

⁴⁵⁰ Srov. § 13 odst. 1 v ta druhá obchodního zákoníku.

odpovědnosti právnické osoby za konkrétní čin je, že jí lze shora popsané jednání na které z uvedených osob přičítat. Přičitatelnost zde znamená skutečnost, že na která ze shora uvedených fyzických osob svým jednáním spáchala trestný čin, který se následně přičítá právnické osobě. V případě zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení vyplnění pracovních úkolů, jak je specifikována výše, však pro přičtení jejich jednání právnické osobě jako trestný čin musí být splněna ještě na která z následujících podmínek. Jednou podmínkou je, že zaměstnanec či osoba v obdobném postavení daný čin spáchá na podklad rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo na které z dalších osob schopných založit trestní odpovědnost právnické osoby za konkrétní čin, s výjimkou jiných zaměstnanců či osob v obdobném postavení. Jinou podmínkou je, že zaměstnanec či osoba v obdobném postavení daný čin spáchá proto, že orgány právnické osoby nebo další osoby schopné založit trestní odpovědnost právnické osoby za konkrétní čin, s výjimkou jiných zaměstnanců či osob v obdobném postavení, neprovedly taková opatření, která mohl provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřazeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu. Uplatnění trestní právní odpovědnosti právnické osoby nebrání skutečnost, že protiprávní jednání fyzické osoby, které se právnické osobě přičítá, bylo spácháno předtím, než podle předpisu soukromého práva právnická osoba vznikla. Uplatnění trestní právní odpovědnosti právnické osoby nebrání ani skutečnost, že soud rozhodl po vzniku právnické osoby o její neplatnosti. Trestní odpovědnost právnické osoby nebrání dále skutečnost, že právní úkon zakládající oprávnění k jednání za právnickou osobu, oprávnění k zastupování apod., je neplatný nebo neúčinný. Právnická osoba může být podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob shledána trestně odpovědnou i tehdy, jestliže fyzická osoba, jejíž protiprávní jednání se právnické osobě přičítá, není za trestný čin trestně odpovědná (např. z důvodu nepřítomnosti či z jiného důvodu). A koliv zákon o trestní odpovědnosti právnických osob výslovně stanoví, že trestní odpovědnost právnické osoby nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným přičitatelným právnické osobě a zakládajícím její trestní právní odpovědnost za konkrétní trestný čin, lze o možnosti odsoudit právnickou osobu za trestný čin, není-li zjištěna konkrétní fyzická osoba, jež trestný čin spáchala, vážně pochybovat. V zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob zvolená

koncepce odpovědnosti právnických osob při posuzování subjektivní stránky jako jednoho z pojmových znaků trestného činu zkoumá subjektivní stránku u fyzické osoby, nikoli u právnické osoby, která zavinila jednání. Z toho lze usuzovat, že shledat právnickou osobu trestně právně odpovědnou za konkrétní trestný čin je možné pouze tehdy, došlo-li již k odsouzení fyzické osoby, jejíž jednání se právnické osobě přičítá. Z uvedeného lze tedy dovodit, že zvolená koncepce neumožňuje, aby probíhalo pouze řízení o trestném činu právnické osoby, aniž by předtím probíhlo trestní řízení s fyzickou osobou, jejíž jednání se dané právnické osobě přičítá. I přes explicitní zákonné ustanovení hovořící o opaku, nelze podle názoru autora předkládané práce právnickou osobu za daného právního stavu odsoudit za trestný čin, nebyla-li kupříkladu zjištěna konkrétní fyzická osoba, jež spáchala trestný čin, a koliv je zřejmé, že trestný čin spáchal pachatel způsobilý založit sankční odpovědnost právnické osoby. Vzhledem k uvedenému bude zřejmá problematická právnickou osobu postihnout v případě, že fyzická osoba nebude odsouzena například k doživotnímu trestu smrti, nepřítelnosti či zastavení trestního stíhání.

Na rozdíl od správních deliktů, u kterých se při rozhodování o každém konkrétním deliktu kromě formální stránky zkoumá i materiální stránka, u trestných činů se podle nové úpravy trestního práva hmotného zkoumá pouze formální stránka trestného činu. Dříve posuzovaná nebezpečnost trestného činu byla nahrazena a priori posuzovaným materiálním korektivem v podobě společenské škodlivosti a procesním korektivem, který dává státnímu zástupci pravomoc zastavit trestní stíhání pro jeho neúčelnost. Míra společenské škodlivosti se bude, podobně jako tomu bylo podle trestního zákona z roku 1961 u stupně nebezpečnosti činu pro společnost, určovat zejména významem chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou zavinění a pohnutkou.⁴⁵¹ Trestní stíhání je neúčelné, jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.⁴⁵² Zavinění a pohnutku je však třeba posuzovat u fyzické osoby, jejíž protiprávní jednání se dané právnické

⁴⁵¹ Srov. § 3 odst. 4 trestního zákoníku.

⁴⁵² Srov. § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu.

osob p í ítá. Aby bylo možno pohlížet na in jako na trestný in, musí být spln ny formální podmínky, a zároveň musí být vyhov no požadavk m materiálního korektivu.

Zásada zákonného vyjád ení skutkové podstaty trestného inu vyplývá z obecné zásady zákonitosti, která znamená vázanost orgán ve ejné moci p í výkonu jejich pravomocí právním ádem. Znaky trestného inu musí být vyjád eny zákonem. Toto lze dovodit zejména z l. 2 odst. 4 Ústavy, podle kterého nikdo nesmí být nucen ínit, co zákon neukládá, z l. 39 Ústavy, který vyjad uje zásadu, že jednání není trestné, není-li jako trestné ozna eno zákonem.⁴⁵³ Porušení nebo nespln ní právní povinnosti je trestným ínem, který lze postihnout trestní sankcí jestliže takovým jednáním došlo k napln ní znak konkrétní skutkové podstaty trestného inu stanovené zákonem. Nabízí se zde otázka, zda je v souladu s pravidlem zákonného vyjád ení skutkové podstaty situace, kdy v zákon obsažená skutková podstata ozna uje za protiprávní jednání pachatele, který poruší rozhodnutí správního ú adu. V takovém p ípad je totiž objektivní stránka áste n definována nikoli zákonem, nýbrž správním rozhodnutím. Zákon nicmén v takovém p ípad s áste ným definováním skutkové podstaty správním orgánem po ítá. Na rozdíl od správního deliktu si u trestného inu nelze p edstavit takovou situaci, že by správním orgánem byla definována p evážná ást skutkové podstaty. Zásada *nullum crimen sine lege* je v trestním právu uplatn na ve v tší mí e, než je tomu v rámci správního trestání.

Subjektem trestného inu je právnická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky trestného inu. Jestliže jednání pachatele nese zároveň atributy ú astenství na trestném inu ve form organizátorství, návodu í pomoci, bude právnická osoba trestn odpov dná pouze jako pachatel. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob výslovn nedefinuje pojem právnické osoby. Vzhledem k tomu lze íci, že se tento zákon vztahuje na všechny právnické osoby tak, jak jsou upraveny normami občanského a obchodního práva, s výjimkou t ch právnických osob, které jsou z p sobnosti tohoto zákona explicitn vylou eny. Rovn ž jedno lenné soukromoprávní právnické osoby jsou trestn odpov dné podle p edm tného zákona. Z odpovědnosti podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob jsou vylou eny eská republika a územní samosprávné celky. Vylou ení trestní odpovědnosti eské republiky s sebou nese pochopiteln í vylou ení trestní odpovědnosti všech organiza ních složek státu, nebo tyto nejsou samostatnými právnickými osobami. Vylou ena však není

⁴⁵³ *Nullum crimen sine lege.*

trestní odpovědnost právnických osob, na jejichž činnosti se jakkoli majetkově účastní Česká republika i územní samosprávné celky.⁴⁵⁴ A koliv to zákon výslovně nestanoví, nevztahuje se na ty mezinárodní mezivládní organizace, o nichž to stanoví mezinárodní smlouva, aby bylo jejich postavení upraveno i v národní právní úpravě.⁴⁵⁵ Na rozdíl od organizačních složek státu, jsou ostatní státní organizace⁴⁵⁶ právnickými osobami a jsou trestně odpovědné. Jedná se o státní podniky, státní příspěvkové organizace a Budjovický Budvar, národní podnik. Trestně odpovědné jsou i příspěvkové organizace územních samosprávných celků. Za trestně odpovědnou podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je třeba považovat i Českou národní banku, nebo se jedná o by specifickou právnickou osobu a zákon ji ze své působnosti nevylučuje.⁴⁵⁷ Podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je pachatelem trestného činu právnická osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákoníkem způsobem uvedeným v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. Pachatelem trestného činu právnické osoby je také právnická osoba, která k provedení činu užila jiné právnické osoby nebo fyzické osoby.

Subjektivní stránka trestného činu je tvořena zaviněním, které je jejím obligatorním znakem, popřímo pohnutkou, cílem a záměrem, které jsou jejími fakultativními znaky. Zavinění lze popsat jako psychický vztah pachatele ke skutečnostem zakládajícím trestný čin. Zavinění má svoji intelektuální složku (složka v domě) a volní složku (složka v le). Vzhledem k tomu, že právnická osoba není živá bytost, nýbrž pouhá právní fikce, zkoumá se subjektivní stránka pouze u fyzické osoby, jejíž protiprávní jednání se právnické osobě přičítá. Zavinění fyzické osoby se tak bude přičítat i právnické osobě, a to v etné jeho formy. Rozlišuje se zavinění úmyslné a zavinění nedbalostní. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákoník výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.⁴⁵⁸ Úmyslné zavinění zahrnuje úmysl přímý⁴⁵⁹ a úmysl nepřímý neboli eventuální.⁴⁶⁰ Nedbalostní zavinění zahrnuje nedbalost v domě⁴⁶¹ a nedbalost nev domě.⁴⁶² Podle trestního zákoníku mají být určité trestné činy

⁴⁵⁴ Srov. § 6 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁴⁵⁵ Srov. Fenyk, J., Smejkal, L.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 16.

⁴⁵⁶ Srov. § 54 a násl. zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

⁴⁵⁷ Srov. § 3 návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004, který s trestní odpovědností České národní banky nepočítal.

⁴⁵⁸ Srov. § 13 odst. 2 trestního zákoníku.

⁴⁵⁹ Srov. § 15 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.

⁴⁶⁰ Srov. § 15 odst. 1 písm. b) trestního zákoníku.

⁴⁶¹ Srov. § 16 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.

(např. u kterých trestných činů proti životnímu prostředí i u kterých hospodářské trestných činů) stíhány pouze v případě tzv. hrubé nedbalosti. Hrubá nedbalost není zvláštním druhem nedbalosti, nýbrž jen vyjádřením míry nedbalosti požadované trestním zákoníkem, a to jak v případě nedbalosti v domě, tak i v případě nedbalosti nev domě. Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže p ístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti sv d í o z ejmé bezohlednosti pachatele k zájm m chrán ěným trestním zákonem.⁴⁶³ U kterých trestných činů proti životnímu prostředí lze podle zákonné dikce spáchat *by i z nedbalosti*, což znamená, že sice z hlediska subjektivní stránky posta í nedbalost, avšak formu zavin ění je nutné zjiš ovat a uvést ji v meritorním rozhodnutí.⁴⁶⁴

Objektem trestného činu jsou právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem, takže jim stát poskytuje trestní právní ochranu. Jedná se o abstraktní duchovní hodnoty společenského řádu, které jsou p edm ětem ochrany v trestním právu, a nikoli o konkrétní p edm ěty vnímatelné smysly.⁴⁶⁵ Od objektu je třeba odlišovat p edm ět útoku, kterým je trestným činem zasažen konkrétní smysly vnímatelný reálný p edm ět. Druhovým objektem trestných činů proti životnímu prostředí je zájem na ochran ě životního prostředí jako celku, zájem na ochran ě jednotlivých složek životního prostředí, zájem na zachování ekologické rovnováhy v p írod ě, zájem na zachování co nejv ěší druhové rozmanitosti v p írod ě, ochrana zvířat proti týrání (dodržování lidských morálních pravidel i ve vztahu ke zvířat ěm), ochrana lovk a p ed nep íznivými vlivy lé iv a p ed nep íznivými vlivy pocházejícími od potravin a jiných produkt ě živo išného p vod u, ochrana zdravých životních podmínek hospodářských zvířat a ochrana života a zdraví zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat, voln ě žijících zvířat a užitkových rostlin.

Objektivní stránkou trestného činu se rozumí způsob spáchání trestného činu a následky trestného činu. Objektivní stránka trestných činů v oblasti ochrany životního prostředí vychází ze skutečnosti, že protiprávní jednání způsobuje určitý nep íznivý následek na existujícím stavu životního prostředí. Objektivní stránku charakterizují její obligatorní znaky, popř. i její fakultativní znaky. Obligatorními znaky objektivní stránky trestného činu jsou jednání, následek a p íinný vztah mezi jednáním a následkem. Protiprávní jednání u

⁴⁶² Srov. § 16 odst. 1 písm. b trestního zákoníku.

⁴⁶³ Srov. § 16 odst. 2 trestního zákoníku.

⁴⁶⁴ Srov. např. trestný čin poškození lesa, trestný čin neoprávn ěného nakládání s odpady, trestný čin odn íman í nebo ni ěn í živo išch a rostlin i trestný čin ší ěn í nakažliv ě nemoc í zvířat.

⁴⁶⁵ Srov. Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha, ASPI, a. s., 2007, str. 149.

trestných in v oblasti ochrany životního prostředí je zpravidla jednání, jež je v rozporu s právními předpisy upravujícími ochranu životního prostředí. Následkem u trestných in v oblasti ochrany životního prostředí je ohrožení životního prostředí i poškození životního prostředí. Mezi fakultativní znaky objektivní stránky trestného inu adíme dobu inu, místo inu, způsob provedení inu a použité prostředky, hmotný předmet útoku, úinek (zma, resp. nebezpečí zma na hmotném předmetu útoku). Charakteristickým znakem trestných in proti životnímu prostředí je, až na výjimky, že jejich ustanovení mají blanketní charakter, tedy odkazují na jiné obecné závazné právní předpisy v oblasti ochrany životního prostředí. Tímto způsobem formulované skutkové podstaty jsou poměrně rozumným řešením, nebo nevyvolávají nutnost novelizovat trestní zákoník z důvodu poměrně málo změn, ke kterým dochází v předpisech práva životního prostředí. Dalším typickým znakem trestných in proti životnímu prostředí jsou poměrně široké formulace protiprávních jednání pachatele trestného inu. Takové formulace skutkových podstat by měly umožňovat postihovat relativně široký okruh protiprávních jednání uvedených v právních předpisech práva životního prostředí, na které se konkrétní skutkové podstaty trestných in odvolávají. V oblasti ochrany životního prostředí prostředky trestního práva jsou využívány ohrožovací skutkové podstaty,⁴⁶⁶ poškozovací skutkové podstaty,⁴⁶⁷ skutkové podstaty, u nichž je ohrožení a poškození životního prostředí stanoveno alternativně⁴⁶⁸ a skutkové podstaty, u nichž se kombinuje poškozovací jednání pachatele s určitým ohrožením.^{469, 470} Výhoda u ohrožovacích skutkových podstat z pohledu orgánů činných v trestním řízení spoívá v tom, že u nich není třeba prokazovat pachateli přímou souvislost se vzniklým poškozením, což v důsledku může znamenat snazší prokazatelnost a tím ve svém důsledku i větší objasnitelnost těchto trestných in. Toto však ani u takto formulovaných skutkových podstat nevylučuje existenci dokonaných trestných in, jejichž znakem je již konkrétní způsob sobení nepřiznávajícího úinku na právem chráněném zájmu.

Protiprávnost označuje to, že jednání je v rozporu s právem, tzn., že je porušena i není splněna právní povinnost stanovená zákonem i na základě zákona. Protiprávnost tedy obecně nastává porušením zákazu nebo nesplněním příkazu. Jednání však není v rozporu s právem, i

⁴⁶⁶ Srov. trestný in odnávání nebo ničení živočichů a rostlin.

⁴⁶⁷ Srov. trestný in poškození lesa.

⁴⁶⁸ Srov. trestný in neoprávněného nakládání s odpady.

⁴⁶⁹ Srov. trestný in poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti.

⁴⁷⁰ Srov. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.

když je porušena i není splněna konkrétní právní povinnost, byla-li zde zároveň okolnost vylučující protiprávnost. K tomu, aby došlo k naplnění skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí v užším smyslu, jsou nutné dva základní předpoklady, a to protiprávnost jednání pachatele a daným jednáním způsobený nežádoucí stav v podobě ohrožení či poškození životního prostředí jako celku i jednotlivých složek životního prostředí. Jelikož se v případě trestných činů proti životnímu prostředí jedná zpravidla o skutkové podstaty s blanketními dispozicemi, je protiprávnost v konkrétních skutkových podstatách výslovně stanovena odkazem na příslušné právní předpisy v oblasti ochrany životního prostředí. Okolnostmi vylučujícími protiprávnost jsou takové okolnosti, které mají za důsledek, že jednání, které jinak splňuje zákonné znaky trestného činu, nemůže být jako trestný čin posuzováno. Trestní zákoník jako o okolnostech vylučujících protiprávnost explicitně hovoří o krajní nouzi, nutné obraně, svolení poškozeného, přípustném riziku a oprávněném použití zbraní. Teorie trestního práva nicméně počítá s dalšími okolnostmi vylučujícími protiprávnost, jako jsou kupříkladu naplnění zákonné povinnosti, výkon oprávnění, výkon povolání a dovozené riziko. Tyto okolnosti vylučující protiprávnost mohou být uplatněny, nebo se jedná o použití analogie ve prospěch osoby obviněné z trestného činu. V souvislosti s trestnými činy právnických osob proti životnímu prostředí lze zřejmě za nejvýznamnější okolnost vylučující protiprávnost považovat krajní nouzi. Trestným činem tedy není jednání, které by jinak bylo považováno za trestný čin, odvrací-li takovým jednáním daná osoba nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákoníkem, jestliže nebezpečí nebylo možné za daných okolností odvrátit jinak, jednáním nebyl způsoben zřejmě stejný závažný nebo ještě závažnější následek jako ten, který hrozil, a ten, komu nebezpečí hrozilo, je nebyl povinen snášet.⁴⁷¹ Při posuzování toho, zda se v konkrétním případě jednalo o existenci okolnosti vylučující protiprávnost v podobě krajní nouze, se orgán činný v trestním řízení řídí pravidlem subsidiarity a pravidlem proporcionality.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob upravuje z forem **součinnosti** pouze spolupachatelství a nepřímé pachatelství. Trestní odpovědnost právnické osoby nevylučuje trestní odpovědnost fyzických osob, jejichž protiprávní činy tuto trestní odpovědnost právnické osoby zakládá. Trestní odpovědnost fyzických osob, jejichž protiprávní činy zakládá trestní

⁴⁷¹ Srov. § 28 trestního zákoníku.

odpov dnost právnické osoby, nevylučuje trestní odpovědnost dané právnické osoby.⁴⁷² Pokud jde o spolupachatelství, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob stanoví, že byl-li trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž je alespoň jedna osoba právnická, odpovídá každá z těchto osob, jako by trestný čin spáchala sama.⁴⁷³ Explicitně se tedy upravuje i spolupachatelství právnických osob a fyzických osob. Ustanovení o nepřímém pachatelství označuje za pachatele trestného činu právnické osoby také právnickou osobu, která k provedení činu užila jiné právnické osoby nebo fyzické osoby.⁴⁷⁴ Jelikož nejsou organizátorství, návod a pomoc jako formy trestné součinnosti explicitně v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob upraveny, a zároveň použití trestního zákoníku nepochybně není v případě posouzení těchto forem součinnosti vyloučeno z povahy věci, použije se při jejich posuzování odpovídající ustanovení trestního zákoníku. Platí tedy, že na trestní odpovědnost a trestnost organizátora, návodce a pomocníka se užijí ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, nestanoví-li trestní zákoník jinak.⁴⁷⁵

Souběhem se rozumí případy, kdy pachatel spáchal dva nebo více trestných činů, než bylo o něm kterém z nich rozhodnuto. Při jednoúčelném souběhu pachatel jedním skutkem spáchá dva nebo více trestných činů. Při víceúčelném souběhu pachatel spáchá více skutků dva nebo více trestných činů. O souběh trestných činů se nejedná tehdy, kdy některý z prvků uvedené definice souběhu chybí. Také se může jednat o případy, kdy ke spáchání dvou nebo více trestných činů došlo pouze zánlivě. Souběh je třeba odlišovat od recidivy, která odpovídá situaci, kdy dříve odsouzený pachatel spáchá nový trestný čin. Souběhem není situace, kdy je trestný čin méně závažný tzv. fakticky konzumován trestným činem závažnějším. Jako faktická konzumpce se označuje situace, kdy naplnění skutkové podstaty určitého trestného činu konkrétním jednáním je podružné ve vztahu k naplnění jiné skutkové podstaty závažnějšího charakteru tímtož jednáním. V takovém případě se hovoří o tom, že závažnější skutková podstata trestného činu konzumuje skutkovou podstatu trestného činu, která je oproti ní méně závažná. Souběhem není dále situace, kdy jde o jeden trvajících trestný čin, o jeden hromadný trestný čin nebo o pokračování v trestném činu. V případě hromadného trestného činu se nejedná o naplnění více skutkových podstat trestných činů. Hromadným

⁴⁷² Srov. § 9 odst. 3 v. 1. a § 8 odst. 1 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁴⁷³ Srov. § 9 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁴⁷⁴ Srov. § 9 odst. 3 v. 2. zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁴⁷⁵ Srov. § 9 odst. 2 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁴⁷⁶ Srov. § 24 odst. 1 a 2 trestního zákoníku.

trestným inem je takový trestný in, u kterého je více útok znakem skutkové podstaty. Trvajícím trestným inem je takový trestný in, u kterého se nejedná o jednorázové protiprávní jednání, nýbrž o déletrvající protiprávní stav. Pokračováním v trestném inu je souhrn dílích útoků, které naplňují tutéž skutkovou podstatu, mají společný záměr, podobný způsob provedení a souvisejí časově a pokud jde o předmět útoku. V případě, že soud odsuzuje pachatele za dílčí útok u pokračování v trestném inu, za jehož ostatní útoky byl pachatel odsouzen rozsudkem, který již nabyl právní moci, ukládá soud společný trest.⁴⁷⁶ Souběhem není rovněž situace, kdy sice došlo ke spáchání dvou nebo více trestných inů dříve, než bylo o nich rozhodnuto, nicméně předmětné trestné iny jsou navzájem ve vztahu subsidiarity, resp. speciality. Souběhem není ani situace, kdy jsou dané trestné iny ve vztahu základní a kvalifikované skutkové podstaty. Dojde-li k souběhu trestných inů, rozhoduje soud o uložení sankce za všechny sbíhající se trestné iny podle zásady absorpce. V případě, že se o sbíhajících trestných inech koná společné řízení, uloží soud úhrnný trest, a to ve výši podle toho ustanovení trestního zákoníku, které ze sbíhajících se trestných inů upravuje trestný in nejprvní trestný.⁴⁷⁷ V případě, kdy soud odsuzuje pachatele za některý z trestných inů, který pachatel spáchal dříve, než byl soudem prvního stupně vyhlášen odsuzující rozsudek za jiný jeho trestný in, uloží soud souhrnný trest, a to ve výši podle toho ustanovení trestního zákoníku, které ze sbíhajících se trestných inů upravuje trestný in nejprvní trestný. Souhlasem s uložení souhrnného trestu soud zruší výrok o trestu uloženém pachateli dřívejším rozsudkem.⁴⁷⁸ Trestné iny poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti jsou k ostatním trestným inům proti životnímu prostředí obsaženým v hlavě VIII zvláštní části trestního zákoníku ve vztahu subsidiarity. Jednoinný souběh trestných inů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti s jinými trestnými iny hlavy VIII zvláštní části trestního zákoníku je s výjimkou jednoinného souběhu s trestným inem poškození lesa vyloučen. Jednoinný souběh trestného inu poškození lesa s trestným inem poškození a ohrožení životního prostředí je tedy možný. Spíše nepravděpodobný je jednoinný souběh trestného inu poškození lesa s trestnými iny neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a neoprávněného nakládání s

⁴⁷⁶ Srov. § 45 odst. 1 trestního zákoníku.

⁴⁷⁷ V podrobnostech srov. § 43 odst. 1 trestního zákoníku.

⁴⁷⁸ V podrobnostech srov. § 43 odst. 2 trestního zákoníku.

chrán ěnými voln ě žijícími živo ěchy a plan ě rostoucími rostlinami z nedbalosti, nebo d ěviny rostoucí v lese nejsou považovány za plan ě rostoucí rostliny.⁴⁷⁹ Je rovn ěž možný jedno inný soub ěh trestného ěinu poškození lesa s trestným ěinem krádeže. P ěi nelegální t ěž ěasto dochází k poškození stojících strom ě na pozemcích sousedních vlastník ě ve snaze pachatele vyt ěženou d ěvní hmotu co nejrychleji z lesa vyv ězt. V takových p ěípadech m ěže jít o spáchání trestného ěinu poškození cizí v ěci, který m ěže být spáchán v jedno inném soub ěhu s trestným ěinem poškození lesa. Pokud dojde ke kácení strom ě rostoucích mimo les bez povolení orgán ě ochrany p ěírody, nejde o jednání popsané ve skutkové podstat ě trestného ěinu krádeže, nýbrž se m ěže jednat o trestný ěin poškození lesa.⁴⁸⁰ Jedno inný soub ěh trestného ěinu pytláctví s trestným ěinem krádeže je možný. Okamžikem ulovení se zv ě, jež je p ěedm ětem práva myslivosti a ryby, jež jsou p ěedm ětem rybá ského práva, stávají vlastnictvím subjektu oprávn ěného k výkonu tohoto práva.⁴⁸¹ Pokud tedy zv ěí ryby uloví osoba odlišná od oprávn ěného subjektu, a zároveň toto jednání spl ěuje podmínky skutkové podstaty trestného ěinu krádeže, dopouští se daná osoba trestného ěinu pytláctví v jedno inném soub ěhu s trestným ěinem krádeže. Možný je rovn ěž jedno inný soub ěh trestného ěinu pytláctví s trestným ěinem poškození cizí v ěci. Pokud je pytlá ěení provád ěno zvlášt ě zavrženímhodným zp ěsobem, je možný jedno inný soub ěh trestného ěinu pytláctví s trestným ěinem týrání zv ěíat. Pokud pachatel zv ěí uloví neoprávn ěněn ě drženou zbraní, je možný jedno inný soub ěh trestného ěinu pytláctví s trestným ěinem nedovoleného ozbrojování. Trestné ěiny ší ěení nakažlivé nemoci zv ěíat a ší ěení nakažlivé nemoci a šk ědce užitkových rostlin jsou v pom ěru subsidiarity k trestným ěin ěm obecného ohrožení, resp. obecného ohrožení z nedbalosti a sabotáže. Jedno inný soub ěh t ěchto trestných ěin s trestným ěinem poškození cizí v ěci je možný, jednal-li pachatel v ěmyslu zp ěsobit škodu na cizím majetku.

Existence d ěvod **zániku trestnosti**, které nastávají po spáchání ěinu ex post, má za následek ztrátu oprávn ění orgánu ěinného v trestním ěízení postihnout dané jednání jako trestný ěin. ěízení p ěed orgánem ěinným v trestním ěízení tedy nebude moci být zahájeno, a pokud již ěízení b ěží, musí být zastaveno. Trestnost trestných ěin právnických osob zaniká z n ěkolika d ěvod ě, a to uplynutím ěasu, ěú ěinnou lítostí a v ur ěitých p ěípadech také zánikem právnické osoby. Za d ěvod zániku trestnosti sui generis lze považovat uplatn ění zásady

⁴⁷⁹ Srov. § 31 lesního zákona.

⁴⁸⁰ Srov. Rozsudek M ěstského soudu v Praze ě. j. 4 Ca 5/2005-33ze dne 23. 9. 2005.

⁴⁸¹ Srov. § 2 písm. h) zákona o myslivosti a § 2 písm. f) rybá ského zákona.

oportunitý státním zástupcem, jakožto procesního korektivu formální koncepce trestného inu. Trestní odpovědnost právnických osob zaniká proml ením, a to obdobným způsobem, jak o tom hovoří pravidla týkající se proml ení obsažená v trestním zákoníku.⁴⁸² Trestní odpovědnost právnických osob zaniká v určitých případech také zánikem právnické osoby. Pokud jde o právní zrušení a zánik právnické osoby v právu trestního řízení, upravuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob poměrně přesný evidenční a rozhodovací režim, který má znemožňovat, aby právnická osoba unikla trestní odpovědnosti. Zanikla-li by totiž právnická osoba bez právního nástupce do pravomocného skončení trestního stíhání, trestnost trestného inu jí spáchaného by zanikla. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob stanoví právnické osobě, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, povinnost neprodleně písemně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení a zániku, a to před provedením těchto úkonů. Sankcí za nesplnění uvedené informační povinnosti je neplatnost provedených úkonů. Nejdůležitějším ustanovením v souvislosti se zrušením a zánikem právnické osoby je nepochybně ustanovení o tom, že s určitými výjimkami, do doby pravomocného skončení trestního stíhání nemůže být právnická osoba zrušena a nemůže dojít k jejímu zániku. Výjimkou jsou pouze případy, kdy by důsledky nezrušení či neumožnění zániku osoby byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného inu. Pro případ, že by se v dané věci jednalo o takovou výjimku, stanoví zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na právního nástupce této osoby. Pro právnické osoby založené na dobu určitou nebo k dosažení určitého účelu, u nichž v době od zahájení trestního stíhání uplynula doba, na kterou byly založeny, nebo se naplnil účel, pro který byly založeny, stanoví zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, že se na ně hledí, jako by byly založeny na dobu neurčitou. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob rovněž umožňuje jako další zajišťovací opatření uložit právnické osobě, aby ve stanovené lhůtě složila na určený účet stanovenou částku odpovídající výši předpokládaného peněžitého trestu nebo aby poskytla jinou záruku. Z uvedeného je zřejmé, že pokud už právnická osoba bude umožněna, aby zanikla do pravomocného skončení trestního stíhání, bude to se jednat o zánik právnické osoby s právním nástupcem. S důvodem zániku trestnosti trestného inu právnické osoby spojujícím v zániku právnické osoby je spojena otázka přechodu trestní odpovědnosti na

⁴⁸² Srov. § 12 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a § 34 trestního zákoníku.

právního nástupce právnické osoby. Zaniká-li právnická osoba s právním nástupcem, trestnost trestného činu jí spáchaného, nezaniká. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob stanoví, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Přesla-li by trestní odpovědnost právnické osoby na více právních nástupců právnické osoby, musel by soud při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z těchto právních nástupců přeshly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, přihlídnout i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s níž byl spáchán předmětný trestný čin. Na ukládání úhrnného, souhrnného a společného trestu právnímu nástupci právnické osoby se obdobně užijí ustanovení trestního zákoníku, přičítá-li takový postup v úvahu vzhledem k povaze právního nástupnictví nebo z jiných důvodů. Naopak v případě, že takový postup vzhledem k povaze právního nástupnictví i z jiných důvodů v úvahu nepřichází, uloží soud samostatný trest. Uvedená pravidla pro přechod trestní odpovědnosti na právní nástupce právnické osoby se obdobně užijí také v případě, že dojde ke zrušení právnické osoby po pravomocném skončení trestního stíhání.⁴⁸³ Je více než pravděpodobné, že popsany zlomový institut přechodu trestní odpovědnosti upravený v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob přinese mnoho aplikačních a výkladových problémů. V souvislosti se zavedením formálního pojetí trestného činu již trestní zákoník neobsahuje jako důvod zániku trestnosti zánik nebezpečnosti činu pro společnost. Případy, na které by dopadala úprava zániku nebezpečnosti pro společnost podle trestního zákona z roku 1961, jsou od účinnosti trestního zákoníku řešeny na základě zásady oportunitity upravené v trestním řádu. Jedná se o právo státního zástupce nezahajovat trestní stíhání, a koliv k jeho zahájení existují zákonné podmínky. Formulace zásady oportunitity v trestním řádu je následující: „*Státní zástupce m ťže zastavit trestní stíhání, jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.*“.⁴⁸⁴ Účinnou lýtostí trestní odpovědnost právnické osoby zaniká, jestliže právnická osoba dobrovolně upustila od dalšího protiprávního jednání a odstranila nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákoníkem, anebo škodlivému následku zamezila nebo škodlivý

⁴⁸³ Srov. § 10 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁴⁸⁴ Srov. § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu.

následek napravila, nebo u inila státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu o trestném inu oznámení v dob , kdy nebezpe í, které vzniklo zájmu chrán nému trestním zákonem, mohlo být ješt odstran no nebo škodlivému následku trestného inu mohlo být ješt zabrán no. Zatímco podle trestního zákoníku je možný zánik trestní odpov dnosti za trestný in fyzické osoby pouze u taxativn vymezených trestných in , je v zákon o trestní odpov dnosti právnických osob ú inná lítost vymezena ší eji.⁴⁸⁵ D vodem pro to je up ednost ování prevence p ed ukládáním trest . Ze zkušeností orgán inných v trestním ízení bude pravd podobn u trestných in v oblasti ochrany životního prost edí v praxi aplikovatelná jako d vod zániku trestnosti zejména práv ú inná lítost. Smyslem ustanovení o ú inné lítosti v zákon o trestní odpov dnosti právnických osob je, aby osoba pachatele zamezila škodlivému následku svého p edešlého jednání, resp. aby napravila škodlivý následek takového jednání, za což je jí slíbena beztrestnost. V n kterých p ípadech trestných in právnických osob proti životnímu prost edí nicmén bude, stejn jako tomu je p i aplikaci ú inné lítosti u t chto trestných in podle trestního zákoníku, institut ú inné lítosti neaplikovatelný. Nebude totiž v silách osoby pachatele zamezit negativním následk m svého p edešlého jednání. To je d sledkem toho, že p i dokonání poškození životního prost edí bude asto ztráta na n m vzniklá již neodvratitelná.

Zákon o trestní odpov dnosti právnických osob stanoví pom rn široký **katalog trest** , které lze právnické osob uložit.⁴⁸⁶ Tento katalog trest se pom rn výrazn liší od katalog trest , které je možné ukládat za spáchání trestných in fyzickým osobám.⁴⁸⁷ Konkrétn je podle zákona o trestní odpov dnosti právnických osob možné právnické osob uložit trest zrušení právnické osoby, trest propadnutí majetku, pen žitý trest, trest propadnutí v ci nebo jiné majetkové hodnoty, trest zákazu innosti, trest zákazu pln ní ve ejných zakázek, ú asti v koncesním ízení nebo ve ve ejné sout ži, trest zákazu p íjímání dotací a subvencí a trest uve ejn ní rozsudku. Tresty, které mají být podle zákona o trestní odpov dnosti právnických osob t mto osobám ukládány, jsou upraveny v souladu se specifiky právnické osoby a jsou orientovány na postižení t ch stránek její innosti, které lze nejú inn ji postihnout. D ležitou roli zde sehrává prevence. N které tresty byly do zákona zakotveny i v souvislosti se závazky

⁴⁸⁵ Netýká se pouze trestných in p íjetí úplatku, podplacení a nep ímého úplatká ství.

⁴⁸⁶ Srov. § 15 odst. 1 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

⁴⁸⁷ Srov. § 52 odst. 1 trestního zákoníku.

plynucími z mezinárodního práva.⁴⁸⁸ Tresty a ochranné opat ení upravené v zákon o trestní odpov dnosti právnických osob je možné právnické osob uložit samostatn i vedle sebe. Pen žitý trest však nelze uložit vedle trestu propadnutí majetku. Trest propadnutí v ci nebo jiné majetkové hodnoty pak nelze uložit vedle ochranného opat ení zabrání v ci nebo jiné majetkové hodnoty, pokud by se m lo jednat o tutéž v c nebo jinou majetkovou hodnotu, ohledn které by byl uložen test propadnutí v ci nebo jiné majetkové hodnoty.⁴⁸⁹ Podle zákona o trestní odpov dnosti právnických osob p íhlédne soud p í stanovení druhu trestu a jeho vým ry k povaze a závažnosti trestného ínu, k pom r m právnické osoby, v etn její dosavadní innosti a jejích majetkových pom r . Soud p íhlédne rovn ž k tomu, zda právnická osoba vykonává svou innost ve ve ejném zájmu, jež má strategický nebo obtížn nahraditelný význam pro národní hospodá ství, obranu nebo bezpe nost. Dále soud p íhlédne k p sobení právnické osoby po ínu, zejména k její p ípadné ú inné snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky ínu. Soud p íhlédne také k ú ínk m a d sledk m, které lze o ekávat od trestu pro budoucí innost právnické osoby. P í ukládání trestních sankcí právnické osob , p íhlédne soud také k d sledk m, které m že mít uložení takových sankcí na t etí osoby. V této souvislosti zákonný text stanoví, že soud zejména p íhlédne k právem chrán ným zájm m osob poškozených trestným ínem a v ítel právnické osoby, jejichž pohledávky v í trestn odpov dné právnické osob vznikly v dobré ví e a nemají p vod nebo nesouvisí s trestným ínem právnické osoby.⁴⁹⁰ P í ukládání trest je t eba aplikovat zásadu zákonnosti a zásadu individualizace trestu. Zásada zákonnosti znamená v každém konkrétním p ípad dodržování zákonných ustanovení, pokud jde o ú el trestu a jeho vym ení tak, aby to odpovídalo všem zvláštnostem daného p ípadu. Zásada individualizace trestu pak znamená, že jak druh, tak i intenzita trestu musí být v každém konkrétním p ípad odpovídající všem zvláštnostem p ípadu. Zatímco dle trestního zákona z roku 1961 bylo základním vodítkem p í ukládání trest jeho ustanovení o ú elu trestu,⁴⁹¹ není v trestním zákoníku ani v zákon o trestní odpov dnosti právnických osob ú el trest a ochranných opat ení výslovn vyjád en. Vymezení ú elu trestu je tedy ponecháno trestní nauce. Ustanovení o ú elu trestu je v zásad nahrazeno promítnutím obecných zásad trestání do ustanovení o trestech a ochranných

⁴⁸⁸ Nap . trest zákazu pln ní ve ejných zakázek, ú asti v koncesním ízení nebo ve ve ejné sout ži, trest zákazu p íjímání dotací a subvencí, trest zrušení právnické osoby a trest uve ejn ní rozsudku.

⁴⁸⁹ Srov. § 15 odst. 3 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

⁴⁹⁰ Srov. § 14 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

⁴⁹¹ Srov. § 23 trestního zákona.

opat eních. Obecné zásady trestání jsou v trestním zákoníku stanoveny jednak obecn pro všechny tresty a ochranná opat ení,⁴⁹² jednak zvláš pro tresty⁴⁹³ a jednak zvláš pro ochranná opat ení.⁴⁹⁴ Ú el trestání vyplývá z obecných zásad trestání jako v d ích idejí trestání, z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí a v bec z celkové koncepce trestního zákoníku.⁴⁹⁵ Vzhledem ke vztahu obou zákon lze íci, že ú el trestání vyplývající z trestního zákoníku jako celku se bude s ur itými odchylkami aplikovat i v p ípad trestných in právnických osob. Obecné zásady trestání nemají v trestním zákoníku své definice, nýbrž jsou promítnuty do jednotlivých ustanovení o ukládání trest a ochranných opat ení. Mezi obecné zásady trestání, které lze nepochybn aplikovat i v p ípad trestání právnických osob, se adí zejména zásada zákonnosti, zásada p im enosti, zásada individualizace použitých sankcí, zásada personality trestu a zásada neslu itelnosti ur itých druh sankcí u téhož pachatele.⁴⁹⁶ D ležitým pravidlem uvedeným v trestním zákoníku, které je možné vztáhnout i na trestání právnických osob, je pravidlo, že tam, kde posta í k dosažení ú elu trest nebo ochranné opat ení mén postihující, nesmí být uložena trestní sankce citeln jší.⁴⁹⁷ Okolnosti, k nimž soud p íhlíží p í stanovení druhu trestu a jeho vým ry právnické osob , jsou povaha a závažnost spáchaného trestného ínu, majetkové a jiné pom ry osoby pachatele, dosavadní innost osoby pachatele a možnost zjednání nápravy u osoby pachatele, jednání osoby pachatele po ínu, zejména p ípadná snaha nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky ínu a ú inky a d sledky, které lze o ekávat od trestu pro budoucí innost osoby pachatele.⁴⁹⁸ Hlediska pro stanovení druhu a vým ry trestu tvo í jednotu a musejí se vzájemn dopl ovat a podmi ovat. D ležitým kritériem p í ukládání trestu je význam chrán něho zájmu, který byl ínem dot en. Chrán ným zájmem je u trestných in proti životnímu prost edí zájem na ochran životního prost edí a jeho jednotlivých složek. Zdravé životní prost edí a jeho stav je nejen biologickým a ekologickým, ale i ekonomickým a sociálním

⁴⁹² Cit. § 37 trestního zákoníku: „Trestní sankce lze ukládat jen na základ trestního zákona. Pachateli nelze uložit kruté a nep ím ené trestní sankce. Výkonem trestní sankce nesmí být ponížena lidská d stojnost.“ a § 38 trestního zákoníku: „Trestní sankce je nutno ukládat s p íhlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného ínu a pom r m pachatele. Tam, kde posta í uložení trestní sankce pachatele mén postihující, nesmí být uložena trestní sankce pro pachatele citeln jší. P í ukládání trestních sankcí se p íhlédne i k právem chrán ným zájm m osob poškozených trestným ínem.“

⁴⁹³ Srov. § 39 až 45 trestního zákoníku.

⁴⁹⁴ Srov. § 98 a 99 trestního zákoníku.

⁴⁹⁵ K tomu srov. p íslušnou pasáž d vodové zprávy k trestnímu zákoníku.

⁴⁹⁶ Podrobn ji se k jednotlivým obecným zásadám trestání vyjad uje p íslušná pasáž d vodové zprávy k trestnímu zákoníku.

⁴⁹⁷ Srov. § 38 odst. 2 trestního zákoníku.

⁴⁹⁸ Srov. § 39 odst. 1 trestního zákoníku.

p edpokladem existence lidské populace na Zemi.⁴⁹⁹ Avšak hodnotí se nikoli typový význam individuálního objektu, nýbrž význam konkrétního objektu. Tedy i v p ípad trestného inu poškození a ohrožení životního prost edí, u n jž je objektem zájem na ochran životního prost edí jako celku, bude t eba vždy zkoumat význam konkrétního objektu, který byl trestným inem dot en. Povaha a závažnost trestného inu je dána také zp sobem provedení inu. P it žující okolností je spáchání inu surovým nebo trýznivým zp sobem, záke n , se zvláštní lstí nebo jiným obdobným zp sobem.⁵⁰⁰ Povaha a závažnost trestného inu je podstatn spoluur ována závažností následk trestného inu. Je-li následkem trestného inu ohrožení, záleží nejen na velikosti hrozící škody, ale také na stupni pravd podobnosti, že škoda opravdu nastane. Nejp ísn jším trestem, jež m že být uložen právnické osob , je trest zrušení právnické osoby. Tento trest bude moci být uložen právnické osob se sídlem v eské republice, pokud její innost spo ívala zcela nebo p evážn v páchání trestného inu nebo trestných in . A koliv se hovo í o tom, že daný trest bude ukládán zejména v p ípadech, kdy se právnická osoba podílela svou inností na organizovaném zlo inu, lze o tom vážn pochybovat. Takové právnické osoby mají obvykle velmi propracovanou strukturu a logistiku páchání organizované trestné innosti. Uvedená propracovanost vztah a inností v rámci takové právnické osoby spolu s tím, že se v eské republice pro trestní odpov dnost právnických osob uplat uje koncepce p í itatelnosti, bude mít za d sledek velmi obtížné prokazování shora uvedené podmínky nutné pro uložení trestu zrušení právnické osoby. Pravd podobn nej ast ji ukládaným trestem podle zákona o trestní odpov dnosti právnických osob bude v praxi pen žitý trest. Pen žitý trest bude ukládán v denních sazbách, které jsou u právnických osob p im en zvýšeny oproti sazbám ur eným fyzickým osobám podle trestního zákoníku. Konkrétn íní denní sazba pen žitého trestu ukládaného právnickým osobám nejmén 1 000 K a nejvíce 2 000 000 K . P í ur ení výše denní sazby má soud povinnost zohlednit majetkové pom ry dané právnické osoby.⁵⁰¹ Podle zákona o trestní odpov dnosti právnických osob m že soud uložit právnické osob též trest zákazu innosti, a to na jeden rok až dvacet let, byl-li trestný in spáchán v souvislosti s touto inností. Trest zákazu innosti by se m l týkat zejména takové innosti, ke které je t eba zvláštního povolení a nem l být chápán jako trest zákazu samotného podnikání. Novým typem

⁴⁹⁹ Cit. Damohorský, M. a kol.: Právo životního prost edí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 4 až 5.

⁵⁰⁰ Srov. § 42 písm. c) trestního zákoníku.

⁵⁰¹ Srov. § 18 odst. 2 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

trestu požadovaným n kterými mezinárodními úmluvami je trest zve ejn ní rozsudku, a to ve ve ejném sd lovacím prost edku. Ú elem zakotvení tohoto trestu do zákona o trestní odpov dnosti právnických osob je poskytnutí informací ve ejnosti o tom, že se právnická osoba dopustila trestného inu. D vodem uložení tohoto trestu je podle zákonného textu bu povaha a závažnost trestného inu, nebo zájem na ochran bezpečnosti lidí nebo majetku, pop ípad spole nosti. Zákon o trestní odpov dnosti právnických osob upravuje institut zániku výkonu trestu z dvodu proml ení výkonu trestu. Tento institut spo ívá v tom, že po uplynutí proml ecí doby není možné uložený trest vykonat. Proml ecí doby íní podle závažnosti uloženého trestu t icet, dvacet, deset a p t let.

A koliv mnohé evropské p edpisy hovo í v souvislosti s trestn právní odpov dností ve svých ustanoveních o **nápravných opat eních**, neumož uje ani trestní zákoník ani zákon o odpov dnosti právnických osob ukládat v trestním ízení žádná opat ení k náprav . Zde je patrný rozdíl oproti právní úprav správního trestání, která a jinak mnohem mén komplexní než úprava trestn právní, nápravná opat ení jako nástroj hojn využívá, a to zejména v oblasti ochrany životního prost edí. Zákon o trestní odpov dnosti obsahuje zvláštní úpravu **ochranných opat ení**. Podle tohoto zákona lze právnické osob uložit jako ochranné opat ení pouze zabrání v ci nebo jiné majetkové hodnoty.⁵⁰² Ochranné opat ení lze právnické osob uložit pouze tehdy, je-li p im ené povaze a závažnosti spáchaného inu, a pom r m dané právnické osoby. Uvedené ochranné opat ení lze právnické osob uložit samostatn nebo i vedle n kterého trestu i více trest , které lze uložit vedle sebe. Ochranné opat ení zabrání v ci nebo jiné majetkové hodnoty však nelze uložit vedle trestu propadnutí v ci nebo jiné majetkové hodnoty, pokud by se m lo jednat o tutéž v c nebo jinou majetkovou hodnotu, ohledn které by byl uložen test propadnutí v ci nebo jiné majetkové hodnoty.⁵⁰³

Kapitola V. Orgány oprávn né k projednávání trestných in právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí

Policie eské republiky zahrnuje také specializované útvary a osoby odhalující, dokumentující a projednávající ekologickou kriminalitu. Na centrální úrovni jsou specialisté na ekologickou kriminalitu sou ástí odd lení koordinace, metodiky a kontroly hospodá ské

⁵⁰² Srov. § 15 odst. 2 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

⁵⁰³ Srov. § 15 odst. 3 zákona o trestní odpov dnosti právnických osob.

kriminality Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky. Na kterými aspekty ekologické kriminality se zabývá i Útvar pro odhalování organizovaného zločinu. Jedná se konkrétně o problematiku nelegálního obchodování s chemickými, biologickými, radioaktivními a nukleárními materiály. Na úrovni krajských policejních ředitelství, jakož i na okresních policejních útvarech jsou rovněž specialisté vyleněni na ekologickou kriminalitu. S ohledem na poměrně malý nápadně trestné činnosti se však tyto osoby zabývají i případy z jiných oblastí kriminality. Určitou nevýhodou při specializaci na trestné činy proti životnímu prostředí je, že u jednotlivých trestných činů nelze hovořit o jednotném způsobu páčání. Naopak lze očekávat, že se budou do budoucna objevovat stále nové a nové způsoby páčání ekologické kriminality, vzhledem k tomu, jak poroste její význam. Přitom podněty předávané policejním orgánům často kladou velké časové a odborné nároky na rozpracování.

Pokud jde o státní zastupitelství, je podle tzv. systematiky jednou ze specializací v rámci soustavy státního zastupitelství i specializace na trestné činy proti životnímu prostředí. Tato specializace je však, na rozdíl od některých jiných specializací, pouze fakultativní. Její uplatnění tedy závisí na vedoucích státních zástupcích jednotlivých státních zastupitelství a je zvažováno také s ohledem na výskyt trestných činů proti životnímu prostředí v daném obvodu. Samotná specializace má charakter pouze personální. V rámci jednotlivých státních zastupitelství se tudíž nevytváří specializované útvary. Vzhledem k spíše sporadickému nápadu trestných činů proti životnímu prostředí se v případě této specializace nejedná o specializaci výlučnou. Státní zástupci s touto specializací tedy pravidelně mají i jinou specializaci i více jiných specializací. V roce 2011 došlo opatřením nejvyššího státního zástupce ke zřízení národního korespondenta pro trestné činy proti životnímu prostředí. Tuto funkci zastává konkrétní státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství. Úlohou národního korespondenta je sledovat praxi státních zastupitelství a soudů v dané oblasti, jakož i dávat výkladová stanoviska. Pokud se jedná o problematiku trestní odpovědnosti právnických osob, nepodkládají se v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob žádné strukturální, personální ani jiné změny v soustavě státního zastupitelství. V souvislosti s touto problematikou se pouze uskutečnila přednáška zaměřená na trestní odpovědnost právnických osob a předpokládá se rovněž vydání pokynu nejvyššího státního zástupce obecné povahy.

U soud ů v zásad ě žádná specializace pro oblast ekologické kriminality neexistuje. Každý rok jsou u jednotlivých soud ů na základ ě rozvrhu práce soudci zařazováni do soudních odd ěl ení a je urč eno, jaká agenda bude v jednotlivých odd ěl eních vyřizována. Rozvrh práce vydává u jednotlivých soud ů předseda soudu po projednání se soudcovskou radou. Specializace pro oblast ekologické kriminality je v rámci uvedeného rozdělení agendy vzhledem k pom ěrn ě nízkému nápadu trestných čin ů proti životnímu prostředí soud ěm a souasn ě pom ěrn ě velké vytíženosti jednotlivých soudc ů jen st ěží představitelná. To, který konkrétní soud bude v urč itém p říp ad ě trestného činu proti životnímu prostředí p říslušný rozhodovat, urč ují pravidla o místní p říslušnosti. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje speciální ustanovení o místní p říslušnosti soud ů v trestním řízení s právnickými osobami. Primárn ě je místn ě p říslušným soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán. V p říp ad ě, že není možné zjistit místo, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán nebo byl-li čin spáchán v cizin ě, je místní p říslušnost stanovena odlišn ě od místní p říslušnosti ve v ěch obvin ěných fyzických osob, a to tak, že místn ě p říslušným je soud, v jehož obvodu m ěla obvin ěná právnická osoba sídlo nebo v jehož obvodu m ěla obvin ěná zahrani ní právnická osoba sv ůj podnik i jeho organiza ní složku. Není-li možné zjistit ani tato místa nebo jsou-li tato místa mimo území ěské republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.⁵⁰⁴

Úřad služby kriminální policie a vyšet řování Policejního prezidia ěské republiky inicioval v minulosti jednání s pracovníky správních orgán ů r ůzným způsobem zainteresovaných v oblasti ekologické kriminality. Jednání prob ěhala s vybranými odbory Ministerstva životního prostředí, ěské inspekce životního prostředí, Ministerstva zemědělství, Státního zdravotního ústavu, Státní veterinární správy a dalších správních orgán ů s p řisobností v ochran ě životního prostředí. Účelem těchto jednání bylo jednak prohloubení spolupráce uvedených orgán ů, jednak zejména zajišt ění zrychlení a zlepšení výsledk ů p ři st ěhávání ekologické kriminality. Roku 2003 došlo k uzav ření Rámcové dohody o spolupráci mezi Policií ěské republiky a ěskou inspekcí životního prostředí. Lze hovo řit o existenci praxe, kdy jsou p říp ady podez ření z n ě kterého z trestných čin ů proti životnímu prostředí neformáln ě projednávány a konzultovány s ěskou inspekcí životního prostředí.⁵⁰⁵ Národní

⁵⁰⁴ Srov. § 29 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁵⁰⁵ Srov. nap ř. d ě vodovou zprávu k návrhu zákona, kterým se m ění zákon ě. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve zn ění zákona ě. 306/2009 Sb., a zákon ě. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve zn ění pozdějších p ředpis ů.

korespondent pro trestné íny proti životnímu prost edí p sobící na Nejvyšším státním zastupitelství si m že jako sv j poradní orgán z izovat specializované expertní týmy složené ze státních zástupc nižších státních zastupitelství. V oblasti trestných ín proti životnímu prost edí však doposud žádný takový tým nevznikl. Podle autora p edkládané práce by m la spolupráce v oblasti postihu ekologické kriminality probíhat také mezi jednotlivými druhy orgán ínných v trestním ízení navzájem, a to i za ú asti v cných gestor na jednotlivých úsecích ochrany životního prost edí. Mnohdy nedostate ná orientace orgán ínných v trestním ízení v problematice trestné innosti proti životnímu prost edí by se mohla zlepšovat vým nou zkušenosti a sjednocováním názor na konkrétní otázky. Mohly by být na r zných úrovních utvá eny odborné týmy složené ze zástupc Policie eské republiky, státních zastupitelství, soud , eské inspekce životního prost edí apod., které by projednávaly otázky ochrany životního prost edí pomocí trestního práva. Vzhledem k významu eské inspekce životního prost edí jako správního orgánu s nejširší a nejvýznamn jší agendou týkající se vynucování práva v oblasti ochrany životního prost edí by bylo vhodné, aby se eská inspekce životního prost edí ve spolupráci s vedoucími orgány ínnými v trestním ízení podílela na vypracování metodiky pro stíhání trestných ín právnických osob proti životnímu prost edí. Taková metodika by mohla být užite nou pom ckou orgán m ínných v trestním ízení p i postihu ekologické kriminality páchané právnickými osobami.

Kapitola VI. Specifika ízení o trestných ínech právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí

Skute nost, že po et fyzických osob stíhaných za trestné íny proti životnímu prost edí zdaleka neodpovídá po tu zjišt ných trestných ín , jakož i skute nost, že v tšina p ípad považovaných orgány ínnými v trestním ízení za n který z trestných ín proti životnímu prost edí, kon í po prov ování odložením v ci, pop . odevzdáním v ci p íslušnému orgánu k projednání p estupku nebo správního deliktu, vzbuzuje obavy, že tomu bude podobn í u právnických osob. U podez ení z trestných ín fyzických osob proti životnímu prost edí dochází pom rn ásto k odkládání a jinému vy izování ješt v rámci postupu p ed zahájením trestního stíhání. Je proto možné p edpokládat, že tomu bude velmi podobn í podez ení z trestných ín právnických osob proti životnímu prost edí. Je otázkou, nakolik situaci zm ní

novela trestního zákoníku z roku 2011, která pom rn výrazn zasáhla do zn ní skutkových podstat trestných in proti životnímu prost edí.

U trestných in v oblasti ochrany životního prost edí lze p edpokládat, že trestné iny právnických osob budou mnohdy vycházet najevo p i innosti správního orgánu majícího na starosti provád ní kontroly na daném úseku ochrany životního prost edí, tedy nikoliv až v rámci probíhajícího trestního ízení proti fyzické osob . Budou to proto ásto pouhá podez ení, která bez provedení dalších úkon orgány innými v trestním ízení nebudou umož ůovat okamžité i brzké zahájení trestního stíhání.

V rámci postupu p ed zahájením trestního stíhání bude zejména u n kterých trestných in proti životnímu prost edí nasnad využítí tzv. operativn pátracích prost edk , kterými jsou p edstíraný p evod, sledování osob a v cí a použití agenta. Tyto zvláštní d kazní prost edky lze v trestním ízení použít jen tehdy, není-li možné sledovaného ú elu dosáhnout jinak, nebo pokud by bez jejich použití bylo dosažení sledovaného ú elu podstatn ztíženo. Použití t chto prost edk je v p ípad trestných in proti životnímu prost edí využitelné zejména u podez ení z trestných in spáchaných ve prosp ch organizované zlo inecké skupiny, tj. nap . u podez ení z trestného inu neoprávn ěného nakládání s odpady nebo u podez ení z trestného inu neoprávn ěného nakládání s chrán ěnými voln žijícími živo ichy a plan rostoucími rostlinami.

V souvislosti s p íjetím právní úpravy trestní odpov dnosti právnických osob byla z ízena univerzální evidence právnických osob uznaných odpov dnými ze spáchání trestných in .⁵⁰⁶ Vedením Rejst íku trest právnických osob je pov ěno Ministerstvo spravedlnosti. O údaje z Rejst íku trest právnické osoby uvád ěné ve výpisu z tohoto registru mohou požádat orgány ve ejné moci a také kterákoliv osoba. Uvedená evidence bude umož ůovat adekvátní postih právnických osob dopoušt jících se opakovan trestných in . V oblasti ochrany životního prost edí umož ní taková evidence p íslušným orgán m zam ěit svou pozornost na konkrétní právnické osoby a jejich okolí.

Zvlášť v souvislosti s mnohdy p eshran ěným charakterem n kterých trestných in proti životnímu prost edí, jako jsou trestný in neoprávn ěného nakládání s odpady i trestný in neoprávn ěného nakládání s chrán ěnými voln žijícími živo ichy a plan rostoucími rostlinami aj., bude p edevším v rámci EU pravd podobn v budoucnu ím dál ast ji

⁵⁰⁶ Srov. ást dvanáctou zákona . 420/2011 Sb., o zm ěn ěn kterých zákon v souvislosti s p íjetím zákona o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim.

docházet k využití justiční a policejní spolupráce. V této souvislosti je Česká republika vázána na některými mezinárodními úmluvami o vzájemné pomoci v trestních věcech⁵⁰⁷ a předpisy EU o justiční spolupráci v trestních věcech.⁵⁰⁸ Uvedené mezinárodní normy mají pochopitelně přednost před ustanoveními vnitrostátními. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob obsahuje ustanovení o právním styku s cizinou ve své části páté. Obecná úprava právního styku s cizinou je upravena v trestním řádu, a to ve jeho hlavě dvacáté páté. Pokud se jedná o dožádání, převzetí a předávání trestních věcí a uznání a výkon rozhodnutí ukládajících propadnutí nebo zabránění majetku, v cizí nebo jiných majetkových hodnotách členskými státy EU, použijí se ustanovení trestního řádu. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob podrobněji upravuje pouze uznání a výkon rozhodnutí ve vztahu k cizině,⁵⁰⁹ uznání a výkon rozhodnutí o zajištění majetku nebo dle trestního postupu s členskými státy EU⁵¹⁰ a uznání a výkon rozhodnutí o peněžitých sankcích a jiných peněžitých plněních s členskými státy EU.⁵¹¹

SHRNUTÍ

Jediným mezinárodním dokumentem upravujícím trestní právní odpovědnost právnických osob v ochraně životního prostředí na evropské úrovni je dosud neúčinná Úmluva o trestní právní ochraně životního prostředí z roku 1998. V rámci EU je stěžejním předpisem směrnice o trestní právní ochraně životního prostředí z roku 2008.

Za výrazné negativum zvolené koncepce trestní odpovědnosti právnických osob lze považovat to, že tato úprava navzdory tvrzení dle vodové zprávy fakticky neumožňuje, aby probíhalo pouze řízení o trestném činu právnické osoby, aniž by předtím nebo zároveň s ním probíhlo trestní řízení s fyzickou osobou, jejíž jednání se dané právnické osobě přičítá. Velkým nedostatkem nové právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob je také podoba podmínek pro uložení trestu zrušení právnické osoby. Zejména podmínka spočívající v tom, že činnost právnické osoby zcela nebo převážně spočívala v páčání trestného činu nebo trestných činů, bude v praxi velmi obtížně prokazatelná.

⁵⁰⁷ Srov. zejména Evropskou úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 20. dubna 1959 a Úmluvu o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000.

⁵⁰⁸ Srov. zejména Rámcové rozhodnutí Rady 2006/783/SVV o uplatnění zásady vzájemného uznávání příkazů ke konfiskaci a Rámcové rozhodnutí Rady 2005/214/SVV o uplatnění zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut.

⁵⁰⁹ Srov. § 44 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁵¹⁰ Srov. § 45 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

⁵¹¹ Srov. § 46 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Za pon kud zvláštní lze považovat skute nost, že mezi trestnými in y, kterých se m že dopustit právnická osoba nejsou zahrnuty všechny trestné in y obsažené v hlav VIII zvláštní ásti trestního zákoníku, a koliv se nepochybn všech t chto trestných in právnická osoba dopustit m že.

A koliv se o novele trestního zákoníku z roku 2011 hovo í jako o zelené novele, nelze všechny zm ny, které p inesla považovat za p ínosné i jednozna n pozitivní pro ochranu životního prost edí. Nepochybn pozitivním d sledkem uvedené novely však je konec nutnosti prokazovat dvojí p íinnou souvislost u trestných in poškozování a ohrožení životního prost edí a poškozování a ohrožení životního prost edí z nedbalosti. Velkým p ínosem pro ochranu životního prost edí mohou být skutkové podstaty dvou ze t í nových trestných in proti životnímu prost edí, tedy trestného inu neoprávn né výroby a jiného nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu a trestného inu poškozování chrán ných ástí p írody. Za negativum p edm tné novely trestního zákoníku pro ochranu životního prost edí lze považovat kup . zrušení ustanovení trestného inu odnávání nebo ni ení živo ich a rostlin, nebo skutkové podstaty tohoto trestného inu poskytovaly životnímu prost edí ochranu p ed jednáním, které lze považovat nejen za p írod a životnímu prost edí nep átelské, ale také za jednání místn narušující daný ekosystém.

Trestní zákoník ani zákon o trestní odpov dnosti právnických osob neobsahuje úpravu opat ení k náprav , a koli by nápravná opat ení mohla být soudy hojn ukládána práv u trestných in proti životnímu prost edí.

Za pozitivní pro ochranu životního prost edí lze považovat skute nost, že v roce 2011 došlo opat ením nejvyššího státního zástupce ke z ízení národního korespondenta krom jiného též pro trestné in y proti životnímu prost edí.

Ur itým nedostatkem, vztahujícím se k trestn právní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí, je skute nost, že v oblasti postihu ekologické kriminality neprobíhá významn jší vzájemná spolupráce mezi jednotlivými druhy orgán inných v trestním ízení.

ÁST ŠESTÁ. DELIKTNÍ ODPOV DNOST PRÁVNICKÝCH OSOB V OCHRAN ŽIVOTNÍHO PROST EDÍ V IRSKU

Kapitola I. Úvodem

D vodem zpracovávání komparací právních ád , právních odv tví i jejich jednotlivých institut je p edevším ešení problém de lege ferenda na základ analogie. Nalezení analogií je však mnohdy velmi obtížné. Funkcí právní komparatistiky je pomoci redukovat rozdíly v jednotlivých právních systémech.⁵¹² P edkládaná práce jako celek nemá komparativní podobu, nýbrž se soust edí s výjimkou pojednání v nujících se mezinárodn právní úprav , evropské právní úprav a s výjimkou této ásti zejména na národní právní úpravu zkoumané problematiky. Na r zných místech p edkládané práce se její autor rovn ž v menší mí e odkazuje na n které aspekty a instituty uplat ované ve slovenském právním ádu. V této ásti p edkládané práce se autor snaží stru n a výstižn postihnout základní atributy právní úpravy delikt ní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí v Irsku. Autor p edkládané práce p itom nezabíhá do p ílišných podrobností, pokud jde o obecné odlišnosti zahrani ní právní úpravy bez p ímého vlivu na právní úpravu delikt ní odpov dnosti právnických osob v oblasti ochrany životního prost edí. Autor se snaží srozumitelným a p ehledným zp sobem ukázat, jak je zkoumaná problematika ešena právním ádem zem , která na jedné stran má p íbližn stejnou rozlohu jako má eská republika a stejn jako eská republika je lenem EU, a na druhé stran náleží na rozdíl od eské republiky do angloamerické právní kultury. Cílem provedené komparace je získat takové poznatky a záv ry, které by de lege ferenda mohly být užite né i pro národní právní úpravu ve zkoumané oblasti. Vzhledem k p edm tu zkoumání p edkládané práce, jehož sou ástí je v i zkoumání pom rn erstv p íjaté úpravy trestn právní odpov dnosti právnických osob v eské republice v souvislosti s její možnou aplikací na poli environmentální kriminality, považoval autor práce za p ínosné provést právní komparaci se zemí, kde trestn právní odpov dnost právnických osob funguje již „odnepam ti“, a zároveň se jedná o zemi s podobnými základními parametry (rozloha, po et obyvatel, stupe hospodá ského rozvoje, lenství v EU) jako má eská republika. Zatímco právní ád eské republiky náleží ke kontinentální právní kultu e, právní ád Irska náleží k angloamerické právní kultu e. Tato rozdílnost p edur uje zna né odlišnosti v právních ádech srovnávaných zemí. Základní

⁵¹² Srov. Štefanovi , M. Porovnávanie práva; socialistická právna komparatistika. Bratislava:VEDA, 1987. str. 72.

rozdíly spo ívají v odlišných pramenech práva a v odlišném p vodě obou právních kultur. Za p ednost provedení komparace práv s irským právním ádem lze považovat skute nost, že jedním ze znak ů odlišujících právní ády angloamerické právní kultury od právních ád kontinentální právní kultury je v tší flexibilita právních systém ů angloamerické právní kultury, umož ůující relativn ě pružn ěji reagovat na nové jevy v právu. P itom práv ekologickoprávní odpov dnost, jejíž nepominutelnou sou ástí je také delikt ní odpov dnost v ochran ě životního prost edí, je ásto ázena mezi nové a rychle se rozvíjející právní fenomény. Provedená komparace rovn ě pomáhá napravit ur ěitou nerovnováhu spo ívající v tom, že a koliv se i mezi eskou odbornou právníckou ve ejností ásto hovo í o tom, že by se ešt í zákonodárci m ěli více inspirovat v angloamerické právní kultu e, p evažují u nás v provád ěných právních komparacích srovnání s právními ády kontinentálními.

Právní ád Irska lze, stejn ě jako právní ády ostatních zemí angloamerické právní kultury, rozdl it na *common law* a *equity*. Nicmén ě toto rozdl ení je do jisté míry reliktem historie a není vzhledem ke zkoumané problematice nijak zásadní. V dnešní době již rozhodování podle pravidel *equity* není v pravomoci pouze n kterých soud ů, nýbrž možnost užití tohoto zp ůsobu rozhodování je v moci každého soudce, pokud to v konkrétním p ípad ě shledá jako od vodn ěné. Uplat ování pravidel *equity* lze považovat za svého druhu napravování nedostatk ů existujícího práva, které se v konkrétních p ípadech projeví v ízení p ed soudem v tšinou jako d sledek jinak pochopitelné obecnosti právních norem. Ú elem uplat ování *equity* v konkrétních p ípadech je tedy napln ění spravedlnosti. Podle kritéria normotv rce lze právní ád Irska rozdl it na soubor právních norem p íjímaných v legislativním procesu⁵¹³ a soubor pravidel vytvá ěných soudy.⁵¹⁴ Základními prameny práva v Irsku jsou tedy právní p edpisy a soudní rozhodnutí preceden ního charakteru. D sledkem toho, že v Irsku nedošlo k recepci ímského práva, je skute nost, že se zde neuplat uje dualismus práva soukromého a práva ve ejného. Z téhož d vodů není právní ád Irska ani jiných zemí angloamerické právní kultury systémem s p ísn ě logickou strukturou a vazbami, jako je to obvyklé v zemích kontinentální právní kultury, nýbrž vychází z historického vývoje. Proto se v Irsku neuplat uje pom ěrn ě striktní rozdl ení práva na jednotlivá právní odvtví, které je typické pro kontinentální právní kulturu. Právo zde v minulosti vznikalo více živeln ě, než v zemích kontinentální právní kultury, kde právo vznikalo v tšinou jako projev v le

⁵¹³ Statute law.

⁵¹⁴ Common law.

zákonodárného sboru i jiného suveréna. Kodexy, které jsou obvyklé v zemích patících ke kontinentální právní kultuře, v Irsku prakticky neexistují. Na rozdíl od české republiky a jiných zemí kontinentální právní kultury, kde se jako hlavní právní zásada uplatňuje zásada zákonnosti, se v Irsku, tak jako v jiných zemích angloamerické právní kultury, uplatňuje zásada vlády práva.⁵¹⁵ Zatímco úloha soudů v české republice spoívá pouze v nalézání práva pro konkrétní případy,⁵¹⁶ úloha soudů v Irsku spoívá nejen v nalézání práva, nýbrž také v tvorbě práva. Soudní rozhodnutí tedy v Irsku, na rozdíl od české republiky, tvoí právo de lege ferenda. Nýbrž jsou závazná pouze pro konkrétní případy, které eší. Soudní rozhodnutí tvoící právo de lege ferenda se nazývají precedenty a jsou závazná nejen pro konkrétní případy, které eší, nýbrž i pro podobné případy v budoucnu. Platí, že od precedentu se lze odchýlit jen z kvalifikovaných důvodů.⁵¹⁷ A koliv v Irsku nedošlo k recepci římského práva, má zde psané právo v podobě právních předpisů zásadní význam, nebo tvoí podklad pro rozhodování soudů.

Kapitola II. Právní úprava ochrany životního prostředí v Irsku

Nejrozsáhlejší irský právní slovník definuje právo životního prostředí v souladu s dříve použitou definicí⁵¹⁸ jako právo pozemského ádu, které se zabývá ochranou planety a jejích obyvatel před innostmi narušujícími Zemi a její životadárné schopnosti.⁵¹⁹ Na témže místě slovník irského práva uvádí, že právo životního prostředí v Irsku je primárně zaměřené na zneišťování ovzduší a vody, na hlukové zneišťování, zneišťování odpady, na využití zdrojů, na pesticidy a toxické látky. Takto podaná skladba práva životního prostředí v Irsku není vzhledem k předmetu předkládané práce bez významu, nebo ukazuje na které rozdíly irského práva životního prostředí a českého práva životního prostředí. V Irsku neexistuje ochrana lesa jako zvláštní a svébytné složky životního prostředí. Rovněž právní úprava nakládání s chemickými látkami a přípravky není jako celek považována za součást práva životního prostředí. Právní úprava ochrany zvířat proti týrání je v Irsku v zásadě zcela mimo sféru práva životního prostředí a spadá zcela do oblasti trestního práva. A koliv se v Irsku uplatňuje ochrana ohrožených druhů rostlin a živoichů vyžadovaná předpisy mezinárodního a

⁵¹⁵ Rule of Law.

⁵¹⁶ Pouze u judikatury vyšších soudů lze v české republice hovořit o jejím kvaziprecedenčním významu.

⁵¹⁷ Stare decisis.

⁵¹⁸ Rodgers, W. H.: Environmental Law, West Publishing Co., 1977, USA.

⁵¹⁹ Srov. Murdoch, H.: Murdoch's Dictionary of Irish Law, Fourth Edition, Tottel Publishing, 2004, str. 403.

evropského práva, d raz na tuto oblast práva životního prost edí kladený jak legislativou a právní teorií, tak zejména vynucováním povinností na tomto úseku, je podstatn nížší ve srovnání s n kterými jinými oblastmi ochrany životního prost edí, jako jsou kup . nakládání s odpady, ochrana vod i ochrana ovzduší.

Ochrana životního prost edí v Irsku je právn upravena jak v jednotlivých složkových zákonech, tak i v pr ezových zákonech, a rovn ž i v zákonech s odlišným primárním p edm tem právní úpravy, než je ochrana životního prost edí. Zákony jsou v podrobnostech provedeny v provád cích právních p edpisech. Nejd ležit jší právní p edpisy v oblasti ochrany životního prost edí náleží do oblasti integrované kontroly zne iš ování, oblasti nakládání s odpady, oblasti vypoušt ní odpadních vod, oblasti ochrany vod, oblasti ochrany ovzduší, v etn ochrany ozónové vrstvy zem , oblasti posuzování vliv na životní prost edí, oblasti obecných p edpis týkajících se ochrany životního prost edí, oblasti geneticky modifikovaných organism a oblasti ukládání odpad do mo í.⁵²⁰ Nejd ležit jšími právními p edpisy v oblasti ochrany životního prost edí v Irsku jsou zákon o životním prost edí z roku 2003,⁵²¹ zákon o Agentu e ochrany životního prost edí z roku 1992,⁵²² zákon o nakládání s odpady z roku 1996,⁵²³ zákon o zne iš ní ovzduší z roku 1987,⁵²⁴ zákon místní správy o zne iš ování vod z roku 1977,⁵²⁵ zákon o ukládání odpad do mo e z roku 1996,⁵²⁶ stavební zákon z roku 2000,⁵²⁷ zákon o vnitrozemském rybolovu z roku 2010,⁵²⁸ zákon o zne iš ování mo e z roku 1991,⁵²⁹ konsolidovaný zákonu o rybolovu z roku 2003,⁵³⁰ zákon o divoké p írod z roku 1976,⁵³¹ zákon o zne iš ní odpadky z roku 1997⁵³² aj.

Základní pojmy právní ochrany životního prost edí v Irsku jsou definovány v Zákon o životním prost edí z roku 2003.⁵³³ A koliv by tomu název tohoto zákona mohl napovídat, nejedná se o komplexní kodex práva životního prost edí, nýbrž jde p edevším o normu

⁵²⁰ Srov. <https://www.epa.ie/downloads/legislation>.

⁵²¹ Protection of the Environment Act 2003.

⁵²² Environmental Protection Agency Act 1992.

⁵²³ Waste Management Act 1996.

⁵²⁴ Air Pollution Act 1987.

⁵²⁵ The Local Government Water Pollution Act 1977.

⁵²⁶ Dumping at Sea Act 1996.

⁵²⁷ Planning And Development Act 2000.

⁵²⁸ Inland Fisheries Act 2010.

⁵²⁹ Protection of Animals Act 1911.

⁵³⁰ Fisheries (Consolidation) Act 1959-2003.

⁵³¹ Wildlife Act 1976.

⁵³² Litter Pollution Act 1997.

⁵³³ Protection of the Environment Act 2003.

transpozicí povahy provádějí v které evropské směrnice⁵³⁴ a také o novelu dalších zákonů v oblasti ochrany životního prostředí.⁵³⁵ Podle tohoto zákona životní prostředí zahrnuje ovzduší, vodu a půdu (zemi).⁵³⁶ O znečištění životního prostředí zákon obecně stanoví, že se jedná o přímé nebo nepřímé zavedení do životního prostředí v důsledku lidské činnosti takového média, látky, tepla nebo hluku, které může být škodlivé pro lidské zdraví nebo kvalitu životního prostředí, vede ke škodě na majetku anebo omezuje či narušuje veřejná zájmy a jiné zákonné využívání životního prostředí.⁵³⁷ Ochrana životního prostředí podle tohoto zákona zahrnuje jednak prevenci, omezení, vyloučení, snížení nebo redukci znečištění životního prostředí, a jednak zachování kvality životního prostředí jako celku.⁵³⁸

Na rozdíl od ústav mnoha států a už rozvinutého nebo rozvojového světa neobsahuje Ústava Irska z roku 1937⁵³⁹ žádné ustanovení o ochraně životního prostředí či právu na příznivé životní prostředí. Podle autora předkládané práce je to důsledek zejména tří faktorů. Není překvapivé, že původní text irské ústavy z roku 1937 neobsahoval žádná ustanovení vážící se k ochraně životního prostředí a k právu na příznivé životní prostředí, nebo v té době nebyla nejen v Irsku, ale v zásadě v celosvětovém měřítku ochrana životního prostředí vnímána jako klíčová téma ústavního právního významu. Pro nedošlo od roku 1937 do dnešních dnů k doplnění irské ústavy o žádné environmentální ustanovení, je zřejmé důsledkem toho, že k jakékoli změně irské ústavy je zapotřebí její schválení referendem.⁵⁴⁰ Posledním faktorem, v současné době však zřejmě nejdůležitějším, je skutečnost, že Irsko během své existence na rozdíl od mnoha států z někdejšího socialistického tábora, ale i rozvojových zemí a hustě osídlených rozvinutých průmyslových zemí, doposud nepoznalo skutečné drancování životního prostředí a přírodních zdrojů na svém území a samo se rovněž výraznějším způsobem nepodílelo na přehraňování trestné činnosti v oblasti ochrany životního prostředí (vzhledem k svému poměrně malému významu jako tranzitní země). Je nicméně skuteností, že absence ústavního ustanovení o právu na příznivé životní prostředí je v současné době považována nikoliv nevýznamnou částí irské společnosti za závažný

⁵³⁴ Zejména jde o Směrnici Rady 96/61/ES ze dne 24. září 1996 o integrované prevenci a omezování znečištění.

⁵³⁵ Jedná se o zákon o Agentuře ochrany životního prostředí z roku 1992, zákon o nakládání s odpady z roku 1996, zákon o znečištění odpadky z roku 1997, zákon o znečištění ovzduší z roku 1987 a stavební zákon z roku 2000.

⁵³⁶ Srov. section 6 (3) of the Protection of the Environment Act 2003.

⁵³⁷ Srov. section 6 (2) of the Protection of the Environment Act 2003.

⁵³⁸ Srov. section 6 (1) of the Protection of the Environment Act 2003.

⁵³⁹ Constitution of Ireland, 1937.

⁵⁴⁰ Srov. Article 46 of Constitution of Ireland, 1937.

nedostatek. Dokladem toho je z poslední doby vznik programu *Environmental rights in Ireland now* uskupení nazvaného *Environmental Law, Compliance and Enforcement Working Group*, který má podporu mnoha národních i mezinárodních nevládních organizací ochrany přírody. Navzdory neexistenci konkrétního ustanovení týkajícího se specificky ochrany životního prostředí se v praxi irských soudů zavedl přístup aplikovat v případech týkajících se ochrany životního prostředí, včetně případů trestní právní odpovědnosti v ochraně životního prostředí, čl. 40 odst. 3 Ústavy Irska, který je obecným ustanovením vztahujícím se k ochraně práv osob. Podle tohoto ustanovení se stát zavazuje ve svých zákonech dodržovat, a pokud je to možné svými zákony bránit a obhajovat práva občanů. Stát se zvláště zavazuje svými zákony chránit občany co možná nejlépe před porušováním práva, a v případě, že k porušení práva dojde, poskytnout ochranu životu, osob, jejímu dobrému jménu a majetkovým právům.⁵⁴¹ Nejastěji uváděnými případy v souvislosti ochranou proti porušování životního prostředí jsou případ *Ryan v Attorney General [1965] IR 294*, který se týkal fluoridace vody ve veřejné vodovodní síti, případ *Hanrahan v Merck Sharp and Dohme Ltd [1988] ILRM 629*, který se týkal údajného znečištění zemědělské farmy emisemi z blízké továrny, a případ *Attorney General v X [1992] IR 1*, který se týkal ochrany plodu v těle matky před ohrožením nepříznivými podmínkami životního prostředí, přítomností toxinů v ovzduší a dalšími zdravotní nebo život ohrožujícími situacemi.⁵⁴²

V posledních letech Irsko elí skutečnosti, že v mnohých případech neplní i plní nedostatek povinnosti, které pro něj vyplývají z mezinárodních úmluv v oblasti ochrany životního prostředí a zejména z evropské unijní legislativy v oblasti ochrany životního prostředí. Jedná se jak o nedostatky legislativního charakteru, tak i o nedostatek i neúinnou aplikaci existujících právních norem v oblasti ochrany životního prostředí. Na druhou stranu lze říci, že díky geografickým, sociálním a ekonomickým podmínkám a souvislostem je životní prostředí v Irsku poměrně velmi kvalitní. Shrnující zpráva o stavu životního prostředí z roku 2008⁵⁴³ zpracovaná Agenturou ochrany životního prostředí⁵⁴⁴ hovoří o tom, že neschopnost Irska splnit jeho mezinárodní závazky v oblasti ochrany životního prostředí kazí obraz Irska jako země s vysoce kvalitním životním prostředím. Ve

⁵⁴¹ Srov. Article 40.3.1 a 40.3.2 of Constitution of Ireland, 1937.

⁵⁴² Srov. Cotter, A.-M. M. et al.: *Environmental Law*. Law Society of Ireland. Cavendish Publishing Limited. 2004, London, Great Britain.

⁵⁴³ State of the Environment Report Summary 2008.

⁵⁴⁴ Environmental protection agency.

zpráv se dále hovo í o tom, že p ípadné ukládání pokut Irsku za nedodržování povinností vyplývajících pro n j z evropské unijní legislativy m že limitovat možnosti Irska financovat opat ení na ochranu životního prost edí a další produktivní opat ení, a staví Irsko do nežádoucí pozice jedné z mála zemí EU, jíž jsou ukládány pokuty za nespln ní povinností v oblasti ochrany životního prost edí. Na druhou stranu je t eba íci, že zejména n která rozhodnutí Evropského soudního dvora vedla v minulosti k výraznému zvýšení úrovn ochrany životního prost edí v Irsku. V oblasti delikt ní odpov dnosti v oblasti ochrany životního prost edí lze zmínit zejména rozhodnutí Evropského soudního dvora z 26. 4. 2005 v p ípadu C-494/01 odsuzující Irsko z d vodu obecného a trvalého nedodržování evropské právní úpravy nakládání s odpady. Irská nevládní organizace *Friends of the irish environment* shrnula na svých internetových stránkách⁵⁴⁵ ízení probíhající v sou asnosti i v minulosti p ed soudními institucemi EU, vedené proti Irsku z d vod nepln ní legislativních nebo aplika ních povinností plynoucích pro Irsko z evropských environmentálních norem.⁵⁴⁶

Na ochran životního prost edí se v Irsku podílí pom rn zna né množství orgán ve ejné moci. Na nejvyšší úrovni je to p edevším Ministerstvo životního prost edí a pro místní rozvoj,⁵⁴⁷ které je úst edním orgánem ochrany životního prost edí v Irsku. Dalšími ministerstvy s agendou v ochran životního prost edí jsou Ministerstvo zem d lství, výživy a mo ského prost edí,⁵⁴⁸ Ministerstvo spoj , energetiky a p írodních zdroj ,⁵⁴⁹ Ministerstvo zdravotnictví⁵⁵⁰ a Ministerstvo práce, podnikání a inovací.⁵⁵¹ Dalšími orgány zabývajícími se ochranou životního prost edí jsou Agentura ochrany životního prost edí,⁵⁵² zvláštní tribunál *An Bord Pleanála*,⁵⁵³ Správa národních park ů a divoké p írody,⁵⁵⁴ Ú ad pro vnitrozemský rybolov,⁵⁵⁵ Mo ský institut,⁵⁵⁶ Ú ad pro ochranu mo ského rybolovu,⁵⁵⁷ Irský institut

⁵⁴⁵ Srov. <http://www.friendsoftheirishenvironment.net>.

⁵⁴⁶ Srov. nap . ízení ve v ecech C-188/08, C-418/04, C-183/05, C-215/06, C-494/01, C-316/06, C-50/09.

⁵⁴⁷ Department of Environment, Community and Local Government.

⁵⁴⁸ Department of Agriculture, Food and the Marine.

⁵⁴⁹ Department of Communications, Energy and Natural Resources.

⁵⁵⁰ Department of Health.

⁵⁵¹ Department of Jobs, Enterprise and Innovation.

⁵⁵² Environmental Protection Agency.

⁵⁵³ *An Bord Pleanála* p sobí na úseku územního plánování, územního ízení a stavebního ízení. Jedná se o kvazisoudní orgán. Jeho rozhodnutí jsou soudn p ezkoumatelná.

⁵⁵⁴ National Parks and Wildlife Service.

⁵⁵⁵ Inland Fisheries Ireland.

⁵⁵⁶ Marine Institute.

⁵⁵⁷ Sea-Fisheries Protection Authority.

radiologické ochrany⁵⁵⁸ aj. Na místní úrovni vykonávají agendu ochrany životního prostředí úřady místní správy.

Funkcí nejdůležitějším správním orgánem ochrany životního prostředí v Irsku je bezesporu Agentura ochrany životního prostředí. Jako své priority Agentura ochrany životního prostředí uvádí ochranu životního prostředí v Irsku a zajištění trvale udržitelného rozvoje.⁵⁵⁹ Internetové stránky Agentury ochrany životního prostředí poměrně sebevědomě uvádí, že tento správní orgán zajišťuje ochranu životního prostředí v Irsku a monitoruje změny trendy v životním prostředí tak, aby mohl včas zjistit varovné známky zanedbání ochrany životního prostředí nebo poškození životního prostředí. Skutečností je, že zejména z důvodu zpoždění ve vynucování dodržování norem práva životního prostředí od roku 2005 ze strany Agentury ochrany životního prostředí se v posledních letech v Irsku hovoří o Agentuře ochrany životního prostředí jako o ekologickém šampiónovi. Agentura ochrany životního prostředí vznikla roku 1993 na základě zákona o Agentuře ochrany životního prostředí z roku 1992.⁵⁶⁰ Kromě tohoto zákona jsou legislativní kompetence a pravomoci Agentury ochrany životního prostředí upraveny v zákoně o nakládání s odpady z roku 1996⁵⁶¹ a v zákoně o ochraně životního prostředí z roku 2003.⁵⁶² Jako své hlavní úkoly Agentura ochrany životního prostředí označuje udělování licencí k provádění činností s potenciálním rizikem pro životní prostředí, vynucování práva životního prostředí, ekologické plánování, vzdělávání a poradenství, monitoring, analyzování a hlášení o stavu životního prostředí, regulace emisí skleníkových plynů, ekologický výzkum a vývoj, strategické posuzování vlivů na životní prostředí a nakládání s odpady.⁵⁶³ Roku 2007 přijala Agentura ochrany životního prostředí dokument nazvaný Vize 2020 – Ochrana a zlepšování životního prostředí Irska.⁵⁶⁴ V tomto dokumentu je stanoveno šest základních cílů v jednotlivých oblastech ochrany životního prostředí. Jedná se o cíl v podobě omezení a přizpůsobení se změně klimatu, cíl v podobě čistého ovzduší, cíl v podobě chráněných vodních zdrojů, cíl v podobě chráněné přírody a biologické rozmanitosti, cíl v podobě udržitelného využívání zdrojů, cíl v podobě integrace a

⁵⁵⁸ Radiological Protection Institute of Ireland.

⁵⁵⁹ Srov. Environmental Protection Agency: Focus on Environmental Enforcement in Ireland - A report for the year 2006 – 2008.

⁵⁶⁰ Environmental Protection Agency Act 1992.

⁵⁶¹ Waste Management Act 1996.

⁵⁶² Protection of the Environment Act 2003.

⁵⁶³ Srov. <http://www.epa.ie>.

⁵⁶⁴ 2020 Vision – Protecting and Improving Ireland's Environment.

vynucování.⁵⁶⁵ U každého z těchto cílů je pak předehledným způsobem stanoveno, co musí být učiněno k dosažení stanoveného cíle. Agentura ochrany životního prostředí má ve svém obecném generálním editelu a je tvořena celkem čtyřmi úřady, které mají každý ve svém obecném editelu. Jedná se o Úřad pro vynucování práva životního prostředí,⁵⁶⁶ Úřad pro klima, licencování a užití zdrojů,⁵⁶⁷ Úřad pro posuzování vlivů na životní prostředí,⁵⁶⁸ a Úřad pro komunikaci a služby podnikům.⁵⁶⁹ Prostřednictvím Úřadu pro vynucování práva životního prostředí Agentura ochrany životního prostředí také koordinuje národní Síť vynucování práva životního prostředí,⁵⁷⁰ jejímž cílem je sjednocovat a koordinovat vynucování norem práva životního prostředí v Irsku. Tato Síť využívá celou řadu přístupů, včetně koordinace inspekcí a vynucovacích aktivit, rozvíjení odborných znalostí ve vyšetřování ekologické kriminality, podpory osvědčených postupů prostřednictvím poradenství a školení a poskytování zpětné vazby tvůrcům konkrétních politik vynucování práva životního prostředí.⁵⁷¹

Kapitola III. Deliktní odpovědnost právnických osob v ochraně životního prostředí v irské právní úpravě

V irské právní teorii se sousloví deliktní odpovědnost⁵⁷² nepoužívá.⁵⁷³ Rozlišuje se zde pouze trestní právní odpovědnost⁵⁷⁴ a občanskoprávní odpovědnost⁵⁷⁵, a to podle toho, zda je vynucována trestním soudem nebo civilním soudem. Rovněž pojem správní právní odpovědnost⁵⁷⁶ irská právní teorie nezná.⁵⁷⁷ Úprava skutkových podstat jednání, která bychom v právních řádech kontinentální právní kultury označili jako správní delikty, se v irském právu nenachází. Podle některých zákonů⁵⁷⁸ sice určené správní orgány mohou ukládat i

⁵⁶⁵ Srov. Environmental Protection Agency: 2020 Vision – Protecting and Improving Ireland's Environment. 2007.

⁵⁶⁶ Office of Environmental Enforcement.

⁵⁶⁷ Office of Climate, Licensing and Resource Use.

⁵⁶⁸ Office of Environmental Assessment.

⁵⁶⁹ Office of Communications and Corporate Services.

⁵⁷⁰ Environmental Enforcement Network.

⁵⁷¹ Srov. Environmental Protection Agency: Focus on Environmental Enforcement in Ireland - A report for the year 2006 - 2008.

⁵⁷² Delictual liability.

⁵⁷³ Srov. Murdoch, H.: Murdoch's Dictionary of Irish Law, Fourth Edition, Tottel Publishing, 2004

⁵⁷⁴ Criminal liability.

⁵⁷⁵ Civil liability.

⁵⁷⁶ Administrative liability.

⁵⁷⁷ Srov. Murdoch, H.: Murdoch's Dictionary of Irish Law, Fourth Edition, Tottel Publishing, 2004

⁵⁷⁸ Srov. např. Health and Safety Act, 2005.

správn právní sankce⁵⁷⁹ v etn pokut, jedná se však o okrajové p ípady, u nichž zmocn ní k ukládání sankcí p ímo správními orgány a nikoliv soudy bylo vynuceno praktickými souvislostmi. Ani v t chto p ípadech se však nejedná o standardní správn právní odpov dnost, nebo p í nespln ní uložených sankcí se v c projedná p ed trestním soudem jako trestný in. Pro trestné iny se v právních p edpisech užívá nej ast ji termín *offence*, nicmén v právní literatu e a mluv se užívají i termíny *criminal offence* nebo *crime*. V irském právním ádu se trestné iny nacházejí v pom rn velkém množství zákon .

Slovní spojení *vynucování práva*⁵⁸⁰, které je možné vyjád it také slovy *prosazování práva*, je obsahov pom rn široký pojem užívaný hojn nejen v Irsku, ale i v ostatních zemích Common Law. Pod tento pojem se za azují všechny zp soby vynucení spln ní právní povinnosti. Pat í sem tedy nepochybn i trestn právní odpov dnost. V oblasti vynucování práva se hovo í o ve ejném vynucování⁵⁸¹ a civilním vynucování⁵⁸². Nejedná se však o rozlišení podle metody právní regulace, nýbrž podle povahy subjektu, který právo vynucuje i jeho vynucování iniciuje. Proto se jako vhodn jší než doslovný p eklad jeví použití termín vynucování ve ejnou mocí a vynucování soukromými subjekty. V rámci vynucování ve ejnou mocí lze rozlišovat správn právní opat ení,⁵⁸³ trestn právní sankce⁵⁸⁴ a ob anskoprávní opat ení⁵⁸⁵. V rámci vynucování ze strany soukromých subjekt lze rozlišovat ve ejnoprávní mechanismy vynucování⁵⁸⁶ a soukromoprávní mechanismy vynucování⁵⁸⁷. Problémem užití soukromoprávních mechanism vynucování povinností v oblasti práva životního prost edí v Irsku je zejména skute nost, že soukromému právu nikdy nebylo vlastní jeho užití k ešení porušení pom rn široce definovaného ve ejného zájmu v podob zájmu na ochran životního prost edí.⁵⁸⁸ Soukromoprávní prost edky jsou v p ípadech, kdy se jimi osoba domáhá spln ní povinnosti v oblasti práva životního prost edí spíše zam eny na poškozenou osobu než p ímo na poškozené životní prost edí. Vzhledem k odlišnostem angloamerické právní kultury a

⁵⁷⁹ Administrative sanctions.

⁵⁸⁰ Enforcement of law.

⁵⁸¹ Public enforcement.

⁵⁸² Citizen enforcement.

⁵⁸³ A koliv se pro tato opat ení užívá slovní spojení *administrative measures*, nejedná se v dtivé v tšin p ípad o správn právní sankce v užším slova smyslu.

⁵⁸⁴ Criminal sanctions.

⁵⁸⁵ Civil measures.

⁵⁸⁶ Public law mechanisms of citizen enforcement.

⁵⁸⁷ Private law mechanisms of citizen enforcement.

⁵⁸⁸ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 17.

kontinentální právní kultury se zde jeví jako nezbytné osv tlit slovní spojení *ve ejnoprávní mechanismy vynucování* ve vztahu ke spojení *vynucování soukromými subjekty*. Tento termín lze v uvedené souvislosti obecn vyložit jako podílení se ze strany soukromého subjektu na uložení správn právního opat ení i trestn právní sankce osob , která se dopustila protiprávního jednání. Nejedná se tedy o to, že by soukromý subjekt zcela nebo v p evážné mí e p evzal úlohu vynucovatele práva, nebo tím z stává orgán ve ejné moci. Nicmén soukromý subjekt má kup íkladu právo iniciovat trestní ízení p ed soudem, a to ve všech p ípadech, pokud konkrétní zákon explicitn nestanoví, že toto právo soukromým subjekt m nenáleží.⁵⁸⁹ Obecn rovn ž platí, že každá osoba má právo nechat prost ednictvím soudního p ezkumu⁵⁹⁰ p ezkoumat postup správního orgánu o užití správn právního opat ení. Pokud jde o deliktní odpov dnost v kontinentálním pojetí, lze ji v Irsku spojovat v zásad pouze s trestn právní odpov dností. Vzhledem k možnostem soukromých subjekt v Irsku podílet se v tší m rou nejen na užití správn právních opat ení, nýbrž i na uplat ování trestn právní odpov dnosti, lze hovo it o širších možnostech zapojení ve ejnosti v Irsku do vynucování práva prost edky trestn právní odpov dnosti, než je obvyklé v zemích kontinentální právní kultury.

A koliv se v rámci vynucování právních povinností v oblasti práva životního prost edí v Irsku rozlišuje jak vynucování ve ejnou mocí⁵⁹¹, tak i vynucování ze strany soukromých subjekt ⁵⁹², lze v sou asné dob ozna it úlohu fyzických osob, právnických osob i nevládních organizací ve vynucování povinností v oblasti práva životního prost edí spíše jako druhotnou, tj. mén významnou.⁵⁹³ I když význam vynucování norem v oblasti práva životního prost edí ze strany soukromých subjekt není zcela zanedbatelný, bude vzhledem k ú elu provád né komparace další výklad v nován pouze vynucování norem práva životního prost edí ve ejnou mocí. Pokud jde o vynucování právních povinností ve ejnou mocí, jsou v sou asné dob povinnosti v oblasti práva životního prost edí v Irsku vynucovány jednak Agenturou ochrany životního prost edí⁵⁹⁴ a dále též ú ady místní správy. Úloha t chto správních orgán je

⁵⁸⁹ Srov. nap . Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 36.

⁵⁹⁰ Judicial review.

⁵⁹¹ Public enforcement.

⁵⁹² Citizen enforcement.

⁵⁹³ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 15.

⁵⁹⁴ Environmental Protection Agency.

v oblasti ochrany životního prostředí klíčová. Uvedené správní úady mohou k vynucování využívat jako prostředky správního práva, tak také prostředky trestního právní a občanskoprávní. Při přijímání stížností na neplnění povinností v ochraně životního prostředí může i ombudsman, avšak na rozdíl od shora uvedených orgánů není v jeho pravomoci dovést danou věc až k řízení před soudem. Vzhledem k tomu, že v irském právním řádu až na výjimky prakticky absentuje složka správního právní odpovědnosti, jsou jedinými orgány s pravomocí ukládat skutečné sankce (tj. sankce v užším pojetí) v Irsku trestní soudy.

K vynucování dodržování norem práva životního prostředí byl v rámci Agentury ochrany životního prostředí zřízen Úřad pro vynucování práva životního prostředí.⁵⁹⁵ Tento úřad má ty i týmy zaměřené na vynucování dodržování environmentálních norem, které jsou umístěny v Dublinu, Corku, Castlebaru a Wexfordu. Úřadu jsou nápomocny laboratoře a terénní pracovníci v Dublinu, Corku, Castlebaru, Kilkenny, Mallow, Monaghanu, Athlone, Letterkenny a Limericku. Obecně lze říci, že Úřad pro vynucování práva životního prostředí rozdělil na vynucování dodržování podmínek licencí vydaných Agenturou ochrany životního prostředí, stíhání porušení norem práva životního prostředí nebo pomoc místním úřadům při stíhání významných porušení norem práva životního prostředí a dohled nad prováděním ochrany životního prostředí úřady místní správy prováděný pomocí auditů, poradenství, pomoci a v určených případech i pomocí závazných pokynů daných úřadům místní správy (v rámci této agendy může Úřad pro vynucování práva životního prostředí přijmout sankční opatření proti úřadům místní správy, které nevykonávají řádně své funkce v oblasti ochrany životního prostředí). Úřad pro vynucování práva životního prostředí koordinuje výše uvedenou národní Síť vynucování práva životního prostředí. Při své činnosti, včetně koordinace Sítě vynucování práva životního prostředí, Úřad pro vynucování práva životního prostředí spolupracuje se všemi irskými ministerstvy, úřady místní správy, editelům úřadů veřejných žalob,⁵⁹⁶ rybářskými strážemi, Úřadem zdravotních služeb, policií (Garda Síochána), Úřadem pro vyšetřování trestné činnosti,⁵⁹⁷ Národním úřadem kriminálního vyšetřování,⁵⁹⁸ Úřadem editelů vynucování práva v podnicích⁵⁹⁹, finančními úřady, Ministerstvem životního prostředí Severního Irska a Policií Severního Irska. Základní

⁵⁹⁵ Office of Environmental Enforcement.

⁵⁹⁶ Director of Public Prosecutions.

⁵⁹⁷ Criminal Assets Bureau.

⁵⁹⁸ National Bureau of Criminal Investigation.

⁵⁹⁹ Office of the Director of Corporate Enforcement.

principy, kterými se Ú ad pro vynucování práva životního prost edí ídí p i vynucování dodržování environmentálních norem a stíhání pachatel v oblasti ochrany životního prost edí, jsou proporcionalita p i uplat ování práva životního prost edí a p i zajiš ování jeho dodržování, jednotný p ístup, transparentnost týkající se fungování Ú adu pro vynucování práva životního prost edí, cílení vynucujících opat ení a uplat ování principu zne iš ovatel platí.⁶⁰⁰ Z uvedených princip si zvláštní výklad zaslouží zejména princip týkající se cílení vynucujících opat ení. Podle tohoto principu se Ú ad pro vynucování práva životního prost edí zam uje na innosti zp sobující nejzávažn jší poškození životního prost edí, na innosti znamenající nejv tší hrozbu pro životní prost edí a na innosti, které podkopávají d v ru ve ejnosti v právní p edpisy v oblasti ochrany životního prost edí. To však neznamená, že Ú ad pro vynucování práva životního prost edí ignoruje mén závažná porušení environmentálních norem. U mén závažných inností poškozujících životní prost edí se Ú ad pro vynucování práva životního prost edí zam uje zejména na déle trvající porušování a na ty innosti, jejichž následky se kumulují v d sledku neaplikace ú inných opat ení.⁶⁰¹ V pr b hu roku Ú ad pro vynucování práva životního prost edí prov uje stovky inností, provoz a hlášení o porušování environmentálních norem. Každoro n je odsouzeno n kolik p ípad porušování environmentálních norem, a to zejména ze strany právnických osob. Pro p edstavu lze uvést dostupné údaje ohledn soudních žalob proti pachatel m delikt proti životnímu prost edí, ve kterých došlo k odsouzení pachatele. V roce 2010 se jednalo o 14 p ípad , z nichž v tšinu tvo ily p ípady nelegálního nakládání s odpady. Uložené pokuty a náklady ízení u pachatel dosáhly 294 625 eur.⁶⁰²

Systém územní samosprávy v Irsku je vykonáván celkem 114 ú ady místní správy, avšak v oblasti ochrany životního prost edí má pravomoce pouze 34 ú ad místní správy.

innost t chto ú ad místní správy je upravena p edevším zákonem o místní správ z roku 2001⁶⁰³ a dalšími zákony. Krom ochrany životního prost edí zahrnuje p sobnost uvedených orgán místní správy kup íkladu bydlení, problematiku územního ízení a stavebního ízení, silni ní dopravu, silni ní bezpe nost, dodávky vody, kanalizace, rozvojové pobídky, nakládání s odpady, rekreaci, vzd lání, zdraví a dobré životní podmínky zví at, požární ochranu, kulturu,

⁶⁰⁰ Srov. Office of Environmental Enforcement: Enforcement Policy. 2003, str. 3.

⁶⁰¹ Srov. Office of Environmental Enforcement: Enforcement Policy. 2003, str. 3.

⁶⁰² Srov. Environmental Protection Agency: Environmental Protection Agency. 2010 | Annual Report and Accounts. 2011.

⁶⁰³ Local government act 2001.

um ní, parky. Mezi pravomoci uvedených 34 ú ad místní správy v oblasti ochrany životního prost edí pat í kup . kontrola míry zne išť ní životního prost edí v jejich obvodu, v etn kontroly kvality vod ohrožených zem d lskou inností, nakládání s odpady ve správním obvodu obce, išť ní obce od odpadk a prevence zne išť ní obce odpadky. N které obce v rámci své innosti na úseku nakládání s odpady rovn ž provozují skládky odpad . Podle dostupných údaj pracovalo v roce 2010 na ú adech místní správy v oblasti nakládání s odpady, v etn vynucování práva na tomto úseku, prevence vzniku odpadk a išť ní od odpadk celkem 3500 osob, což p edstavuje více než jednu desetinu všech zam stnanc územní samosprávy. K innostem ú ad místní správy v oblasti ochrany životního prost edí se v Irsku adí také územní plánování a územní rozvoj ve správních obvodech jednotlivých obcí.⁶⁰⁴ P edm tné ú ady místní správy mají v ochran životního prost edí v i Ú adu pro vynucování práva životního prost edí za povinnost poskytovat Ú adu pro vynucování práva životního prost edí informace o pln ných svých zákonných funkcích v oblasti ochrany životního prost edí a ídit se sm nnicemi Ú adu pro vynucování práva životního prost edí k p íjetí konkrétních opat ení v ur eném asovém horizontu. Každý z t chto 34 ú ad místní správy má na druhou stranu právo vyjád it své p ípomínky ke každému návrhu sm rnice Ú adu pro vynucování práva životního prost edí. Pokud jde o trestní stíhání, které mohou ú ady místní správy vést podle n kterých zákon , lze íci, že se po et t chto trestních stíhání postupn zvyšuje, a to zejména na úseku nakládání s odpady.⁶⁰⁵ V této souvislosti se uvádí, že to je v p ímé souvislosti s navýšením prost edk na školení zam stnanc ú ad místní správy zabývajících se vynucováním norem práva životního prost edí a na rozší ení ad t chto specialist v rámci ú ad místní správy.⁶⁰⁶

Ostatními orgány ve ejné moci podílejícími se na vynucování dodržování norem práva životního prost edí jsou p edevším soudy, policejní orgány vyšet ující trestné iny proti životnímu prost edí, celní orgány, státní zástupci, editel Ú adu ve ejných žalob, Správa národních park a divoké p írody,⁶⁰⁷ Irský institut radiologické ochrany⁶⁰⁸ a Ú ad pro ochranu

⁶⁰⁴ Srov. Report of the Local Government Efficiency 2010. Government Publications Sales Office, Dublin. 2010.

⁶⁰⁵ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin.

⁶⁰⁶ Tamtéž.

⁶⁰⁷ National Parks and Wildlife Service.

⁶⁰⁸ Radiological Protection Institute of Ireland.

mo ského rybolovu.⁶⁰⁹ Za zmínku stojí, že irské celní orgány společně se Správou národních parků a divoké přírody, jakožto výkonným orgánem Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v Irsku vytvořily síť styčných desek stojníků, které mají tvořit díky speciálnímu zaškolení a výcviku odborné zázemí pro příslušníky jiných orgánů v oblasti neoprávněného nakládání s ohroženými druhy rostlin a živočichů.⁶¹⁰

Současný stav vynucování povinností v oblasti ochrany životního prostředí je do značné míry ovlivněn direktivou ministra životního prostředí, kulturního dědictví a místní správy⁶¹¹ vydanou v květnu 2005 podle ustanovení 60 zákona o nakládání s odpady⁶¹². Uvedené ustanovení umožňuje ministrovi vydat obecně závaznou směrnici místním úřadům a Agentuře ochrany životního prostředí, s tím, že tyto úřady jsou uvedenou směrnicí při svém postupu vázány. Vydání uvedené směrnice předcházelo řízení před Evropským soudním dvorem proti Irsku, které skončilo v dubnu 2005 odsouzením Irska za trvající nedostatky na úseku vynucování povinností při nakládání s odpady v souladu s předpisy EU.⁶¹³ Uvedené rozhodnutí Evropského soudního dvora následně v Irsku vedlo k zaměření pozornosti na využívání pravomocí a prostředků, které jsou k dispozici v rámci environmentální legislativy, příslušnými orgány.⁶¹⁴ Zároveň vydané směrnice bylo nabádat příslušné orgány k zintenzivnění postupu proti protiprávnímu nakládání s odpady a zlepšit reakci uvedených orgánů při zajišťování ochrany životního prostředí a při stíhání pachatelů trestných činů v oblasti ochrany životního prostředí.⁶¹⁵ Pro volbu prostředků a postupů, které mají být použity ke stíhání pachatelů stanoví směrnice jednoznačné kritérium, kterým je to, aby zvolený postup a prostředky vedly k vyloučení možného obohacení se z dané protiprávní činnosti. Lze říci, že ministr životního prostředí a pro místní rozvoj v uvedené směrnici místní úřady a Agenturu

⁶⁰⁹ Sea-Fisheries Protection Authority.

⁶¹⁰ Srov. Fröhlich, T.: Organised environmental crime in the EU Member States, Kassel, 2003.

⁶¹¹ Nyní jde o Ministerstvo životního prostředí a pro místní rozvoj.

⁶¹² Waste Management Act, 1996.

⁶¹³ Jedná se o rozsudek velkého senátu Evropského soudního dvora ze dne 26. dubna 2005 ve věci, jejímž předmětem byla žaloba Komise Evropských společenství proti Irsku pro nesplnění povinnosti vyplývajících z evropského práva (C-494/01). A koliv se žaloba týkala v zásadě pouze úseku nakládání s odpady, ukázalo se v následném řízení, že problém je mnohem širší a spoívá v nedostatečném využívání právních nástrojů vynucování práva životního prostředí příslušnými irskými správními orgány.

⁶¹⁴ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 33.

⁶¹⁵ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 33.

ochrany životního prostředí p ímo nabádá k navrhování a vynucování nejvyšších možných sankcí. A koliv se sm rnice týká primárn postihu protiprávního jednání na úseku nakládání s odpady, její dopad byl mnohem širší a znamenal celkové zp ísn ní p í navrhování a vymáhání sankcí v oblasti ochrany životního prostředí jak ze strany Agentury ochrany životního prostředí, tak i ze strany místních ú ad .

Kapitola IV. Použití správn právních opat ení p í vynucování norem práva životního prostředí v Irsku

Výše je uvedeno, že v rámci vynucování práva ve ejnou mocí se užívají i správn právní opat ení. I když se i v této souvislosti n kdy hovo í o správn právních sankcích (*administrative sanctions*),⁶¹⁶ nejedná se o uplat ování správn právní odpově dnosti v užším slova smyslu, nýbrž se jedná o heterogenní soubor právních nástroj , které správním orgán m napomáhají k vynucování dodržování práva. Správní orgány v Irsku zásadn nemají pravomoc ukládat správn právní sankce, jako tomu je v zemích kontinentálního práva. Svého druhu výjimkou jsou postupy správních orgán podle zákona o ochran zdraví a bezpe nosti,⁶¹⁷ zákona o nakládání s odpady⁶¹⁸ a n kterých jiných zákon , které zmoc ují p íslušné správní orgány k ukládání pokut na míst ,⁶¹⁹ pop í jiných správn právních sankcí v užším smyslu. V p ípad nespln ní uložených sankcí je však v c projednána trestním soudem jako trestný in.⁶²⁰ Studie o užívání správn právních sankcích na protiprávní jednání proti životnímu prostředí v jiných srovnatelných zemích a posouzení jejich možného využití v Irsku⁶²¹ správn kritizuje ur itý nešvar objevující se v irské odborné právnické literatu e, kdy jsou termíny *správní sankce* a *civilní sankce* asto užívány promiscue, a koliv civilní sankce je ukládána v ízení p ed civilním soudem a správní sankce je ukládána p ímo regulátorem bez zásahu soudu. Nicmén v téže studii není dostate n brán v potaz d sledek uvedené teze v

⁶¹⁶ Srov. Environmental Protection Agency: Focus on Environmental Enforcement in Ireland - A report for the year 2006 – 2008, str. 14 - 15.

⁶¹⁷ Health and Safety Act, 2005.

⁶¹⁸ Litter Pollution Act 1997.

⁶¹⁹ On-the-spot fines.

⁶²⁰ Jestliže nap í ední osoba ozna ovaná *litter warden* nebo p íslušník *An Garda Síochána* má dostate né d vody se domnívat , že osoba páchá nebo spáchala trestný in podle zákona o odpadcích z roku 1997, m že této osob oznámit, že je podez elá z trestného inu a uloží jí na míst pokutu 125 euro. Tato osoba má k zaplacení pokuty následn 21 dn . Pokud nedojde b hem této doby k uhrazení pokuty, bude s touto osobou zahájeno trestní ízení pro odpovídající trestný in.

⁶²¹ Environmental Protection Agency: A Study on the use of Administrative Sanctions for Environmental Offences in other comparable countries and assessment of their possible use in Ireland, 2009.

kontinentáln právním pojetí, totiž, že v p ípad nerespektování uložených správních sankcí, by m l mít regulátor možnost bez zásahu soudu jejich napln ní traké vynutit. Toto je t eba mít na pam ti pro pochopení termínu správní sankce, jak je nazírán irským právním ádem. V právních p edpisech je mezi správn právní opat ení v širším smyslu azeno pom rn široké spektrum r znorodých nástroj . Jedná se zejména o upozorn ní⁶²², výzvu k poskytnutí informací⁶²³, audit⁶²⁴, ú ední oznámení⁶²⁵, finan ní zajišt ní⁶²⁶, zm nu, pozastavení nebo zrušení licence⁶²⁷, prohlídku prostor⁶²⁸, hrazení náklad ízení delikventem⁶²⁹ a návrh na vydání soudního p íkazu⁶³⁰.

Krom výše uvedeného ukládání sankcí ú edními osobami ozna ovanými jako *litter warden* nebo p íslušníky *An Garda Síochána* za n která protiprávní jednání podle zákona o nakládání s odpady, nejsou v oblasti ochrany životního prost edí pravd podobn žádné další správn právní sankce v užším smyslu ukládány. Autor p edkládané práce se nicmén domnívá, že je pot ebné alespo stru n pohovo it i o správn právních nástrojích v širším smyslu, které jsou užívány v Irsku v oblasti ochrany životního prost edí. Toto pojednání se také v nuje záv r m Studie o užívání správn právních sankcí na protiprávní jednání proti životnímu prost edí v jiných srovnatelných zemích a posouzení jejich možného využití v Irsku,⁶³¹ která zkoumá možnosti zavedení nových správn právních nástroj v oblasti ochrany životního prost edí, v etn správn právních sankcí v užším smyslu.

Pom rn málo nákladným správním nástrojem v oblasti ochrany životního prost edí je upozorn ní.⁶³² Aplikace upozorn ní správního orgánu na protiprávní jednání m že být efektivní u ásti adresát . V p ípad , že po obdržení upozorn ní dojde k zastavení protiprávní innosti, p íp. k uvedení prost edí do p vodního stavu, nemusí již být p ijata další opat ení, a cílového stavu je dosaženo za použití minimálních náklad . Upozorn ní poukazuje na adresátovo protiprávní jednání a obsahuje i popis jednání, které povede k náprav dané

⁶²² Persuasion/Verbal Caution/Warning letter.

⁶²³ Information Notice.

⁶²⁴ Audit (v oblasti ochrany životního prost edí ozna ovaný jako Mandatory Environmental Audit).

⁶²⁵ Enforcement notice/Statutory notice/Enforcement order/Enforcement direction.

⁶²⁶ Financial Security.

⁶²⁷ Licence Amendment, Suspension or Revocation.

⁶²⁸ Entry Powers.

⁶²⁹ Costs orded.

⁶³⁰ Injunction.

⁶³¹ Environmental Protection Agency: A Study on the use of Administrative Sanctions for Environmental Offences in other comparable countries and assessment of their possible use in Ireland, 2009.

⁶³² Warning letter.

situace. D ležitě je, že v p ípad nerespektování upozorn ní jeho adresátem, následuje p íjetí p íslušných p ísn ějších opat ění. A koliv je upozorn ní v praxi pom ěrn ě hojn ě užíváno, jedná se o nástroj v írském právu explicitn ě neupravený, tudíř velmi neformální a právn ě nezávazný. Siln ějším správním nástrojem v oblasti ochrany životního prost ědí je ú ědní oznámení⁶³³ Závařnost tohoto nástroje spo ívá v tom, že je právn ě závazný a jeho nerespektování zakládá trestn ě právní odpov ědnost jeho adresáta. Stále se vzhledem k jeho charakteru jedná o pom ěrn ě levné ěšení vynucování práva. Tento správn ě právní nástroj se uplat ůje zejména na úsecích nakládání s odpady, ochrany vod, ochrany ovzduší a ochrany p ěd hlukem.⁶³⁴ Správním nástrojem s nejtvrďším dopadem na jeho adresáty, pokud jsou jimi právnícké osoby, je pozastavení nebo zrušení licence.⁶³⁵ V této souvislosti by se dalo hovo ěit o tom, že se jedná o správn ě právní sankci v užším smyslu. Nicmén ě v írském právním řádu jsou licence vydávané pro ěinnost s možným negativním dopadem na životní prost ědí považovány za svého druhu privilegia spojená s dodrřžováním podmínek, za kterých byly vydány. Proto není nástroj v podob ě pozastavení ě zrušení licence ryze sank ěním nástrojem. D sledky aplikace tohoto správního nástroje však mohou být pro jeho adresáta zcela zásadní. Nejvážn ější dopady jsou spojeny s pozastavením ě zrušením integrovaných povolení⁶³⁶ a povolení pro nakládání s odpady.⁶³⁷ V obou p ípadech je pozastavení a zrušení uvedených licencí v rukou Agentury ochrany životního prost ědí. Pravidla týkající se pozastavení ě zrušení uvedených licencí jsou v ě ě jejich drřitel ěm pom ěrn ě p ísná, nebo d ě vodem pro pozastavení ě zrušení u obou druh ů povolení je skute nost, že daná osoba není nadále *z p sobilá a řádná*⁶³⁸. Jedním z d ě vod pozbytí *z p sobilosti a řádnosti* je pravomocné odsouzení za n ě který z trestných ěin podle zákona o nakládání s odpady z roku 1996, zákona místní správy o zne ěiš ování vod z roku 1977, zákona o zne ěiš ní ovzduší z roku 1987, zákona o Agentu ě ochrany životního prost ědí z roku 1992 a ustanovení 15 zákona o ochran ě životního prost ědí z roku 2003. Nicmén ě Agentura ochrany životního prost ědí má ě i p ě í spáchání takového trestného ěinu dikre ní pravomoc, zda licenci pozastavit, zrušit ě

⁶³³ Statutory Notice.

⁶³⁴ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 34 - 35.

⁶³⁵ Licence Suspension or Revocation.

⁶³⁶ Srov. ustanovení 48a zákona o Agentu ě ochrany životního prost ědí z roku 1992.

⁶³⁷ Srov. ustanovení 48 zákona o nakládání s odpady z roku 1996.

⁶³⁸ *Fit and proper*.

uvedených správních nástroj nepoužít.⁶³⁹ Dalším d vodem pozbytí zp sobilosti a ádnosti je nedostate ná personální vybavenost, kdy u dané právnické osoby absentují zam stnanci s pat i nými znalostmi a v domostmi pro výkon ur itých specializovaných inností. Posledním d vodem pozbytí zp sobilosti a ádnosti je pak nedostate ná finan ní vybavenost daného provozovatele nutná pro napl ování podmínek vydaného povolení i pro p ípad zániku vydaného povolení. Pozastavování i rušení licencí z posledn uvedených d vod se nicmén v praxi v podstat neuplat uje.⁶⁴⁰ Pro hlubší vhléd do pojetí pojmu správní sankce, jak je vnímán v irském právním ádu, je možné uvést ještě dva správní nástroje, a to audity a inspekce.⁶⁴¹ Irské právo totiž i pro tyto správní nástroje užívá n kdy pojmu správn právní sankce, a koliv se z kontinentáln právního pohledu o správn právní sankce nepochybn nejedná. Audit a inspekce vykonává jak Agentura ochrany životního prost edí, tak na n kterých úsecích i p íslušné ú ady místní správy. Kontrolní orgány se v minulosti potýkaly s nedostate nými finan ními a personálními zdroji pro provád ní t hto audit a inspekci v širokém m ítku. Toto bylo do jisté míry vy ešeno vytvo ením systému rozd lujícího kontrolovaná za ízení do t í skupin podle míry rizika jejich provozu pro životní prost edí. Riziko pro životní prost edí se u kontrolovaných za ízení posuzuje podle t í kritérií, kterými jsou rozsah a závažnost p ítomných rizik, ekologická citlivost okolí za ízení a údaje o dosavadním zne iš ování a dodržování podmínek vydaného povolení.⁶⁴²

Zjevný nedostatek irského právního ádu projevující se absencí úpravy n kterých správních sankcí, které jsou obvyklé v jiných zemích EU i v zemích mimo EU, vedlo Ú ad pro vynucování práva životního prost edí k vypracování Studie o užívání správn právních sankcí na protiprávní jednání proti životnímu prost edí v jiných srovnatelných zemích a posouzení jejich možného využití v Irsku.⁶⁴³ Uvedená studie uvádí, že v sou asné dob v Irsku má právní základ a je správními orgány uplat ováno 11 z 20 druh jiných než trestn právních sankcí užívaných ve srovnávaných státech,⁶⁴⁴ tedy, že irská právní úprava neobsahuje celkem

⁶³⁹ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 35.

⁶⁴⁰ Tamtéž.

⁶⁴¹ Audits and Inspections.

⁶⁴² Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin, str. 35 - 36.

⁶⁴³ Environmental Protection Agency: A Study on the use of Administrative Sanctions for Environmental Offences in other comparable countries and assessment of their possible use in Ireland, 2009.

⁶⁴⁴ Studie srovnává užití jiných než trestn právních sankcí v Irsku s užitím takových sankcí ve Velké Británii, Austrálii, Spojených státech amerických a N mecku.

9 druh jíných než trestn právních sankcí, které se uplat ují ve srovnávaných zemích. T mito devíti sankcemi absentujícími v irském právním ádu jsou sjednání vynutitelného závazku,⁶⁴⁵ upozorn ní,⁶⁴⁶ pokuta zn jící na konkrétní finan ní ástku,⁶⁴⁷ pokuta zn jící na ástku, jejíž výše záleží na uvážení správního orgánu,⁶⁴⁸ civilní sankce,⁶⁴⁹ p íkaz konat práce k ochran životního prost edí/p íkaz konat obecn prosp šné práce,⁶⁵⁰ p íkaz k zaplacení pen žní ástky,⁶⁵¹ p íkaz k odškodn ní⁶⁵² a uve ejn ní protiprávního jednání/p íkaz uve ejnit protiprávní jednání.⁶⁵³ Z uvedených nástroj se jeví jako pot ebné vyjasnit zejména podobu a funkci sjednání vynutitelného závazku. Jedná se fakticky o dohodu mezi regulátorem a pachatelem o tom, že pachatel nap íst odstraní jím zp sobenou škodu na životním prost edí. Taková dohoda musí být sepsána v takové form , aby byla vynutitelná soudn . Z uvedeného lze usuzovat, že se jedná p edevším o nástroj preven ní povahy. N kolik slov si zaslouží institut civilní sankce a p íkaz k zaplacení pen žní ástky. V obou p ípadech se jedná o nástroje ob anskoprávní povahy, p í emž druhá z uvedených sankcí se od civilní pokuty liší pouze tím, že se jedná o p esn vy íslenou finan ní ástku. Studie Výboru pro právní reformu Vynucování práva životního prost edí: P ípad pro reformu⁶⁵⁴ doporu uje rozší ení správní sankce pokuty na míst ⁶⁵⁵ na všechny p ípady porušení norem práva životního prost edí, která mohou být snadno napravena. Jako další správn právní opat ení se v této studii navrhuje také zavedení povinných ekologických audit ů i u t ch za ízení, jejichž innost m že mít negativní dopad na životní prost edí, u nichž provedení takového auditu není v sou asné dob vyžadováno.

⁶⁴⁵ Enforcement undertaking.

⁶⁴⁶ Warning letter.

⁶⁴⁷ Fixed penalty.

⁶⁴⁸ Variable and discretionary penalty.

⁶⁴⁹ Civil penalty.

⁶⁵⁰ Environmental services order /Community services order.

⁶⁵¹ Monetary benefits penalty order.

⁶⁵² Compensation order.

⁶⁵³ Name and shame./Publicity order.

⁶⁵⁴ Enforcement of Environmental Law: The case for reform.

⁶⁵⁵ On-the-spot fines.

Kapitola V. Trestn právní odpov dnost právnických osob v ochran životního prost edí v irském právu

V irském právu mohou být uloženy trestn právní sankce jak fyzickým osobám, tak i právnickým osobám. V ustanoveních obsahujících skutkové podstaty trestných in se neuvádí, že se t chto trestných in mohou dopustit jak osoby fyzické tak osoby právnické, pop ípad pouze osoby fyzické i pouze osoby právnické. Ze zn ní konkrétních skutkových podstat lze nicmén dovodit, že n které trestné iny mohou být spáchány pouze fyzickými osobami. V n kterých p ípadech se nemožnost dovodit odpov dnost právnické osoby u konkrétní skutkové podstaty dovozuje i obecn . Je tomu tak zejména u t ch trestných in , jejichž spáchání je imanentní fyzické osob . Jedná se kup íkladu o trestný in znásiln ní.⁶⁵⁶

V irské právní literatu e je trestný in definován jako protiprávní jednání, které p ímo a závažn ohrožuje bezpe nost nebo blaho spole nosti a které není možné ešit pouhým odškodn ním poškozeného.⁶⁵⁷ Irská právní teorie rozlišuje trojí d lení trestných in . Jelikož se všechna tato d lení svým zp sobem dotýkají závažnosti trestných in a tedy i výše možné trestní sankce za n ukládané, lze p i identifikace trestných in náležejících do jednotlivých níže uvedených skupin trestných in vycházet i pro ú ely trestní odpov dnosti právnických osob z délky trestu odn tí svobody, který m že být uložen za jeho spáchání fyzické osob . Irská ústava rozdluje trestné iny na mén závažné trestné iny⁶⁵⁸ a ostatní trestné iny. Zákony d íve rozlišovaly mezi zlo iny⁶⁵⁹ a p e iny⁶⁶⁰, avšak trestní zákoník z roku 1997⁶⁶¹ toto d lení zrušil a místo n j zavedl pojem *arrestable offences*. Tento termín zahrnuje trestné iny, pro n ž m že být fyzická osoba uv zn na na dobu nejmén p ti let. Za nejd ležit jší lze z ejm považovat procesní d lení trestných in , které rozlišuje trestné iny podle procedury p ed soudem. Na základ tohoto kritéria se rozlišují mén závažné trestné iny⁶⁶² a (závažné) trestné iny⁶⁶³. O mén závažných trestných inech rozhodují okresní soudy⁶⁶⁴ v ízení bez

⁶⁵⁶ Srov. str. 2 of the Criminal Law Act 1981.

⁶⁵⁷ Srov. Doolan, B.: Principles of Irish Law, Fifth Edition, Gill & Macmillan, Dublin, 1999.

⁶⁵⁸ Minor offences.

⁶⁵⁹ Felonies.

⁶⁶⁰ Misdemeanours.

⁶⁶¹ Criminal Law Act 1997.

⁶⁶² Minor offences/Summary offences.

⁶⁶³ Non-minor offences/Indictable offences.

⁶⁶⁴ District Courts.

poroty. O závažných trestných činech rozhodují v porotě obvodní soudy⁶⁶⁵ a vrchní soud⁶⁶⁶ nebo bez poroty zvláštní trestní soudy⁶⁶⁷. Obecně platí, že za spáchání méně závažného trestného činu může být fyzická osoba uložena trest odnětí svobody na nejvýše šest měsíců a/nebo pokuta.

V irském právním řádu neexistuje pochopitelně také z důvodu určení rozlišitelnosti celé trestní právní problematiky do mnoha právních předpisů žádné souhrnné ustanovení vymezující a už pozitivně nebo negativně množinu právnických osob, které mohou být shledávány trestně odpovědnými. Trestní odpovědnost se týká v zásadě všech právnických osob, a už soukromého práva nebo veřejného práva, na které se vztahuje irská jurisdikce.

Pokud jde o konstrukci trestní odpovědnosti právnických osob,⁶⁶⁸ v Irsku, podobně jako ve Velké Británii, USA a jiných zemích angloamerické právní kultury, se uplatňuje zhruba již od poloviny 19. století právo trestní odpovědnosti právnických osob. Její úprava však není jednotná a v irském právním řádu tak lze nalézt několik systémů práve trestní odpovědnosti. Uplatňují se zde koncepce povodní odpovědnosti právnických osob,⁶⁶⁹ koncepce odvozené odpovědnosti právnických osob⁶⁷⁰ i koncepce objektivní odpovědnosti,⁶⁷¹ resp. koncepce absolutní odpovědnosti.⁶⁷² V rámci koncepce povodní odpovědnosti právnických osob se uplatňuje identifikační doktrína neboli doktrína alter ego a atribuční doktrína.⁶⁷³ Právě postavení identifikační doktríny je v Irsku dosti silné, nicméně nelze říci, že se jedná o převažující způsob konstrukce trestní právní odpovědnosti právnických osob v této zemi. V rámci koncepce odvozené odpovědnosti právnických osob se uplatňuje doktrína zástupné odpovědnosti.⁶⁷⁴ Poměrně často se uplatňuje i koncepce objektivní odpovědnosti s existencí liberálních důvodů⁶⁷⁵ a objektivní absolutní odpovědnosti.⁶⁷⁶ Trestnými činy, které lze spáchat na základě objektivní odpovědnosti, jsou mnohé trestné činy v oblasti ochrany životního

⁶⁶⁵ Circuit Courts.

⁶⁶⁶ High Court/ Central Criminal Court.

⁶⁶⁷ Special Criminal Courts.

⁶⁶⁸ V irské odborné literatuře se používá nejčastěji termín 'Corporate criminal liability'.

⁶⁶⁹ Direct corporate liability.

⁶⁷⁰ Derivative corporate liability.

⁶⁷¹ Strict corporate liability.

⁶⁷² Absolute corporate liability.

⁶⁷³ V případě atribuční doktríny (attribution doctrine) se nejedná o přičítání trestní odpovědnosti fyzické osobě právnické osobě, jak by se mohlo jevit z překlady do češtiny.

⁶⁷⁴ Vicarious liability doctrine.

⁶⁷⁵ Strict liability doctrine.

⁶⁷⁶ Absolute liability doctrine.

prost edí.⁶⁷⁷ P i snaze o pochopení toho, které z uvedených teorií a doktrín jsou uplat ovány v konkrétních p ípadech trestných in , je t eba vycházet ze základní premisy, že v Irsku tvo í právo krom írského parlamentu ve zna né mí e také irské soudy. Irské trestn právní normy neobsahují ani jasná ustanovení o tom, jaká odpov dnostní teorie má být u konkrétních zákon í p ímo u konkrétních trestných in užita, natožpak ustanovení, která by dávala jednotlivým odpov dnostním teoriím jednozna nou zákonnou podobu. Jako p íklad toho, jak vypadají inkriminovaná zákonná ustanovení, pokud jsou v bec v jednotlivých zákonech obsažena, lze uvést ustanovení 11 odst. 2 zákona o zne išt ní ovzduší, podle kterého platí, že je-li trestný in podle tohoto zákona spáchán právnickou osobou nebo osobou jednající jménem právnické osoby a je prokázáno, že byl spáchán se souhlasem právnické osoby nebo jí byl schválen, nebo že byl usnadn n jakýmkoli zanedbáním na stran editel, manažera, tajemníka nebo jiného oprávn ěného subjektu právnické osoby, bude tato právnická osoba shledána trestn odpov dnou. Je t eba vycházet z judikát , které ásto jako nejsložit ější otázku eší práv to, jakou odpov dnostní teorii v p ípad daného trestného inu, v etn souvislosti jeho spáchání, zvolit. D ležitou úlohu zde hraje i právní teorie, která však v tšinou op t vychází z rozhodovací praxe soud .⁶⁷⁸ I právní teorie tedy ásto pouze poznamenává, že v rozhodování soud o otázkách konstrukce trestní odpov dnosti právnických osob neexistuje jednotná metodika a v této oblasti tak do zna né míry p evládá právní nejistota.⁶⁷⁹

Skute nost, že je za trestný in stíhána í sankcionována právnická osoba, obvykle znamená, že za dané jednání m že být postižena i fyzická osoba v rámci této právnické osoby. V této souvislosti se hovo í jednak o odpov dnosti editel , vedoucích pracovník a manažer ,⁶⁸⁰ jednak i o odpov dnosti dalších osob v rámci právnické osoby. Právní možnosti sou asného postihu fyzické osoby i právnické osoby se mohou výrazn lišit podle toho, jaká odpov dnostní konstrukce je u daného trestného inu uplat ována, tedy jaká odpov dnostní koncepce, teorie í doktrína bude soudem uvažována a aplikována. V jednotlivých zákonech obsahujících trestné iny se vcelku pravideln vyskytuje ustanovení tohoto nebo podobného zn ní: „*Je-li trestný in podle tohoto zákona spáchán právnickou osobou nebo osobou*

⁶⁷⁷ Srov. Cotter, A. - M. M. et al.: Environmental Law. Law Society of Ireland. Cavendish Publishing Limited. 2004, London, Great Britain.

⁶⁷⁸ Podrobn ě se užití jednotlivých teorií a doktrín trestní odpov dnosti právnických osob v Irsku v nuje Horan in: Horan, S.: Corporate Crime. Dublin. Bloomsbury Professional, 2011.

⁶⁷⁹ Srov. nap . Horan, S.: Corporate Crime. Dublin. Bloomsbury Professional, 2011, str. 15.

⁶⁸⁰ V této spojitosti se v írském právu používá sousloví Liability of Directors, Officers and Managers.

*jednající jménem právnické osoby a je prokázáno, že byl spáchán se souhlasem nebo s v domím i jeho spáchání bylo umožn no nedbalostí editel, manažera, jednatele nebo jiného vedoucího pracovníka takové právnické osoby, je tento vedoucí pracovník rovn ž trestn odpov dný za daný trestný in.“.*⁶⁸¹ Z rozhodovací praxe soud p itom vyplývá, že to, která fyzická osoba v rámci právnické osoby m že být shledána trestn odpov dnou, nezávisí nutn na formálním ozna ení její funkce v rámci právnické osoby. Jako trestn odpov dná m že být kup . shledána i fyzická osoba, která není editel de iure, avšak je editel de facto.⁶⁸² N které zákony obsahují v tomto sm ru pon kud stru n jší ustanovení. Zákon o zne išt ní odpadky z roku 1997 kup . obsahuje ustanovení tohoto zn ní: „*Pokud jde o trestné iny právnických osob, fyzické osoby mohou být shledány trestn odpov dnými.*“.⁶⁸³ V jednotlivých zákonech se však zásadn nehovo í o tom, zda je možné stíhat a potrestat fyzickou osobu jednající za právnickou osobu, pokud právnická osoba není bu shledána trestn odpov dnou, nebo pokud není alespo trestn stíhána. Vzhledem k tomu, že v Irsku je trestní odpov dnost právnických osob samoz ejmou sou ástí právního ádu již od dob, kdy byla tato zem sou ástí britského impéria, je zde již pom rn bohatá judikatura v této oblasti, a to i p es pom rn nízké množství stíhaných a potrestaných právnických osob. Mnohé z t chto judikát se zevrubn v novaly otázce trestn právní odpov dnosti fyzických osob jednících za právnické osoby. Práv judikatura dosp la do ur ité míry k ešení otázky, zda lze stíhat a potrestat fyzickou osobu jednící za právnickou osobu, pokud právnická osoba není shledána trestn odpov dnou, resp. pokud není trestn stíhána. Soudy ve svých rozhodnutích dosp ly k záv ru, že fyzická osoba m že být shledána trestn odpov dnou a potrestána i v p ípad , že právnická osoba je v trestním ízení zprošt na obvin ní z trestného inu. Soudy rovn ž judikovaly, že fyzickou osobu jednící za právnickou osobu je možné stíhat jako hlavního pachatele a potrestat ji za vážn jší trestný in, než právnickou osobu, za kterou fyzická osoba jednala.⁶⁸⁴ Nad rámece p edm tu zkoumání p edkládané práce lze uvést, že navzdory uvedeným explicitním možnostem postihu fyzických osob jednících za právnické osoby, nejsou v Irsku tyto možnosti náležit vyžívány. V této souvislosti je nutné zmínit trestnou innost v oblasti ochrany životního prost edí, kde trest nepodmín ného odn tí svobody je editel m,

⁶⁸¹ Srov. nap . ustanovení 8 zákona o Agentu e ochrany životního prost edí z roku 1992.

⁶⁸² Srov. Horan, S.: *Corporate Crime*. Dublin. Bloomsbury Professional, 2011, str. 100 a n.

⁶⁸³ Srov. ustanovení 25 odst. 3 zákona o zne išt ní odpadky z roku 1997.

⁶⁸⁴ Srov. nap . Gibson v Barton [1875] 13 Cox 71, R v Humphreys [1965] 3 All ER 689, Hui Chi-Ming v R [1992] 1 AC 34 a R v Davis [1977] Crim LR 542.

manažer m, vedoucím pracovník m a jiným osobám v rámci právnických osob ukládán spíše sporadicky.⁶⁸⁵

Lze říci, že v Irsku se striktně nerozlišuje mezi tresty a nápravnými opatřeními, a pro obě se užívá pojem *criminal sanction*. Pokud jde o trestání právnických osob, je základní a zdaleka nejast ji ukládanou trestní právní sankcí v Irsku pokuta⁶⁸⁶. Výše pokut, které mohou být v řízení před trestním soudem uloženy, upravuje zákon o pokutách z roku 2010.⁶⁸⁷ U méně závažných trestných činů⁶⁸⁸ jsou pokuty rozděleny do pětitřídní, zahrnujících nejnižší pokuty do 500 eur a nejvyšší pokuty do 5 000 eur. U závažných trestných činů⁶⁸⁹ došlo uvedeným zákonem k násobnému zvednutí výše pokut, které je možno ukládat. Pro představu lze uvést jedny z nejvyšších pokut, které jsou ukládány podle zákona o Národní agentuře pro správu aktiv,⁶⁹⁰ jejichž výše ohraničena shora částkou 20 milion eur. U pokut ukládaných za spáchání závažných trestných činů je však situace složitější než v případě pokut ukládaných za méně závažné trestné činy. Jejich maximální výše totiž nikdy ani není v příslušném zákoně uvedena. V těchto případech musí právnická osoba u soudu doložit svou finanční situaci, aby předešla uložení pokuty v takové výši, která by pro ni byla likvidační. Určení výše pokut u závažných trestných činů činí soudům nemalé potíže. Pokuta by nepochybně měla být uložena v takové výši, aby byla pro právnickou osobu přinejmenším tak citelná, že by ji odradila od páčání podobné trestné činnosti v budoucnu. V některých případech jsou však soudy ukládány pokuty tak vysoké, že to má nejen existenční dopady na dané právnické osoby, ale jsou tím výrazně negativně ovlivněny i zaměstnanci takových právnických osob, jakož i smluvní vztahy těchto právnických osob se třetími subjekty. V mnohých případech dochází k tomu, že odvolací soudy snižují pokuty uložené prvostupňovými soudy, a to často velmi výrazně.⁶⁹¹ Obecně bylo judikováno, že při určení výše pokuty, musí soud vzít v úvahu kromě jiného také finanční možnosti a situaci pachatele.⁶⁹² V minulosti také soudy braly v úvahu skutečnost, že v konkrétním případě je souzená právnická osoba částí skupiny právnických osob, které z její trestné činnosti také těžily. V těchto případech tedy soudy ukládaly pokuty s

⁶⁸⁵ Srov. Law Society of Ireland. Law Reform Committee: *Enforcement of Environmental Law: The case for reform*, 2008, Dublin.

⁶⁸⁶ Fine.

⁶⁸⁷ Fines Act, 2010.

⁶⁸⁸ Minor offences/Summary offences.

⁶⁸⁹ Non-minor offences/Indictable offences.

⁶⁹⁰ National Asset Management Agency Act 2009.

⁶⁹¹ Srov. např. *People (DPP) v Gerard F May Roofing Ltd* nebo *R v Colthrop Board Mills Ltd* [2002] 2 Cr App (S) 80.

⁶⁹² Srov. *R v Docklands Estates Ltd* [2001] 1 Cr App R (S) 78.

ohledem na celkový prosp ch skupiny právnických osob, které t žily z trestné innosti jedné z nich.⁶⁹³ Krom pokut existují i jiné alternativní tresty. Jedním z nich je p íkaz k odškodn ní.⁶⁹⁴ Jedná o stanovení povinnosti odsouzenému soudem odškodnit poškozeného trestným ínem. V ur ení ástky odškodn ní je soudce limitován výší odškodného, které je možné obdržet v civilních v cech. Dalším alternativním trestem je p íkaz u init p ísp vek na dobro innost.⁶⁹⁵ Tento prost edek je soudy uplat ován pom rn ídce. V n kterých p ípadech je soudy ukládán trest zve ejn ní rozsudku.⁶⁹⁶ Tento trest je ásto ukládán v kombinaci s trestem pokuty. Zve ejn ní rozsudku se však m íjí ú inkem, pokud jde o právnickou osobu ve form obchodní spole nosti, která má dominantní postavení na trhu, nebo v t chto p ípadech spot ebitelé prakticky nemají možnost volby. Mén užívaným trestem je uložení p íkazu k náprav .⁶⁹⁷ V mnohých p ípadech trestných ín proti životnímu prost edí se m že jednat o trest svým ekonomickým dopadem na pachatele závažn jší než vysoká pokuta í odškodn ní. Zárove však u n kterých trestných ín spáchaných v oblasti ochrany životního prost edí, kde nelze nápravy do p vodního stavu životního prost edí dosáhnout í ho lze dosáhnout až za pom rn dlouhou dobu a p í vynaložení obrovských finan ních prost edk (nap . v p ípad zp sobení rozsáhlého zne íšt ní mo ského pob eží ropnou skvrnou), se tento trest neukládá.⁶⁹⁸ Jedním z velmi diskutovaných, avšak dosud prakticky v bec neužívaných trest je na ízení restrukturalizace vnit ních firemních proces .⁶⁹⁹ Dalším trestem, který se nabízí jako možnost postihu právnických osob, je p íkaz konat obecn prosp šné práce.⁷⁰⁰ Dosud však tento trest v p ípad trestné innosti právnických osob nebyl aplikován z ejm ani v jednom p ípad . D vodem k tomu m že být skute nost, že v trestním zákon o obecn prosp šných pracích z roku 1983⁷⁰¹ se stanoví, že trest obecn prosp šných prací m že být uložen pouze tomu, komu by mohl být uložen trest odn tí svobody. Komise pro právní reformu⁷⁰² fungující v Irsku od roku 1975 z toho dovodila podle mín ní autora p edkládané práce nep esv d ivý záv r, že trest obecn prosp šných prací nelze právnické osob uložit. K problematice trestních sankcí

⁶⁹³ Srov. nap . R v Keltbray Ltd [2000] 1 Cr App R (S) 39.

⁶⁹⁴ Compensation order.

⁶⁹⁵ Užití tohoto trestu se ozna uje jako *Court poor box scheme*.

⁶⁹⁶ Adverse publicity order.

⁶⁹⁷ Remedial order.

⁶⁹⁸ Srov. Horan, S.: *Corporate Crime*. Dublin. Bloomsbury Professional, 2011, str. 443.

⁶⁹⁹ Corporate probation (judicially mandated restructuring of internal corporate processes).

⁷⁰⁰ Community service order.

⁷⁰¹ Criminal Justice (Community Service) Act, 1983.

⁷⁰² Law Reform Commission.

je třeba doplnit, že v Irsku neexistuje centrální celostátní evidence trest uložených konkrétním pachatel m za konkrétní trestné iny, a to ani u fyzických osob ani u právnických osob.

Vyšet ování trestné innosti v Irsku provádí zejména Garda Síochána, jejímiž složkami jsou také Ú ad pro vyšet ování trestné innosti⁷⁰³ a Národní ú ad kriminálního vyšet ování⁷⁰⁴. Vyšet ování n kterých trestných in souvisejících zejména s vývozem a dovozem zboží do a z Irska mají na starosti celníci. Obžalobu p ed soudem obecn zastupuje editel ú adu veřejných žalob⁷⁰⁵, a to prostednictvím státních zástupců⁷⁰⁶. U závažných trestných in tak tomu je ve v tšin p ípad . U mén závažných trestných in m že obžalobu p ed soudem zastupovat také p íslušník Garda Síochána, který tak ovšem iní jménem editel ú adu veřejných žalob. editel ú adu veřejných žalob, resp. státní zástupce, m že konkrétní v c v jakémkoli okamžiku sám p evzít i ud lovat pokyny v konkrétní v ci. Trestní stíhání mohou vést a obžalobu p ed soudem mohou zastupovat také n které správní orgány, které jsou k tomu ze zákona zmocn ny (nap . Agentura ochrany životního prost edí). Jednotlivá ministerstva mají podle ustanovení p íslušných zákon ve v cech pat ících do jejich p sobnosti také pravomoc vést trestní stíhání v etn zastupování obžaloby p ed soudem, a to zejména u mén závažných trestných in .⁷⁰⁷ U n kterých mén závažných trestných in mohou trestní stíhání vést také ú ady místní správy.⁷⁰⁸ Na trestním stíhání se rovn ž mohou ve zna né mí e podílet i soukromé fyzické a právnické osoby, a to v etn fáze ízení p ed soudem.⁷⁰⁹

Mén závažné trestné iny⁷¹⁰ jsou souzeny p ed okresními soudy. V p ípadech závažných trestných in probíhá ízení p ed obvodními soudy. Nejzávažn jší zlo iny projednává na první instanci Vrchní soud. Obvodní soudy také rozhodují o odvoláních proti rozhodnutím okresních soud . Odvolací trestní soud⁷¹¹ rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím Vrchního soudu, obvodních soud a zvláštních trestních soud . Trestní jurisdikce nejvyššího soudu je pom rn omezená, nebo tento soud projednává pouze odvolání proti

⁷⁰³ Criminal Assets Bureau.

⁷⁰⁴ National Bureau of Criminal Investigation.

⁷⁰⁵ Director of public Prosecutions.

⁷⁰⁶ State solicitors.

⁷⁰⁷ Srov. nap . section 272 of the Social Welfare (Consolidation) Act, 2005.

⁷⁰⁸ Srov. v tomto jejich pravomoci podle zákona o nakládání s odpady z roku 1996.

⁷⁰⁹ Srov. nap . section 28 (1) (a) of the Air Pollution Act, 1987.

⁷¹⁰ Minor offences/Summary offences.

⁷¹¹ The Court of Criminal Appeal.

rozhodnutím odvolacího trestního soudu za předpokladu, že soud nebo editel úadu ve ejných žalob⁷¹² sezná, že v c se týká otázky obecného zájmu.

Pokud jde o ízení o trestných ínech právnických osob,⁷¹³ Irská Ústava ustanovuje právo každého na ádný soudní proces.⁷¹⁴ O tom, zda bude konkrétní v c stíhána p ed soudem jako závažný trestný ín, rozhoduje editel úadu ve ejných žalob prost ednictvím státních zástupce . Pravidla tohoto rozhodování nejsou striktn dána, avšak existují n které formální dokumenty obsahující alespo ur itý návod pro rozhodování.⁷¹⁵ Státní zástupci zde tedy mají notnou míru uvážení, zda konkrétní ín stíhat. Jednotlivé procesní postupy v ízení p ed soudem si v Irsku stanoví samotné soudy a tyto procedury se tedy u jednotlivých soud liší. U závažných trestných ín pat ících do jurisdikce obvodních soud nebo Vrchního soudu, probíhá p ed samotným rozhodováním ve v ci p edb žné projednání⁷¹⁶ soudcem okresního soudu. Bez tohoto p edb žného projednání nem že o t chto trestných ínech prob hnout ízení p ed p íslušnými soudy.⁷¹⁷ Samotné prvoinstan ní rozhodování je pom rn složitý proces, který je navíc zna n diferencovaný podle toho, zda se rozhoduje o závažných trestných ínech i zda se rozhoduje o mén závažných trestných ínech. O mén závažných trestných ínech se zásadn rozhoduje ve zkráceném ízení, zatímco o závažných trestných ínech se rozhoduje ve standardním ízení a za spln ní ur itých podmínek také ve zkráceném ízení. Pro samotné vyslechnutí obžaloby soudem má být zajišt na p ítomnost stíhané osoby, a to n kterou ze zákonem p edvídaných forem postupu zvolenou podle konkrétních okolností p ípadu. Odvolací ízení se liší podle toho, který soud o odvolání rozhoduje. V odvolacím ízení proti rozhodnutí, o n mž na na prvním stupni rozhodoval okresní soud, m že odvolací soud rozhodnutí prvostup ového soudu bu potvrdit nebo zm nit anebo zrušit. V rámci zm ny rozhodnutí m že odvolací soud kup . snížit nebo zvýšit uložený trest nebo uložit jiný trest. Pokud má na druhém stupni rozhodovat Odvolací trestní soud, musí být nejprve prokázáno, že daná v c je *vhodná* k posouzení tímto soudem.⁷¹⁸ P ípadné *svolení k odvolání*⁷¹⁹

⁷¹² Director of Public Prosecutions.

⁷¹³ V podrobnostech srov. nap . Walsh, D.: Criminal Procedure. Thomas Round Hall, Dublin, 2002.

⁷¹⁴ Due course of law.

⁷¹⁵ Srov. Statement of General Guidelines for Prosecutors, 2001.

⁷¹⁶ Preliminary examination.

⁷¹⁷ Srov. Byrne, R., McCutcheon, J. P.: The Irish Legal System, Third Edition, Butterworths, Dublin, 1999, str. 176-177 a 212-213.

⁷¹⁸ Srov. section 31 of the Courts of Justice Act, 1928.

⁷¹⁹ Leave to appeal.

vydává ve formě certifikátu soudce, který o dané věci rozhodoval na prvním stupni.⁷²⁰ V odvolacím řízení proti rozhodnutí, o němž na prvním stupni rozhodoval jiný než okresní soud, může odvolací soud rozhodnutí prvostupňového soudu pouze potvrdit nebo změnit. Rozhodnutí odvolacího soudu je konečné a nezvratitelné.⁷²¹

Akoliv se situace za posledních několik let změnila k lepšímu, je v Irsku pověst o trestné činnosti proti životnímu prostředí a zvláště její organizované složky, stále poměrně nízká.⁷²² Zlepšení v postihu ekologické kriminality v Irsku je a do budoucna pravděpodobně ještě více spojováno kupříkladu se školeními poskytovanými Agenturou ochrany životního prostředí úřadům místní správy, včetně vypracování odborného návodu pro přípravu podkladů pro předložení vyšetřovaných věcí editeli úřadu ve věcných žalobách. Zde byly využity bohaté zkušenosti bývalých expertů z Garda Síochána.⁷²³ Irsko ve svých statistikách nevykazuje žádné případy organizovaného zločinu v oblasti ochrany životního prostředí. Toto zdůvodňuje autor studie Organizovaná ekologická kriminalita v členských státech EU,⁷²⁴ vznesením následujících argumentů. Autor uvedené studie uvádí, že důvodem dosavadního nerozvinutí se podobně organizované formy trestné činnosti v Irsku jsou jednak malá územní rozloha Irska, struktura irského hospodářství (především zemědělství a služby), absence významnějších jaderných zařízení, neexistence poptávky po exotických zvířatech a výrobcích z nich v Irsku a malý význam Irska jako tranzitní země. Za nejvážší problém v oblasti trestné činnosti proti životnímu prostředí lze v současné době v Irsku považovat neoprávněné nakládání s odpady. V irském tisku a v prohlášeních úřadů místní správy se hovoří o mnoha nelegálních skládkách obsahujících často i nebezpečný odpad vyskytujících se po celé zemi.⁷²⁵ Jako jeden z hlavních důvodů takového rozšíření nelegálních skládek v Irsku uvádí Agentura ochrany životního prostředí doposud málo rozvinutou infrastrukturu odpadového hospodářství. Uvedené je v odborné literatuře spojováno s poměrně pozdním přijetím odpovídající odpadové legislativy v Irsku,⁷²⁶ které je pozoruhodné v kontextu s tím, že evropské právo požadovalo vytvoření kvalitní sítě zařízení pro likvidaci a využití odpadů v členských státech EU již v 70. letech

⁷²⁰ K podmínkám vydání svolení k odvolání srov. Walsh, D.: Criminal Procedure. Thomas Round Hall, Dublin, 2002.

⁷²¹ Srov. section 18 of the Courts of Justice Act, 1928.

⁷²² Srov. Fröhlich, T.: Organised environmental crime in the EU Member States, Kassel, 2003.

⁷²³ Srov. Environmental Protection Agency: Focus on Environmental Enforcement in Ireland - A report for the year 2006 - 2008.

⁷²⁴ Srov. Fröhlich, T.: Organised environmental crime in the EU Member States, Kassel, 2003.

⁷²⁵ Srov. Fröhlich, T.: Organised environmental crime in the EU Member States, Kassel, 2003, str. 96 - 97.

⁷²⁶ Zákon o nakládání s odpady tvořící legislativní páteř odpadového hospodářství v Irsku byl přijat teprve roku 1996.

minulého století. Velkým problémem je rovněž znečištění vod. Agentura ochrany životního prostředí ve svých materiálech v nedávné minulosti uváděla, že 20 % povrchových zásob v zemi a 30 % vodních ploch v soukromých rukou je kontaminováno lidskými nebo zvířecími výkaly. Některá auta i v této souvislosti hovoří o dopadech uvedeného znečištění vody tak nebezpečných, že představují vážnou hrozbu pro veřejné zdraví.⁷²⁷ Ve studii Organizovaná ekologická kriminalita v členských státech EU se mezi důležitými aspekty souvisejícími s kriminalitou v oblasti ochrany životního prostředí v Irsku uvádí vysoké náklady stíhání této trestné činnosti, vzhledem k uplatňovaným zásadám trestního řízení, včetně pojetí důkazního břemene a omezujících pravidel dokazování.

Trestné činy, včetně trestných činů v oblasti ochrany životního prostředí, jsou v irských zákonech definovány v zásadě dvojím způsobem. První způsob se příliš neliší od toho, jakou podobu mají skutkové podstaty v trestných činech v České republice. V těchto případech je popsána skutková podstata trestného činu a na stejném místě je také uvedeno, že se jedná o trestný čin. Typickým příkladem je ustanovení 3 odst. 6 zákona o odpadcích z roku 1997, podle kterého je trestným činem *porušení zákazu ukládání jakékoli látky nebo předmětu ve formě odpadků na veřejném místě*. Druhý způsob užívaný v irském právním řádu spoívá v uvedení poměrně obecného ustanovení v části zákona označené v tšinou rubrikou *Offences and Enforcement*, které stanoví, že porušení kteréhokoliv ustanovení daného zákona, popřímo i kteréhokoliv ustanovení prováděcích předpisů k danému zákonu vydaných i porušení podmínek povolení vydaného podle daného zákona apod. je trestným činem. Typickým příkladem je ustanovení 11 odst. 1 zákona o znečištění ovzduší z roku 1987, podle něhož je trestným činem *porušení kteréhokoliv ustanovení tohoto zákona nebo jakéhokoliv prováděcího předpisu vydaného podle tohoto zákona nebo jakéhokoliv oznámení vydaného podle tohoto zákona*. Druhý z uvedených způsobů stanovení trestného činu užívaných v Irsku by kupříkladu v České republice byl zřejmě vzhledem k jeho neurčitosti a blanketnosti shledán jako nevhodný, ba i jako protiústavní, když odkazuje na porušení norem podzákonných právních předpisů. Některé irské zákony obsahují jak ustanovení charakteristická pro první z uvedených způsobů stanovení trestných činů, tak i druhý z uvedených způsobů úpravy.⁷²⁸

⁷²⁷ Srov. Fröhlich, T.: Organised environmental crime in the EU Member States, Kassel, 2003, str. 97.

⁷²⁸ Srov. např. zákon o divoké přírodě z roku 1976.

Kapitola VI. Zhodnocení irské právní úpravy

Angloamerická právní kultura, jejíž součástí je také irský právní řád, se vyznačuje nepochybně vyšší pružností v řešení nových situací, problémů a otázek dosud právem neřešených, resp. řešených právem doposud spíše sporadicky. To je podle mínění autora předkládané práce způsobeno dvěma základními příčinami, které spolu těsně souvisí. První příčinou je menší důraz kladený na právo jako normativní systém a naopak v těsnějším důraz kladený na právo jako způsob řešení konkrétních situací. Druhou příčinou vyšší míry pružnosti právních systémů navíc se do angloamerické právní kultury je existence významné normotvorné pravomoci soudů. Soud totiž při svém rozhodování nejen sám naplňuje významem mnohdy značně obecné zákonné právní normy, nýbrž právo svými rozhodnutími také nově vytváří. Z pohledu kontinentálního právníka nedostatečně důraz kladený na systematické právní řády patřícími do angloamerické právní kultury má negativní dopad na přehlednost práva jako celku, způsobuje větší nejednoznačnosti v právu a z větší části vzhledem k zásadnímu dotváření práva soudy má obecně za následek celkově nižší míru právní jistoty.

Akoliv je životní prostředí jako celek v Irsku poměrně ve velmi dobrém stavu a ekologická kriminalita ve své organizované formě se v této zemi prakticky nevyskytuje, nejedná se pravděpodobně z velké části o následek existence skvělé právní úpravy, jejího dodržování a aplikace. Důvodem je třeba hledat převážně jinde. Důvodem lze spatřovat především v malé územní rozloze Irska, relativně nízké hustotě zalidnění, ve struktuře irského hospodářství a v malém významu Irska jako tranzitní země. V Irsku absentuje konkrétní ustanovení o ochraně životního prostředí na ústavní úrovni. Irsko má rovněž dlouhodobé problémy v naplňování mezinárodních a zejména evropských unijních požadavků v oblasti ochrany životního prostředí. Mnohé oblasti ochrany životního prostředí, které jsou v rámci práva životního prostředí v kontinentálním pojetí jeho významnou a mnohdy svébytnou součástí, jsou v Irsku tradovány v rámci jiných oblastí práva nebo nemají v těsnějším významu. Příkladem je ochrana lesa jako významného biotopu a obnovitelného přírodního zdroje. Zde jde o poměrně pochopitelný úkaz, neboť lesy nezaujímají v Irsku více než 5 % jeho rozlohy. Dalším příkladem je ochrana zvířat proti týrání a welfare zvířat. Velkým důrazem je právní úpravou naopak kladen na ty oblasti životního prostředí, které jsou dlouhodobě zatěžovány a které způsobují v Irsku skutečné problémy, včetně neplnění evropských unijních požadavků a

ohrožování zdraví obyvatel. Jedná se zejména o úpravu nakládání s odpady a úpravu znečištění vod. Naopak znečištění ovzduší není v Irsku zásadní problém, a to zejména vzhledem k absenci takového přemyslu a nízkému vyskytu zpracovatelského přemyslu.

Akoliv se v irském právním řádu vyskytuje poměrně značné množství různých trestných činů v oblasti ochrany životního prostředí, nelze v této skutečnosti automaticky vidět vysokou kvalitu právní úpravy deliktů odpovědnosti na tomto úseku. V tomto ohledu je třeba vzít v úvahu skutečnost, že irský právní řád nezná termín deliktů odpovědnosti jako množinu nadázenou trestní odpovědnosti a správní odpovědnosti, nýbrž z uvedených institutů se uplatňuje pouze trestní odpovědnost. Klasická správní právní odpovědnost, jež je pravidelnou součástí právních řádů kontinentální právní kultury, se v Irsku prakticky nevyskytuje. Proto jsou mnohá protiprávní jednání, jež jsou v kontinentálních právních řádech zpravidla upravena v podobě skutkových podstat správních deliktů, v Irsku upravena jako trestné činy. To s sebou spíše než v tísí společenské odsouzení přináší jejich páchaní přináší vzhledem k silným procesním právům obviněných v trestním řízení tiskosti spojené s prokazováním takových jednání před soudem ze strany vynucujících subjektů a státních zástupců.

Akoliv zákony o ochraně životního prostředí definují jako trestné činy proti životnímu prostředí poměrně značné množství jednání i opominutí, nejsou tato jednání soudy často adekvátně postihována. Akoliv je u těchto trestných činů stanovena možnost uložit pokuty ve značné výši (u některých deliktů až 15 000 000 eur), jsou praxi ukládány pokuty značně nižší. Toto následně přináší kontraproduktivní ve srovnání s vysokými náklady vynaloženými příslušnými orgány k tomu, aby se možný pachatel deliktu vůbec dostal před soud, popřípadě byl také odsouzen. Navíc se často projevuje značná nekonzistentnost v rozhodování soudů, kdy zcela odlišné sankce ukládají okresní soudy a zcela jiné pak obvodní soudy a vrchní soud.⁷²⁹ V rámci trestání právnických osob jsou v Irsku velké problémy spojeny zejména se souběžným i následným postihem fyzických osob jednajících za právnickou osobu. Další problémy jsou spojeny s určení adekvátní sankce, jež by měla být právnické osobě uložena. Tento problém se bude nepochybně vyskytovat i v české republice po nedávném přijetí trestní odpovědnosti právnických osob. Za nejvážší problém však autor předkládané práce považuje malé množství případů právnických osob stíhaných a odsouzených za trestné činy proti životnímu prostředí. Vzhledem k tomu, že česká republika

⁷²⁹ Srov. A Review of the Environmental Protection Agency. The Environmental Protection Agency Review Group, 2011. Ireland.

teprve nedávno přijala právní úpravu pravé trestní odpovědnosti právnických osob, nelze předpokládat, že by na tom v porovnání stíhaných a odsouzených právnických osob za trestné činy proti životnímu prostředí byla Česká republika v blízké budoucnosti lépe než Irsko. Spíše lze předpokládat, že v České republice bude takových případů stíháno ještě znatelně méně než je tomu v Irsku.

Přestože se v Irsku neuplatňuje klasická správní právní odpovědnost, kdy správní orgány samy bez zásahu soudů ukládají a také vynucují správní právní sankce, existují zde jiné nástroje správního práva uplatňované v oblasti ochrany životního prostředí. Nadto zde existuje silná tendence k rozšíření správních nástrojů o takové, které by byly účinnější v boji proti porušování norem práva životního prostředí, včetně peněžitých a jiných pokut. Nic se však nemá měnit na skutečnosti, že vynutit zaplacení pokuty či splnění jiné povinnosti sankční povahy je bez rozhodnutí soudu v podstatě nemožné. Ze správních právních nástrojů uplatňovaných v oblasti práva životního prostředí, které se svou povahou nejvíce blíží správním sankcím v užším pojetí, jež jsou obvyklé kupříkladu v České republice, se jako poměrně zajímavé jeví upozornění (*warning letter*), jakož i úřední oznámení (*statutory notice*). Výhodou těchto nástrojů jsou nejen nízké náklady spojené s jejich použitím, ale v případě jejich užití u prvopachatelů méně závažných správních deliktů by jejich aplikace namísto uložení pokuty mohla spíše splnit svůj účel, a to i v případě pachatelů právnických osob.

SHRNUTÍ

Funkcí nejdůležitějším správním orgánem ochrany životního prostředí v Irsku je Agentura ochrany životního prostředí. Postavení Agentury ochrany životního prostředí v Irsku, jako nejdůležitějšího orgánu vynucujícího dodržování norem práva životního prostředí, se osvědčilo.

Do značné míry inspirující je uplatnění principu týkajícího se cílení vynucujících opatření, kterým se při vynucování norem práva životního prostředí v Irsku řídí Úřad pro vynucování práva životního prostředí. Při v domě materiální a personální nemožnosti dokonale pokrýt veškeré správní delikty proti životnímu prostředí se zde orgány ochrany životního prostředí více zaměřují na činnost způsobující nejzávažnější poškození životního prostředí, na činnosti znamenající největší hrozbu pro životní prostředí a na činnostech, které podkopávají důvěru ve činnost v právní předpisy v oblasti ochrany životního prostředí.

V rámci uplat ování trestní odpov dnosti právnických osob obecn ě i v ochran životního prost edí je v Irsku z možných sankcí zdaleka nej ast ji ukládána pokuta.

Inspirativní je praxe irských soud ů, které p ěi svém rozhodování berou v úvahu skute nost, že v konkrétním p ípad ě je souzená právnická osoba ástí skupiny právnických osob, které z její trestné innosti také t žily, a ukládají pokuty s ohledem na celkový prosp ch skupiny právnických osob, které t žily z trestné innosti jedné z nich.

Irská zkušenost ukazuje, že trest spo ívající ve zve ejn ění rozsudku, který obsahuje i národní právní úprava trestní odpov dnosti právnických osob, se m ějí ú inkem, pokud je uložen právnické osob ě ve form ě obchodní spole nosti, která má dominantní postavení na trhu, nebo v t chto p ípadech spot ebitelé prakticky nemají možnost volby.

Zajímavým poznatkem je, že a koliv v Irsku, vzhledem k neexistenci správních delikt v užším smyslu a naopak existenci velkého množství r zn závažných trestných in v rozli ných oblastech, existuje podstatn ě tší množství trestných in proti životnímu prost edí, než je tomu kup . v ěské republice, p esto je jen velmi málo právnických osob stíháno a odsouzeno za n který trestný in proti životnímu prost edí.

ZÁV RY A DOPORU ENÍ

Životní prost edí, jeho jednotlivé složky a ekosystémy jsou pod trvalým tlakem lidské spole nosti. A koliv již n kolik desetiletí dochází k postupné a ím dál výrazn jší ekologizaci práva, je sou asný stav životního prost edí stále zna n neuspokojivý. V sou asné dob lze jako p evládající p ístup k životnímu prost edí v evropském m ítku ozna it p ístup ekocentrický. Tento ekofilozofický p ístup, který považuje lov ka za integrální sou ást životního prost edí, se snaží nalézt rovnováhu mezi pot ebami lidské spole nosti a pot ebami ostatních sou ástí životního prost edí. V eské republice nalézá životní prost edí nejvyšší ochranu v ústavním právu každého na p íznivé životní prost edí, které je specifikováno v zákon o životním prost edí. Toto právo je neod vodn n vztahováno pouze na fyzické osoby. Právo na p íznivé životní prost edí by m lo být vztahováno také na právnické osoby, nebo negativní vlivy životního prost edí zp sobené jeho poškozováním, mají prokazatelný vliv na fungování a ínnost právnických osob. Dalším d vodem vztažení práva na p íznivé životní prost edí také na právnické osoby je skute nost, že jsou na n automaticky vztahovány povinnosti nepoškozovat a nezne íš ovat životní prost edí.

Právní nástroje ochrany životního prost edí lze podle zp sobu, jakým na své adresáty p sobí, d lit na zastrašující a p esv d ující. Na stíhání a potrestání pachatel protiprávního jednání se zam ují zastrašující nástroje ochrany životního prost edí. V eské republice se v sou asné dob jako nejú inn jší ze zastrašujících nástroj v rámci ochrany životního prost edí jeví deliktní odpov dnost v ochran životního prost edí, která je imanentní sou ástí ekologickoprávní odpov dnosti. P esv d ující nástroje ochrany životního prost edí se zam ují na p esv d ování subjekt práva k jednání, které je v souladu s právem. Ozna ení hybridní model se v n kterých zemích používá pro takové ešení, kdy jsou p esv d ující nástroje up ednost ovány p ed zastrašujícími nástroji do okamžiku, kdy je toho ze strany adresáta zneužito na úkor ochrany životního prost edí. V eské republice by bylo de lege ferenda vhodné zvážít, zda správním orgán m umožnit v p ípadech prvopachatel mén závažných delikt proti životnímu prost edí použití t chto mén formálních nástroj i pokud došlo k jasnému porušení právní povinnosti, za které je možné uložit sankci v rámci deliktní odpov dnosti, a umožnit tak v zásad dobrovolné uvedení poškozeného životního prost edí do p vodního stavu samotným pachatelem. Taková modifikace by také snížila náklady státu oproti modelu, kdy je obligatorn vedeno složité ízení o uložení sankce vždy, když dojde k

napln ní skutkové podstaty správního deliktu. Je-li u právnické osoby p í inou páchání deliktní innosti v ochran životního prost edí snaha ušet it na nákladech, nedostate ná znalost platných p edpis práva životního prost edí nebo malý zájem na ochran životního prost edí spojený se zanedbáním prevence na tomto úseku, je t eba krom aplikace deliktní odpov dnosti uvažovat o širším využití ekonomických a p esv d ujících nástroj v oblasti ochrany životního prost edí, jakož i výchovy a osv ty podnikatel v oblasti ochrany životního prost edí. Naopak zabývá-li se konkrétní právnická osoba protiprávní inností v oblasti ochrany životního prost edí jako svou hlavní inností, je jediným p ijatelným ešením v dané situaci aplikace nástroj deliktní odpov dnosti, a to v etn trestn právní odpov dnosti. Vysoké finan ní zisky plynoucí p ímo z nelegální innosti proti životnímu prost edí jsou spojovány zejména s mezinárodním obchodem s ohroženými druhy rostlin a živo ich , s obchodováním s odpady, s nelegální p epravou odpad , s nelegálním nakládáním s chemickými látkami a zdroji ionizujícího zá ení a s nelegální t žbou lesních porost .

V rámci ekologickoprávní odpov dnosti je, jak v režimu odpov dnosti za ekologickou újmu, tak i v režimu deliktní odpov dnosti, d ležitým pojmem ekologická újma. V eské republice doposud nedošlo ke shod mezi odborníky na právo životního prost edí, p írodov dci a dalšími odborníky na zp sobu stanovení rozsahu ekologické újmy v pen zích. Není tedy možné fundovan rozhodovat o ur ení výše náklad k odstran ní následk poškození životního prost edí v trestním ízení nebo o výši finan ního pln ní nutné k náprav ekologické újmy podle zákona o ekologické újme . Neexistence právní úpravy stanovení rozsahu ekologické újmy v pen zích znemož uje také úpravu ustanovení o vy íslení celkových škod na životním prost edí v tom smyslu, že by i v t chto p ípadech byla aplikována pravidla pro vy íslení ekologické újmy na životním prost edí v pen zích. Vzhledem k uvedenému je tedy nalezení vhodného zp sobu stanovení rozsahu ekologické újmy v pen zích kruciální i pro oblast deliktní odpov dnosti v ochran životního prost edí. A koliv by to z d vodou ú inné ochrany životního prost edí bylo žádoucí, nedochází v tšinou ani v p ípadech zp sobení závažné újmy na životním prost edí k vynucení nápravy stavu životního prost edí podle zákona o p edcházení ekologické újmy i k postihu za spáchání správního deliktu na p íslušném úseku ochrany životního prost edí nebo obecného správního deliktu podle zákona o životním prost edí.

Organiza ní struktura právnických osob, resp. související právní úprava, mnohdy neumož ůje ů inn vést k odpov dnosti za protiprávní jednání ani právnickou osobu jako celek ani jednotlivé fyzické osoby v rámci této právnické osoby. V této souvislosti je třeba varovat p ed rozvol ováním právní úpravy organiza ní struktury právnických osob v tom smyslu, že by statutárními orgány akciových společností a společností s ru ením omezeným mohly být právnické osoby. Následné et zení statutárních orgán v podob právnických osob by ve svém d sledku mohlo vést k zásadnímu ztížení postihu konkrétních osob za protiprávní jednání nejen v oblasti ochrany životního prostředí. Vzhledem k uvedenému by bylo také žádoucí za ít vést širokou odbornou diskuzi nad možností úpravy trestn právního postihu editel , vedoucích pracovník a manažer právnické osoby, jak je uplat ován v zemích angloamerické právní kultury.

Základními p í inami páchání delikt ní innosti v ochran životního prostředí právnickými osobami jsou snaha ušet ít na nákladech, nedostate ná znalost platných p edpis práva životního prostředí, malý zájem na ochran životního prostředí spojený se zanedbáním prevence na tomto úseku a provád ní protiprávní innosti v oblasti ochrany životního prostředí jako hlavní innosti.

Vysoké finan ní zisky plynoucí p ímo z nelegální innosti proti životnímu prostředí jsou spojovány zejména s mezinárodním obchodem s ohroženými druhy rostlin a živo ich , s obchodováním s odpady, s nelegální p epravou odpad , s nelegálním nakládáním s chemickými látkami a zdroji ionizujícího zá ení a s nelegální t žbou lesních porost .

U právnických osob ziskového charakteru je třeba podporovat rozvoj podnikatelské etiky zahrnující společenskou odpovědnost firem, nebo jedním z pilí společenské odpovědnosti firem je pilí environmentální spo ívající ve všestranné aktivní innosti sm ůjící ke snižování negativních dopad na životní prostředí. Rozvoj podnikatelské etiky stojí v p ímém protikladu k podce ování významu životního prostředí a jeho ochrany, které je pro ást podnikajících právnických osob p ízna né. Rozvíjení podnikatelské etiky tak má v tomto ohledu p edevším úlohu prevence proti jednáním nebo opomenutím zakládajícím ekologickoprávní odpovědnost.

Jedním z hlavních negativ úpravy nejen správn právní odpovědnosti právnických osob v ochran životního prostředí, ale správního trestání jako celku, je neexistence obecné právní úpravy správního trestání, která by svým rozsahem, komplexností a celkovou kvalitou

odpovídala upravované materii. De lege ferenda je třeba přijmout obecný zákon o správním trestání, který by obsahoval hmotnou právní i procesní právní úpravu správního trestání, a který by tak sjednotil a z velké části i nahradil roztržitou úpravu správního trestání.

S tím souvisí další negativum platné právní úpravy správně právní odpovědnosti právnických osob v podobě neexistence explicitní úpravy všech okolností vylučující protiprávnost. V budoucí obecné úpravě správního trestání by měla být explicitně uvedeny všechny okolnosti vylučující protiprávnost. Z hlediska ochrany životního prostředí se jeví jako nejdelší a nejdůležitější především zakotvení jasné úpravy institutu krajní nouze a vyšší moci jako okolností vylučujících protiprávnost.

Naopak pozitivním znakem současné právní úpravy správního trestání právnických osob je nepochybné uplatnění koncepce objektivní odpovědnosti právnických osob. I budoucí právní úprava správního trestání právnických osob by měla být koncipována na základě objektivní odpovědnosti, a nikoliv jako odvozená odpovědnost. Je třeba zabránit vzniku takové úpravy, podle které by se právnická osoba mohla liberovat ze spáchání správního deliktu kupříkladu tím, že by prokázala, že konkrétní fyzická osoba nejednala v zájmu právnické osoby odpovídajícímu povinnosti její činnosti.

Za další pozitivum lze považovat existenci materiálního znaku správního deliktu v podobě škodlivosti. Zásadní význam škodlivosti jako pojmového znaku správních deliktů spočívá v tom, že lépe než formální koncepce trestného činu umožňuje aplikovat zásadu subsidiarity trestní represe v rámci správního trestání. V budoucí obecné úpravě správního trestání by tedy měla být materiální znak správního deliktu v podobě škodlivosti nepochybně zachován.

Současná právní úprava správně právní odpovědnosti právnických osob neupravuje jednotlivé formy součinnosti. Z hlediska ochrany životního prostředí chybí zejména úprava součinnosti ve formě organizátorství. Budoucí obecná úprava správního trestání by tedy měla obsahovat úpravu všech forem součinnosti vycházejících v rámci správně právní odpovědnosti v úvahu, včetně organizátorství, aby bylo možné postihovat v rámci správního trestání jak osobu organizátora, tak osobu páčající správní delikt.

Výrazným nedostatkem současné právní úpravy správně právní odpovědnosti právnických osob je neřešení otázky přechodu správně právní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby. V budoucí obecné úpravě správního trestání by tato otázka měla být

nepochybně vhodným způsobem řešena, aby nedocházelo neodůvodněn k zániku trestnosti správního deliktu. Odpovědnost právnické osoby za správní delikt by měla přecházet na právního nástupce této osoby, pokud by právní nástupce nejpozději v době vzniku právního nástupnictví v důvodu nebo vzhledem k okolnostem a k svým poměrům mohl vědět, že se právnická osoba před vznikem právního nástupnictví dopustila jednání, které naplnilo znaky správního deliktu.

Za nedostatek současně právní úpravy správního trestání právnických osob lze nepochybně považovat také existenci pouze jediného druhu správní sankce v užším smyslu. Obecná úprava správního trestání by měla obsahovat úpravu i jiných druhů sankcí, než je pokuta. Inspiraci je možné nalézt v návrhu zákona o odpovědnosti z roku 2004, který kromě pokuty upravoval jako sankce též napomenutí, zákaz činnosti, omezení oprávnění, propadnutí věci, zveřejnění rozhodnutí o odpovědnosti, zákaz účasti v zadávacím řízení o veřejných zakázkách a ve veřejné soutěži a zákaz přijímat dotace a subvence. De lege ferenda by v české republice mohlo dojít také k zakotvení správní sankce v podobě sjednání vynutitelného závazku. Tato sankce spočívající v soudně vynutitelné dohodě mezi příslušným správním orgánem a pachatelem o tom, že pachatel napříští odstraní jím způsobenou škodu na životním prostředí, by nepochybně mohla mít velmi pozitivní preventivní důsledky.

De lege ferenda by bylo vhodné nejen zachovat, ale i prohloubit rozdíly ve výších jednotlivých sazeb pokut mezi správními delikty právnických osob na jedné straně a nepodnikajících fyzických osob na straně druhé. Vyšší postih právnických osob za správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí je opodstatněný a správný. Protiprávní jednání právnických osob proti životnímu prostředí dosahuje podstatně větších rozměrů a závažnosti než je tomu u osob fyzických. U velkých obchodních společností s významnou finanční silou by se nižší pokuty míjely účinkem, nebo by mnohdy znamenaly pro danou společnost menší finanční ztrátu než zastavení či neopakování protiprávní činnosti.

Nedostatkem platné právní úpravy správně právní odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí je složitost odkazu na porušení konkrétního ustanovení zákona v ustanoveních jednotlivých skutkových podstat správních deliktů. Za negativní jev týkající se zvláštních zákonů na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí lze považovat také existenci nezanedbatelného množství zbytkových skutkových podstat správních deliktů právnických osob proti životnímu prostředí. De lege ferenda by bylo žádoucí uvedené odkazy

na porušení konkrétního ustanovení zákona, nacházející se v ustanoveních skutkových podstat správních delikt právnických osob proti životnímu prostředí, zjednodušit. V případech, kdy správní delikt směřuje na porušení pouze jedné konkrétní zákonné povinnosti, nemělo by ustanovení o správním deliktu obsahovat pouze odkaz na porušení konkrétního ustanovení zákona, nýbrž by v něm měla být uvedena celá skutková podstata správního deliktu. De lege ferenda by rovněž bylo vhodné zcela nahradit zbytkové skutkové podstaty správních delikt skutkovými podstatami správních delikt odkazujícími na porušení konkrétních zákonných povinností i ustanovení zákona.

Za negativní pro ochranu životního prostředí lze považovat skutečnost, že se v právním řádu, v rámci úpravy správního trestání, prakticky nevyskytuje explicitní úprava absolutní objektivní odpovědnosti právnických osob při výkonu činností, u nichž může mít porušení zákonných norem zcela zásadní dopad na životní prostředí. De lege ferenda by bylo vhodné upravit v případě, kdy pro životní prostředí vysoce rizikových činností správní odpovědnost právnických osob jako absolutní objektivní odpovědnost. Koncepti absolutní objektivní odpovědnosti lze považovat za významný prvek zvyšující účinnost správní odpovědnosti, nebo nutí příslušné subjekty k používání vysoce účinných preventivních opatření. Přítomnost této koncepce správní odpovědnosti lze modifikovat kupříkladu výší ukládaných sankcí v rámci správního uvážení, kdy je na příslušných správních orgánech, aby sankce ukládaly ve výši zohledňující, nakolik byl delikt způsoben vyšší mocí a nakolik nedostatečnou prevencí i jinými pochybeními.

V zákonech obsahujících správní delikty právnických osob proti životnímu prostředí se v nedostatečné míře vyskytují ustanovení umožňující i stanovující povinnost zvýšit sazbu pokuty za správní delikt (kupříkladu na dvojnásobek), je-li tentýž správní delikt spáchán opakovaně (kupříkladu do jednoho roku). U většiny správních deliktů v oblasti ochrany životního prostředí by bylo vhodné de lege ferenda stanovit buď obligatorní, nebo alespoň fakultativní zvýšení ukládané sankce, je-li tentýž správní delikt spáchán opakovaně.

Neodvratně komplikovaná a roztržitá je právní úprava toho, které správní orgány jsou příjemci pokut ukládaných právnickým osobám za správní delikty na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí. Jediným příjemcem pokut ukládaných za správní delikty na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí by se de lege ferenda měl stát Státní fond životního prostředí České republiky, kde jsou prostředky účelově vázány a hospodárně

využívány na zlepšování stavu životního prostředí. Taková kumulace prostředků u jednoho subjektu by ovšem vyžadovala také zajištění pravidel pro poskytování prostředků tímto státním fondem i v této možnost nezávislé kontroly tohoto poskytování.

Významným negativem v této zákon obsahujících správní delikty právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí je bu úplná absence, nebo pouze nedostatečná úprava vhodných nápravných opatření. De lege ferenda by prakticky všechny zákony upravující správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí měly obsahovat také úpravu nápravných opatření. Nápravná opatření by měla být automaticky ukládána v případě poruchových správních deliktů proti životnímu prostředí, aby tak v každém konkrétním případě došlo alespoň k částečnému zmenšení poškození životního prostředí nebo snížení pravděpodobnosti opakování protiprávního jednání v budoucnu.

Výrazným znakem současné právní úpravy správně právní odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí je rozdílnost právní úpravy pravomocí a kompetencí správních orgánů při ukládání pokut na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí. Potřebnou změnou na poli správně právní odpovědnosti nejen právnických, ale i fyzických osob v ochraně životního prostředí by tedy bylo sjednocení právní úpravy pravomocí a kompetencí správních orgánů při ukládání pokut, a to podle požadavků na ochranu té které složky, praktických zkušeností a možností jednotlivých orgánů. Rozhodování o vztáhnutí správních deliktů proti životnímu prostředí by bylo možné de lege ferenda sjednotit v rámci české inspekce životního prostředí.

Akoliv je česká inspekce životního prostředí nepochybně nejdoležitějším orgánem správního trestání v oblasti ochrany životního prostředí, nevytvořila dosud fungující obecnou metodiku pro ukládání sankcí za správní delikty v oblasti ochrany životního prostředí, kterou by se následně mohly do značné míry řídit i ostatní orgány rozhodující o správních deliktech v oblasti ochrany životního prostředí. Vytvoření takové obecné metodiky by přitom bylo nanejvýš potřebné. V této souvislosti by bylo žádoucí, aby česká inspekce životního prostředí měla v budoucnu v České republice podobné postavení jako má například Agentura ochrany životního prostředí v Irsku a stala se tak funkcí nejdoležitějším správním orgánem ochrany životního prostředí v České republice. Postavení Agentury ochrany životního prostředí v Irsku, jako hlavního orgánu vynucujícího dodržování norem práva životního prostředí, se osvědčilo.

Trvajícím negativním jevem pro ochranu životního prostředí je praxe rozhodování soud ve správním soudnictví spo ívající v aplikaci zásady absorpce p í sankcionování správních delikt právnických osob spáchaných v jedno inném i více inném soub hu. Bylo by žádoucí, aby soudy od této praxe bu zcela upustily, anebo aby alespo p ísn ji zvažovaly, zda bylo uplatn ní absorp ní zásady správním orgánem namíst . Spáchání více správních delikt , pokud nedochází k faktické konzumpci, je jevem závažn ějším, než spáchání pouze jednoho správního deliktu. Uplat ováním uvedené zásady v p ípad soub hu správních delikt právnických osob tak dochází k neod vodn ěnému snižování ú innosti právní úpravy správn právní odpov dnosti právnických osob.

Dosud neexistuje centrální rejst ík správních delikt , do kterého by se zaznamenávaly jednotlivým právnickým osobám všechny správní delikty, kterých se dopustily. Neexistuje ani žádný centrální rejst ík správních delikt právnických osob spáchaných v oblasti ochrany životního prostředí. A koliv by bylo vhodn ější zavedení pouze jednoho univerzálního centrálního rejst íku správních delikt právnických osob, bylo by pro samotnou ochranu životního prostředí dosta ujícím ešením rovn ě zavedení jednoho centrálního rejst íku správních delikt právnických osob spáchaných v oblasti ochrany životního prostředí. Do takového rejst íku by se zaznamenávaly jednotlivým právnickým osobám všechny spáchané správní delikty proti životnímu prostředí.

Orgány ochrany životního prostředí v ěské republice by se p í soub ěným dodržování zásady legality mohly do ur ité míry inspirovat principem týkajícím se cílení vynucujících opat ení, kterým se p í vynucování norem práva životního prostředí v Irsku ídí Ú ad pro vynucování práva životního prostředí. P í v domí materiální a personální nemožnosti dokonale pokrýt veškeré správní delikty proti životnímu prostředí by se orgány ochrany životního prostředí mohly více zam ít na innosti zp sobující nejzávažn ější poškození životního prostředí, na innosti znamenající nejv ěší hrozbu pro životní prostředí a na innosti, které podkopávají d v ru ve ejnosti v právní p edpisy v oblasti ochrany životního prostředí.

Jediným mezinárodním dokumentem upravujícím trestn právní odpov dnost právnických osob v ochran ě životního prostředí na evropské úrovni je dosud neú inná Úmluva o trestn právní ochran ě životního prostředí z roku 1998. V rámci EU je st ěžejním p edpisem sm rnice o trestn právní ochran ě životního prostředí z roku 2008. A koliv se o mezinárodní úmluv o trestn právní ochran ě životního prostředí z roku 1998 hovo í jako o spící úmluv ,

bylo by žádoucí, aby k této úmluvě přistoupily všechny státy EU a také ji ratifikovaly. Krom praktických důsledků spočívajících v prohloubení ochrany životního prostředí prostředky deliktů odpovědnosti v členských státech úmluvy se nepochybně jednalo i o jasný signál celému svetu o tom, jak vážná je ochrana životního prostředí myslí.

Za výrazné negativum zvolené koncepce trestní odpovědnosti právnických osob lze považovat to, že tato úprava navzdory tvrzení důvodové zprávy fakticky neumožňuje, aby probíhalo pouze řízení o trestném činu právnické osoby, aniž by předtím nebo zároveň s ním probíhlo trestní řízení s fyzickou osobou, jejíž jednání se dané právnické osobě přičítá.

Akoliv lze úpravu v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob stanovit, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce, považovat v zásadě za správnou, je velmi pravděpodobné, že tato úprava přinese mnoho aplikací a výkladových problémů. Pouze čas ukáže, zda zvolené řešení bylo vhodné či nikoliv.

V rámci platné úpravy trestní právní odpovědnosti právnických osob se neuplatňuje trestní právní postih editelů, vedoucích pracovníků a manažerů právnické osoby, jak je uplatňováno v zemích angloamerické právní kultury. Nad možností takové úpravy de lege ferenda by bylo žádoucí začít vést širokou odbornou diskuzi.

Zkušenosti z Irska i z jiných evropských států ukazují, že v rámci uplatňování trestní odpovědnosti právnických osob obecně i v ochraně životního prostředí je z možných sankcí zdaleka nejčastěji ukládána pokuta.

Velkým nedostatkem nové právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob je také podoba podmínek pro uložení trestu zrušení právnické osoby. Zejména podmínka spočívající v tom, že činnost právnické osoby zcela nebo převážně spočívala v páčání trestného činu nebo trestných činů, bude v praxi velmi obtížně prokazatelná.

Nejen v oblasti ekologické kriminality by se české soudy v rámci uplatňování trestní odpovědnosti právnických osob mohly inspirovat praxí irských soudů, které při svém rozhodování berou v úvahu skutečnost, že v konkrétním případě je souzená právnická osoba částí skupiny právnických osob, které z její trestné činnosti také těžily, a ukládají pokuty s ohledem na celkový prospěch skupiny právnických osob, které těžily z trestné činnosti jedné z nich.

České soudy by se mohli při rozhodování v rámci trestní právní odpovědnosti právnických osob poukázat i na irské zkušenosti, že trest spočívající ve zveřejnění rozsudku, který

obsahuje i národní právní úprava trestní odpovědnosti právnických osob, se mívá úinkem, pokud je uložen právnické osobě ve formě obchodní společnosti, která má dominantní postavení na trhu, nebo v těchto případech spotřebitelé prakticky nemají možnost volby.

De lege ferenda by trestní zákoník a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob mly být doplněny o komplexní úpravu opatření k nápravě. Uvedené zákony dosud neobsahují úpravu opatření k nápravě. Nápravná opatření by přitom mohla být soudy hojně ukládána právům u trestných činů proti životnímu prostředí.

A koliv se o novele trestního zákoníku z roku 2011 hovoří jako o zelené novele, nelze všechny změny, které přinesla, považovat za přínosné a jednoznačně pozitivní pro ochranu životního prostředí. K právní úpravě znění jednotlivých trestných činů proti životnímu prostředí upravených v trestním zákoníku, u nichž může být pachatelem i právnická osoba, je možné uvést následující.

Za významné pozitivum souasněho znění skutkových podstat trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti je třeba považovat skutečnost, že již není nutné prokazovat dvojí příčinnou souvislost spoívající jednak mezi pachatelovým protiprávním jednáním a poškozením složek životního prostředí, jednak mezi poškozením složek životního prostředí a ohrožením společenství i populací volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin. Za klad souasněho znění skutkových podstat těchto trestných činů lze považovat také skutečnost, že k trestnosti poškození složky životního prostředí nově staí porušit v zásadě jakýkoliv zákon, pokud by jeho porušení mělo za následek ve skutkových podstatách popsané poškození životního prostředí. Pozitivní změnou znění trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí, kterou přinesla novela trestního zákoníku z roku 2011, je doplnění nové okolnosti podmíující použití vyšší trestní sazby umožňující přisn ji postihnout osobu, která trestný čin spáchala v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, resp. prospěch velkého rozsahu. Za negativní pro ochranu životního prostředí je třeba naopak považovat změnění trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, ke kterému došlo novelou trestního zákoníku z roku 2011, a které spoívá v tom, že trestní postih se z prosté nedbalosti zúžil na hrubou nedbalost. Další negativní změnou je změnění skutkových podstat trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí a poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti novelou trestního zákoníku z roku 2011, spoívající v tom, že nově musí být pro naplnění kvalifikované

skutkové podstaty následky poškození životního prostředí tak velké, aby bylo třeba k jejich odstranění vynaložit náklady velkého rozsahu, zatímco dříve postačovala k vyšší trestnosti potěba vynaložit náklady ve značném rozsahu.

Jakkoliv je samotné vydání úpravy protiprávního jednání spočívajícího v poškození vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, z úpravy trestných činů poškození a ohrožení životního prostředí, resp. poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti, třeba považovat za krok správným směrem, se samotným znáním tohoto trestného činu souhlasit nelze. Nové podmínky naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu, snížení trestních sazeb i skutečnost, že tento trestný čin nemůže být napříště spáchán z prosté nedbalosti, jsou pro ochranu životního prostředí jednoznačně negativní.

U skutkových podstat trestného činu poškození lesa platí teze, že jsou neodvodněné trestány mírněji než skutkové podstaty trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí, a koliv postihují jednu z nejvíce rozšířených a pro pachatele komerčně nejzajímavějších forem trestné činnosti proti životnímu prostředí.

Za určitě pozitivum pro ochranu životního prostředí lze považovat zprávně znění trestného činu neoprávněného vypuštění znečišťujících látek, tím, že se trestní postih z hrubé nedbalosti rozšíří i na prostou nedbalost.

De lege ferenda by mělo dojít ke zvýšení jednotlivých trestních sazeb trestu odnětí svobody u trestného činu neoprávněného nakládání s odpady, nebo protiprávním nakládáním s odpady pachatel sleduje získání majetkového prospěchu za souasného ohrožení životního prostředí, což významně zvyšuje společenskou nebezpečnost tohoto trestného činu.

Za velké pozitivum lze považovat rozšíření trestního zákoníku o úpravu trestného činu postihujícího pachatele nakládající zakázaným způsobem s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu Země. Zvláštní charakter a nedávné přijetí tohoto trestného činu však budou znamenat, že se orgány činné v trestním řízení teprve budou muset učit, jak jeho spáchání vyšetřovat a prokazovat.

Pozitivně lze hodnotit kriminalizaci jednání závažně poškozujících, které chráněné součásti přírody, aniž by daným jednáním musely být naplněny znaky trestného činu poškození a ohrožení životního prostředí, ke kterému došlo přijetím trestného činu poškození chráněných částí přírody. K samotnému znění tohoto trestného činu lze však mít p nejmenším dvě zásadní výtky. Předně se tohoto trestného činu lze dopustit pouze úmyslně nebo z hrubé

nedbalosti, a koliv by jist bylo záhodno kriminalizovat ve skutkové podstatě popsané jednání i tehdy, bylo-li spácháno z prosté nedbalosti. Dále se jako poměrně přísný jeví nutný následek tohoto trestného činu, kterým je zánik nebo značné oslabení dřevodru pro ochranu té chráněné části přírody, k jejímuž poškození došlo.

Za negativum pro ochranu životního prostředí lze považovat zrušení ustanovení trestného činu odnímání nebo ničení živočichů a rostlin, nebo skutkové podstaty tohoto trestného činu poskytovaly životnímu prostředí ochranu před jednáním, které lze považovat nejen za poruchu a životnímu prostředí nepřátelské, ale také za jednání místně narušující daný ekosystém.

Vhodným vylepšením úpravy trestného činu týrání zvířat by bylo přijetí okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby v podobě jednání pachatele s rozmyslem nebo popudchovím uvážení, jak to bylo obsaženo v návrhu trestního zákoníku z roku 2004.

Novela trestního zákoníku z roku 2011 pozitivním způsobem modifikovala znění trestného činu pytláctví a umožnila trestně postihnout i osobu, která neoprávněně zvěř nebo ryby loví, ale dosud nic neuložila.

Za značné negativum trestného činu neoprávněné výroby, držení a jiného nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitečnost hospodářských zvířat lze považovat skutečnost, že vůbec nedopadá na obor veterinární.

Pro ochranu životního prostředí by bylo prospěšné, kdyby se předmetem ochrany skutkových podstat trestného činu šíření nakažlivé nemoci a škody užitkových rostlin staly i planě rostoucí rostliny, nebo z hlediska ochrany životního prostředí nepochybně jsou užitkové rostliny významnější než mnohé planě rostoucí rostliny.

De lege ferenda by obecně bylo žádoucí ve skutkových podstatách trestných činů proti životnímu prostředí výrazněji zohlednit závažnost následku trestného činu na stav životního prostředí jako měřítko pro výši trestu, jak to již v minulosti navrhoval Stejskal.

Za poněkud zvláštní lze považovat skutečnost, že mezi trestnými činy, kterých se může dopustit právnická osoba, nejsou zahrnuty všechny trestné činy obsažené v hlavě VIII zvláštní části trestního zákoníku. Pro ochranu životního prostředí by bylo žádoucí, aby mezi trestné činy, kterých se může dopustit právnická osoba, byly zahrnuty všechny obecné a zvláštní trestné činy proti životnímu prostředí, nebo všechny tyto trestné činy se nepochybně může dopustit i právnická osoba.

Za bezpochyby pozitivní pro ochranu životního prostředí lze považovat skutečnost, že v roce 2011 došlo opatřením nejvyššího státního zástupce ke zřízení národního korespondenta krom jiného též pro trestné činy proti životnímu prostředí. Úlohou národního korespondenta je sledovat praxi státních zastupitelství a soudů v dané oblasti, jakož i dávat výkladová stanoviska. Je třeba ocenit probíhající spolupráci mezi příslušnými policejními orgány a pracovníky správních orgánů s jinými se sebou zainteresovanými v oblasti ekologické kriminality, kterou v minulosti inicioval Úřad služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky, a jejímž úelem je jednak prohloubení spolupráce uvedených orgánů, jednak zejména zajištění zrychlení a zlepšení výsledků při stíhání ekologické kriminality. Spolupráce v oblasti postihu ekologické kriminality by však měla probíhat také mezi jednotlivými druhy orgánů činných v trestním řízení navzájem, a to i za účasti včasných gestorů na jednotlivých úsecích ochrany životního prostředí. Bylo by vhodné, aby se Česká inspekce životního prostředí ve spolupráci s vedoucími orgány činnými v trestním řízení podílela na vypracování metodiky pro stíhání trestných činů právnických osob proti životnímu prostředí.

Autor předkládané práce se domnívá, že by bylo naivní spojovat přijetí právní úpravy pravé trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, v souvislosti s ochranou životního prostředí, s přehnaným optimismem. Irská zkušenost, ale i zkušenosti z jiných evropských zemí ukazují, že i při existenci úpravy trestní právní odpovědnosti právnických osob je jen velmi málo právnických osob stíháno a odsouzeno za ten který trestný čin proti životnímu prostředí.

Při tvorbě a aplikaci právních norem v oblasti deliktů odpovědnosti v ochraně životního prostředí je třeba se vždy řídit především tím, aby daný nástroj odrazoval potenciální pachatele deliktů od jejich páčání. Jedině taková skladba nástrojů ochrany životního prostředí, která bude vycházet z teze, že jednání po právu se musí vyplatit, na rozdíl od protiprávního jednání, povede k maximálnímu naplnění účelu v podobě udržení příznivého stavu životního prostředí. Ani deliktů odpovědnost právnických osob však nepochybně není všemocným nástrojem ochrany životního prostředí. Sebelepší a sebelépe aplikovaná právní úprava deliktů odpovědnosti právnických osob v ochraně životního prostředí nezaručuje automaticky dostatečnou ochranu životního prostředí. Životní prostředí je velmi složitým koloběhem organismů, látek a energií. Lidská společnost je zase obrovskou smísicí rozmanitých subjektů

majících rozličné zájmy, hodnoty, potřeby a problémy. Z toho je patrné, že i ochrana životního prostředí musí být komplexním a dobře fungujícím systémem, schopným zajišťovat trvale příznivý stav životního prostředí.

BIBLIOGRAFIE

Knihy a monografie

Bláhová, M., Mašek, R.: Karel IV. Státnické dílo. UK v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2003.

Boguszak, J., Šapek J., Gerloch, A.: Teorie práva. Praha: EUROLEX Bohemia, 2001.

Byrne, R., McCutcheon, J. P.: The Irish Legal System, Third Edition, Butterworths, Dublin, 1999

Císařová, D., Fenyk, J.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2006.

Conway, V., Daly, Y., Schweppe, J.: Irish Criminal Justice: Theory, Process and Procedure. Clarus Press, 2010.

Cotter, A.-M. M. et al.: Environmental Law. Law Society of Ireland. Cavendish Publishing Limited. 2004, London, Great Britain.

Čepelka, J., Šturma, P.: Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. Praha: EUROLEX Bohemia, 2003.

Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.

Damohorský, M.: České právo životního prostředí – Czech Environmental Law, Praha: PF UK, 2003.

Damohorský, M.: Trestní právní problematika ochrany životního prostředí (Závěry a shrnutí projektu GA ČR - -407/00/1705). Praha: PF UK, 2002.

Damohorský, M.: (ed.) Právo životního prostředí – Vlastnické právo, trestní právo a ochrana životního prostředí, sborník z konference. Praha: PF UK, 2000.

Damohorský, M.: Ekologickoprávní odpovědnost a soudní spory. VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1998.

Doolan, B.: Principles of Irish Law, Fifth Edition, Gill & Macmillan, Dublin, 1999.

Drobník, J., Damohorský, M.: Zákony k ochraně životního prostředí a přílohy související. Texty s úvodními komentáři. 3. vydání. Praha, C. H. Beck, 1999.

Dudová, J., Janáčková, I., Pekárek M., Průchová, I.: Právo životního prostředí. 3. díl. 2. přepracované vydání. Masarykova univerzita, Brno, 2007.

- Dudová, J., Jan á ová, I., Pekárek M., Pr chová, I.: Právo životního prost edí. 2. díl. 2. p epracované vydání. Masarykova univerzita, Brno, 2006.
- Faure, M., Heine, G.: Criminal Enforcement of Environmental Law in the European Union. Kluwer Law International, 2005.
- Griffin, D.: Animal Minds. University of Chicago Press. Chicago, 1992.
- Hendrych, D. a kol.: Právnický slovník, 3. vydání, C. H. Beck, 2009.
- Hendrych, D. a kol.: Správní právo – Obecná ást, 6. vydání, C. H. Beck, 2006.
- Horan, S.: Corporate Crime. Dublin. Bloomsbury Professional, 2011.
- Hradec, V.: Lexikon práva životního prost edí. Praha: EUROLEX Bohemia, 2005.
- Hurdík, J.: Právnické osoby a jejich typologie. Praha: C. H. Beck, 2009. 120 s.
- Hurdík, J.: Trestní odpov dnost právnických osob? asopis pro právní v du a praxi, 1996, Brno.
- Chmelík J. a kol.: Ekologická kriminalita a možnosti jejího ešení. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.
- Chmelík, J., a kol.: Zlo in bez hranic. Praha: Linde Praha, 2004.
- Jarmi , L.: Trestní právo a ochrana životního prost edí, Trestn právní revue 9/2010.
- Jaroslav Ivor a kol.: Trestné právo hmotné 2. Osobitná as . IURA EDITION. Bratislava, 2006.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné. Obecná ást. Zvláštní ást. 3. p epracované a aktualizované vydání. Linde Praha, a. s., 2008.
- Jelínek, J.: Trestní odpov dnost právnických osob. Linde Praha, a. s., 2007.
- Klíma, K. a kol.: Komentá k Ústav a Listin . Plze : Vydavatelství a nakladatelství Aleš en k, 2005.
- Kloko ka, V., Wagnerová E.: Ústavy stát Evropské unie. 1. díl. 2. vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2004.
- Kloko ka, V.: Ústavy stát Evropské unie. 2. díl. 2. vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.
- Koš iárová, S. a kol.: Právo životného prostredia. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva. Euro Kodex, 2006.

- Koší iarová, E.: Právo životného prostredia – Všeobecná časť – 1. časť. Šamorín: Heuréka, 2002.
- Langrová, V.: Pohľad judikatury z oblasti životného prostredia. Praha, ASPI, a. s., 2007.
- Madar, Z.: Právni ochrana životného prostredia v českej republike. Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.
- Machajová, J.: Administratívnoprávny postih fyzických a právnických osôb s osobitným zreteľom na postih podľa zákona o priestupkoch. Likavka, EPOS s. r. o., 1995.
- Malý, K.: Trestní právo v čechách v 15.- 16. století. Univerzita Karlova. Praha, 1979.
- Masson, M. J.: Když sloni pláou. Nakladatelství Rybka. Praha, 2007.
- Mates, P. a kol.: Základy správního práva trestního. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008
- Molnár, Z.: Úvod do základů české práce: syllabus pro potřeby semináře doktorandů. Zlín: [s.n.], 2007.
- Murdoch, H.: Murdoch's Dictionary of Irish Law, Fourth Edition, Tottel Publishing, 2004.
- Novotný, F., Ržiska, M. a kol.: TRESTNÍ KODEXY, Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář). 2. přepracované vydání. Praha, EUROUNION s. r. o., 2002.
- Novotný, O., Vanduchová, M. a kol.: Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha, ASPI, a. s., 2007.
- Novotný, O., Vokoun, R. a kol.: Trestní právo hmotné – II. Zvláštní část. Praha, ASPI, a. s., 2007.
- Pavlíček, V. a kol.: Ústava a ústavní řád české republiky. Komentář. 2. díl: Práva a svobody, 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 2002.
- Pavlíček, V., Hebejk, J.: Ústava a ústavní řád české republiky. Komentář. 1. díl: Ústavní systém, 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání. Praha, Linde Praha, a. s., 1998.
- Pekárek M., Janáčková, I.: Právo životného prostredia. 1. díl. Masarykova univerzita, Brno, 2002.
- Putnová, A. a kol.: Etické řízení ve firmě. Nástroje a metody. Etický a sociální audit. Praha, Grada Publishing a. s., 2011.
- Rejman, L.: Slovník cizích slov, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1966.
- Rodgers, W. H.: Environmental Law, West Publishing Co., 1977, USA.

Samaš, O., Stiffel, H., Toman, P.: TRETNÝ ZÁKON. Stru ný komentár. Bratislava, IURA EDITION, 2006.

Sláde ek, V., Mikule, V., Syllová, J.: Ústava eské republiky, 1. vydání, nakladatelství C. H. Beck, 2007.

Solna , V.: Z d jin eského zemského práva trestního. Jan Kapras, Praha 1921.

Stejskal, V., Vilímková V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy s komentá em a provád cími a souvisejícími p edpisy. Praha, Linde Praha, a. s., 2005.

Stejskal, V.: Prosazování právní odpov dnosti v ochran biodiverzity. Monografie. Eva Rozkotová – IFEC, Praha 2006.

Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany p írody a pé e o biologickou rozmanitost. Praha, Linde Praha, a. s., 2006.

Stejskal, V.: Trestn právní odpov dnost na úseku ochrany životního prostředí. Praha: PF UK, 2002.

Šámal, P. a kol.: Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentá . 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.

Šámal, P.: Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006. Praha: C. H. Beck, 2006.

Šámal, P., Púry, F., Rizman, S.: Trestní zákon. Komentá . II. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.

Šámal, P.: Trestní odpov dnost právnických osob de lege lata a de lege ferenda v eské republice, in KRATOCHVÍL, V. - LÖFF, M. (eds): Hospodá ské trestní právo a trestní odpov dnost právnických osob. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 159.

Štefanovi , M. Porovnávanie práva; socialistická právna komparatistika. Bratislava:VEDA, 1987.

Švestka, Spá il, Škárová, Hulmák a kol.: Ob anský zákoník I. + II. – komentá , C. H. Beck, 2009.

Švestka, J., Knappová, M.: Ob anské právo hmotné, sv. I, 4. p epracované vydání, Praha 2005.

Tichá, T. a kol.: Slovník pojm ůžívaných v právu životního prostředí. Praha, ABF – nakladatelství ARCH, 2004.

Tichý, L., Arnold, R., Zemánek, J., Král, R., Dumbrovský, T.: Evropské právo. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.

Wagnerová, E., Šimí ek, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentá . Praha: Wolters Kluwer R, a. s. 2012.

Walsh, D.: Criminal Procedure. Thomas Round Hall, Dublin, 2002.

White, R.: Crimes against Nature: Environmental Criminology and Ecological Justice. Willan Publishing, 2008.

lánky v asopisech, referáty a studie

Bahýlová, L.: K odpov dnosti za ekologickou újmu ve smyslu zákona . 167/2008 Sb., asopis pro právní v du a praxi, 3/2010.

Bárta, J.: K n kterým otázkám subjektivity a sukcese právnických osob v platném právu, Právník 2/1995.

Beran, K.: Pro není stát právnickou osobou? Právní rozhledy 7/2006.

Blahož, J.: Základní lidské právo na zdravé životní prostředí: srovnávací pohled, Právník 12/2002.

entěš, J., Prikryl, O.: Úvahy o trestnej zodpovednosti právnických osôb v Trestnom zákone. 2008.

Damohorský, M.: Deliktní odpov dnost v ochran životního prostředí. Praha: AUC – Iuridica, 3/2011, 2012.

Damohorský, M.: Právní odpov dnost v ochran životního prostředí. Praha: AUC – Iuridica, 2/1994, 1995.

Damohorský, M.: Ekologická újma – nový pojem našeho právního ádu, Právní praxe 5/1994.

Damohorský, M.: Problematika právní úpravy deliktní odpov dnosti právnických a fyzických osob p i podnikatelské innosti v oblasti ochrany životního prostředí, Správní právo 5/1993.

Dort, J.: Z historie pytláctví. Myslivost 6/2004.

Dudová, J.: K n kterým ústavn právním aspekt m uplat ování odpov dnosti v právu životního prostředí, In Právo životního prostředí (sborník z konference Rýchory, KRNP, 22. až 25. zá í 2000). Praha: Edi ní st edisko PF UK, 2000.

- Fenyk, J.: Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (2004). Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. 2008.
- Fröhlich, T.: Organised Environmental Crime in the EU Member States, Kassel, 2003.
- Havelková, S.: Odpovědnost za správní delikty a trestné činy, Ochrana přírody 1/2012.
- Havlan, P.: Právnické osoby v působnosti ÚSC, Právní zpravodaj 8/2005.
- Hrabák, J.: Správní trestání právnických osob v rozhodovací praxi soudů, Právní rádce 11/2008.
- Hrňáková, K., Molek, P.: Správní trestání v aplikační praxi soudů. Soudní rozhledy 12/2009.
- Hurdík, J.: Úvaha nad tendencemi vývoje koncepce právnických osob, Právník 10/2000.
- Janáčková, I.: Several remarks to criminal liability of legal persons in environmental protection. Czech and European Environmental Law. A collective monograph. The Czech Society for Environmental Law. Prague 2011.
- Janda, P.: Trestní odpovědnost právnických osob. Právní fórum 5/2006.
- Jelínek, J.: Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. Ministerstvo vnitra České republiky. Praha. 2008.
- Kafka, A.: Trestné činy proti životnímu prostředí. Právní rádce 3/2003.
- Kavna, M.: Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných státech EU. Praha: Parlament České republiky. Parlamentní institut. Studie 5/ 2007.
- Klouček, Z., Topinka, P.: Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu jeho sociálních souvislostí, Trestní právní revue 10/2011.
- Knapp, V.: O právnických osobách. Právník, 10 – 11/1995.
- Kružíková, E., Mezický, V.: Základní otázky kodifikace práva životního prostředí, Právník 3/2005.
- Langrová, V.: Právní odpovědnost za správní delikty v ochraně životního prostředí. české právo životního prostředí 2/2004.
- Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin.
- Kratochvíl, V.: Trestní odpovědnost právnických osob a základní zásady trestního práva hmotného, Trestní právní revue 9/2011.

Kratochvíl, V.: Trestní odpovědnost v české republice dosahuje i na právnické osoby, Právní rozhledy 19/2011.

Man, V., Schelle, K.: Ústavní základy ochrany životního prostředí. In Právo a životní prostředí (sborník referátů z vědecké konference). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.

Mandliak, J., Porada, V., Bruna, E.: Niekoľko úvah o trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach SR, Karlovarská právní revue, 3/2006.

Mates, P.: Společenská škodlivost jako znak správních deliktů. Jurisprudence, 4/2010.

Mates, P.: K některým aspektům postihu smíšených správních deliktů v souvislosti s reformou správního trestání, Právní rozhledy 7/2003.

Mates, P.: Zamyšlení nad vymezením subjektu tzv. smíšených správních deliktů v českém právním řádu, Právní rozhledy 4/1998.

Mazanec, M., Mates, P.: Právní úprava smíšených správních deliktů, Právní rozhledy 7/1999.

Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob: historický vývoj a mezinárodní srovnání. In

Musil, J.: Hranice mezi trestným činem a správním deliktem, deliktní odpovědnost právnických osob. Správní právo 1/2002.

Musil, J., Prášková, H., Faldyna, F.: Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. Trestní právo, 2001.

Musil, J.: Trestní odpovědnost právnických osob – ano i ne? Trestní právo 7 - 8/2000.

Musil, J., Vanduchová, M.: Pocta Otovi Novotnému k 70. narozeninám. Praha: CODEX Bohemia, 1998.

Nováková, S.: Nový návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (a jeho srovnání s návrhem zákona, který byl v roce 2004 zamítnut), Trestní právní revue 4/2011.

Ondřejová, D.: Limity diskrečního oprávnění v otázkách správního trestání správními orgány a meze soudního postupu, Právní rozhledy 10/2009.

Pelikánová, I.: Odpovědnost za škodu – trendy a otázky, malý náhled do osnovy nového občanského zákoníku, Bulletin advokacie 3/2011.

Pokorná, L., Zicha, J.: Nová úprava některých skutkových podstat trestných činů proti životnímu prostředí. Trestní právní revue 4/2012.

Prášková, H.: Vztah trestního ízení proti právnické osobě a ízení o správním deliktu právnické osoby. Trestn právní revue 6/2012.

Prášková, H.: Princip ne bis in idem v ízení o správních deliktech. Trestn právní revue 3/2012.

Prášková, H.: K n kterým otázkám soub hu správních deliktů právnických osob, Právo a zákonnost. 5/1992.

Prchalová, J.: Nový právní předpis EU o ochraně životního prostředí. České právo životního prostředí 1/2003.

Prcha, P.: Správn právní odpovědnost v právu životního prostředí a reforma správního trestání. In Právo a životní prostředí (sborník referátů z vědecké konference). Praha: Vysoká škola aplikovaného práva, 2003.

Púry, F., Šámal, P. K diskusi o trestní odpovědnosti fyzických osob jednajících za právnické osoby. Trestní právo 5/1997.

Púry, F., Šámal, P. Ještě k trestní odpovědnosti osob jednajících za právnické osoby. Trestní právo, 9/1996.

Segeš, I.: Koncepti trestnej zodpovednosti právnických osôb v slovenskom trestnom prave, Právny obzor 4/2002.

Seják, J. a kol.: Hodnocení funkcí a služeb ekosystémů České republiky, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2010.

Sobotka M., Stejskal V.: Právo životního prostředí v judikatu českých soudů. Jurisprudence 2/2006.

Stejskal, V.: Nový trestní zákon 2010. České právo životního prostředí 1/2009.

Stejskal, V.: Od prosince 2008 je úprava trestn právní ochrany životního prostředí společná v celé EU. České právo životního prostředí 3/2008.

Stejskal, V.: Trestn právní ochrana životního prostředí v evropském komunitárním právu t sn před cílem? České právo životního prostředí 2/2008.

Stejskal, V.: Nová komunitární trestn právní ochrana životního prostředí na obzoru. České právo životního prostředí 1/2007.

Stejskal, V.: Právní odpovědnost za škody na životním prostředí v Evropské unii. Praha: AUC – Iuridica, 1/2005.

Stejskal, V.: Nová právní úprava postihu trestných činů v oblasti ochrany přírody. Ochrana přírody 9/2002.

Stuna, S., Švestka, J.: Proč a kdy je stát právnickou osobou, jakož i o právnické osobě v obecně, Právní rozhledy 14/2007.

Šámal, P. Trestní odpovědnost osob oprávněných jednat za právnickou osobu. Právní rádce, 9/1996.

Tichá, T.: Trestní právní ochrana životního prostředí – zásadní vývoj v evropském právním prostředí. Česká práva životního prostředí 2/2005.

Tichá, T.: Deliktní odpovědnost v ochraně přírody a krajiny. Právo a podnikání 12/2004.

Vaníček, D., Rada, T.: Trestní právní ochrana životního prostředí a trestní odpovědnost právnických osob. Trestní právo, 2007.

Vaníček, D.: Trestní sankce ukládané právnickým osobám. Trestní právo 10/2006.

Vantuch, P.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Trestní právo 10/2003.

Vondruška, F.: K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, Právní rozhledy 13/2011.

Zachová, M.: Právo na příznivé životní prostředí v ústavním systému České republiky, Právní rozhledy 2/1999.

Žákovská, K.: Ochrana zvířat proti týrání. Právo a podnikání 1/2005.

Nepublikované dokumenty a vnitřní tisky

Česká inspekce životního prostředí: Výroční zpráva IŽP za rok 2006, Praha: IŽP, 2007.

Environmental Protection Agency: Environmental Protection Agency. 2010 | Annual Report and Accounts. 2011.

Environmental Protection Agency Review Group: A Review of the Environmental Protection Agency. The 2011. Ireland.

Environmental Protection Agency: A Study on the use of Administrative Sanctions for Environmental Offences in other comparable countries and assessment of their possible use in Ireland, 2009.

Environmental Protection Agency: Focus on Environmental Enforcement in Ireland - A report for the year 2006 – 2008.

Environmental Protection Agency: 2020 Vision – Protecting and Improving Ireland's Environment. 2007.

Koncepce péče o životní prostředí města Plzně z roku 2010

Law Society of Ireland. Law Reform Committee: Enforcement of Environmental Law: The case for reform, 2008, Dublin.

Government Publications Sales Office: Report of the Local Government Efficiency 2010. Government Publications Sales Office, Dublin. 2010.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů : Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, kterýchž postihu zavazují mezinárodní smlouvy, 2009.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů : Vznik návrhu zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a kterýchž postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství (znění po zapracování připomínek MS R), 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů : Vznik návrhu zákona o odpovědnosti právnických osob za správní delikty spáchané jednáním, které je u fyzických osob postihováno jako trestný čin a kterýchž postihu u právnických osob zavazuje mezinárodní smlouva nebo právní předpis Evropských společenství (znění před zapracováním připomínek MS R), 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace předpisů : Podklady k přípravě návrhu zákona o odpovědnosti právnických osob za jednání, kterýchž postihu zavazují mezinárodní smlouvy a předpisy ES/EU, 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace p edpis : Informace o problémech p ípravy v cného zám ru zákona o správní odpov dnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy, 2008.

Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Aktualizovaná Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí v p sobnosti resortu vnitra, 2007.

Ministerstvo vnitra, Odbor bezpečnostní politiky: Koncepce boje s kriminalitou páchanou na životním prostředí, 2002.

Ministerstvo vnitra, Odbor legislativy a koordinace p edpis : V cný zám r zákona o správním trestání, 1999.

Nejvyšší státní zastupitelství: Zpráva o innosti státního zastupitelství 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011.

Nejvyšší státní zastupitelství. Analytický a legislativní odbor v sou innosti s odborem trestního ízení: Zvláštní zpráva týkající se problematiky týrání zví at (§ 203 trestního zákoníku). Brno: Nejvyšší státní zastupitelství, 2009.

Office of Environmental Enforcement: Enforcement Policy. 2003.

Prášková, H.: Informace o právní úprav trestání právnických osob ve Spolkové republice N mecko a její možné užití v R, 2009.

Prezídium Policajného zboru SR: Koncepcia boja proti environmentálnej kriminalite na Slovensku, 2005.

Program pé e o životní prostředí v Pardubickém kraji pro rok 2012.

Rámcová dohoda o spolupráci mezi Policií eské republiky a eskou inspekcí životního prostředí z roku 2003.

Statement of General Guidelines for Prosecutors, 2001.

Systém komplexní pé e o životní prostředí Vojenského újezdu B ezina z roku 2007.

Ústav pro hospodá skou úpravu les Brandýs nad Labem: Rádce vlastníka lesa do vým ry 50 Ha. Brandýs nad Labem, 2009.

Internetové zdroje

<http://www.cizp.cz>

<http://www.justice.cz>

<http://www.mvcr.cz>

<http://www.env.cz>

<http://eur-lex.europa.eu>

<http://www.psp.cz>

<http://www.justice.gov.sk>

<http://www.epa.ie>

<http://www.irishstatutebook.ie>

<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi>

<http://www.britannica.com>

<http://www.friendsoftheirishenvironment.net>

<http://www.interpol.int>

<http://www.wcoomd.org>

<http://europa.eu>

<http://portal.gov.cz>

<http://www.nsz.cz>

PRÁVNÍ P EDPISY A SOUVISEJÍCÍ DOKUMENTY

eské právní p edpisy a související dokumenty

Usnesení vlády eské republiky ze dne 10. srpna 2011 . 598 o Koncepci boje proti organizovanému zlo inu na období let 2011 až 2014.

Zákon . 420/2011 Sb., o zm n n kterých zákon v souvislosti s p íjetím zákona o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim.

Zákon . 418/2011 Sb., o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim.

Na ízení vlády . 453/2009 Sb., kterým se pro ú ely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zví at, nakažlivé nemoci rostlin a šk dce užitkových rostlin.

Vyhláška Ministerstva životního prost edí . 316/2009 Sb., o držení živo ich do asn nebo trvale neschopných p ežít ve volné p írod a o pé i o tyto živo ichy v záchranných stanicích (vyhláška o handicapovaných živo íších).

Zákon . 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Vyhláška . 17/2009 Sb., o zjiš ování a náprav ekologické újmy na p d .

Zákon . 167/2008 Sb., o p edcházení ekologické újmy a o její náprav a o zm n n kterých zákon .

Zákon . 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním ádu (stavení zákon).

Zákon . 300/2005 Z. z., Trestný zákon.

Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osob a o zmene a doplnení niektorých zákonov. 2005 (vládní návrh).

Návrh zákona o trestnej zodpovednosti právnických osob a o zmene a doplnení niektorých zákoníc. 2005 (poslanecký návrh).

Na ízení vlády . 132/2005 Sb., kterým se stanoví národní seznam evropsky významných lokalit.

Návrh zákona o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim z roku 2004.

D vodová zpráva k návrhu zákona o trestní odpov dnosti právnických osob a ízení proti nim, 2004.

Zákon . 500/2004 Sb., správní ád.

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování.

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změnách některých souvisejících zákonů.

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 208/2004 Sb., o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat.

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 207/2004 Sb., o ochraně chovu a využití pokusných zvířat.

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 193/2004 Sb., o ochraně zvířat při přepravě.

Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 192/2004 Sb., o ochraně zvířat při chovu, veřejném vystoupení nebo svodu.

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změnách některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy).

Zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství.

Návrh zákona o odpovědnosti za porušky a o řízení o nich z roku 2004.

Usnesení vlády České republiky ze dne 22. ledna 2003 č. 88 ke zprávě o plnění úkolů uložených vládou s termínem plnění od 1. prosince do 31. prosince 2002.

Zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změnách některých zákonů.

Zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě a o změnách některých zákonů.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změnách některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Návrh zákona o odpovědnosti za porušky a o řízení o nich z roku 2003.

Vyhláška č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích pro stavby v zemědělství.

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změnách některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší).

Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem.

Vyhláška č. 376/2001 Sb., o hodnocení nebezpečných vlastností odpadů.

Usnesení vlády eské republiky ze dne 20. února 2002 . 162 k návrhu v cného zám ru zákona o správním trestání.

Vyhláška . 381/2001 Sb., kterou se stanoví Katalog odpad , Seznam nebezpe ných odpad a seznamy odpad a stát pro ú ely vývozu, dovozu a tranzitu a postup p i ud lování souhlasu k vývozu, dovozu a tranzitu odpad (Katalog odpad).

Vyhláška . 383/2001 Sb., o podrobnostech nakládání s odpady.

Vyhláška . 237/2002 Sb., o podrobnostech zp sobu provedení zp tného odb ru n kterých výrobk .

Vyhláška . 374/2008 Sb., o p eprav odpad .

Zákon . 449/2001 Sb., o myslivosti.

Vyhláška Ministerstva životního prost edí . 381/2001 Sb., kterou se stanoví Katalog odpad , Seznam nebezpe ných odpad a seznamy odpad a stát pro ú ely vývozu, dovozu a tranzitu odpad a postup p i ud lování souhlasu k vývozu, dovozu a tranzitu odpad (Katalog odpad).

Zákon . 254/2001 Sb., o vodách a o zm n n kterých zákon (vodní zákon).

Zákon . 185/2001 Sb., o odpadech a o zm n n kterých dalších zákon .

Zákon . 166/1999 Sb., o veterinární pé i a zm n souvisejících zákon (veterinární zákon).

Zákon . 167/1998 Sb., o návykových látkách a o zm n n kterých dalších zákon .

Zákon . 156/1998 Sb., o hnojivech.

Zákon . 252/1997 Sb., o zem d lství.

Zákon . 19/1997 Sb., o n kterých opat eních souvisejících se zákazem chemických zbraní.

Zákon . 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího zá ení (atomový zákon).

Vyhláška Ministerstva zem d lství . 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpe né druhy zví at.

Zákon . 289/1995 Sb., o lesích a o zm n a dopln ní n kterých zákon (zákon o lesích).

Zákon . 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Ústavní zákon . 1/1993 Sb., Ústava eské republiky.

Usnesení p edsednictva eské národní rady . 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako sou ásti ústavního po ádku eské republiky, ve zn ní ústavního zákona . 162/1998 Sb.

Zákon . 334/1992 Sb., o ochran ěm ěd lského p ědního fondu.

Zákon . 246/1992 Sb., na ochranu zví ěat proti týrání.

Zákon ěeské národní rady . 114/1992 Sb., o ochran ě p ěrody a krajiny.

Zákon . 17/1992 Sb., o životním prost ědí.

Zákon . 282/1991 Sb., o ěeské inspekci životního prost ědí a její p ěsobnosti v ochran ě lesa

Zákon . 200/1990 Sb., o p ěstupcích.

Zákon . 61/1988 Sb., o hornické ěinnosti, výbušnínách a státní bá ěské správ ě.

Zákon . 44/1988 Sb., horní zákon.

Zákon . 36/1975 Sb., o pokutách za porušování právních p ědpis ě o vytvá ění zdravých životních podmínek.

Zákon . 40/1964 Sb., ob ěanský zákoník.

Zákon . 140/1961 Sb., trestní zákon.

Zákon . 141/1961 Sb., o trestním ěízení soudním (trestní ěád).

Zákon . 60/1961 Sb., o úkolech národních výbor ě p ěi zajiš ěování socialistického po ěádku.

Zákon . 150/1960 Sb., o p ě ěínech.

Zákon . 40/1956 Sb., o státní ochran ě p ěrody.

Vládní na ěízení . 54/1954 Sb., o provozu na silnicích.

Zákon . 89/1950 Sb., o trestním ěízení správním (trestní ěád správní).

Zákon . 88/1950 Sb., trestní zákon správní.

Zákon . 86/1950 Sb., trestní zákon.

Císa ěské na ěízení . 96/1854 . z., o výkonu opat ěení a nález ě politických a policejních ú ěad ě.

Zákon . 117/1852 . z., o zlo ěínech, p ě ěínech a p ěstupcích.

Vladislavské z ěízení zemské.

Maiestas Karolina.

Irské právní p ědpisy a související dokumenty

Inland Fisheries Act 2010.

Fines Act, 2010.

National Asset Management Agency Act 2009.

Health and Safety Act, 2005.

Social Welfare (Consolidation) Act, 2005.

Protection of the Environment Act 2003.

Fisheries (Consolidation) Act 1959-2003.

Planning And Development Act 2000.

Litter Pollution Act 1997.

Criminal Law Act 1997.

Waste Management Act 1996.

Dumping at Sea Act 1996.

Environmental Protection Agency Act 1992.

Air Pollution Act 1987.

Criminal Justice (Community Service) Act, 1983.

Criminal Law Act 1981.

Local Government Water Pollution Act 1977.

Wildlife Act 1976.

Constitution of Ireland, 1937.

Protection of Animals Act 1911.

Ostatní zahraniční právní předpisy a související dokumenty

Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z. z., 2007.

Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon.

Ústava Republiky Slovinsko z roku 1991.

Ústava Španělska z roku 1978.

Ústava Portugalska z roku 1978.

Evropské právní předpisy a související dokumenty

Směrnice Rady č. 147/2009/ES, o ochraně volně žijících ptáků.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady . 2008/99/ES, o trestn právní ochran životního prostředí.

Návrh sm rnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se m ní sm rnice . 2005/35/ES, o zne išť ní z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2006/11/ES ze dne 15. února 2006 o zne išť ování n kterými nebezpe nými látkami vypoušt nými do vodního prostředí Spole enství.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2006/12/ES ze dne 5. dubna 2006 o odpadech Na ízení Evropského parlamentu a Rady (ES) . 1013/2006, o p eprav odpad .

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2006/12/ES ze dne 5. dubna 2006 o odpadech.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady . 2005/35/ES, o zne išť ní z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

Rámcové rozhodnutí Rady . 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti zne išť ní z lodí.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2005/35/ES ze dne 7. zá í 2005 o zne išť ní z lodí a o zavedení sankcí za protiprávní jednání.

Rámcové rozhodnutí Rady . 2005/667/SVV, k posílení rámce trestního práva pro boj proti zne išť ní z lodí.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpov dnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí.

Rámcové rozhodnutí Rady EU . 2003/80/SVV, o ochran životního prostředí prostřednictvím trestního práva.

Návrh sm rnice o trestn právní ochran životního prostředí z roku 2001.

Sm rnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. íjna 2000, kterou se stanoví rámec pro ínnost Spole enství v oblasti vodní politiky.

Sm rnice . 99/74/ES, stanovující minimální standardy pro ochran nosnic.

Sm rnice . 93/119/ES, o ochran zví at b hem jejich porážky nebo jejich utracení.

Na ízení . 411/98/ES, s dodate nými p edpisy na ochranu zví at pro silni ní vozidla pro p epravu zví at delší než osm hodin.

Sm rnice . 86/609/EHS, ke sblížení právních a správních p edpis lenských stát pro ochranu obratlovc používaných pro pokusné a jiné v decké ú ely.

Sm rnice . 98/58/ES, o ochran zví at chovaných pro hospodá ské ú ely.

Na ízení Rady . 338/1997/ES, o ochran druh voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin.

Na ízení Rady (EHS) . 259/93 ze dne 1. února 1993 o dozoru nad p epravou odpad v rámci Evropského spole enství, do n j a z n j a o její kontrole.

Sm rnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. kv tna 1992 o ochran p írodních stanoviš , voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin.

Sm rnice Rady 92/43/EHS ze dne 21. kv tna 1992 o ochran p írodních stanoviš , voln žijících živo ich a plan rostoucích rostlin (lánky 6, 12 a 13).

Sm rnice Rady 2000/29/ES, o ochranných opat eních proti zavlékání organism škodlivých rostlinám nebo rostlinným produkt m do Spole enství a proti jejich rozši ování na území Spole enství, ve zn ní sm rnice Rady 2002/89/ES.

Na ízení Evropského parlamentu a Rady 1107/2009 o uvád ní p ípravk na ochranu rostlin na trh a o zrušení sm rnic Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS.

Mezinárodní úmluvy a související dokumenty

Dohoda o spolupráci na úseku boje proti kriminalit v oblasti obchodování s ohroženými druhy a o založení International Consortium on Combating Wildlife Crime z roku 2010.

Smlouva o fungování Evropské unie z roku (konsolidované zn ní z roku 2008).

Evropská dohoda o ochran zví at p i mezinárodní p eprav z roku 2003.

Úmluva o vzájemné pomoci v trestních v cech mezi lenskými státy Evropské unie z roku 2000.

Protokol o biologické bezpe nosti k Úmluv o biologické rozmanitosti z roku 2000.

Cartagenský protokol o biologické bezpe nosti z roku 2000.

Úmluva o trestn právní ochran životního prost edí z roku 1998.

Rezoluce XV. Mezinárodního kongresu trestního práva z roku 1994.

Úmluva o biologické rozmanitosti z roku 1992.

Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodnění z roku 1989.

Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu z roku 1987.

Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely z roku 1986.

Úmluva o mezinárodním právu z roku 1982.

Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat z roku 1979.

Dohoda o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech naší sluneční soustavy z roku 1979.

Evropská úmluva o získávání informací a důkazů ve správních věcech ze zahraničí z roku 1978.

Úmluvu o zákazu vojenského nebo jakéhokoli jiného nepřátelského použití prostředků mimosférické životní prostředí z roku 1977.

Evropská úmluva o doručování dokumentů týkajících se správních věcí do zahraničí z roku 1977.

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely z roku 1976.

Úmluva o registraci objektů vypuštěných do kosmického prostoru z roku 1975.

Mezinárodní úmluva o zabránění znečištění z lodí z roku 1973.

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin z roku 1973.

Úmluva o odpovědnosti států za škody způsobené kosmickými objekty z roku 1972.

Smlouva o zásadách činnosti států v kosmickém prostoru, na Měsíci a na jiných nebeských tělesech z roku 1967.

Smlouva o zákazu pokusů s jadernými zbraněmi v ovzduší, v kosmickém prostoru a pod vodou z roku 1963.

Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních z roku 1959.

JUDIKÁTY

eské judikáty

Usnesení Nejvyššího soudu eské republiky sp. zn. 8 Tdo 657/2011 ze dne 15. 6. 2011.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 As 28/2010 ze dne 18. 8. 2010.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu . j.: 8 Afs 56/2007-479 ze dne 30. 12. 2009.

Usnesení Nejvyššího soudu eské republiky sp. zn. 8 Tdo 1152/2008 ze dne 30. 10. 2008.

Rozsudek M stského soudu v Praze . j.: 8 Ca 317/2005-37 ze dne 1. 4. 2008.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu . j. 6 As 17/2005-51 ze dne 23. 2. 2006.

Rozsudek M stského soudu v Praze . j. 4 Ca 5/2005-33 ze dne 23. 9. 2005.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu . j. 6 As 57/2004-54 ze dne 22. 9. 2005.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu . j. 5 A 42/2002-43 ze dne 26. 10. 2004.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu . j. 5 A 98/2001-36 ze dne 12. 12. 2003.

Usnesení sp. zn. 7 Tdo 639/2003 ze dne 25. 6. 2003.

Usnesení sp. zn. 5 Tdo 503/2003 ze dne 14. 5. 2003.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu eské republiky 4 Tz 58/2003 ze dne 14. 5. 2003.

Usnesení Krajského soudu v eských Bud jovicích sp. zn. 3 To 498/2002 ze dne 27. 11. 2002.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze . j. 7A 121/2000-31 ze dne 27. 6. 2002.

Usnesení Nejvyššího soudu eské republiky sp. zn. 5Tz 274/2001 ze dne 28. 11. 2001.

Usnesení Nejvyššího soudu eské republiky sp. zn. 5 Tz 258/2000 ze dne 15. 11. 2000.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze . j. 6 A 234/96-35 ze dne 25. 1. 1999.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze . j. 3 A 23/98-17 ze dne 22. 1. 1999.

Usnesení Krajského soudu v Brn sp. zn. 4 To 59/98 ze dne 18. 1. 1999.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze . j. 5 A 37/1996-30 ze dne 27. 10. 1998.

Stanovisko ob anskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu . j. 6A 216/93-34 ze dne 22. 4. 1998.

Usnesení Ústavního soudu . 2/1998 Sb. nál. ÚS, svazek 10.

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 282/97 ze dne 6. 1. 1998.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 6A 226/95 ze dne 29. 12. 1997.

Nález Ústavního soudu . 96/1997 Sb. nál. ÚS, svazek 8 ze dne 10. 7. 1997.
Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 15 Ca 69/97 ze dne 24. 6. 1997.
Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 2 Tzn 19/97 ze dne 24. 4. 1997.
Nález pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/95 ze dne 25. 10. 1995.
Rozsudek Krajského soudu v Brně Sp zn. 6 To 133/94 ze dne 2. 10. 1995.
Rozsudek Vrchního soudu v Praze . j. 6 A 12/94-16 ze dne 25. 11. 1994.

Zahraniční a evropské judikáty

Ryan v Attorney General [1965] IR 294.
Hanrahan v Merck Sharp and Dohme Ltd [1988] ILRM 629.
Attorney General v X [1992] IR 1.
Gibson v Barton [1875] 13 Cox 71.
R v Humphreys [1965] 3 All ER 689.
Hui Chi-Ming v R [1992] 1 AC 34.
R v Davis [1977] Crim LR 542.
People (DPP) v Gerard F May Roofing Ltd.
R v Colthrop Board Mills Ltd [2002] 2 Cr App (S) 80.
R v Docklands Estates Ltd [2001] 1 Cr App R (S) 78.
R v Keltbray Ltd [2000] 1 Cr App R (S) 39.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-494/01 ze dne 26. 4. 2005.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-188/08 ze dne 29. 10. 2009.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-418/04 ze dne 13. 12. 2007.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-183/05 ze dne 11. 1. 2007.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-215/06 ze dne 3. 7. 2008.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-316/06 ze dne 11. 9. 2008.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-50/09 ze dne 3. 3. 2011.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-176/03 ze dne 13. 9. 2005.
Rozsudek Evropského soudního dvora C-440/05 ze dne 23. 10. 2007.

RESUMÉ

Ú elem mé diserta ní práce *Deliktní odpov dnost právnických osob v ochran životního prost edí* je získat správnou p edstavu o tom, jak by de lege ferenda m la vypadat právní úprava dané materie. To vyžaduje shrnout, analyzovat a vyhodnotit národní právní úpravu deliktní odpov dnosti právnických osob v ochran životního prost edí, stejn jako porovnat n které aspekty národní právní úpravy deliktní odpov dnosti právnických osob s odpovídající zahrani ní úpravou.

Významná ást ohrožování a poškozování životního prost edí pochází z innosti právnických osob. Podíl právnických osob na protiprávním poškozování životního prost edí výrazn roste. Zakládání právnických osob je mnohdy spojeno se snahou jednotlivých subjekt vyhnout se právní odpov dnosti p i kriminální innosti pácháním nelegálních aktivit prost ednictvím právnické osoby. Kriminalita v oblasti ochrany životního prost edí je ásto páchána zlo ineckými organizacemi se silným finan ním zázemím. Pro tyto organizace je zejména nelegální obchod s odpady velmi lákavý, nebo je mén riskantní než nap . obchod s drogami i se zbran mi.

innosti, jimiž se p edchází zne iš ování nebo poškozování životního prost edí, nebo se toto zne iš ování nebo poškozování omezuje a odstra uje, se souhrnn ozna ují jako ochrana životního prost edí. Zákon o životním prost edí stanoví n které základní povinnosti související s ochranou životního prost edí. Jedná se zejména o povinnost každého p edcházet p i své innosti zne iš ování nebo poškozování životního prost edí, jakož i minimalizovat d sledky své innosti na životní prost edí. Zákon o životním prost edí stanoví rovn ž povinnost každého, kdo zjistí, že hrozí poškození životního prost edí, je odvrátit, jakož i povinnost každého, kdo zjistí, že došlo k poškození životního prost edí, zmírnit jeho následky, v etn povinnost ohlásit tyto skute nosti orgánu státní správy.

Klí ovou úlohu v ešení sou asného poškození a zne iš ní životního prost edí a p edcházení jeho dalšímu poškozování a zne iš ování hrají právní nástroje ochrany životního prost edí. Existující mimoprávní nástroje nejsou samy o sob schopny ešit závažné problémy ochrany životního prost edí. Obecn lze rozlišovat zastrašující a p esv d ující právní nástroje ochrany životního prost edí. Je t eba zvolit takovou kombinaci zastrašujících a p esv d ujících nástroj , která bude co možná nejefektivn jší pro ochranu životního prost edí. Mezi p esv d ující nástroje ochrany životního prost edí pat í zejména poradenství, r zná

doporu ení i dohody. Nejd ležit jším zastrašujícím nástrojem ochrany životního prost edí je právní odpov dnost. V právu životního prost edí hovo íme o ekologickoprávní odpov dnosti.

Ekologickoprávní odpov dnost má dv základní složky, a to odpov dnost za ztráty na životním prost edí a deliktní odpov dnost. Odpov dnost za ztráty na životním prost edí se dále d lí na odpov dnost za škodu na životním prost edí a na odpov dnost za ekologickou újmu.

Odpov dnost za škodu na životním prost edí upravuje ob anský zákoník. Možnosti využití tohoto nástroje pro ochranu životního prost edí jsou limitovány zásadou, podle které má právo žádat náhradu škody pouze poškozený vlastník v ci. Dalšími omezeními jsou skute nosti, že se škoda hradí v pen zích a p ítom v ob anském právu neexistuje podrobná metoda použitelná na vy íslení celkových škod na životním prost edí v pen zích.

Odpov dnost za ekologickou újmu upravuje zejména zákon o odpov dnosti za ekologickou újmu a o její náprav . Možnosti využití tohoto nástroje pro ochranu životního prost edí jsou limitovány absencí konkrétn jšího ustanovení o zp sobu vy íslení náhrady ekologické újmy v pen zích. Dalším omezením je skute nost, že p íslušný zákon se vztahuje v zásad pouze na ekologickou újmu zp sobenou provozní inností uvedenou v p íloze zákona.

Deliktní odpov dnost v oblasti ochrany životního prost edí sehrává v rámci právních nástroj rozhodující úlohu v ochran životního prost edí, nebo zajiš uje pln ní povinností stanovených jinými právními p edpisy v oblasti životního prost edí. Deliktní odpov dnost je v právu životního prost edí velmi d ležitá zejména proto, že v tšinou není možné zcela p esn nebo úpln vy íslit škodu v pen zích, která je imanentní odpov dnosti za škodu na životním prost edí. Deliktní odpov dnost v oblasti ochrany životního prost edí se d lí podle druhu právního odv tví, ve kterém se uplat uje na správn právní odpov dnost v oblasti ochrany životního prost edí a na trestn právní odpov dnost v oblasti ochrany životního prost edí. P etrvávajícím problémem deliktní odpov dnosti v ochran životního prost edí jako celku je ne ešení otázky vy íslení ekologické újmy v pen zích.

V rámci správn právní odpov dnosti právnických osob se v eské republice uplat uje koncepce objektivní odpov dnosti. Za spáchaný správn delikt lze právnické osob uložit pokutu. V mnohých p ípadech však p íjem z pokut není využit k náprav stavu životního prost edí. D ležitou roli v rámci správn právní odpov dnosti v oblasti ochrany životního prost edí hrají nápravná opat ení. Ú elem nápravných opat ení je uvést životní prost edí do

p vodního stavu. Problémem postihu správních delikt právnických osob v oblasti ochrany životního prostředí je poměrně velké množství orgánů projednávajících tyto delikty. Nejdominantnějším z nich je česká inspekce životního prostředí. Dominantní roli hrají také obecní úřady. Významným negativem je neexistence obecného zákona o správním trestání. Správní právní odpovědnost v oblasti ochrany životního prostředí je charakteristická svou rozmanitostí a nejednotností. V jednotlivých zákonech absentují pravidla pro ukládání sankcí například v souboji, pravidla pro postih organizátorství apod. Dominantním je praxe vytvořená správními orgány a soudy, která není vždy příznivá pro ochranu životního prostředí. Mezery v úpravě správní právní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí musí být legislativně zaplněny, nebo analogie se v rámci správní právní odpovědnosti smí uplatňovat jen omezeně.

Trestní právo plní na poli ochrany životního prostředí nezastupitelnou úlohu především pro svou odstrašující funkci. V rámci trestního právní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí jsou dominantním inspiračním vzorem pro národní právní úpravu zejména dokumenty mezinárodního práva a evropského unijního práva. Na mezinárodním poli byla roku 1998 přijata Úmluva o trestním právní ochraně životního prostředí. Tato úmluva byla chápána jako velmi příslibná a nakonec nenabyla účinnosti. V rámci EU byla roku 2008 přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/99/ES, o trestním právní ochraně životního prostředí. Tato směrnice obsahuje některé principy, které byly obsaženy i v Úmluvě o trestním právní ochraně životního prostředí z roku 1998.

Poměrně nedávno se součástí národního právního řádu stala trestní právní odpovědnost právnických osob. Jedním z důvodů přijetí této právní úpravy byla snaha vyhovět evropským směrnicím, včetně směrnice o trestním právní ochraně životního prostředí z roku 2008. Přijetím trestní právní odpovědnosti právnických osob se umožňuje stíhání právnických osob za ta nejzávažnější jednání poškozující životní prostředí. Nedostatek zkušeností s tímto druhem právní úpravy bude mít zpočátku pravděpodobně negativní dopad na její aplikaci. Právnická osoba má být shledána odpovědnou za vztáhnou trestných činů proti životnímu prostředí. V rámci trestní právní odpovědnosti právnických osob se v České republice uplatňuje koncepce příslušnosti. V rámci trestní odpovědnosti lze právnické osobě kromě pokuty uložit trest zrušení právnické osoby, trest propadnutí majetku, trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, trest zákazu činnosti, trest zákazu plnění ve veřejných zakázkách, účast v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, trest zákazu přijímání dotací a subvencí a trest

uveřejní rozsudku. O ukládání n kterých trest v praxi lze však vážn pochybovat. Podmínky pro uložení trestu zrušení právnické osoby jsou v praxi tém nesplnitelné. Za pínos pro ochranu životního prost edí lze považovat zavedení trestu zveřejní rozsudku ve veřejném sdlovacím prost edku. Do budoucna by tento trest mohl mít za následek kup . i odpor ásti veřejnosti proti výrobk m dané firmy. Dležitou podmíností trestní odpovědnosti právnických osob je možnost použití ofenzivních zajišťovacích a donucovacích prostředků proti právnickým osobám. Zároveň však bude trestní řízení oproti správnímu řízení muset zajišťovat právnické osob více procesních práv. V tom se skrývají další nedostatky trestní odpovědnosti právnických osob. Dležitou podmíností trestní odpovědnosti právnických osob je možnost využít mezinárodní justiční spolupráci při stíhání konkrétní právnické osoby. Je otázkou, zda se bude dařit postihovat ekologickou kriminalitu právnických osob v situaci, kdy se to nedaří ani u fyzických osob. Při neexistenci judikatury v oblasti trestního právní odpovědnosti právnických osob budeme patrně slyšet zajímavých rozhodnutí. Je ale otázkou, zda vůbec budou v blízké budoucnosti nějaká rozhodnutí v oblasti ochrany životního prostředí.

Disertační práce vychází z právního stavu ke dni 17. 11. 2012.

Klíčová slova

Trestní právní odpovědnost v ochraně životního prostředí, správní právní odpovědnost v ochraně životního prostředí, ekologická kriminalita, trestná činnost obchodních společností.

SUMMARY

The purpose of my dissertation *Delictual Liability of Legal Persons within Environmental Protection* is to obtain a correct idea of how the legislation on the corresponding materia de lege ferenda should be examined. This requires to summarize, analyse and evaluate national regulations in force of delictual liability of legal persons within environmental protection as well as to compare some aspects of national regulations in force of delictual liability of legal persons with corresponding foreign regulation.

A significant part of threats and damage to the environment comes from the activities of legal persons. A percentage of legal persons responsible for unlawful impairment and endangering of the environment increases significantly. Establishing legal persons is often associated with the effort of individuals to avoid liability for criminal activity by committing illegal activities through a legal person. Crime in the area of environmental protection is often perpetrated by criminal organizations with a strong financial background. For these organizations particularly the illegal trade in waste is very attractive because it is less risky than, for example drug or arms trafficking.

Activities that prevent environmental pollution or environmental damage, or that limit or eliminate environmental pollution or environmental damage, are collectively referred to as environmental protection. Environmental protection act sets out certain basic obligations relating to the protection of the environment. In particular, the duty of everyone to prevent in his activities pollution or environmental damage, as well as to minimize the impact of its activities on the environment. Environmental protection act also establishes the duty of everyone who find out that threatens damage to the environment to avoid it, and the duty of everyone who finds out that damage to the environment was caused, to mitigate the consequences, including the duty to report these facts to state administration authority.

Key role within solving the current environmental pollution and prevent its further deterioration play legal instruments for environmental protection. Existing non-legal instruments are not alone capable to solve serious environmental issues. Generally, distinction can be made between deterrent and compliant legal instruments for environmental protection. A combination of deterrent and compliant tools that will be as effective as possible to protect

the environment must be chosen. Among the compliant tools of environmental protection include, in particular consultancy, various recommendations or agreements. The most important deterrent tool of environmental protection is the legal liability. In environmental law we are talking about ecological liability.

Ecological liability has two basic parts, namely the liability for environmental loss and delictual liability. Liability for environmental loss is further divided into liability for environmental damage and liability for harm to the environment.

Liability for environmental damage is regulated in Civil Code. Possibilities of using this instrument for environmental protection are limited by the principle that the right to claim damages has only the owner of the damaged thing. Other limitations are the fact that the damage is paid in cash, while in civil law, there is no detailed method applicable to calculate the total environmental damage in monetary terms.

Liability for harm to the environment regulates Act no. 167/2008 Coll., on ecological harm prevention and correction. Possibilities of using this tool for environmental protection are limited by the absence of more specific provisions regarding the quantification of harm to the environment. Another limitation is the fact that the relevant act applies essentially only to the harm to the environment caused by operating activities in the Annex of the Act.

Delictual liability in the field of environmental protection plays the crucial role among legal instruments in protecting the environment by ensuring compliance with the obligations laid down by other legislation in the environmental field. Delictual liability in environmental law is very important mainly because it is usually not possible to accurately or fully quantify the damage in money, which is immanent to liability for environmental damage. Delictual liability in the field of environmental protection is divided according to the branch of law to administrative liability in the field of environmental protection and criminal liability in the field of environmental protection. A persistent problem in the field of delictual liability within environmental protection as a whole is failure to solve quantification of harm to the environment.

Within the administrative liability of legal persons in the Czech Republic is applied the concept of strict liability. For administrative offence committed by a legal person may be

imposed a fine. In many cases, however, the income from fines is not used to improvement of the state of the environment. Important role within the administrative liability in the field of environmental protection play remedial measures. The purpose of the remedial measures is to give the environment to its original condition. The problem connected with prosecution of legal persons for administrative offences in the field of environmental protection is a relatively large number of public bodies which are deciding about these offences. The most important of them is the Czech Environmental Inspectorate. An important role is also played by local authorities. Important negative feature is lack of general rules of administrative punishment. Administrative liability in the field of environmental protection is characterized by its fragmentation and the inconsistency. In the laws there are no rules about imposing sanctions for concurrence of offences, rules about prosecution of organization of a crime etc. The result is a practice developed by public bodies and the courts, which is not always conducive to environmental protection. Gaps in legislation in the field of administrative liability within environmental protection must be filled legislatively because application of analogy in the field of administrative liability is limited.

Criminal Law performs essential role in the field of environmental protection especially for its deterrent function. In the area of criminal liability within environmental protection have an important inspirational role for national legislation particularly, documents of international law and European Union law. On the international stage was in 1998 adopted Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law. This convention was seen as a very strict and finally did not come into force. Within the EU was adopted in 2008 Directive of the European Parliament and of the Council 2008/99/EC, on the protection of the environment through criminal law. This directive contains some principles that were contained in the Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law from 1998.

More recently, criminal liability of legal persons has become part of the national legal system. One reason for the adoption of this legislation was an effort to comply European directives, including Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of the environment through criminal law from 2008. The adoption of criminal liability of legal persons allows prosecution of legal persons for the most serious acts damaging the environment. Lack of experience with this type of regulation will initially probably have a

negative impact on its application. A legal person may be held liable for any offence against the environment. Within the criminal liability of legal persons in the Czech Republic applied the attribution doctrine. The criminal liability of legal persons is punishable by a fine in addition to the abolition of the legal person, forfeiture of property, forfeiture of a thing or other property value, prohibition of activity, prohibition to public contracts, prohibition of participation in the concession procedure or in a public tender, prohibition to receive subsidies and subventions, and the penalty of the publication of the sentence. There are serious doubts about imposing of some penalties in practice. Conditions for imposing as a sanction the abolition of legal person are in practice almost unrealizable. As a benefit for environmental protection can be considered the adoption of the penalty of the publication of the sentence in the public media. In the future, this punishment could result in eg. the resistance of the public against products of the company. An important benefit of corporate criminal liability is the ability to use offensive freezing orders and coercive measures against legal persons. At the same time, however, the criminal proceedings against administrative proceedings must provide a legal person more procedural rights. In that are hidden other weaknesses of criminal liability of legal persons. An important advantage of corporate criminal liability is the possibility of international judicial cooperation in the prosecution of legal persons. The question is whether the prosecution against legal persons in the field of environmental crime will succeed in a situation where it is not successful even against individuals. In the absence of judicial decisions on the criminal liability of legal persons we will probably be witnesses of interesting judicial decisions. But the question is whether even any decisions in the field of environmental protection will be issued.

The text is based on the law effective in the Czech republic on 17th November 2012.

Keywords

Criminal liability within environmental protection, Administrative liability within environmental protection, environmental crime, corporate crime.